

125 år på Skiveegnen

Byen, egnen og Salling Bank

1876-2001

125 år på Skiveegnen

Niels Mortensen

125 år på Skiveegnen

Byen, egnen og Salling Bank
1876-2001

Salling Bank
2001

Udgivet af Salling Bank a/s 2001

Distribution:

Salling Bank a/s

Frederiksgade 6

7800 Skive

Tlf. 97 52 33 66

Telefax: 97 51 06 96

E-mail: sb@sallingbank.dk

Hjemmeside: www.sallingbank.dk

Produktion: Bogtrykkeriet Skive

ISBN 87-988391-0-1

Indholdsfortegnelse

Forord	5
1876-1885: Andelstiden	7
Danmark (8) - Skiveegnen (8) - Industrien kommer til Skive (10) - De første brugsforeninger (12) - Det første andelsmejeri (14) - Skive-Glyngøre-banen (16) - De første faglige organisationer (17) - De første forsamlingshuse (18) - Salling Højskole (20) - Venstre og Højre (21) - Skive Folkeblad (22) - Børneasylet (23) - Skive Sygehus flytter til Resenvej (25) - Skive Theater (26) - Skive får to pengeinstitutter i 1857 (27) - Landsparekasserne (29) - Salling Bank 1876-1885 (31)	
1886-1895: Stationsbyerne	35
Danmark (37) - Skiveegnen (37) - Klondyke i tørvemoserne (37) - Glyngøre-færgen (39) - Stationsbyerne (40) - Skive Telefonselskab (41) - Mestrene organiseres (42) - De samvirkende Fagforeninger (43) - Skive tekniske Skole (44) - Arbejdersygekasseforeningens stiftelser (46) - Afholdsbevægelsen (47) - De første missionshuse (48) - ”Revolutionen i Fly” (49) - Den første cykel (51) - Salling Bank 1886-1895 (52)	
1896-1905: Elektriciteten	53
Danmark (55) - Skiveegnen (55) - Per Odgaards industrikvarter (56) - Fiskeindustrien i Glyngøre (57) - Skive Andelsslagteri (59) - Skive Gasværk (60) - Da der kom strøm på Skiveegnen (61) - Skive Dampvaskeri (62) - Den første bil (63) - Jernbanens og industriens kirker (64) - Den store arbejdsconfikt i 1899 (67) - De politiske partier i Skive (67) - Fremad - husmænd (69) - Carl Hansen i Folketinget (71) - Arbejderpressen (72) - Skive Alderdomshjem (73) - Krabbesholm Sanatorium (74) - Skive Idrætsklub (75) - Salling Bank 1896-1905 (77)	
1906-1915: Bilerne	79
Danmark (81) - Skiveegnen (81) - Skive-bilen (82) - Den første taxa (83) - Den første rutebil (83) - ”Sleipner” - egnens første motorfærge (85) - Fur får havn (86) - Garantselskabet Skive Folkeblad (87) - Kvinderne kommer med i politik (88) -	

Tyfuseepidemien i Skive (89) - Rødding Friskole (90) - Krabbesholm Højskole (91) - To gange levende billeder i Skive (92) - Kolonihaverne (94) - Spejderbevægelsen (95) - Jenle (96) - Kongebesøget 1908 (97) - Danmarks første folkevalgte borgmester (98) - Soldater i Skive (100) - Varemangel og rationering (101) - ”Ny” bank og ny bank i Skive (102) - Salling Bank 1906-1915 (104)

1916-1925: Gullaschtid og nedtur 107

Danmark (109) - Skiveegnen (109) - Lys over hele landet! (111) - Skive Nordhavn (112) - Pinen-Plagen (114) - Skive-Vestsalling jernbane (115) - Skive bliver større (116) - Skive Venstreblad (117) - Skivekredsen bliver radikal højborg (119) - P. Sabroes Børnehjem i Skive (120) - Roslev kommunale Realskole (121) - Salling Ungdomsskole (123) - SIK's sportsfester (124) - De midtjydske Ringriderfester (125) - Salling Bank 1916-1925 (127)

1926-1935: Landbrugskrise og arbejdsløshed 131

Danmark (133) - Skiveegnen (134) - Molerindustrien på Fur (135) - Landbruget i krise (136) - Krise og arbejdsløshed (137) - Gyrokværn og Villemoes gødnings-spredere (139) - Sundsøre-Hvalpsund færgeren (140) - Skive Sygehus udvides (141) - Skive Brandstation (142) - Skive Gasværk på Skive Havn (144) - ”De gamles Hjem” i Skive (145) - ”De gamles Hjem” i Hald (146) - Skive bliver en rød by (148) - Radioen (150) - De Unges Idræt (151) - Salling Spillemand (152) - Skive Banks krak (153) - Skive Diskontobank på 50 dage (154) - Salling Bank 1926-1935 (155)

1936-1945: Krisebekæmpelse og besættelse 161

Danmark (163) - Skiveegnen (164) - Borgmester Woldhardt Madsen (164) - Store planer i Skive (166) - Socialt Boligbyggeri og Arbejdernes Andelsboligforening (168) – Aldersrenteboliger (Grønnegården) (169) – Skive Stadion (170) – H.R. Brøcker og Skiveposten (171) – Spøttrup (173) – Skive Museum (174) – Rationering (176) – Kaffeestatning (178) – Tøjomsyningscentralen (179) – Børnehjælpsdagene (180) – Modstandsbevægelsen (181) – Befrielsen (183) – De tyske flygtninge (185) – Salling Bank 1936-1945 (187)

1946-1955: Genopbygning efter krigen..... 189

Danmark (191) – Skiveegnen (192) – Brunkulseventyret i Sdr. Resen (192) – Fergusonstraktoren (193) – Andelsfrysehuse og andelsvaskeri (195) – Typehusene (197) – Skive bliver tre gange så stor (198) – Banegårdsarbejdet går i gang (199) – Centralskolerne (200) – Skive Seminarium (201) - Skive Travbane (203) –

Danmark Vest (204) – Fjernsynspremiere i Skive (206) – Salling Bank 1946-1955 (208)

1956-1965: Velfærdssamfundet 211

Danmark (213) – Skiveegnen (214) – Banegårdsprojektet bliver færdigt (215) – De nye fabrikker (216) – Det første supermarked (218) – Bil-eskpllosionen (219) – Skive Campingplads (220) – Skive Seminarium på Egerisvej (221) – Rugekassen Tambobus (222) – Firebladssystemet visner (223) – Krabbesholm Sanatorium bliver til Resenlund (224) – Da jazzen kom til Skive (226) – Friluftsbadet i Nr. Søby (227) – Salling Gymnastik- og Ungdomsforening (228) – Andelsbanken (229) – Salling Bank (230)

1966-1975: Fra højkonjunktur til energikrise..... 237

Danmark (239) – Skiveegnen (241) – Virksunddæmningen (241) – Sallingbanernes slutspil (243) – Det nye Sygehus (244) – Skive Kaserne (245) – Skiveegnens Mejeriselskab (247) – Skive Renseanlæg (249) – Energifikrisen (249) - Kommunalreformen (251) – Skolebyen Skive (253) – Stoholm Kirke (254) – Sallinghallen (255) – Pigtråd og beat (256) – JAK-Banken og Handelsbanken kommer til Skive (258) – Salling Bank 1966-1975 (259)

1976-1985: Den anden energikrise 267

Danmark (269) – Skiveegnen (270) – Den lille butik forsvinder (270) – Kåstrup Losseplads (272) – Skive – Danmarks energiby (273) – Vindmøllerne (275) – Datamaterne (277) – Skives 650 års jubilæum (279) – Medborgerhuset (280) – Skivehallen – hal 2 (282) – Radio Skive (283) – Flere nye banker (285) – Salling Bank 1976-1985 (286)

1986-2001: På vej ind i IT-samfundet 291

Danmark (293) – Skiveegnen (294) – Landbruget (295) – Bøger, møbler og højtalere (297) – Butikshandlen (298) – Motorvej, lufthavn og Dronningekaj (299) – Skiveegnen i klemme? (300) – Fra firepartisystem til mangepartisystem (302) – Turismen (303) – Nye kulturfacetter (304) – Idrætten – fra amatører til professionelle (306) – ”De finansielle supermarkeder” (307) – Salling Bank 1986-2001 (308)

Ledelse og personale 319

Forord

Denne bog er et bidrag til beskrivelsen af historien gennem 125 år i Skive, Salling og Fjends. Den er også en beskrivelse af grundlæggelsen og historien bag Salling Bank a/s. By, egn og bank hører sammen og deler både hverdagen og historien. Derfor har vi bedt Skives byarkivar, Niels Mortensen, skrive om den fælles historie og vi har givet forfatteren frie hænder.

Banken blev stiftet i 1876 af dynamiske mennesker, som så en mulighed for at styrke egnens udvikling ved etableringen af en lokal bank. Der er sket uendeligt meget i løbet af de 125 år, der gået siden da. Udviklingen er gået fra et bogholderi med pen og blæk til nutidens supercomputere og andre tekniske hjælpemidler, men det helt grundlæggende i banken er uændret – at virke for udviklingen af lokalsamfundet til gavn for kunder, aktionærer og medarbejdere. Til yderligere understregning af bankens lokale tilknytning er de ledende organer – generalforsamling, repræsentantskab, bestyrelse og daglig ledelse, præget af personer med bopæl i bankens primære markedsområde.

Nu i år 2001 er Salling Bank a/s fortsat en levende og aktiv deltager i Skiveegnens liv og udvikling, og ud over de forretningsmæssige aktiviteter sponsorerer banken hvert år over 200 forskellige aktiviteter inden for kunst, kultur, idræt og ungdomsarbejde.

Der skal lyde en varm tak til byarkivar Niels Mortensen fra Skive Byhistoriske Arkiv for hans engagerede indsats med at skrive bogen og med at finde de mange billeder og kort. Ligeledes en stor tak til de øvrige lokalhistoriske arkiver på Skiveegnen for deres velvillige samarbejde og udlån af billedmateriale.

Det er sagt, at man skal kende fortiden for at forstå nutiden og se mulighederne i fremtiden. Med ønsket om at denne bog kan bidrage til at dette må gå i opfyldelse, ønsker vi Dem god fornøjelse med læsningen.

Med venlig hilsen

Salling Bank a/s

Peter Vinther Christensen
Bankdirektør

1

8

7

6

—
1

8

8

5

Andelstiden

Salling Herreders Spare- og Laanebank,

oprettet og bestyret af Landboere med det For-
maal at virke i disses Interesser, har Forret-
ningstid hver Sogndag i Bankens Hovedcon-
toir i Skive fra Kl. 10 til 12 Formiddag og
fra Kl. 1—4 Eftermiddag, samt indtil videre
i Balling hos Holger Kjarulff den første
Onsdag i hver Maaned fra Kl. 10—12 Fm.,
i Bailum Kro den første Onsdag i hver
Maaned fra Kl. 2—4 Eftermiddag,
i Grinderslev Kro den 3die Torsdag i hver
Maaned fra Kl. 10—12 Formiddag og
i Selde Kro den 3die Torsdag i hver Maa-
ned fra Kl. 2—4 Eftermiddag.

Directionen.

Den 11. juni 1876 (terminsdatoen) begyndte Salling Bank sine forretninger hos bankens administrerende direktør, S. Sørensen i Thinggade 11 (bygningen til venstre). Her havde banken kontor, indtil den i 1881 flyttede til Frederiksgade 2-4.

Fotografiet er taget ca. 1900. Fra venstre står en ukendt støberiarbejder (med piben), kæmner Grønning (med bowlerhat) og købmand Johannes Pedersen står i døren til sin butik.

Danmark

1876: Venstre får 74 mandater (ud af 102) ved Folketingsvalget, men Estrup-regeringen (Højre) fortsætter. Københavns Boldklub stiftes.

1877: Estrup-regeringen kan ikke få flertal for finansloven i Folketinget - Kong Christian den 9. (1863-1906) udsteder den første provisoriske finanslov. Socialistlerne Louis Pio og Poul Geleff udvander til USA.

1878: Venstre sprænges, og det moderate Venstre indgår forlig med Estrup-regeringen. Socialdemokratisk Forbund oprettes. L. Chr. Nielsen opfinder centrifugen. Den første telefoncentral oprettes. KFUM stiftes.

1879: Ved Folketingsvalget får Højre 35 mandater, det moderate Venstre 32 og det øvrige Venstre 35.

1880: Reformlove om Husmandskreditkasser og sparekasser. En landbrugskrise med store prisfald på landbrugets største eksportartikel, korn, medfører o. 1880 en omlægning til animalsk produktion.

1881: På ny folketingsvalg, hvor Højre går lidt tilbage. Den første elektriske buelampe. De første cykler kommer til Danmark.

1882: Venstre indleder "visnepolitikken", hvor Folketinget "sylter" regeringens lovforslag. Det første andelsmejeri oprettes i Hjedding.

1883: Venstre henviser Estrup-regeringens forslag til et "begravelsesudvalg", hvor de får lov til at ligge. KFUK stiftes.

1884: Ved Folketingsvalget vælges 83 venstremænd, 19 højremænd, og Socialdemokratiet kommer ind i Folketinget med 2 mand. Politiken begynder at udkomme. Christiansborg brænder den 3. oktober.

1885: Regeringen hjemsender Folketinget og udsteder en ny provisorisk finanslov, der bl.a. indeholder nye udgifter til militæret. Den politiske kamp kulminerer: Venstre danner riffelforeninger, og nogle venstrefolk nægter at betale skat. Estrup udsættes for et attentat, og regeringen svarer igen med at oprette et gendarmkorps. "Mundkurvsirkulæret" forbyder offentligt ansatte at drive "politisk propaganda".

Skiveegnen

Landet og landbruget dominerede. I Salling boede der 16.890, og i Fjends (den østlige del af den nuværende Skive kommune, Fjends kommune og Tårup-Kvols i Viborg kommune) boede der 7.113. Skive var fuldstændig afhængig af udviklingen på landet. Skive Købstad havde 2.059 indbyggere, der først og fremmest levede af handel og produktion for beboerne på landet.

Økonomisk prægedes udviklingen af andelsbevægelsen: De første andelsmejerier og brugsforeninger oprettedes. Jernbanen fra Skive til Glyngøre åbnedes og bandt Salling og Skive bedre sammen. Den økonomiske vækst på landet skabte basis for en række nye industrivirksomheder i Skive. Skive fik et nyt industrikvarter ved hovedbanegården.

Politisk prægedes perioden af det hårde opgør mellem Højre og Venstre. Venstre fik sin egen avis, Skive Folkeblad, og de første forsamlingshuse byggedes, så landboerne fik mulighed for at samles frit. Salling Højskole i Jebjerg oprettedes af grundtvigianere og venstremænd.

Industrien kommer til Skive

Med åbningen af jernbanen mellem Langå og Struer (1863-1865) og anlæggelsen af Skive havn (1869) kom Skiveegnen i forbindelse med ”den store verden”.

I løbet af få år blev det muligt at sende og modtage gods fra hele Europa med jernbanen, og transportmulighederne til vands var lige så gode. I 1825 gik der hul på Limfjorden i vest, da Vesterhavet gennembrød Agger Tange, og fra 1861, hvor Christian den Syvendes kanal åbnede ved Løgstør, kunne større skibe sejle til Skive fra øst. Skive blev ”havnebyen midt i Jylland”.

Samtidig kom landbruget ind i en næste 40-årig fremgangsperiode, og det skabte stor efterspørgsel efter de produkter, som blev fremstillet i byerne.

De gode transportmuligheder og landbrugets efterspørgsel udgjorde startgrundlaget for de mange fabrikker, som blev anlagt i Skive fra 1880-1914. I alt 50 fabrikker blev

Omkring Hovedbanegården i Skive anlagdes i 1880'erne og 1890'erne et helt bykvarter, hvor mange nye industrivirksomheder placerede sig for at komme tæt på jernbanen. Her ses Østerbro med Jernbanehotellet til venstre og Skive Jernstøberi og Maskinfabrik og Skive Lervarefabrik (med gavlen mod gaden til højre). I forgrunden ses broen over Lilleå, og – selv om gaden ligner en jordvej, er den brolagt. Foto: C. Hadrup ca. 1910.

Bryggeriet "Thordal" blev grundlagt i 1876. Det lå yderst i Nørregade (nr. 44) ud mod Havnevej. Her ses bryggeriet i 1913, hvor det lige var blevet overtaget af mineralvandsfabrikant Erik Nielsen. Kuskene på ølvognene er fra venstre Erling Strange Nielsen, Rudolf Nielsen og fabrikant Erik Nielsen. Fru Nielsen kigger ud af vinduet på første sal. Foto: Charles Nielsen.

grundlagt i denne periode, og der blev oprettet i hundredvis af arbejdspladser i Skive. Byen fik sågar et nyt industrikvarter i området Østerbro-Brårupgade, lige ved siden af Skive Hovedbanegård.

Fabrikker er måske et lovlig flot ord. De fleste af de nye fabrikker var så små (under 10 ansatte), at man måske burde kalde dem for værksteder i stedet for.

De første fabrikker i Skive blev startet i 1850'erne. De lå oppe i byen, først og fremmest i området mellem Vestergade og Reberbanen. Her lå Skives ældste fabrik, S. Nielsens Farveri og Spinderi (Tekstilfabrik), der i 1880 anskaffede Skives første dampmaskine.

Byens første fabrikant hed Frederik Friis. Han startede bl.a. et lille jernstøberi i Frederiksgade 10 (i dag: Imerco). Jernstøberiet blev begyndelsen på Frederiksgade eller Nygade, som gaden hed for 150 år siden.

Frederik Friis grundlagde også et bryggeri i Thinggade 4. Det blev det første af en stribe små bryggerier i Skive. Bryggerierne bryggede hvidtøl, som var datidens foretrukne drikkevarer. I 1876 grundlagde A.P. Lorentzen et lille hvidtølsbryggeri i Nørregade 44. Bryggeriet blev i 1895 købt af brygger Chr. Christensen, der var gift med en datter fra gården "Thordal" i Øster Grønning. Efter fru Christensen fik bryggeriet nu navnet "Thordal". Christensen begyndte også fabrikation af mineralvand under navnet

”Krystal”. I 1913 solgte han bryggeriet til mineralvandsfabrikant Erik Nielsen, Skive, mens sodavandsfabrikationen flyttede til Brårup (Krystalgade). Bryggeriet Thordal er stadig i familien Niensens eje – det hedder i dag ”Hancock”. I 1896 anlagdes det første bajerskøl bryggeri i Skive: Skive Aktiebryggeri i Vestergade 9. Det blev en fiasko, der lukkede efter kun tre års forløb!

I 1881 opførtes den første industrivirksomhed i industrikvarteret ved banegården. Det var ”Skive ny Jernstøberi”. Jernstøberiet blev grundlagt af brødrene Anders og J. Chr. Johansen, der var udlærte som møllebygger og tømrer. De startede en lille træskofabrik i Yttrup, hvor de anskaffede en dampmaskine til driften. De havde problemer med at skaffe reservedele til deres maskiner og fandt derfor på selv at støbe dem. Anders Johansen tog til Morsø Jernstøberi, hvor han gik rundt og ”snusede”, indtil han vidste nok til at starte støberiet i Yttrup! Støberiet blev så stor en succes, at de i 1881 lovede at flytte til Skive og opføre et nyt støberi på engen ved Østerbro. Deres kapital var ikke stor, og det fortælles, at da støberiet på Østerbro var færdigt, var de omtrent fallit. Heldigvis fik de tilført penge, og da de senere indgik kompagniskab med fhv. møller Chr. Nielsen, fik støberiet tilført både penge og regnskabsmæssig kunnen. I 1897 blev støberiet omdannet til et aktieselskab: A/S Skive Jernstøberi og Maskinfabrik, med nogle af Skives største handlende som aktionærer. På dette tidspunkt var støberiet blevet til Skives største virksomhed – en position, der blev holdt indtil o. 1970, hvor Metallic overtog værdigheden. I 1898 fik fabrikken en direktør, og kort tid efter blev de første ingeniører ansat.

De nye fabrikker og den velstand, de skabte, satte gang i byggeriet i Skive. Befolkningstallet voksede stærkt, og samtidig blev næsten alle bygninger langs byens butiksgader revet ned og erstattet med nye og højere bygninger. Bykernen blev næsten totalt fornyet, og byen sprængte sine grænser. Mod nordvest opstod gader som Christiansgade, Thomsensgade og Grønnegade, mod nordøst et helt kvarter mellem Østergade og Havnevej, og mod sydøst voksede Skive ligeså stille ud mod Brårup.

De første brugsforeninger

I 1866 oprettede præsten H. Chr. Sonne ”Thisted Kjøbstads Arbejderforening”, der regnes for Danmarks første brugsforening. Ideen var at skaffe medlemmerne billige forbrugsvarer, og medlemmerne var først og fremmest arbejdsmændene (”arbejderne” i modsætning til de faglærte håndværkere). Sonne ønskede at give arbejderne ”hjælp til selvhjælp”, så der var et element af velgørenhed i hans arbejderforening.

Brugsforeningsideen nåede til Skiveegnen allerede i slutningen af 1860’erne. I Skive kom initiativet fra Borger- og Håndværkerforeningen (”den gamle”), der i 1869 fik oprettet en brugsforening i Skive. Foreningen fik det svært - byens købmænd var imod, og allerede i 1872 måtte den give op. Lidt bedre gik det i Kvols i Nordfjends, hvor man i 1870 oprettede ”Den sydlige Limfjordsegns Arbejderforening”. Foreningen eksisterede indtil 1885.

Brugsen i Lihme 1918. Foto: Niels Sørensen, Lem.

På dette tidspunkt var man på Skiveegnen i fuld gang med at oprette brugsforeninger på et andet grundlag. Det velgørende element var væk: Alle kunne melde sig ind og handle i brugs- eller indkøbsforeningen, som den nogle steder kom til at hedde. Gårdmændene var grundlaget for de nye foreninger.

Den første brugsforening af den nye type blev meget passende oprettet i 1880 på et møde i egnens første forsamlingshus i Ramsing. Formand for brugsforeningen blev lærer Primdal, der fem år senere også blev formand for egnens første andelsmejeri.

I løbet af det næste årti blev der oprettet flere brugsforeninger i Salling, først og fremmest i Ramsings nabosogne. I 1892 var der brugsforeninger i Rødding, Håsum, Lem og Lihme. I Nordsalling kom Thorum først.

I Fjends gik det lidt langsommere. Her blev den første brugsforening oprettet i Mønsted i 1893 - 5 år senere var der allerede syv.

I Skive blev brugsforeningen oprettet på initiativ af arbejderbevægelsen, først og fremmest redaktør Gerhard Nielsen, Skive Socialdemokrat, der var en ivrig fortaler for den kooperative ide. Skive og Omegns Brugsforening blev stiftet i 1905. Til at begynde med havde foreningen udsalg i Nørregade, men i 1911 flyttede den til Torvegade 18. Her lå Brugsen indtil 1967, hvor den lukkede til fordel for supermarkedet Kvikly i Asylgade.

Salling og den nordlige del af Fjends ca. 1900.

Det første Andelsmejeri

Før 1880 var det først og fremmest herregårdene, der forarbejdede mælken til smør. Bønderne fremstillede det såkaldte ”bøndersmør” til eget brug, men også til salg i små mængder til købmændene i købstæderne. I begyndelsen af 1870’erne oprettede købmændene i Skive ”Skive Smørhandel”, der opkøbte smør for at eksportere det til England.

Opfindelsen af centrifugen i 1878 skabte grundlaget for mejeridrift på landet. Mejerierne blev drevet som fællesmejerier, d.v.s. privatejede mejerier, der havde kontrakt med et antal leverandører, der forpligtede sig til at levere mælk til mejeriet.

Det første fællesmejeri blev oprettet i Lem i 1883, og i 1884 fulgte mejeriejer Esper Andersen efter i Jebjerg. I løbet af kort tid oprettedes der ni fællesmejerier i Salling og tre i Fjends. De blev grundlagt af driftige gårdmænd eller gårdmandssønner, der

Der findes ingen fotos af Skiveegnens første mejeri i Ramsing. Fotografiet her er taget i 1910 på et tidspunkt, hvor mejeriet var blevet udvidet. Foran mejeriet holder mælkekuskene, mens personalet står klar til at bære mælkejungerne ind i mejeriet.

havde været på mejeriskole. Mejeriernes inventar blev mange gange købt hos Skive Jernstøberi.

Fællesmejeriernes epoke var ovre, næsten inden den begyndte. I 1882 grundlagdes Danmarks første andelsmejeri i Hjedding ved Varde. Mejeriet blev ejet af leverandørerne, der fik betaling i forhold til mælkemængden. Det blev ledet af en bestyrelse, der ansatte en bestyrer. Bestyrelsen blev valgt på generalforsamlingen af leverandørerne, der hver havde en stemme – ”Man stemte efter hoveder, ikke efter høveder”.

Andelsmejeritanken spredte sig lynhurtigt til hele Danmark. I Salling kom 12 bønder i Ramsing først. De startede Ramsing Andelsmejeri den 15. juni 1885 – kun tre år efter mejeriet i Hjedding. Formand for andelsmejeriets bestyrelse blev lærer Primdal, Ramsing. En væsentlig del af en landsbylærers løn bestod dengang af en skolelod, hvor læreren kunne drive landbrug, så Primdal havde køer. Eksemplet i Ramsing smittede hurtigt. Ti år efter var næsten alle fællesmejerierne blevet overtaget af leverandørerne og omdannet til andelsmejerier, og der blev samtidig startet flere nye fællesmejerier. Kun ét sted på egnen fik ikke sit eget andelsmejeri: Estvad-Rønbjerg, hvor først mejeriejer Sørensen, derefter Sejer Petersen, drev fællesmejeri indtil o. 1960 (Rønbjerg Mejeri).

Skive-Glyngøre-banen

Ideen om en jernbane fra Skive til Glyngøre opstod på Mors i begyndelsen i 1870'erne. I oktober 1874 tog en række morsingboere initiativ til at anlægge banen som privatbane, finansieret af kommunerne i Salling og Mors. Den idé vakte kun beskeden interesse i Salling, især hos de kommuner, som banen ikke skulle passere igennem. Holdningen i Salling var, at banen først og fremmest ville få betydning for Nykøbing, der var bange for at stå uden for jernbanenettet. I 1875 blev banen ganske vist målt op, men derefter gik baneprojektet i stå.

I 1880 stillede folketingsmændene for Skive- og Morsøkredsene forslag i Folketinget om anlæggelse af en statsbane fra Skive til Glyngøre med tilskud fra de kommuner og amter, der ville nyde godt af banen. Forslaget blev vedtaget i 1881, og godt tre år senere - den 14. maj 1884 - åbnede banen med tre tog i hver retning.

Stationerne på banen var: Skive Holdeplads (Skive Nord), Lyby, Jebjerg, Roslev, Durup og Glyngøre. I Glyngøre var der (siden 1873) færgeforbindelse til Nykøbing, drevet af Nykøbing kommune.

Banen kom til at spille en kolossal rolle i Sallings udvikling. Langs banen opstod en række større og mindre stationsbysamfund, der kom til at ændre afgørende på forholdene i Salling. Med stationsbyerne fik landboerne et alternativ til købstaden Skive. I stationsbyerne fandtes en lang række forretninger og håndværksvirksomheder, som

Jebjerg station var en af de nye stationer langs Nordsallingbanen. Til venstre ses stationsbygningen og pakhuset, og til højre holder et par godsvogne ved læsserampen. Foto: Charles Nielsen 1912.

kunne betjene landbruget. De fleste er forsvundet i dag, men enkelte har udviklet sig til store virksomheder med mange arbejdspladser.

De første faglige organisationer

I 1841 oprettede landboere i Salling ”Salling landoeconomiske Forening”. Foreningen skulle varetage landboernes interesser først og fremmest på det økonomiske område, men også hjælpe med til at forbedre landboernes faglige viden gennem foredrag og vejledning. Foreningens årlige dyrskue var en vigtig del af foreningens arbejde: Her kunne landboerne - og byboerne! - se, hvordan de dygtigste landmænd kappedes om at fremvise deres bedste kreaturer, heste, svin m.m. Præmierne, som foreningen uddelte, var en god metode til at fremme avlsarbejdet på egnens landbrug!

Købmændene - Skives handelsstand – forsøgte også i 1841 at oprette en forening, men i modsætning til landboerne blev det ved forsøget. Foreningen fik 11 medlemmer – derudover var der to ”uorganiserede” – og faldt fra hinanden efter 4 måneder.

I 1858 forsøgte købmændene igen. ”Skive Handelsforening” forsøgte at sikre, at Skive fik en dampskibsforbindelse til Aalborg og videre til København, og i 1860’erne arbejdede foreningen aktivt for anlæggelse af en havn i Skive. Det lykkedes som bekendt i 1869.

Salling Banks senere direktør, Ths. Alstrup, startede i 1853 en købmandsbutik i Nørregade 1. I 1871 afstod han butikken til Andreas Sørensen, der byggede den nuværende bygning. Her ses købmandsbutikken ca. 1910, hvor den var blevet overtaget af Andr. Sørensens søn, Viktor (i midten ved kassen). Næsten alle varer skulle vejes af – det var en af kommissens (til højre) opgaver. Foto: C. Hadrup.

Omtrent samtidig gik også denne forening i opløsning. I 1883 forsøgte man igen, og denne gang lykkedes det at oprette en levedygtig forening. Den 12. april 1883 stiftede 20 af Skives købmænd – d.v.s. handlende – ”Skive Handelsforening” på et møde på ”Gluds Hotel” i Østergade (det senere Hotel Royal).

Udover varetagelsen af handelsstandens interesser i mange forskellige sammenhænge opstillede foreningen indtil 1906 kandidater til byrådet sammen med andre foreninger, ligesom foreningen var repræsenteret i havneudvalget.

En af de første opgaver, foreningen tog fat på, var oprettelsen af en skole for lærlingene. I oktober 1884 vedtog man at oprette en aftenskole: Tre aftener om ugen (i alt 6 timer) skulle lærlingene undervises i dansk, regning og tysk. Undervisningen var frivillig og blev betalt af købmændene. Skolen startede ca. 1. november 1884 med 15 elever, men nogle købmænd ønskede ikke at undvære deres lærlinge om aftenen (butikkerne havde åbent til kl. 22-23!), og derfor dalede elevtallet noget i de følgende år. I 1888 nedlagde foreningen ligefrem handelsskolen, da der ikke kunne samles 15 elever! I 1889 vedtog Rigsdagen en lærlingelov, som pålagde købmændene at sørge for lærlingenes uddannelse. Herefter indførtes en 3-årig aftenskole (fra 1891) med ca. 20 elever i alt. I 1908 nåede skolen op på 50 elever.

De første forsamlingshuse

Forsamlingshusene blev opført af de samme kredse, som stod bag de grundtvigianske højskoler og skytte- og gymnastikforeningerne.

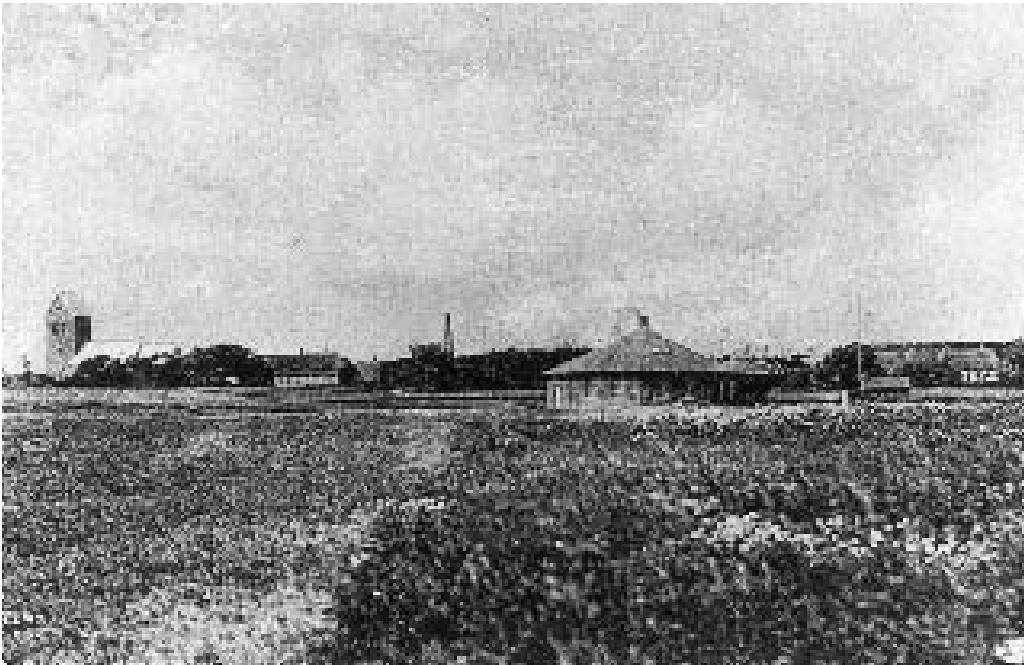
Inspirationen til forsamlingshusene på Skiveegnen kom fra Mors, hvor der i 1876 blev opført et otte-kantet forsamlingshus i tilknytning til Galtrup Højskole. Der var tæt forbindelse mellem grundtvigianerne på Mors og i Vestsalling, så det var meget naturligt, at Sallingboerne skelede til Mors, da man gik i gang med at bygge forsamlingshus i Vestsalling.

I 1879 opførtes egnens første forsamlingshus i Ramsing. I 1881 fik Nørresalling sit forsamlingshus i Jebjerg på pastor Niels Kr. Gluds initiativ, og i 1883 opførtes et forsamlingshus for Nordfjends i Ørum. I 1884 fik Vestfjends forsamlingshus i Fly, og i 1889 blev forsamlingshuset i Kvolts opført.

Bortset fra forsamlingshuset i Jebjerg var de alle sammen ottekantede som forbilledet i Galtrup. Forsamlingshusene blev bygget på de steder, hvor grundtvigianismen og skyttebevægelsen havde slået rødder i 1860'erne og 1870'erne.

Det var store forsamlingshuse, tænkt som samlingssted for en hel egn. Sogneforsamlingshusene hører 1890'erne til.

Det økonomiske grundlag for husene var aktier, tegnet blandt områdets beboere. Husene var meget spartanske: Om forsamlingshuset i Ramsing fortælles, at det anvendte mur- og tømmerværk var meget klejnt, og taget var tækket med tagpap, der ikke altid kunne holde vandet ude. Indvendig havde man også sparet, hvor man kunne: ”Sæderne var smalle bænke eller skamler uden rygstød. På væggen mod vest, hvor en mindre dør

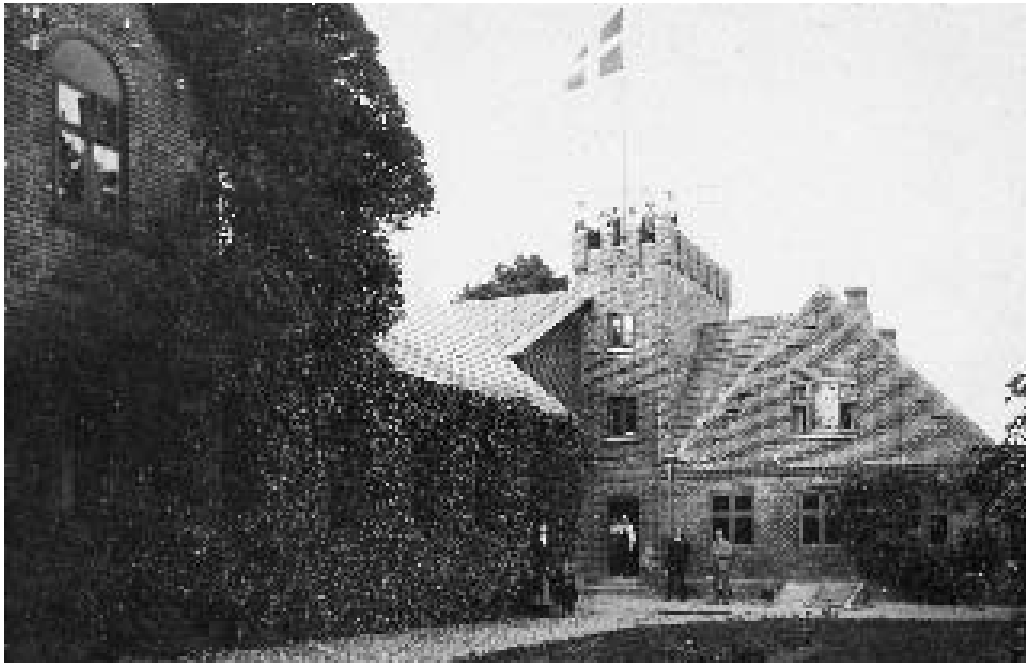

Ramsing spillede en central rolle i andelsbevægelsens pionerår. Her finder man egnens første forsamlingshus, brugsforening og andelsmejeri. På billedet ses fra venstre kirken, skolen (hvor lærer K. Primdal, der var hovedmand bag andelsforeningerne, boede), mejeriets skorsten og det ottekantede forsamlingshus (nedrevet i 1935).

dannede reserveudgang, var der over denne anbragt et par Dannebrogflag og det danske våbenskjold.

Denne dekoration dannede baggrund for talerstolen. Ellers bestod udsmykningen i tre vandrette farvestreger, som, i skulderhøjde omtrent, var trukne salen rundt, buende op over de rundbuede vinduer. Stregerne var i rødt, gult og blå, sammen med væggen hvidt skulle de vel symbolisere det skandinaviske sprog- og åndsfællesskab". (Skive Folkeblad 1.3.1935).

Trods de meget beskedne forhold fik forsamlingshusene kolossal betydning for det folkelige liv i sognene. Derfor kaldte en modstander af grundtvigianismen da også forsamlingshuset i Ramsing for "disse hersens grundtvigianeres forbedringshus". Det var ikke helt forkert: Forsamlingshusene slog nemlig bondeungdommens traditionelle fritidsliv i stykker. Hidtil havde de unge, der gerne ville more sig lidt på deres fridage, været henvist til at tilbringe dem på kro eller til "liegstow" på gårdene, men nu kunne de i stedet komme til foredrag eller gymnastik i forsamlingshuset. Og "liegstow"en blev afløst af skytte- og gymnastikballer under behørigt opsyn af skytte- og gymnastikforeningens bestyrelse.

Salling Højskole startede i 1884 i bygningen til venstre, som stadig eksisterer (i dag kontor for Salling Ungdomsskole), men efterhånden blev højskolen udbygget. Fotografiet viser højskolen ca. 1910.

Salling Højskole

I 1884 fik Skiveegnen sin højskole nummer to.

Den første højskole blev oprettet i 1851 af Skivekredsens folketingsmand, gårdejer Bertel Nørgaard, på hans gård i Krejbjerg. Højskolen flyttede i 1855 til Oddense, hvor skolebygningen stadig kan ses – selvfølgelig på Højskolevej.

Oddense Højskole var mere en landbrugsskole end en højskole i traditionel forstand, og i begyndelsen af 1870'erne kom det til et opgør om skolen med politiske undertoner. En kreds af venstrefolk med grundtvigianernes førstemand i Salling, pastor Niels Krestjan Glud, Jebjerg, i spidsen, led nederlag og trak sig ud af højskolen i Oddense.

I 1884 lykkedes det så på initiativ af pastor Glud at oprette Salling Højskole i Jebjerg med Axel Axelsen som forstander. Højskolen havde fra starten god søgning. På karleholdet i vinteren 1885 var der 55 elever, og der var også pænt besat på pigeholdet om sommeren.

Salling Højskole var en højskole for lokalområdet. Eleverne kom fra Salling, Fjends, Mors og andre nærvedliggende områder. Derfor fik undervisningen på skolen hurtigt betydning for Skiveegnen. Eleverne vendte tilbage til deres hjemegn, hvor mange af dem kom til at spille en stor rolle i foreningsarbejdet, hvad enten det drejede sig om politik, andelsbevægelse, kultur eller idræt.

Venstre og Højre

Kong Christian den 9.'s udnævnelse af Jacob Scavenius Estrup til konseilspræsident (statsminister) i 1875 skærpede modsætningerne mellem Venstre, der havde flertallet i Folketinget (det ene af Rigsdagens to kamre) og Højre, der havde flertallet i Landstinget og regeringsmagten.

Venstre forsøgte at vælte Estrup-regeringen ved at nægte at vedtage finansloven, men Estrup svarede igen ved at udstede de såkaldte midlertidige ”provisoriske” finanslove.

I Skivekredsen (Skive og Salling) medførte den hårde politiske magtkamp, at de to partiers vælgere oprettede hver sin politiske vælgerforening, henholdsvis Salling Venstre-vælgerforening og Højrevælgerforeningen. Vælgerforeningerne i Skivekredsen blev begge stiftet i 1883, men de optog kun medlemmer, der havde valgret (d.v.s mænd over 30).

I 1885, hvor den politiske kamp kulminerede bl.a. med oprettelse af det forhadte ”gendarm-korps”, søgte begge partier at mobilisere alle sympatisører. Til det formål oprettede de henholdsvis ”Den konservative klub for Skive og Omegn” (Højre) og ”Skive liberale Forening” (Venstre), hvor ikke-vælgere også kunne blive medlemmer. De to

”Estrups gendarmmer” var ikke populære i alle kredse, da de blev sat ind i 1885, men for nogle gendarmmer blev tiden i gendarmkorpset begyndelsen til en mangeårig karriere i politiet, hvor de endte som respekterede politibetjente. Det gjaldt f.eks. P.P. Markussen (siddende til højre), der kom som gendarm til Skive og siden blev ansat som betjent og arrestforvarer i Skive.

De øvrige politifolk er stående fra venstre: Aug. Petersen, Søren Christensen, Jørgensen og landbetjent Hansen, Roslev.

Siddende fra venstre: Andersen, Hillertz og Aug. Carlsen. Bortset fra Hansen var betjentene ansat af Skive kommune, der stod for politivæsenet.

foreninger kæmpede om befolkningens gunst ved alle midler, også fester. Et komisk højdepunkt kom, da de to foreninger kastede sig ud i en kamp på ”grisehoveder”, d.v.s. uddeling af vinterhjælp til de fattige.

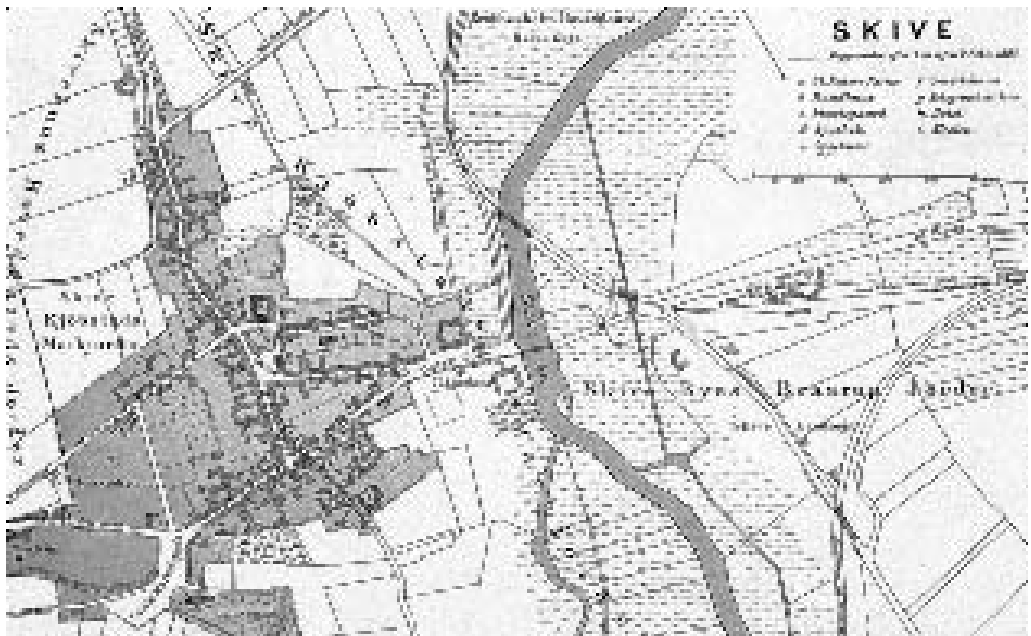
Højreklubben blev hurtigt efterfulgt af flere klubber i Salling og Fjends, mens Venstre nøjedes med Skive liberale Forening, men deres levetid blev kort. I slutningen af 1880’erne, hvor begge partier var ved at blive modne til det store politiske forlig (der kom i 1894), sov såvel de konservative klubber som den liberale forening ligeså stille ind.

Skive Folkeblad

I 1857 fik Skive telegraf, og dermed var en væsentlig del af grundlaget for udgivelse af en avis i Skive skabt. Avisen kom da også den 10. maj året efter. Den lille ”Skive Avis” var på fire sider og udkom tre gange om ugen. Den blev udgivet af bogtrykker L. Jensen, Skive Bogtrykkeri. Avisen var en såkaldt ”bogtrykker-avis”, der først og fremmest bestod af udpluk fra andre aviser og annoncer. Lokalt nyt var der ikke meget af, men avisen optog gerne læserbreve, f.eks. i forbindelse med de politiske valg.

Skive Avis var indtil midten af 1870’erne upolitisk, men det hårde politiske opgør mellem Venstre og Højre tvang avisen til at vælge side, og det blev den højre. Valget af Højre skyldtes nok ikke mindst, at avisens vigtigste annoncører tilhørte håndværker- og handelsstanden i Skive, som næsten udelukkende stemte Højre!

Avisens højre-sving så Venstrefolkene ikke på med blide øjne. De ønskede deres egen

Skive 1875. Efter Trap: Danmark, 2. udgave.

I 1882 fik Skive Folkeblad kontor og trykkeri hos købmand Jens Just i Frederiksgade 7. I 1885 opførte bogtrykker Mar. Jensen en bladbygning i Frederiksgade 11 (der anes yderst til højre). Foto fra 1904.

avis, og det lykkedes dem at få Morsø Folkeblad til at udgive en ”aflægger”, d.v.s. en avis, der dels tryktes i Nykøbing, dels i Skive. Den nye Venstre-avis fik navnet ”Skive Folkeblad”, og den udkom første gang den 2. oktober 1880. Allerede efter to år var Folkebladet blevet så stort, at det kunne udkomme som selvstændig avis. Fra 1882 blev udgivelsen overtaget af bogtrykker Mar. Jensen, Skive, der i løbet af 10 år fik Folkebladet gjort til Skiveegnens dominerende blad. I 1885 byggede han sit første bladhus i Frederiksgade 11, og allerede 11 år senere et nyt og større i Nørregade 22.

Skive Avis kunne slet ikke følge med Folkebladet. I de politiske kampår i 1880’erne blev Avisen understøttet økonomisk af Højres landsorganisation, men den støtte forsvandt igen, og Avisen måtte prøve at klare sig selv. Det gik, så længe L. Jensen udgav Avisen, men efter hans død i 1894 kom den i alvorlige vanskeligheder, og i 1896 blev Skive Avis ”aflægger” af Højres avis i Aalborg.

Børneasylet 1882

Indtil 1960’erne var det enhver mands stolthed selv at kunne forsørge sin familie, så konen ikke behøvede at arbejde. Men en ting var mændenes drømme - noget andet den

Et kig inden for på Norgaards Børneasyl ca. 1905. Asylmoder, frk. Knees, står til højre med et barn på armen sammen med sin medhjælper. På væggen hænger apoteker Norgaard og hustru. Foto: C. Hadrup.

hårde økonomiske virkelighed. En del mænd kunne ikke selv tjene penge nok, og ugifte kvinder (uden og med børn) og enker måtte ud på arbejdsmarkedet. Det gav pasningsproblemer, som ikke altid kunne klares med naboers og familiens hjælp.

Børnepasningen var indtil 1970'erne ikke en kommunal opgave. Den blev overladt til det private initiativ, mens kommunen indskrænkede sig til at give gratis byggegrund og yde tilskud til driften.

Skives første børnehave blev skænket af apoteker G. Norgaard og hustru i 1882, og de to næste blev oprettet af Børnehjælpsdagskomiteen i 1956 (Norgårdsvej) og 1967 (Gammelgårdsvej). Indtil kvinderne kom ud på arbejdsmarkedet kunne man altså klare sig med en børnehave i Skive (samt nogle mindre "børnehaver" i private hjem)!

Apoteker Norgaards Børneasyl (eller Børnehjem, som der stod over børnehavens flotte indgangsparti) blev styret "i kristen ånd og i den danske, evangelisk-lutherske kirkes tjeneste" af en plejemoder, der i begyndelsen stort set også var den eneste ansatte. Der var 40-50 børn i alderen 2-7 år i børnehaven. "Børnene tilbringer deres tid dagen igennem med læsning, leg og forskelligt arbejde, således f.eks. pille klude, der senere laves i klæder til uddeling mellem børnene." Fra jul til påske fik børnene gratis midt-dagsmad, finansieret ved en indsamling. Til jul samlede nogle af byens fruer ind, så bør-

Skive sygehus, set fra Resenvej ca. 1910.

nene kunne få en julegave, og ”når en af byens borgere har familiefest, er det temmelig almindeligt, at de husker på børnene her og giver dem chokolade. Ved en sådan lejlighed bliver der ofte lidt penge til overs, og for dem køber vi mælk en lille tid.”

Skive Sygehus flytter til Resenvej

I 1854 opførte Skive kommune og Viborg Amt et fælles ”amts- og bysygehus” i Sønderbyen (hvor Shell’s benzinstation ligger i dag). Sygehuset var først og fremmest beregnet til at behandle fattige, der havde udsigt til at blive raske igen. De velhavende blev behandlet i deres hjem, og de dødeligt syge fattige så kommunerne ingen grund til at ofre penge på.

Tiden løb hurtigt fra sygehuset i Sønderbyen: Det var for lille og lå ikke godt på baken ved engene langs Skive Å.

Fra 1885-1888 opførtes derfor et nyt amts- og bysygehus ved Resenvej i det daværende Skive landsogn. Det nye sygehus bestod af tre fløje. Østfløjen mod Resenvej var en selvstændig bygning, beregnet for folk med smitsomme sygdomme. Sydfløjen var hovedfløjen, som var sammenbygget med vestfløjen mod sygehushaven. Sygehuset

havde plads til ca. 100 patienter foruden lejligheder og værelser til sygehusets personale, der - bortset fra overlægen - skulle bo på sygehuset. Personalet bestod af en overlæge, et par reservelæger, sygeplejersker, sygehjælper, portører, køkken- og rengøringspersonale m.m.

Skive Theater

I 1882 fik Skive sin første rigtige teatersal. Før den tid blev der spillet teater i Gæstgivergården – det senere Hotel Royal – på hjørnet af Østergade og Torvegade. Her var der opstillet en primitiv scene på bukke, når der skulle spilles teater. Kulisser og dekorationer var der næsten ikke plads til.

Det nye teater var noget helt andet. Den første forestilling i ”Skive ny Theater” i Den nye Borger- og Håndværkerforenings nyopførte bygning i Frederiksgade blev opført den 25. marts 1882, hvor Aarhus Theaterpersonale opførte Th. Overskous lystspil i 5 akter: ”Pak!”. Her var der rigelig plads, for teatersalen kunne rumme op mod 550 tilskuere.

Den nye Borger- og Håndværkerforening investerede i efteråret 1881 36.000 kr. i grund og bygninger for at skaffe sig passende lokaler. Foreningens medlemmer var blandt Skives mest velhavende, så der var ikke de store problemer med at tegne den aktiekapital på 12.000 kr., der var nødvendig for at opføre bygningen. Foreningen fik

Teatersalen pyntet til bazar ca. 1905. På dette tidspunkt blev salen oplyst med gaslamper. Foto: C. Hadrup.

lokaler i forbygningen, hvor der også var restauration og hotel. I bagbygningen indrettedes en stor festsal, som blev indviet ved en fest for foreningens medlemmer nytårsaften 1882. Det var her, man den 25. marts 1882 havde premiere i ”Skive ny Theater”.

Salen blev benyttet af Den nye Borger- og Håndværkerforening til foreningens egne arrangementer, til arrangementer med adgang for alle og til udlejning til andre arrangører. Den nye Borger- og Håndværkerforening afholdt f.eks. nytårsfest, fastelavnssfest, karneval, bal og juletræ for medlemmerne. Foreningen arrangerede også teateraftener, koncerter, foredrag og senere filmforevisninger for medlemmerne. Men størst betydning har teatersalen haft ved gennem 120 år at rumme et overflødigshorn af arrangementer med offentlig adgang. Man kan næppe nævne den type arrangement, som ikke på et eller andet tidspunkt er blevet afholdt i Skive Theater. Vigtigst har altid været teaterforestillingerne. I salens første årtier udlejedes den til omrejsende teaterselskaber, der spillede ”på døren” - for egen regning. Selskaberne spillede en lille uges tid, ofte med flere stykker på repertoiret. Antallet af forestillinger afhang af interessen - var der mange tilskuere, ”forlængede” man, var der for få, lavede man ”landboforestillinger” med specielt lave priser eller tilbud om en gratis billet i tilgift pr. billet, publikum købte, eller også rejste man videre, måske efterladende en stribe ubetalte regninger.

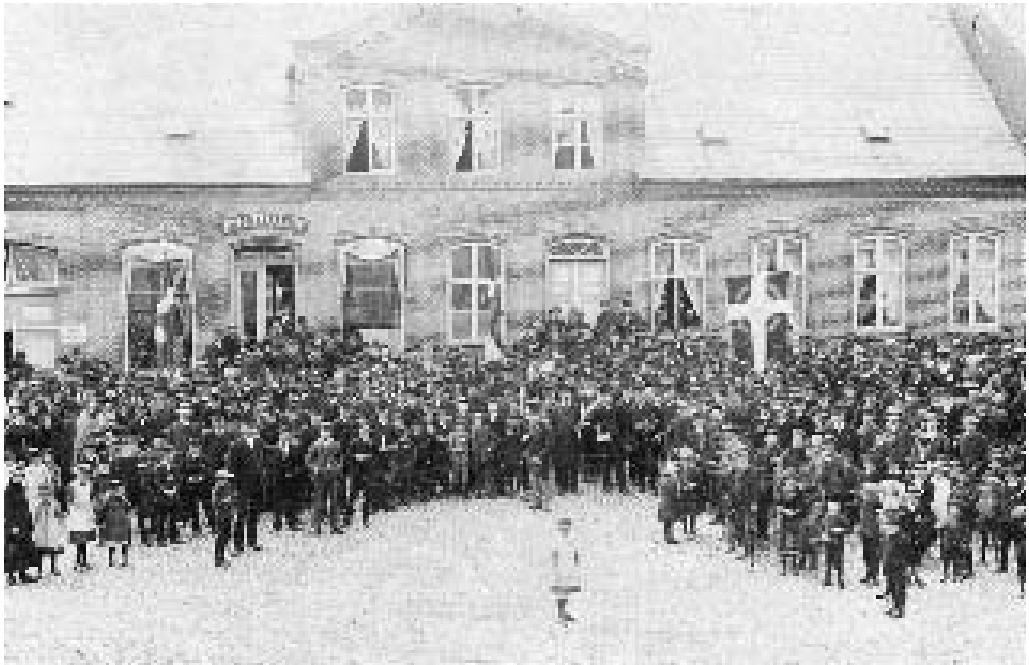
Skive får to pengeinstitutter i 1857

Året 1857 er et centralt år i Skiveegnens pengehistorie. I løbet af 1857 fik byen ikke mindre end to pengeinstitutter: en sparekasse og en bank.

Siden 1848 havde ”Viborg Byes og Omegns Sparekasse” holdt ”kontor” på Skive Gjæstgivergaard i Østergade (Det senere Hotel Royal) ved juni og december termin, og fra 1855 var der også åbent i begyndelsen af april og oktober.

I marts 1857 kunne man så læse i en annonce i ”Viborg Stiftstidende”, at tre Skiveborgere samt ejeren af Jungetgård er ”sammentrådte og have oprettet en privat sparekasse i Skive. Vi modtage indskud til forrentning med 5½ % p.a. på længere eller kortere tid, og indestå, én for alle og alle for én, for de deponerede eller indskydende capitaler.” De fire stiftere stod som garant for indlånene og delte det eventuelle overskud mellem sig. Sparekassen diskonterede veksler, ”men ufravigelig fordres tre gode navne på dokumenterne”, den lånte penge ud ”mod håndfæet pant i pengeeffekter”, og mod prioritet ydede man lån i fast ejendom. Små udlån i kort tid kunne fås mod selvskyldnerkaution.

Den private sparekasse – ”Spare- og Laanekassen for Skive Kjøbstad og Omegn” - åbnede den 27. marts 1857 hos landmåler Erichsen (en af de fire stiftere) i Thinggade (nuværende Thinggade 14-16). I 1872 flyttede sparekassen over gaden til Thinggade 19, hvor enken efter en anden af sparekassens stiftere, particulier J. Ring Petersen, stod for den daglige ledelse. I 1883 flyttede sparekassen til den nuværende adresse i Adelgade, hvor sparekassen fik lokale i porten mod nr. 10.

I 1883 flyttede Skive Sparekasse til Torvet hos manufakturhandler og sparekassedirektør P.G. Holm. Til at begynde med fik sparekassen kontor i porten til venstre ved skiltet.

Fotografiet er taget under en totalafholdsfest midt i 1880'erne. Afholdsforeningerne er mødt med fane for at marchere til festpladsen i Liselund, hvor selve festen skal foregå. Manufakturhandler Holm og gæster ser på i det åbne vindue.

I 1880 vedtoges den første lov om sparekasser. Den medførte, at sparekassen i Skive overgik til at være en selvejende institution. Ved samme lejlighed fik sparekassen navnet "Skive Sparekasse".

Måned efter stiftelsen af Skive Sparekasse indbød 40 af egnens kendte mænd, bl.a. Salling Banks senere direktør Ths. Alstrup til et møde i Skive den 28. april 1857 om oprettelse af en bank i Skive. Her nedsatte man et udvalg, der skulle arbejde for banksagen. I løbet af få måneder tegnede man en aktiekapital på 107.500 rigsdaler. Den største aktionær var generalkonsul H. Pontoppidan, Hamburg, der tegnede sig for de 15.000 rigsdaler.

Pontoppidans firma fungerede i 1850'erne som "bank" for Jylland og havde derfor stor interesse i at knytte de nye jyske banker til sig. Mindre pengesummer blev anbragt mere lokalt, f. eks. var det almindeligt, at velhavende landboere anbragte deres sparepenge hos en af byens større og solide købmænd, som de havde tillid til. På denne måde fik købmændene en stor driftskapital og dermed mulighed for at gøre forretninger, så de kunne forrente landboernes penge.

Den 25. juli 1857 kunne stifterne vedtage oprettelsen af "Diskonto-, Laane- og Sparebanken for Skive og Omegn" – eller Skive Bank, som den hurtigt kom til at hedde i

daglig tale. Banken åbnede den 2. januar 1858 i lokaler hos prokurator (d.v.s. sagfører) Munksgaard på Torvet. I begyndelsen af 1880'erne flyttede banken til Østergade 2.

Banken lagde forsigtigt ud. Den diskonterede kun vekslers med tre navne, man gav kun lån mod god sikkerhed, og aktionærerne kunne ikke låne på deres aktier i banken. Til at begynde med var banken kun åben en dag om ugen, og hvis åbningsdagen faldt på en markedsdag, holdt banken lukket – selv om man skulle forvente, at de mange landboere, der var i byen en markedsdag, netop havde brug for en bank! Men hvervet som direktør var ulønnet, så de Skive-købmænd, der udgjorde direktionen, ville nok hellere være hjemme og passe deres egen forretning. Ved starten havde banken fem direktører, i 1867 gik man ned på fire, og fra 1877 nøjedes man med to. Til gengæld blev de to direktører ”professionelle” – de måtte ikke længere drive selvstændig forretning ved siden af.

Landsparekasserne

Egnens første landsparekasse blev oprettet på Fur i 1873. ”Fur Ø's Spare- og Laanekasse” blev oprettet af 26 gårdejere, håndværkere og købmænd.

I 1875 oprettedes Jebjerg-Lyby Sparekasse på initiativ af den allestedsnærværende pastor Niels Kr. Glud, der blev formand for bestyrelsen.

I Rødding og Omegns Spare- og Laanekasse (oprettet 1884) blev læreren i Rødding, Kr. Nielsen, formand. Denne sparekasses formål var at ”give Rødding og Omegns beboere – særlig tjenestefolk og mindre formuende – let adgang til at opspare småsum-

Flere af egnens landsparekasser havde kontor sammen brugsen eller mejeriet. Det gælder også Rødding Sparekasse, der havde kontor i Rødding Brugsforenings bygning fra 1907 til 1925. Foto ca. 1907.

mer og til at erholde mindre lån i kortere tid.” Fra 1886 fik sparekassen lokale hos brugsforeningen.

I Lem-Vejby tog brugsforeningen i 1888 initiativ til oprettelsen af en sparekasse. Man gik sammen med Lihme og oprettede en fælles sparekasse for de to sognekommuner. Også her blev en lærer formand: lærer Nørgaard, Nr. Lem skole. Planen var at bruge skolestuen til sparekasselokale, og derfor skrev lærer Nørgaard et udkast til ansøgning til skolemyndighederne: ”Det har været vor grundtanke ved oprettelsen af Spare- og lånekassen at være en støtte til den, der ved ærligt arbejde, orden og sparsommelighed vil hjælpe sig selv. Vi håber tillige at modarbejde det for landbruget skadelige vekselrytteri, men fremfor alt ungdommens skadelige slikkerisyge, der lægger spiren til senere udskejelser, og den øvrige voksne ungdoms hang til kortspil, der efter vort skøn let udarter.” Ansøgningen blev ændret noget i bestyrelsen, inden den blev sendt, men tonen i brevet viser den filantropiske (velgørende) ide, som var mange sparekassers grundlag. Ansøgningen blev afslået, og sparekassen endte i stedet i et lokale på Brodal Andelsmejeri.

I 1892 var der udover de nævnte også sparekasser i følgende sogne: Selde-Åsted, Jungget-Thorum, Roslev-Rybjerg, Thise og Vridsted-Fly.

Salling Bank 1876-1885

Indbydelse

til

Actietegning i Salling Herreders Spare- og Laanebank.

Ved et i Bostrup Kro den 20de d. M. afholdt Møde af Landboere blev nævnte Bank, hvis Formaal er at virke i Landboernes Interesser, stiftet med en Grundcapital af 100,000 Kroner, hvoraf Størstedelen allerede underhaanden er tegnet; men da vi tør formode, at endnu Mange, navnlig blandt Landboerne, kunne ønske som Actionairer at blive Deeltagere i Banken og derved erholde Indflydelse paa dens Bestyrelse og Virksomhed, udbydes hermed Resubskriptionsbeløbet af Actiecapitalen til Tegning i **Contantactier** og **Indskudsactier**, hver Actie paa **200 Kroner**, og saaledes at Contantactierne indbetales med **20 p. C.** ved Tegningen og derefter med **20 p. C.** i hver af de fire nærmest paafølgende fjerdingaarlige Terminer, medens Indskudsactier indbetales med **10 p. C.** ved Tegningen og derefter med mindst **10 p. C.** i hvert paafølgende Aar. — Actietegninger modtages i Bankens Hovedcontoir i Skive og hos undertegnede Bankraadsmedlemmer.

Salling Herreders Spare- og Laanebank, den 27de Mai 1876.

Jørgensen, Seget	Feppe Boel, Lyby	Jens Jensen, Hegelund.	Esper Mikkelsen, Grønning.	Lars Laurfen, Dølby.
N. Ladefoged, Ejlløse Namling.	Anders Chr. Jensen, St. Ryberggaard.	Poul Dahlgaard, Højhaage.		
Jens Dlesen Henriksen, Sjindborg.	H. L. Møller, Grindeskrokkoster.	Christen Christensen, Kreiberg.	J. P. Esperfen, Gjerberggaard.	

Salling Banks bankråd indbyder til aktietegning i Skive Avis den 29. maj 1876.

Grundlæggelsen af Salling Bank

I 1880 fandtes der 40 banker i provinsen. Heraf havde Skive to!

Det kunne kun lade sig gøre, fordi Skiveegnen på dette tidspunkt var præget af en dynamik, som gav plads til begge banker: "Bybanken" Skive Bank" og "landbanken" Salling Bank".

Den 22. maj 1876 kunne Skive Avis fortælle læserne: "Oprettelsen af spare- og lånebanker må betragtes som udtryk for tilstedeværelsen af almindelig velstand i forbindelse med oplysning. Det glæder os derfor at meddele vore læsere, at der her i Salling foruden de tidligere oprettede sparekasser på Fur og i Jebjerg-Lyby sogne i denne tid arbejdes på oprettelsen af lignende sognesparekasser i andre kommuner, nemlig Junget-Thorum, Selde-Åsted og Roslev-Rybjerg samt Thise sogne, og at der ved et møde sidstafvige løverdag i Bostrup Kro af landboere blev stiftet et nyt større pengeinstitut med hjemsted i Skive under navn af "Salling Herreders Spare- og Laanebank" med en aktiekapital af 100.000 kr., hvoraf over halvdelen er tegnet.

Bankens formål er efter de vedtagne statutter at virke i landboernes interesser dels i

Salling Herreders Spare- og Laanebank

begynder sin Virksomhed til forstkommende 11te Juni Termin med almindelige Bankforretninger og Modtagelsen af Sparekassens Indskud til almindelig Rente, dog saaledes at saavel større som mindre Summer, der kunne blive indstaaende i længere Tid, kunne vente høiere Rente.

Forretningsstunden vil blive hver Søndag fra Kl. 10 til 12 om Formiddagen og fra Kl. 1 til 4 om Eftermiddagen i Bankens Contoir hos Undertegnede.

Salling Herreders Spare- og Laanebank i Skive, den 29de Mai 1876.

S. Sørensen,
adm. Directeur.

Så åbner Salling Bank! Annonce i Skive Avis den 29. maj 1876.

forbindelse med sognespareforeningerne, dels ved oprettelse af særlige afdelinger forskellige steder i Salling; dens virksomhed ventes at tage sin begyndelse i juni termin d. å.

Banken bestyres af et bankråd på 12 medlemmer, udelukkende landboere, og en direktion på 3 medlemmer. Som direktører udnævntes proprietær Ingwersen til Hegnet og exam. juris S. Sørensen, denne til administrerende direktør”.

Sammensætningen af bankrådet, der blev valgt ved det stiftende møde på Bostrup Kro den 20. maj 1876, kan give et indtryk af den kreds, der stod bag den nye bank: Ingwersen, Hegnet, Jeppe Boel, Lyby, Jens Jensen, Hegelund, Esper Mikkelsen, Grønning, Lars Laursen, Dølby, N. Ladefoged, Lille Ramsing, Anders Chr. Jensen, Rybjerggaard, Poul Dahlgaard, Hesthave, Jens Olesen Henriksen, Hindborg, H.T. Møller, Grinderslevkloster, Christen Christensen, Krejbjerg, og J.P. Espersen, Gjerbjerggård. Blandt medlemmerne finder man to af ejerne af egnens herregårde og flere proprietærer. Det var det ”store hartkorn” i Salling, der stod bag bankens oprettelse.

I vedtægternes par. 11 bestemtes det, at ingen aktionær kunne have mere end én stemme. Det var andelsbevægelsens grundide, der her kommer til udtryk – 6 år før oprettelsen af Danmarks første andelsmejeri!

I samme paragraf bestemtes det, for at fastholde bankens grundlag, at kun landboere kunne stemme i spørgsmål om vedtægtsændringer. Senere på året vedtog bestyrelsen, at så længe bankens kapital kunne udlånes til landboere, kunne ingen bybo opnå lån, og ved lån mod kaution skulle mindst en kautionist være landbo. Det blev også vedtaget, af Landmandsbanken i København skulle fungere som hovedbank for Salling Bank.

Til formand valgtes proprietær Ingwersen, Hegnet, og som direktører sagfører S. Sørensen (administrerende), Hans Pedersen, Thorum og Chr. Knudsen, Bajlum.

Banken fik hovedkontor hos S. Sørensen i Thinggade 11 og filialer i Selde, Grinderslev, Bajlum og Balling, hvor der var åbent en gang om måneden. Erfaringerne med filialerne var dårlige, og derfor blev de nedlagt ved årets udgang.

Thomas Alstrup, direktør for Salling Bank fra 1881 til 1912. Alstrup var oprindelig købmand i Nørregade 1 og blev siden kæmner og forligsmægler i Skive ved siden af jobbet som bankdirektør.

Bankens første år 1876-1881

Den 11. juni 1876 – juni termin – åbnede hovedkontoret i Skive. Organist Mikkel Hansen, Skive, blev ansat som bogholder.

I slutningen af 1870'erne kom landbruget ind i en nedgangsperiode, og det kneb med at få renter og afdrag fra lånerne. Afdragene på de tegnede aktier kom heller ikke altid godvilligt. I enkelte tilfælde måtte banken acceptere en nedsættelse af renterne. Samtidig fik banken flere udgifter, bl.a. til husleje hos S. Sørensen, der havde ladet banken have kontor gratis hos sig det første år. Alligevel kunne banken udbetalte udbytte på 5-6 % af den indbetalte aktiekapital til aktionærene.

I 1878 nedlagde Hans Pedersen sin direktørpost p.g.a. sygdom. Han blev efterfulgt af Jeppe Boel, Lyby. Chr. Knudsen fratrådte sin direktørpost i 1881, hvorefter bogholder Mikkel Hansen blev udnævnt til direktør. Samtidig bestemtes det, at Sørensen og

Hansen skulle dele de 10 % af bankens bruttoomsætning, der på dette tidspunkt udgjorde direktionens løn. Jeppe Boel fik ingen løn, kun æren!

Kort tid efter opsagde S. Sørensen sin stilling som direktør med den begrundelse, af han ville flytte til sin ejendom Ravnstrup Mølle. Ny direktør blev købmand og kæmner Thomas Alstrup fra den 1. november 1881.

Thomas Alstrup som direktør 1881-1912

Thomas Alstrup blev født den 24. januar 1828 i Viborg. Som to-årig flyttede han efter sin mors død til Skive hos sin onkel, købmand Andreas Essemann. Her blev han udlært som købmand. I 1848 meldte han sig til krigen i Slesvig-Holsten. Den 1. april 1853 åbnede han en købmandsforretning i Nørregade 1. Forretningen blev bortforpagtet i 1871, hvor han overtog stillingen som kæmner i Skive. Ved udnævnelsen til kæmner udtrådte han af byrådet, hvor han havde siddet i 14 år. Midt i 1880'erne genoptog han købmandsvirksomheden i kompagniskab med Frederik Kielgast. I 1891 var opgaverne som direktør vokset meget, at han måtte overdrage sin andel af købmandsforretningen til sin kompagnon.

Alstrup var desuden brandinspektør, forligsmægler, branddirektør og formand for hjælpekassen! Han blev udnævnt til kancelliråd i 1892 og Ridder af Dannebrog i 1906. Han døde den 9. april 1912.

Ved sin tiltræden stillede Alstrup en garanti på 20.000 kr. til dækning af evt. tab for banken ved hans dispositioner. Han tilbød også banken lokaler i sin ejendom i Frederiksgade 2-4. Her kunne banken åbne sit nye kontor den 21. november 1881.

Til gengæld fik han gennemført, at han som administrerende direktør skulle have 2/3 af direktionens honorar, mens Mikkel Hansen fremover måtte nøjes med en 1/3. Det brød han sig ikke om! – så han opsagde sin stilling. Banken gik tilbage til ordningen fra 1876, og Chr. Knudsen, Bajlum, blev på ny direktør. Han og Jeppe Boel fik 6 kr. pr. dag, de mødte i banken, mens Alstrup nu fik tildelt de 10% af bruttoindtægten, som udgjorde direktionshonoraret. Dog med den klausul, at 1/3 af de 10% skulle bruges til at dække et eventuelt tab på et vekselengagement med bankens tidligere direktør, S. Sørensen. Her var der udsigt til et tab på 6.000 kr. Udover dette skulle Alstrup aflønne bogholderen.

Alstrup tog fat på at skaffe banken flere indtægter. Han fik straks indført, at indehavere af en kassekredit fremover skulle betale 1% i årlig provision. Han fik også gennemført, at de beløb, der manglede at blive indbetalt på aktierne, skulle ske til kurs 105, hvoraf de 5 kr. skulle indbetales til reservefonden. Takket være hans indsats kunne banken i 1883-84 udbetale 8% til aktionærerne.

1

8

8

6

—

1

8

9

5

Stationsbyerne

Aktieselskabet

Salling Herreders Spare- og Laanebank

giver af nye Indlaan :

mod $\frac{1}{2}$ Aars Opsigelse... 4 pCt. p. A.,

" kortere Opsigelse ell.

paa Anfordring indtil $3\frac{1}{2}$ " —

beregner af nye Udlaan :

Diskonto af Vexler 5 " —

andre Udlaan..... 5 " —

Skive, i August 1887.

Ths. Alstrup. Jeppe Boel.

C. Knudsen.

Frederiksgade 8-6 ca. 1890.

Til venstre ses Den Nye Borger- og Håndværkerforenings bygning, opført i 1881 efter tegninger af murermester L. Jørgensen. I 1890'erne blev bygningen pudset og malet.

Til højre læge Caspar Rings hus, opført ca. 1860 som et af de første i Frederiksgade. I februar 1893 solgte han huset til Salling Banks direktør, Ths. Alstrup. Kort tid efter flyttede banken til huset. Foto: Martin Jensen.

Danmark

1886: Den politiske kamp mellem Højre og Venstre kulminerer. Venstre stemmer for finansloven. Den første politiske kvindeforening oprettes. Den moderne cykel (bicykletten) kommer til Danmark.

1887: Højre vinder 8 mandater ved Folketingsvalget. På ny provisorisk finanslov. Forsøg i Folketinget på at få forbudt kunstsmør (margarine). Det første andelssvine-slagteri oprettes i Horsens.

1888: Den politiske kamp medfører, at Højre og Venstre holder hver sine 100 års fester for Stavnsbåndets ophævelse.

1890: Socialdemokratiet vinder sit første mandat på landet og får to medlemmer i Landstinget. Den første maj-demonstration.

1891: Loven om alderdomsunderstøttelse til værdigt trængende gamle vedtages. Landets første elektricitetsværk åbnes i Odense.

1892: Sygekasseloven med statstilskud til anerkendte sygekasser vedtages.

1893: Agrarforeningen oprettes. Foreningen, der især repræsenterer det større landbrug, ønsker forlig.

1894: Forliget mellem Højre og Det moderate Venstre vedtages. Venstrefolkene anerkender Københavns befæstning, mens Højre går med til at fjerne gendarmerne og flere af de forhadte provisorier. Estrup-regeringen går af og erstattes af regeringen Reedtz-Thott. Der gennemføres en ny valgkredsinddeling. Det sydvestlige Salling overføres fra Skivekredsen til en ny Vinderupkreds. Fjends herred hører fortsat til Viborgkredsen. Denne opdeling holder indtil kommunalreformen i 1970.

1895: Modstanderne af det store forlig vinder folketingsvalget. Venstrereformpartiet dannes.

Skiveegnen

Tørveindustrien og jernbanerne skabte en række nye stationsbyer med en mængde forretninger og håndværksvirksomheder. Der indsattes en moderne færge mellem Salling og Mors. Telefonen kom til egnen.

I Skive dannede både arbejdere og mestre faglige organisationer. Afholdsbevægelsen slog igennem. I Fjends slog den ”nye tid” igennem, da en ung mand fra Aakjær i vinteren 1887 holdt flere ”revolutionære” foredrag.

Cyklen blev de unges foretrukne transportmiddel. Cykelklubberne blev egnens første sportsklubber.

Klondyke i tørvemoserne

Skiveegnen havde nogle af Danmarks største tørveforekomster. De lå ved Sparkjær og Rønbjerg-Hvidemose tæt på Langå-Struer-banen. Her opstod en række store tørvefabrikker, der i sæsonen (april-september) beskæftigede flere hundrede mænd, kvinder og

Børn, der arbejdede på bogtrykker Mar. Jensen og gårdejer Andr. Sørensen's "Rønbjerg Tørvefabrik" i 1910. Børnene "rejste" tørv, d.v.s. vendte dem om, så de kunne tørre på begge sider.

børn. Tørvefabrikkerne på egnen leverede en stor del af den danske tørveproduktion for 100 år siden, og stationerne i Sparkjær, Rønbjerg og Hvidemose afsendte snesevis af godsvogne med tørv hver dag. Omkring stationerne opstod nye stationsbyer med boliger for arbejderne og fabrikkerne.

Tørveeventyret begyndte i Sparkjær, hvor ritmester Mathias Rahbek i 1878 overtog Økjær Mosebrug. I løbet af de næste 10 år udviklede han en produktionsmetode med brug af dampkraft, der gjorde det muligt at producere tørv i stor målestok. Metoden præsenterede han i "den første Mosebog" 1897.

Rahbeks pionerindsats blev kostbar for ham selv. For at få råd til sine eksperimenter måtte han sælge mere og mere af Økjær Mosebrug, og han endte med at være ansat i sin tidligere tørvefabrik. Køberne var en tidligere slagter i Sparkjær, Hans Nielsen, og gårdejer Per Odgaard, Tastumgård. Hans Nielsen blev den store tørvebaron i Sparkjær. I 1905 havde han 5 tørvefabrikker, hvor 150 arbejdere fremstillede 22 mill. tørv om året. Hans Nielsen byggede "Villa Nordstjernen" (i dag plejehjem) og forærede en grund til en kirke og kirkegård i Sparkjær, ligesom han også betalte en del af byggeudgifterne. Som tak blev han udnævnt til kammerråd! Otte år senere forlod han Sparkjær som en fattig mand - tørvepriserne var faldet mere, end han kunne klare.

I moserne i Rønbjerg dominerede "Rønbjerg Tørvefabrik", ejet af bogtrykker Mar. Jensen, Skive Folkeblad, og gårdejer Andr. Sørensen, Rønbjerg. Rønbjerg Tørvefabrik

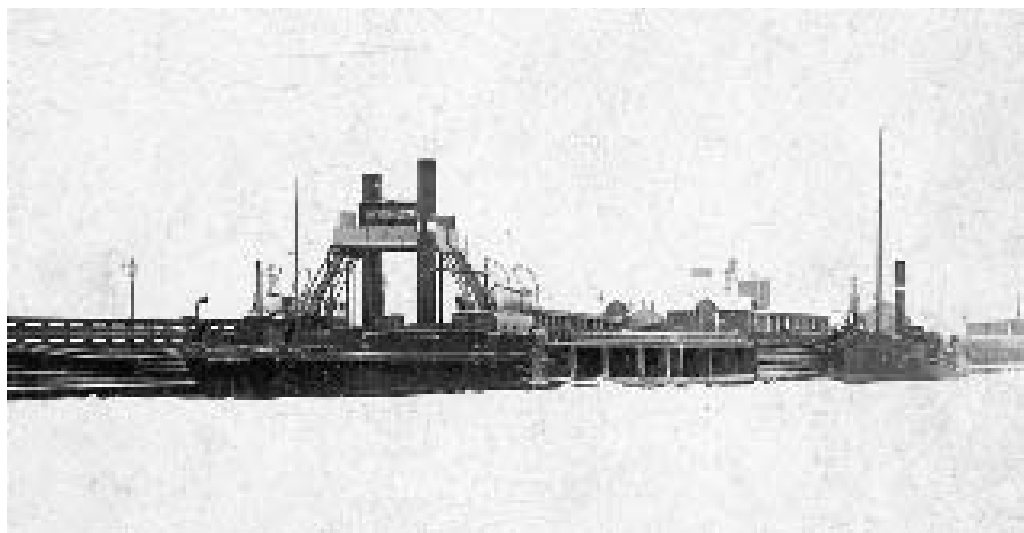
blev oprettet i 1898, og ved opkøb af moseparceller i Rønbjerg Mose udviklede fabrikken sig til i 1910 at beskæftige 50 mand og 150 kvinder og børn. Hele familien kunne nemlig arbejde i tørvene: Mændene gravede tørvemassen i mosen og transporterede den til tørvfabrikken, hvor tørvemassen blev æltet med vand, hvorefter de kørte den ud på tørrepladsen, hvor den blev hældt på forme og lagt til tørre. Så tog børnene over: Deres opgave var at ”rejse” tørvene, at vende dem, så de kunne tørre på begge sider. Til slut kom kvinderne, der ”skruede” tørvene, satte dem i stakke, så de kunne tørre færdigt. En familie kunne tjene 50 kr. om ugen i tørvene.

I Hvidemose skabte tørvefabrikant K. Rolandsen et helt lille bysamfund. Han begyndte i 1893 at producere tørv efter Rahbeks metode og nåede hurtigt op på at fremstille 50.000 tørv pr. dag. Det gav transportproblemer, men dem løste han ved selv at betale for anlæggelse af vigespor og oprettelse af billetsalgssted. Det var dyrt, men Hvidemose station afsendte 20 godsvogne med tørv hver dag i 1895.

Rolandsen opførte boliger, som han solgte til sine arbejdere, og i 1894 oprettede han en privatskole til børnene. Boligerne på den såkaldte Holmensgade var af meget tvivlsom karat, og det fortælles, at et af Rolandsens huse senere blev solgt for en flaske brændevin og et par gamle træskostøvler. Til sidst købte kommunen husene og rev dem ned for at spare socialhjælp.

Glyngøre-færgen 1889

Fra gammel tid gik færgefarten mellem Salling og Mors ved Sallingsund (Pinen og Plagen). I 1871 eksproprierede staten færgefarten og gik i gang med at anlægge en færgehavn ved Glyngøre og en anløbsbro ved Nykøbing Mors. Nykøbing byråd overtog fær-

Dampfærgerne "Masnedsund" og "Sallingsund" ved færgehavnen i Glyngøre en isvinter ca. 1890. Mellem færgerne ses banegårdens vindmølle, vandtårn og kran. Til højre ses kroen. Foto: N. Jepsen.

gedriften, anskaffede en dampfærge, ”Sallingsund”, og påbegyndte færgefarten mellem Nykøbing og Glyngøre den 20. november 1873.

Den 1. april 1885 overtog statsbanerne færgedriften på ruten. Derefter begyndte arbejdet på at bygge nyt færgeleje i Glyngøre og en færgehavn i Nykøbing med jernbaneterræn og station. Stationsområdet i Nykøbing blev ret stort, for man gjorde plads til evt. fremtidige jernbaner på Mors.

Den nye færgerute åbnede den 1. oktober 1889, hvor statsbanerne indsatte den tidligere Lillebæltsfærge, hjulfærgen ”Lillebælt”. Færgen havde både 1., 2. og 3. classesalon. Den kunne medtage 5-6 godsvogne og 300 passagerer. De togrejsende fra Nykøbing gik ombord på færgen og blev sejlet over til Glyngøre, hvor det ventende tog holdt lige ved færgen.

Stationsbyerne

Langå-Struerbanen og Sallingbanen fik en kolossal betydning for Skiveegnens udvikling. De skabte en helt ny type bebyggelse: stationsbyen.

Det er karakteristisk for de to baner, at stationerne blev placeret på stort set ubeboede steder. Ofte var stationen den første bygning på stedet, og så kom kroen! Det vidste man i datiden, og det fortælles, at ejeren af herregården Lundgård i Gammelstrup (Fjends) af samme grund fik forhindret, at der blev lavet en station ved Lundgård. Den blev i stedet placeret ved de to ”Stoholmgårde”, hvor der ikke var så mange til at protestere!

Jebjerg kan være et eksempel på, hvor hurtigt en stationsby voksede sig stor. Her kom der også en gæstgivergård umiddelbart efter åbningen af stationen i 1884. Samme år åbnede Salling Højskole og Jebjerg Mejeri (Esper Andersen).

Købmand P. Waisbæks forretningsbygning på hjørnet af Nørregade og Østergade i Stoholm ca. 1905.

I slutningen af 1890'erne var der opstået en lille by ved stationen. Her var to store købmandsforretninger og en brugsforening. Desuden to mode- og manufakturforretninger, en skrædder- og manufakturhandel, to store bagerier, en bog- og papirhandel, to smede- og maskinværksteder, en større grovmedeforretning, en tømmerhandel, to hjul- og karetmagerforretninger, en større urmager- og guldsmedeforretning, to skomagerforretninger, to træhandlere, tre muremestre og ligeså mange tømrermestre og snedkermestre, en af landets største cykelforretninger (Esper Andersen), to slagtermestre, et møllebyggerværksted og en kurvemagerforretning. Kort sagt: I løbet af et årti fik beboerne i og omkring Jebjerg mulighed for at købe stort set alt uden at behøve at forlade deres lokalområde.

Skive Telefonselskab

I 1887 oprettede et konsortium med vinhandler S. Sørensen, Nørregade, i spidsen et telefonselskab for Skive og Omegn. Året efter åbnede selskabet en central i Adelgade 2.

I 1892 udkom en vejviser for Viborg Amt, og heri kan man finde, hvad der formentlig er egnens første "telefonbog" - en liste på to sider. I Skive var der 87 numre. I omegnen fandtes adskillige steder "samtalestationer", oftest hos en lokal købmand,

Henriette Skytte – i daglig tale "Sjette" – ved omstillingsbordet på Jebjerg telefoncentral ca. 1910.

brugsforening eller kro. Man kunne være fælles om et nummer: F.eks. delte Tastum, Søvang og Højslev Bys samtalestationer, Højslev kro og Hald kro nr. 87.

I 1896 overdrog konsortiet telefonselskabet til Jydsk Telefon Aktieselskab (JTAS). Overdragelsen skulle godkendes af Skive Byråd, der tog sig betalt i form af to gratis telefoner!

I 1902 flyttede telefoncentralen fra Adelgade 2 til Adelgade 10 - hvor den stadig ligger!

Efter JTAS's overtagelse af telefonselskabet blev der oprettet en lang række centraler på landet. Den første var Højslev Stationsby i 1900, og året efter fik Roslev, Durup og Selde egen central. De øvrige centraler – en snes stykker – blev oprettet i 1910'erne.

Fur fik telefon samme år som Skive. Det var en statstelefonstation, der i 1923 blev overtaget af JTAS.

Arbejdet som centralbestyrer var meget eftertragtet - ofte gik det i arv i flere generationer. Bestyreren var en vigtig person i lokalsamfundet. Hun vidste alt, hvad der skete, for der var mulighed for at lytte med på samtalerne. Alle, der ringede, kom i kontakt med hende, og hvis samtale-modtagerne ikke var hjemme, vidste hun som regel, hvor de kunne træffes, så hun kunne ekspedere samtalen hen det rette sted. På grund af deres store lokalkendskab var mange centralbestyrere skattede meddelere til en af aviserne i Skive - de vidste altid, hvornår der var mærkedage i familierne!

Mestrene organiseres

Indtil ophævelsen af Næringsloven i 1857 udgjorde laugene den faste ramme for håndværkernes faglige aktiviteter. Skive var - selvom den var købstad - af så beskeden

I begyndelsen af 1930'erne indrettede nogle af Skives mesterforeninger en "laugsstue" i Den Nye Borger- og Håndværkerforening i Frederiksgade. Stuen skulle bruges som mødelokale for foreningerne.

Her sidder bestyrelsen for laugsstuen i 1933. Fra venstre sidder bagermester Carl Møller; snedkermester Valdemar Sørensen, guldsmed Søren Melgaard, arkitekt H. Toft Hansen og installatør Anders Knudsen. Foto: C. Hadrup.

størrelse, at der kun var basis for et laug: Vognmandslauget, der eksisterede i 1850'erne. Mestrene i håndværksfagene var i enkelte tilfælde medlemmer af laugene i Viborg, men hovedparten var ikke organiserede.

Ved næringslovens ophævelse i 1857 mistede byerne deres hidtidige monopol på handel og håndværk. Mange steder oprettede håndværkermestrene i de følgende år mesterforeninger, der skulle overtage nogle af laugenes opgaver. I Skive var det kun skomagermestrene, der oprettede en mesterforening i 1870'erne. Det var nemlig det eneste fag, der havde over ti mestre i Skive!

Til gengæld var håndværkerne i Skive langt forud for deres tid på et andet område. I 1849 oprettede de "Håndværkersvendenes Sygekasse" - en af Danmarks første sygekasser. Næsten alle svende i Skive var medlemmer af sygekassen, som fik sine indtægter fra mestrene, der betalte kontingent for deres svende. Sygekassen oprettede Skives første "sygehus", en sygestue i et lokale bag et af værtshusene i Thinggade.

I 1888 stiftedes Skive Malerlaug, men ellers skal man frem til 1890'erne, før mestrene begyndte at organisere sig. I aviserne nævnes snedkere og urmagere (1894), murer- og tømremestre (1898), skrædderne (stiftet 1899), bagermestrene (stiftet 1907) og smedene (stiftet 1909). Hertil kom i 1899 en lokalafdeling af "Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening".

De samvirkende fagforeninger

I foråret 1893 var der 5 fagforeninger i Skive: Bødkere, formere, maskinarbejdere, slagteriarbejdere og murere. De nye fagforeningers første opgave var at oprette en overenskomst, der fastlagde løn og arbejdstid. Uden den havde arbejderne ingen rettigheder! Midlet til dette var forhandlinger med arbejdsgiverne, og hvis det mislykkedes - at strejke. I foråret 1893 strejkede murerens fagforening for at få en overenskomst. Et af midlerne under strejken var, at murerne simpelthen afskaffede arbejdsgiverne: De gav tilbud på opførelsen af Skive Andelsmejeri, og det medvirkede til, at arbejdsgiverne bøjede sig. Det var den konservative Skive Avis absolut ikke tilfreds med, og i avisens spalter kom der en række angreb på de "fæle socialister". Som led i dette opgør samledes de 5 fagforeninger i Skive den 1. maj 1893 på "Nordbanerestaurationen" for at stifte "De samvirkende fagforeninger" i Skive eller Arbejdernes Fællesorganisation, som den snart kom til at hedde. Det var meget naturligt, at man fandt den første formand, former Frits Poulsen, på Skives største virksomhed, Skive Jernstøberi.

Det var svært for den nye organisation at slå igennem. Året efter gik den i dvale, og det lykkedes først at få den til at fungere efter en "genstart" i 1896. Den nye formand blev malersvend Jens Peter Nikolajsen, der spillede en stor rolle som organisator i de næste år, hvor arbejderbevægelsen for alvor slog igennem i Skive.

At der nu var skabt en levedygtig organisation kom til udtryk ved, at man allerede i efteråret 1896 sammen med den ligeså nystiftede Arbejdsmændenes Fagforening kunne indvie en fane ved en fest på "Rosenhøj". Taleren ved den store begivenhed var den

I perioden 1900-1914 holdt arbejderbevægelsen i byerne i Midt- og Vestjylland hvert år på skift en stor arbejderfest. I 1907 blev arbejderfesten holdt i Skive. Gæsterne kom med særtog til Skive H, hvor de blev hentet af deres fagfæller. Her marcherer tømrerne med faner og i deres stiveste puds over Østerbro. I baggrunden ses det ældste "Åhus" og bag det Skive Jernstøberi & Maskinfabrik.

unge journalist ved den socialdemokratiske avis i Århus, Peter Sabroe. Sabroe stillede ved denne lejlighed krav om bedre syge- og ulykkesforsikring, alderdomsunderstøttelse og en skoleordning med lige muligheder. Disse krav ophidsede ejeren af Krabbesholm Skov, godsejer Rosen, så meget, at han fremover lukkede lågen til sin skov for socialistiske foreninger! Peter Sabroe spillede en stor rolle for den unge arbejderbevægelse på Skiveegnen. Han var en uforlignelig agitator og blev ofte benyttet som taler i Skive.

Skive Tekniske skole 1891

I 1868 oprettede Borger- og Håndværkerforeningen (den gamle) en søndagsskole for lærlinge. I 1871 blev skolen overtaget af den nystiftede lokalafdeling af "Vestjydsk Industriforening", Skive Industriforening.

Industriforeningens skole begyndte med 26 elever og voksede i de følgende år. Midt i 1880'erne nåede man op på ca. 50, og i slutningen af 1880'erne op på 82 lærlinge. Skives vækst med de mange nye virksomheder og det omfattende nybyggeri slog igennem.

Deltagerne i Skive tekniske Skoles malerskole i 1928 blev undervist i dekorations- og skiltemaling af malermester Anders Mogensen (til venstre). Malerskolen blev afholdt i januar-februar måned, hvor de fleste malere gik arbejdsløse. Foto: C. Hadrup.

Man kunne ikke længere nøjes med at låne lokaler på kommuneskolen i Østergade, og med formanden, Harald Calundann, i spidsen indsamlede bestyrelsen 5.500 kr. og fik lovning på et statstilskud på 8.000 kr. Industriforeningen indskød 1.000 kr. fra sit lotterioverskud, og Skive Byråd skænkede en byggegrund ved den nyanlagte Nordbanevej.

Skives første ”architect” Edvard Jensen, der ganske vist var flyttet til Nyborg, tegnede en to-etagers bygning med kælder og kvist, og så gik byens håndværkere i gang. Skolen skulle være et eksempel på det gode håndværk, som håndværkerne i Skive kunne præstere, og derfor lagde man vægt på, at arbejderne på skolen blev udført af Skivemestre - ”i det håb, at hvad der indenfor dens mure skal præstere i teknisk, praktisk og teoretisk henseende, mægtig skal bidrage til at forhjælpe den vordende håndværker til erhvervelse af et sådant fond af kundskaber, at han med berettiget håb og fortrøstning kan træde ud i livet og gennem flid og ærligt arbejde blive en lykkelig mand og en god borger af Industriforeningen”, som der står i grundstensdokumentet, nedlagt den 15. maj 1890.

Skolen blev indviet den 7. juli 1891. Den havde kostet 28.000 kr. De sidste penge skaffedes ved et lån i Kirke- og Undervisningsministeriet.

Arbejdersygekasseforeningens stiftelser

Indtil Skive kommune i 1903 åbnede sit første, meget beskedne alderdomshjem i det tidligere ”telegrafhus” på Resenvej 2, var Fattiggården længere ude ad Resenvej det eneste ”tilbud” til de gamle, der ikke kunne klare sig selv. Dette ”tilbud” tog kun de allerfattigste imod - og de var tvunget til det!

Alderdomsforsørgelsen var fuldstændigt overladt til den private godgørelse. De gamle håndværkere og handlende og deres enker fik i 1878 deres stiftelse i Borger- og Håndværkerstiftelsen, Frederiksgade 19, mens arbejds mændene måtte vente godt ti år mere - men så fik de også to!

Apoteker Norgaard og hustru, der tidligere havde betalt Norgaards Børneasyl, tilbød at betale opførelsen af et alderdomshjem for medlemmer af Arbejdersygekasseforeningen.

Arbejdersygekasseforeningen hentede bl.a. sine medlemmer blandt Skives arbejds mænd, som ikke kunne blive medlemmer af Håndværkssvendenes Sygekasse. Her skulle man have svendebrev for at blive medlem. Apotekerparrets gave blev til ”Norgaards Arbejderhjem” på hjørnet af Havnevej og Kielgastvej (nedrevet i 1976 til fordel for Politigården).

Samtidig gik Arbejdersygekasseforeningen selv i gang med at skrabe penge sammen til endnu et alderdomshjem. I november 1889 afholdt foreningen en ugelang bazar, hvor overskuddet takket være gaver fra byens borgere og en stor indsats fra ”damekomiteen” (byens fineste fruer) blev på 3.248, 25 kr.

Overskuddet svarede til en fjerdedel af byggesummen på alderdomshjemmet! Det blev opført i 1890 på en grund ved Nr. Alle (nr. 12). I stiftelsen indrettedes der 9 lejligheder til ”den gamle, den værdige, den af livets møje og ærligt arbejde livstrætte arbejder”, som der står i grundstensdokumentet.

*Apoteker Norgaards Arbejderstiftelse på hjørnet af Kielgastvej og Havnevej ca. 1970.
Foto: Mogens Hartmeyer.*

Udover de tre nævnte stiftelser opførte også Beværterforeningen (Havnevej 7), Skive Købmænds Hjelpekasse (Sallinggade 6), Den nye Borger- og Håndværkerforening (Sallinggade 3) hver sin stiftelse, mens den "gamle" Borger- og Håndværkerforening købte en beboelsesbygning og omdannede den til stiftelse (Jyllandsgade 46).

Afholdsbevægelsen

Drikkeriet var udbredt i 1880-tallet, især blandt de fattigste. "Den fattige mands snaps" var en trøst, som mange greb til!

I 1880'erne kom der en stærk bevægelse mod drikkeriet: Total-afholdsforeningerne. Deres mål var at bekæmpe drikkeriet og derved "løfte" medlemmerne, så de fik bedre styr på deres liv og dermed større selvværd. Medlemmerne måtte ikke drikke alkohol, og foreningerne forsøgte at forhindre andres drikkeri ved at få fjernet kroers og værts-huses ret til udskænkning og købmændenes salg af øl, vin og spiritus.

Afholdsbevægelsens budskab fik hurtigt en kolossal gennemslagskraft.

Egnens første afholdsforening var Skive Totalafholdsforening, der blev stiftet i 1881. Allerede i 1886 var der foreninger nok til at oprette en kredsorganisation, Salling Afholdskreds. Ved århundredskiftet var der en afholdsforening i hvert sogn, og Salling

Hver sommer arrangerede afholdsbevægelsen store "Afholds- og Folkefester" med adskillige tusinde deltagere. Her er nogle af dem forsamlet foran logebygningen på Nørre Alle ca. 1910.

Fanerne tilhører logerne "Fælles Hjem", "Fredens Hjem", "Moders Haab", "Holbergs Minde" - alle fra Skive, "David Livingstone", Struer samt en ulæselig fane til højre. Foto: N. Nielsen.

Afholdskreds samlede medlemstal nåede op på ca. 1.000. Afholdsforeningerne var nu blevet egnens største folkelige bevægelse!

Udover afholdsforeningerne kom der - især i Skive - en lang række andre afholdsforeninger. Afholdslogerne - I.O.G.T. og N.I.O.G.T. - tiltrak mange medlemmer i Skive, men de fandtes også i nogle af stationsbyerne. Logerne havde sigende navne som "Fælles Hjem", "Fredens Hjemns Minde", "Familievennen". Der fandtes også en børneloge, "Moders Haab", og en ungdoms-løge "Fremtidens Lykke" med tilhørende boldklub "Skjold". Afholdenheden kunne ikke læres tidligt nok!

Flere af logerne blev så store, at de kunne bygge deres egne logebygninger. I 1899 byggede I.O.G.T.-logen "Familievennen" en logebygning (Østergade 12), og året efter byggede to af N.I.O.G.T.-logerne logebygningen på Nørre Alle 3.

På det tidspunkt havde afholdsforeningerne længe arbejdet på at få åbnet et afholdshjem i Skive. Det lykkedes først i 1911, hvor Skive Afholds- og Højskolehotel åbnede i Torvegade 7 i Skive Folkeblads nye bladhus. Folkebladet havde fra starten været afholdsbevægelsens vigtigste fortalere - en alliance, der holdt op til ca. 1970.

En af de vigtigste midler i kampen mod alkoholen var at forhindre salg af alkohol hos købmænd og på kroer. En af Salling Afholdskreds' store sejre kom i 1913, hvor Roslev kro søgte om alkoholbevilling. Roslev-Rybjerg sogneråd valgte at lægge sagen ud til folkeafstemning. Bevillingen blev forkastet med 173 Nej mod 133 Ja.

De første missionshuse

Egnens første missionshus er missionshuset "Bethesda" i Lihme, der blev indviet den 17. oktober 1889. Pastor Melbye (1878-1889) var Indremissionsk, og i hans tid blev der opbygget et Indre Missions-samfund i Lihme sogn. Samfundet samlede penge ind til byggeriet, og i 1889 var man nået så vidt, at der kunne opføres et spartansk hus på Ålbækvej. Grunden blev skænket af Ane Cathrine og Christen Christensen. Huset blev benyttet til søndagsskole, ungdomsmøder, missionsmøder og samtalemøder.

I 1893 fik Fur og Hindborg missionshuse. Huset på Fur kom som et resultat af en stærk vækkelse, der i løbet af kort tid gjorde Fur til en stærk bastion for Indre Mission. I Hindborg skyldtes missionshusets tilblivelse først og fremmest Magdalene og Peder Gravgaards gavmildhed. De var barnløse og solgte deres gård, da de blev ældre, bortset fra 10 tdr. land, som de byggede et husmandssted til sig selv på. Lynet slog ned i det nybyggede husmandssted, og det tog de som et tegn fra Gud på, at de ikke skulle drive landbrug mere. De solgte det meste af jorden tilbage og fik bygningerne genopførte. I huset blev der indrettet en stor sal til missionshus, en lejlighed til en missionær og en lejlighed til Magdalene Gravgaard, der nu var blevet enke.

Rønbjerg og Skive fik missionshuse i 1897. Rønbjerg Missionshus var et ret beskedent hus, mens Skive, hvor der var et stort Indre Missions samfund, fik byens førende arkitekt, bygmester Lars Jensen, til at tegne en fornem bygning.

Missionshuset "Garizim" i Christiansgade i Skive ca. 1910. Over indgangsdøren står der: "Jesus er Døren". Foto: N. Nielsen.

"Revolutionen i Fly"

I januar 1888 kunne man læse i aviserne, at en ung mand fra Fly var blevet arresteret for at holde "revolutionære" foredrag bl.a. i Fly skole.

Den unge mand var en gårdmandssøn fra Aakjær, Jeppe Jensen. Han havde været på Staby Højskole og holdt i december 1887-januar 1888 nogle foredrag om forskellige verdenshistoriske emner. Den 26. december holdt han et foredrag om Folkekirken, hvor han rettede hårde angreb mod præstestanden. Foredraget medførte, at Jeppe Jensen blev indkaldt til forhør og senere arresteret og indsat i Viborg arrest i 17 dage. I begyndelsen af februar blev han frigivet og sagen afsluttet uden dom.

På denne tid kom Jeppe Jensen meget på Tastumgård hos den fremsynede gårdejer Per Odgaard (1851-1910). Odgaard var om nogen den, der introducerede den nye tid i Fjends. Han byggede fællesmejeri og teglværk ved gården i 1883, var hovedmanden bag de første læplantninger i Fjends m.m. Og så havde han været på Oddense Højskole i slutningen af 1860'erne, og det gav ham et udsyn, som den unge Jeppe Jensen nød godt af i timelange natlige diskussioner.

Hos Odgaard mødte den unge Jeppe to personer, som skulle komme til at spille en stor rolle i hans liv: hans mæcen, mejeriejer Esper Andersen, Jebjerg, og hans første kone, Marie Bregendahl.

Marie Bregendahl var datter fra gården Bregendahl i Fly, samme sogn, som Jeppe

Digteren Jeppe Aakjær foran sin fødegård ca. 1910. Foto: Niels Sørensen, Lem.

Forfatterinden Marie Bregendahl ca. 1895. Foto: Engholm Schaumburg, København.

kom fra. Bregendahl var en af de bedste gårde i Fly, og Maries far, Per Bregendahl, var en velhavende mand. Han var en forsigtig, konservativ mand, der ikke havde meget til overs for Jeppe Jensens ideer. Marie så anderledes på tingene og blev som Jeppe en fast gæst hos Per Odgaard. Her mødte de to hinanden i 1886. De blev gift i 1893 og forsøgte at slå sig igennem i København, Jeppe som forfatter og Marie som pensionatsejer. De blev skilt i 1900. På dette tidspunkt havde Jeppe Aakjær, som han var begyndt at kalde sig o. 1890, fået et navn som forfatter. Marie Bregendahl gav sig også til at skrive, og hun udgav en række fremragende romaner, bl.a. den store skildring af Fjends herred i brydningsårene fra 1870-1890: "Billeder af Sødalsfolkernes liv."

Den første cykel

I slutningen af 1880'erne kom den første cykel til Salling - ti år efter ejede næsten hver eneste ung på egnen en cykel!

Med så stor en interesse for det nye transportmiddel, er det meget naturligt, at man allerede i 1889 stiftede den første cykelklub: "Skive Cykleklub", der også havde medlemmer fra landet.

Den mest markante landbo i cykelklubben var mejeriejer og gymnastiklærer på Salling Højskole, Esper Andersen, Jebjerg. Han oprettede i 1890 egnens første cykelforretning, som han markedsførte ved selv sammen med sine mejerister at køre cykelløb. I 1892 vandt han "Jyllandsløbet" på ca. 550 kilometer - det hidtil længste i Danmark - for næsen af den københavnske cykelelite. Han havde trænet systematisk i flere måneder, udviklet en speciel kostplan og importeret en specialbygget letvægtscykel fra England. Under selve løbet fik han hjælp af fire pacere, bl.a. broderen Peder Andersen. Esper Andersen kørte i mål i Århus efter 36 timers kørsel, deltog i ballet bagefter, hvorefter han tog toget til Jebjerg for at møde næste morgen i mejeriet i Jebjerg. Det vakte stor opsigt, at en "bonde" kunne gøre sådan!

Med baggrund i cykeltriumferne opbyggede de to brødre store cykelforretninger, og i 1894-95 grundlagde de cykelfabrikken "Jyden" i Gedsted, som efter en brand flyttede til Aalestrup (i dag kommunekontor og cykelmuseum).

Skive Cykleklub (1889-1893) koncentrerede sig om "turistture" til bl.a. nabobyerne. Her holder medlemmer af klubben klar foran pavillionen i Liselund (Skives gamle festplads) til at køre til Viborg.

Klubbens formand, manufakturhandler Jean Sachs, ses som nr. 5 fra venstre med kalot. De to drenge i stribet tøj til venstre for ham er hans sønner. Foto: N. Jepsen.

Salling Bank 1886-1895

Salling Bank fik i 1893 kontor i Frederiksgade 6. Kontoret ses til højre ved skiltet. Derefter ses Den nye Borger- og Håndværkerforenings bygning og isenkræmmer Brandts forretning i Frederiksgade 10. Til venstre ses Frederiksgade 3.

Ny formand og støtte til gode formål

I 1881 fratrådte Salling Banks første formand, proprietær Ingwersen, Hegnet. Han blev efterfulgt af en anden af stifterne, gårdejer Esper Mikkelsen, Grønning.

Esper Mikkelsen døde før generalforsamlingen i 1889. Han afløstes af proprietær Poul Dahlgaard, Hesthave.

Poul Dahlgaard var konservativ og bl.a. medlem af Viborg Amtsråd. Han døde i 1897 og nåede derfor ikke at opleve, at hans søn, Bertel, kom til at repræsentere Det radikale Venstre i Skivekredsen i Folketinget i 40 år, og at hans svigersøn, Gudik Gudiksen, gift med datteren Mitte, der overtog Hesthave, blev indvalgt i Landstinget for de radikale.

Samme år som Poul Dahlgaard blev formand for Salling Banks bankråd, uddelte banken tilskud til det første af mange gode formål: Jydsk Husmandsforening, i praksis en pensionskasse for småkårsfolk, fik et tilskud på 10 kr. Man ruttede ikke med aktionærernes penge, men der var gjort en begyndelse ...

1

8

9

6

—

1

9

0

5

Elektriciteten

Aktieselskabet

Salling Herreders Spare- & Laanebank

Skive

køber og sælger Kreditforeningsobligationer og andre Obligationer og Aktier, der noteres paa Københavns Børs. Daglig Udlaan mod Veksel, Kaution, Haandpant og Prioritet, samt modtager Veksler og Anvisninger til Indkassation i Skive og Omegn mod billig Provision.

Kontoret er saabent 9—12 Form. og 1—5 Efterm.

Frederiksgade ca. 1900.

Forrest ses Frederiksgade 2, derefter den oprindelige Frederiksgade 4 (forhøjet i 1906), Salling Banks bygning og Den Nye Borger- og Håndværkerforening.

Danmark

1896: Højre plages af indre strid. Konsejlspræsident Reedtz-Thott lover, at han ikke vil benytte sig af provisoriske love.

1897: Kamp om ”den fattige mands snaps” mellem Venstre og Højre. Højre vil lægge skat på snapsen, men Venstre siger nej til brændevinsskatten. Regeringen Reedtz-Thott giver op og erstattes af regeringen Hørring (Højre).

1898: Ved valget får Venstrereformpartiet flertal i Folketinget. De samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening oprettes.

1899: Den første lov om statshusmandsbrug. Den fire måneder lange arbejdskamp mellem fagforbundene og arbejdsgiverforeningen ender med ”septemberforliget”, som lægger rammerne for arbejdsmarkedet indtil 1970’erne. Andelsudvalget oprettes.

1900: Regeringen Hørring afløses af regeringen Hannibal Sehested (Højre). Gramofonen kommer til Danmark.

1901: Der indføres hemmelig, skriftlig afstemning ved folketingsvalget 1901. Venstrereformpartiet får 76 mandater ud af 114, Højre får kun 8. Kongen overdrager venstremanden J.H. Deuntzer at danne regering. ”Systemskiftet” er en realitet. Kultusminister I.C. Christensen er regeringens ”stærke mand”.

1902: De samvirkende sjællandske Husmandsforeninger oprettes.

1903: Der gennemføres en skattereform, der indfører indkomst- og formueskat og ejendomsskat. Socialdemokratiet bryder med Venstre. Lov om oprettelse af menighedsråd.

1904: Den første, faste biograf åbner i København. Der indføres tvungen søndagslukning i butikkerne.

1905: Regeringen splittes på forsvarsspørgsmålet. I.C. Christensen danner ny regering. Fire Venstrefolk melder sig ud af Venstrereformpartiet og ni ekskluderes. De utilfredse venstremænd stifter Det radikale Venstre med mærkesager som en ny grundlov, kvindelig valgret, grundværdiskat, hårde nedskæringer af hær og flåde samt krav om sociale reformer.

Skiveegnen

Årsskiftet fra 1899 til 1900 blev fejret ved, at de to årstal blev forsynet med elektriske pærer, der blev tændt på taget af Jebjerg mejeri. Egnens første små elektricitetsværker blev anlagt få år efter. Elektriciteten og ”den nye tid” var knyttet tæt sammen. Den mand, der i Fjends og Skive om nogen blev ”den nye tids mand”, storiværksætteren Per Odgaard, anbragte som en naturlig ting sit eget, private elværk midt i det industrikvarter, han anlagde omkring Ny Skivehus. Et andet varsel om ”den nye tid” kom i 1902, da den første bil kørte gennem egnen.

Egnens bønder startede – i tredje forsøg – Skive Andelsslagteri, og kort tid efter spillede de en stor rolle i udvidelsen af andelstanken til andre områder end det økonomiske: Oprettelsen af Andelsforeningernes Sanatorieforening skete på grundlag af en ide

af husmand Carl Hansen, Vinde. Med ham som formand opførtes Krabbesholm Sanatorium i 1904-1905. Carl Hansen var også initiativtager til en af Danmarks første husmandsforeninger, Husmandsforeningen Fremad, oprettet i 1901. Husmandsforeningen blev en platform for Carl Hansen, så han i 1902 kunne stille op og vælges til Folketinget ved et suppleringsvalg i Skivekredsen. Med Carl Hansens valg begyndte kredsens Venstrefolk en udvikling, der endte med at gøre mange af dem til radikale.

I Skive rykkede organisationer af enhver art ind. I 1899 oplevede byen den første store arbejdskamp. I 1898 oprettede socialdemokraterne en partiforening, og i løbet af perioden fik også Højre og Venstre partiforeninger i Skive. Fra byrådsvalget i 1909 var det partierne og ikke mere byens foreninger, der opstillede kandidater. I 1901 samledes byens sportsfolk i Skive Gymnastik- og Boldklub (fra 1906: Skive Idrætsklub).

Per Odgaards industrikvarter

I 1901 udgjorde Frederiksgade, Grønnegade og Thorupsgade Skives vestgrænse. Vest for Skive lå Skive Landsogn. Her ejede herregården Skivehus fra gammel tid godt 200 land jord, der stødte op til Skives bygrænse. I 1792 blev Skivehus avlsgård flyttet hertil og fik navnet ”Ny Skivehus”.

I 1901 blev herregården købt af gårdejer Per Odgaard, Tastumgård, der havde tjent sig

I 1907 opførte proprietær Per Odgaard denne bygning på Godthåbsvej 7 til en børstetræsfabrik. Fabrikken gik hurtigt fallit, og derefter blev bygningen solgt til Arbejdernes Fællesbageri i 1909. Til venstre står mestersvend Anton Poulsen.

en formue bl.a. ved mejeri- og teglværksdrift samt tørvefabrikation. Per Odgaard købte Ny Skivehus p.g.a. beliggenheden: Han ønskede at udstykke den fjernestliggende del af ejendommen til husmandsbrug (Bakkedraget) og resten til virksomheder og boliger.

Fra 1903 til 1907 var Per Odgaard (med)initiativtager til oprettelse af 6 fabrikker ved gaderne Odgårdsvej (opkaldt efter P.O. i 1905) og Godthåbsvej. På Odgårdsvej anlagdes Skivehus Tobaksfabrik, A/S Jydsk Motor- og Maskinfabrik og A/S Jydske elektriske Bomulds- og Linnedvæverier. På Godthåbsvej en børstetræsfabrik, Skivehus Cementstøberi og Skivehus Asfalt- og Tagpapfabrik. Den kolossale anlægsaktivitet kronedes af Per Odgaards private elektricitetsværk på Ny Skivehus.

Oversigten over fabrikkerne angiver Per Odgaards spændvidde. Han var ikke bange for at investere i ”det nye”: elektricitetsværk, bilfabrik (motor- og maskinfabrikken) og et af landets mest moderne væverier med alle maskiner drevet af elektricitet. Per Odgaard deltog ikke i den daglige drift, han var ”manden med pengene”, der kunne sætte tingene i gang, men alligevel var han blandet ind i så mange ting, at han sled sig selv op og døde i en alder af 58 år. Efter hans død viste det sig, hvor meget han betød for fabrikkerne. Der var kun en af dem - asfalt- og tagpapfabrikken - der kunne klare sig efter hans død i 1910.

Fiskeindustrien i Glyngøre

I 1900 overtog den 14-årige Anders Priess sammen med sin mor sin fars lille fiskeeksportforretning. Han havde ganske vist allerede handlet med fisk i flere år, men først efter faderens død regnede han sig som selvstændig erhvervsdrivende. Til at begynde med handlede Anders Priess udelukkende med fersk fisk, og han var ikke bange for at løbe en risiko. Det fortælles bl.a., at et bådelaag havde haft en meget stor fangst, som deres faste eksportør ikke turde overtage. Pludselig kom der en skoledreng farende og spurgte, hvor meget fangsten skulle koste. Skipperen studsede lidt over drengen og forlangte en pæn sum penge for fangsten. Anders svarede: ”Så tar jeg dem!”- og solgte dem med god fortjeneste.

Efterhånden begyndte Anders Priess’ eksportfirma ‘Priess & Co.’ også at forarbejde fisk. Han blev medejer og reder for flere fiskekuttere, som leverede fisk til firmaet. Han blev også medejer af fryseriet ”Limfjorden” og af elektricitetsværket i Glyngøre samt medejer af en fiskekonservesfabrik i Norge.

Firmaet blev videreført af sønnen Henning, der i 1975 omdannede Priess & Co. til et interessentskab sammen med sønnerne Anders og Niels Priess. På dette tidspunkt beskæftigede firmaet ca. 300 medarbejdere, der producerede færdigvarer ud af næsten enhver fiskeart først og fremmest til eksport, men også til hjemmemarkedet.

Glyngøre havn var før Anden Verdenskrig den største fiskerihavn i Limfjorden, og det betød, at der ikke alene var plads til Priess & Co., men også til Glyngøre Fiskeindustri, startet af Anders Priess’ søn, Tage Priess, i juni 1940. Tage Priess blev i 1937 ansat som fuldmægtig på Østerskompagniet i Nykøbing Mors, som han senere overtog ledelsen af.

Ålefiskere på Glyngøre Havn ca. 1950. Foto: C. Hadrup.

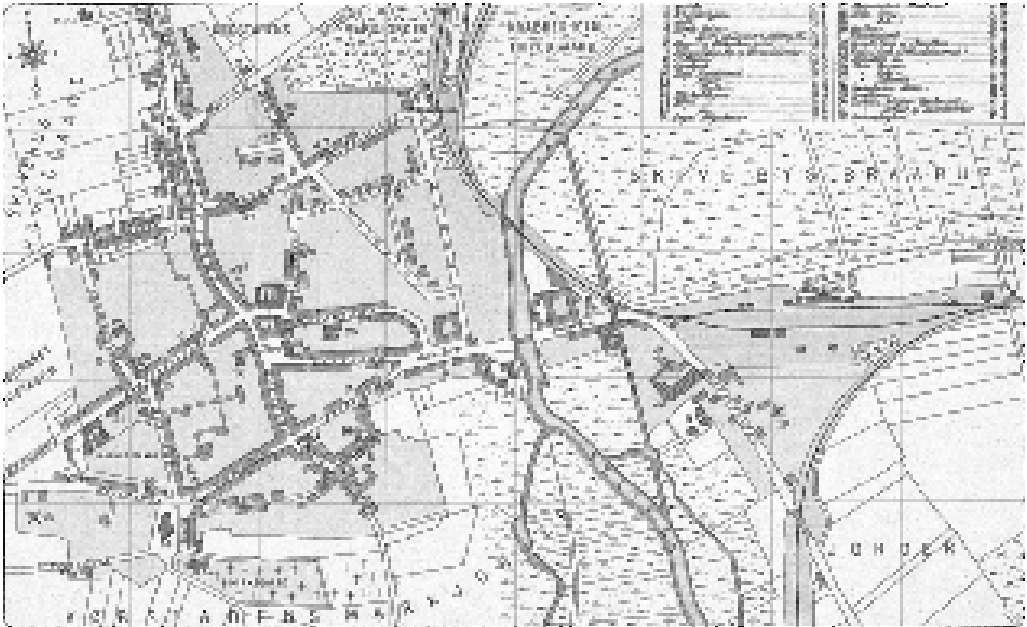
Glyngøre Fiskeindustri, der blev ledet af hans svoger, Poul Græsborg, startede i lejede lokaler i Glyngøre, men blev i løbet af ganske kort tid til en stor virksomhed, der beskæftigede mange kvinder fra hele egnen som pakkersker. I de sidste krigsår kørte der ligefrem et særtog fra Skive til Glyngøre med kvinder, der arbejdede på Fiskeindustrien.

I 1964 åbnede Glyngøre Fiskeindustri en afdeling, "Glyngøre Feinkost", i Harrislee i Sydslesvig for at få foden inden for i Fællesmarkedet.

I løbet af 1970'erne trak Tage Priess og Poul Græsborg sig tilbage fra ledelsen af de to store firmaer, og næste generation tog over. Otto Priess blev direktør for Glyngøre Fiskeindustri, Hans Priess blev leder af fabrikken i Tyskland, og Jørgen Priess overtog ledelsen af Østerskompagniet.

I dag er familien Priess ude af alle firmaerne. Priess & Co. flyttede ud til en ny fabrik i industri kvarteret Hedelund i 1980'erne og blev siden solgt til Den kgl. grønlandske Handel. Priess-navnet er væk - firmaet hedder i dag "Royal Greenland".

Glyngøre Fiskeindustri flyttede først til Mors og derfra videre til Nørresundby. I Glyngøre landes der ikke mange fisk i dag - fiskeriet i Limfjorden er gået så stærkt tilbage, at den fisk, der forarbejdes i Glyngøre, må transporteres dertil langvejs fra.

Skive. Trap: Beskrivelse af kongeriget Danmark 3. udgave 1900.

Skive Andelsslagteri

I 1887 oprettedes Danmarks første andelssvineslagteri i Horsens. Det siger noget om tiden, at kræfter i Salling Landboforening og Skive Handelsforening allerede året efter var klar til at vove forsøget på Skiveegnen. Man gik i gang med at tegne svin til slagteriet, men blev overhalet indenom af nogle englændere, der i 1889 åbnede Skive Svineslagteri i Brårupgade 16. Efter åbningen af det private slagteri blev forsøget opgivet – man troede ikke på, at der var svin nok til to slagterier i Skive.

I 1898 forsøgte kredse i Landboforeningen igen, men man gav op, da det ikke lykkedes at tegne svin nok til et levedygtigt slagteri.

I 1902 vedtog Salling Landboforenings generalforsamling at gøre et nyt forsøg. Denne gang lykkedes det: På et par måneder blev der tegnet 12.000 svin, og på den baggrund blev der nedsat et udvalg med ledende repræsentanter for Landboforeningen og Husmandsforeningen ”Fremad”. Skive Byråd hjalp med til at finde en egnet byggegrund – ved jernbanen lige overfor Skive Svineslagteri. Den 18. juli 1902 blev der holdt stiftende generalforsamling – og den 19. juni 1903 blev det første svin slagtet. Man forstod at arbejde hurtigt!

Der udarbejdedes et byggeprojekt af bygmester Nørgaard, Skive, og slagteriet indgik en aftale med L. Nielsen Ladefoged & Co. i England om at tage slagteriets flæsk i kommission. Der blev indgået aftale med landmænd på Mors om at levere svin til slagteriet, og morsingboerne fik 2 medlemmer i bestyrelsen. Endelig blev der indgået lejeafta-

Personalet på Skive Andelslagteri, Brårupgade 3, fotograferet i 1904, to år efter slagteriets start.

Til venstre står fedtsmelter Christensen med svineblærer med fedt, på tønden ligger en gris med slagterknive i sig, og til højre står pølsemaker Jacobsen. Forvalter, senere direktør P. Knudsen sidder til højre. Hundenes opgave var at fange rotter.

le om et slagteriudsalg i Thinggade 10. Så var alt klar til det første svin, som blev leveret af Søren Ebbesen, Volling.

Skive Gasværk

Maden blev lavet på ildsted eller støbejernskomfur med træ eller tørv som brændsel, lyset fik man fra stearinlys eller petroleumslampe, drivkraften til maskiner fik man fra vand, vind eller dampmaskine. Sådan var situationen, før gassen kom til.

I Skive drøftede man allerede i 1881 at anlægge et gasværk, og der blev indgået aftale med "Scandinavian Gas Company" om byggeriet. Det blev ikke til noget før 15 år senere, og denne gang var det Skive Byråd, der stod som bygherre. Gasværket blev tegnet af konstruktør Isidor von Essen, der blev ansat som bestyrer på gasværket efter byggeriets afslutning. v. Essen tegnede flere andre bygninger i Skive, bl.a. Nørregade 22 (1896) og Gregershus, Adelgade 7 (1899).

Gasværket blev placeret i Brårup, selvom forbrugerne fandtes på den anden side af Skive Å. Placeringen blev valgt, fordi gasværket, der havde et stort forbrug af kul til gasproduktionen, herved kom til at ligge umiddelbart over for Skive Hovedbanegård.

Personalet på Skive Gasværk, Brårupgade 18, fotograferet foran en gasbeholder ca. 1905.

Fra venstre ses gasværksarbejderne Mikkelsen, A. Andersen, Johs. Madsen, H. Henriksen, Schultz, A.P. Christensen og Refsgaard. Bestyrer Isidor von Essen, der tegnede gasværket, står til højre.

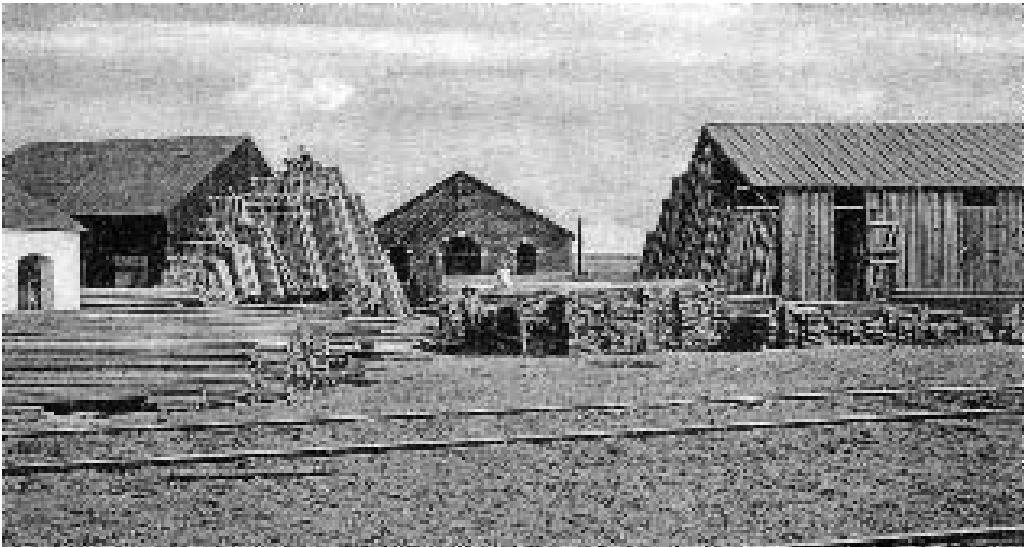
Ansættelsen af v. Essen og gasværksarbejderne blev begyndelsen til Skives ”tekniske forvaltning”, der hidtil kun havde bestået af de kommunale vejtmænd, som vedligeholdte kommunevejene. I 1906 ansatte kommunen også en bestyrer på elektricitetsværket, og i 1910 fik man en stadsingeniør.

Da der kom strøm på Skiveegnen

I 1905 besluttede en gruppe borgere i Durup at oprette et elektricitetsværk. Det skete 13 år efter oprettelsen af Danmarks første elværk, og elværket i Durup blev det 10. uden for købstæderne.

Elektriciteten kom for alvor til Skiveegnen, da mejeriejer Esper Andersen, Jebjerg, der sammen med sin tidligere mejerielev, Siliam Bjerre, havde oprettet en elinstallationsforretning, fejrede årsskiftet fra 1899 til 1900 med at forsyne tallet 1900 med elektrisk lys og sætte dem op på mejeriets tag. Da lyset blev tændt kl. 24.00, troede flere, at der var gået ild i mejeriet!

I de følgende år spredte elektriciteten sig hurtigt. Flere virksomheder, f.eks. Skive Jernstøberi og Skive Andelsmejeri, fik små elværker, og i 1905 kom elektriciteten for alvor til egnen.

Durup Elektricitetsværk (med gavlen i midten) lå bag ved Durup Tømmerhandels trælader. Postkort ca. 1910.

Ud over Durup fik Skive også et par små elværker. Den dynamiske Per Odgaard oprettede et privat elværk på Ny Skivehus, og han var med i et interessentskab, der anlagde et lille elværk i haven bag Adelgade 7. Det kommunale elværk i Skive kom i 1906, og det overtog snart de små private elværker i Skive.

I de følgende år kom der elværker i Roslev og Stoholm (1907), Selde (1909), Jebjerg (1913), Rødding (1914), Daugbjerg og Sdr. Resen (1917), Hem (1918) og Glyngøre (1923).

De første elværker var alle såkaldte jævnstrømsværker, der kun kunne levere strøm inden for et mindre område. Værkerne fremstillede selv strømmen. På Ny Skivehus elværk brugte man en petroleumsmotor kombineret med en vindmølle - fremstilling af elektricitet ved vindkraft er en 100 år gammel tradition i Danmark! På Skive Elværk brugte man først gasmotorer - gassen havde man fra gasværket ved siden af - og gik siden over til store dieselmotorer.

Det var en dyr fornøjelse at få elektricitet. En kilowatt kostede i 1906 ca. én krone eller hvad en håndværker kunne tjene på tre timer!

Skive Dampvaskeri 1905

Tøjvasken stod man - d.v.s. kvinderne - selv for, hvis der ikke var råd til en vaskekone.

Ved århundredskiftet blev det mere almindeligt at få vasket ude. I Søndergade var der f.eks. en forretning med fransk vask og strygning, og næsten samtidig fik Skive sit første, store dampvaskeri.

Personalet på Skive Dampvaskeri i Gyden ca. 1910. Til højre står med kulskovlen fyrbøder Chr. Nedergaard Pedersen, der passede dampmaskinen.

Den 27. juni 1905 åbnede Skive Dampvaskeri i Gyden. Som navnet siger, kom drivkraften fra en dampmaskine, der også leverede energi til Skive Damp- og Kurbadeanstalt i Voldgade 9.

På det nye vaskeri ansattes en direktrice, tre strygejomfruer, en maskinpasser og en kusk. ”Tøjet går i vask om morgenen og kan afhentes fikt og færdigt, flunkende fint strøget endnu samme aften.” Det ville give hjemmevaskningen et grundstød, mente man optimistisk, men dampvaskeriet måtte igennem en konkurs, inden det i 1922 blev overtaget af Jens Kjærsgaard Knudsen, som drev det sammen med sin søn indtil lukningen i 1987.

Den første bil

Den 30. september 1902 kørte den første bil gennem Skive. Det var så stor en begivenhed, at den selvfølgelig måtte omtales i byens 2 aviser. Skive Folkeblad fortalte, at bilen kom kørende ned ad Vestergade, hen ad Adelgade, ned til Hotel ”Royal”s gård i Torvegade, og derfra senere videre gennem Nørregade og Resenvej mod Glyngøre. Skive Avis havde set hele tre! To kom nedad Vestergade - Folkebladet havde kun set en! - og den tredje havde holdt i ”Royal”s gård, hvorefter den havde kørt en tur til Krarup og derefter til Fur.

I 1907 stiftedes "Skive og Omegns Automobilklub". Her holder en stor del af medlemmerne på Torvet i Skive, klar til at køre på udflugt ca. 1910.

Køretøjerne tilhører - fra højre - arkitekt Erik V. Lind, købmand Ole Haslund, installatør Siliam Bjerre, guldsmed S.N. Østergaard, købmand J.C. Stilling, vinhandler Cort Trap og en ukendt.

De to avisers forskellige oplevelse af den - eller de! - første biler i Skive skyldes ikke, at Skive var uforberedt på det nye. Byrådet havde året før vedtaget tillæg til politivedtægten, så man var forberedt. Her bestemtes det bl.a., at bilerne i Skive aldrig måtte køre mere end 7-8 km. i timen. Kørsel var forbudt fra ½ time efter solnedgang til ½ time før solopgang, medmindre der gik en mand foran og advarede de vejfarende. "Når vognen møder kørende og ridende, og når kørende og ridende bagfra skulle passere, skal vognstyrelsen holde til side, og såfremt kusken eller rytteren gør tegn til ham, eller han selv bemærker, at hestene viser tegn til ængstelse, skal han standse, indtil køretøjet har passeret." Sidstnævnte regel skulle forhindre alt for mange løbskørsler, når hestene blev bange for de larmende uhyrer.

Jernbanens og industriens kirker

Siden egnens kirker blev opført for ca. 800 år siden, har de udgjort en særdeles sejlivet struktur, som først jernbanen og industrien har kunnet røkke lidt ved.

Stationsbyernes vækst skabte behov for nye kirker, især der, hvor stationen og kirken lå langt fra hinanden. Samtidig udgjorde de nye beboere i stationsbyerne et godt øko-

To fine eksempler på industrialismens byggeri i Skive. Til højre Skive Kommuneskole i Asylgade (bygmester Lars Jensen, opført 1906-07) og Skive Kirke (professor H. J Holm, opført 1896-98). Til venstre ses Vor Frue Kirke, der blev skånet p.g.a. af kalkmalerierne. Postkort ca. 1910.

nomisk grundlag for kirkebyggeri. I Sparkjær (1905) kom pengene fra tørvefabrikationen, i Glyngøre (1919) fra fiskeindustrien. I Jebjerg rev man den gamle kirke ned og byggede en større ved genbrug (1924), og i Roslev og Durup udvidede man kirkerne med tilbygninger. I Højslev stationsby syntes man, at der var for langt til kirkebyen, så der gik man med teglværksejer Chr. Sørensen i spidsen i gang med at samle ind til "Østerris kirke". I 1925 fik man afslag fra kirkeministeriet på ansøgningen om byggetilladelse, og derefter gav man op. Men - måske som protest - valgte mange fra stationsbyen at blive begravet på Dommerby kirkegård, selvom de hørte til Højslev sogn.

I Skive var der i 1880'erne stor pladsmangel i Vor Frue Kirke. Derfor tog sognepræsten J.J. Lohmann initiativ til at få bygget en ny kirke. Til at begynde med overvejede man mulighederne for at udvide Vor Frue - eller rive den ned! - men da man undersøgte kirkebygningen, fandt man den righoldige samling af kalkmalerier. Nationalmuseet skred ind - og nu var man henvist til nybyggeri.

Løsningen på kirkespørgsmålet kom, da apoteker G. Norgaard og hans hustru i julen 1893 oprettede et legat på 100.000 kr. til kirkebyggeriet. Summen svarede til 2/3 af byggesummen. Med denne storslåede gave fik man hurtigt skaffet de manglende penge. En af tidens førende arkitekter, professor Hans Jørgen Holm, tegnede en renaissance-lignende kirke i røde mursten med hvide sandstensbånd.

I 1896 gik byggeriet i gang. Det tog to år at bygge kirken (indviet den 15. maj 1898), men det havde man ikke regnet med. Derfor står årstallet 1897 på granitstenen over ind-

"Gregershus", Adelgade 7, var et af de byggerier, der blev ramt af den store arbejdskamp i 1899. Arbejdskampen betød, at byggeriet først blev færdigt i 1900. "Gregershus" blev tegnet af gasværksbestyrer I. von Essen og opført af manufakturhandler Gregers Hansen. I 1905 startede Gregers Hansen sammen med J. Suurballe & Co., Adelgade 3, et lille elværk i Gregershus have. Elværket leverede strøm til trekanten Adelgade-Thinggade-Slotsgade.

gangen og på vindfløjen på tårnet! Efter indvielsen blev Vor Frue Kirke omdannet til begravelseskapel. I 1936 blev Vor Frue restaureret og taget i brug som kirke igen.

Den store arbejdskonflikt i 1899

I sommeren 1899 blev Danmark kastet ud i den hidtil største arbejdskonflikt. Den 24. maj 1899 blev arbejderne i byggefagene og jernindustrien lockoutet. I Skive omfattede lockouten byggeriet og Skive Jernstøberi & Maskinfabrik. I alt var ca. 140 arbejdere lockoutet. På den anden side stod Murer- og Tømremesterforeningen, der som medlem af Centralforeningen af Murer- og Tømremestre også var medlem af Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening

Mesterforeningen nedsatte straks et kontroludvalg, der skulle holde øje med, at lockouten blev respekteret. Man tog også fat på at få undersøgt mulighederne for at få standset leverancerne fra teglværkerne, og i begyndelsen af juni nedsatte man et udvalg, der skulle "søge at påvirke de næringsdrivende, der driver forretning i byggematerialer, til ikke at udlevere materialer til de udelukkede svende og til de udenfor organisationen stående mestre." Det gjaldt om at forhindre en gentagelse af svendenes kampskridt i 1893! Men det lykkedes dog ikke helt: I august vedtog foreningen - på bygherrerens forlangende? - at aflevere to bygninger til bygherrerne, der så antog nogle af de lockoutede svende til at gøre dem færdige. En indsender skrev triumferende i Skive Venstreblad den 17. august: "På den måde har lockouten altså haft til følge, at mestrene først har udelukket svendene, men at disse nu til gengæld har udelukket mestrene I sandhed en drøj tid for mestrene, at se svendene rejse det ene hus efter det andet og have lov til at drikke og ryge, når de har lyst, uden at mestrene har noget at skulle have sagt. Stakels mestre!" Arbejderne fik også støtte fra mange landboere p.g.a. det politiske samarbejde mellem Venstrereformpartiet og Socialdemokratiet, og fra adskillige småhandelende i Skive, der skænkede fødevarer til de lockoutede og deres familier.

I begyndelsen af juli holdt mesterforeningen et stort, offentligt møde om lockouten. På mødet fremhævedes behovet for en arbejdsgiverforening, og den 28. august finder vi to af mesterforeningens fire bestyrelsesmedlemmer, murer Mads Jensen og tømrer Kr. Kjærgaard, blandt initiativtagerne til en lokal arbejdsgiverforening. Foreningen, der først kom til at fungere efter konflikten afslutning, var uafhængig af Dansk Arbejdsgiverforening.

Den 9. september 1899 blev arbejdet genoptaget efter parternes anerkendelse af "arbejdsmarkedets grundlov". Konflikten havde varet i næsten 4 fire måneder.

De politiske partier i Skive 1898-1905

Indtil byrådsvalget i 1909 var vælgerne opdelt i to grupper: de største skatteydere valgte alene en del af byrådet, mens den øvrige del blev valgt af alle stemmeberettigede. De store skatteydere kunne altså stemme ved begge valg. Ved valgene kunne vælgerne stemme på det antal kandidater, som skulle vælges. På denne måde var det største parti sikker på at vinde alle de mandater, der var på valg.

Fra 1909 blev byrådene valgt på én gang af alle vælgere, og mandaterne blev fordelt i forhold til de enkelte partiers stemmetal, d.v.s. stort set samme måde som i dag. Der-

Indtil 1909 stod byens foreninger - fra Den nye Borger- og Håndværkerforening til Beværterforeningen - for opstillingen af kandidater til byrådet. Listerne var ikke-partipolitiske, men vælgerne vidste selvfølgelig, hvilken politisk holdning, kandidaterne havde.

I 1900 opstilledes og indvalgte den første socialdemokratiske "sympatisør", hører P.C. Hansen, af en alliance mellem arbejderbevægelsen, Arbejder-Sygekasseforeningen og Afholdsforeningen.

Her ses P.C. Hansens høkerforretning i Brogårdsgade 3 ca. 1910. Til venstre for den ses bogtrykker L. Pedersens Bogtrykkeri. På hjørnet af Østergade ligger det fine Hotel Phønix. Bagerst ses Grand Café i Voldgade 2, og til højre et hjørne af isenkræmmer J.P. Mikkelsens forretning i Brogården. Foto: C. Hadrup.

med var det definitivt slut med den hidtidige opstillingsmetode, hvor foreninger som Den nye Borger- og Håndværkerforening, Afholdsforeningen, Beværterforeningen opstillede kandidaterne, selvom alle selvfølgelig vidste, hvilke politiske partier, kandidaterne på foreningernes lister støttede. Oprettelsen af Socialdemokratisk Forening for Skive og Omegn var begyndelsen til enden på dette system.

Socialdemokratiet i Skive blev oprettet i 1898. Ved en aftale mellem Socialdemokratiet og Venstrereformpartiet fik Socialdemokratiet tildelt Skivekredsen. Her var der bare ingen partiforening, så Arbejdernes Fællesorganisation rykkede hurtigt ud og fik løst problemet. Den nye partiforening opstillede journalist Jens Peter Sundbo, senere redaktør i Esbjerg, til folketingsvalget. Han fik 10 % af stemmerne.

Bedre gik det på det kommunale område. Her lykkedes det sammen med Arbejder-Sygekassen og Afholdsforeningen - der begge var præget af socialdemokrater - i 1900 at få valgt en sympatisør, hører P.C. Hansen, ind i Skive byråd. I 1906 indvalgte de første to socialdemokrater, den unge lærer Hjalmar Kjems og redaktør Gerhard Nielsen, i byrådet.

De konservative – eller Højre, som partiet hed indtil 1915 – oprettede deres partiforening i Skive den 30. marts 1904. ”Skive konservative Forening” optog alle over 20 år i Skive købstad og Skive landsogn som medlemmer. Valgretsaldere var 30 år, men de konservative ville have fat på de unge. Derfor organiserede foreningen sig med en bestyrelse og et repræsentantskab. Repræsentantskabet skulle bestå af 10 medlemmer, heraf 3 unge. Ud over de politiske aktiviteter planlagde foreningen også oplæsninger, foredrag og selskabelige sammenkomster. Det var nødvendigt for at kunne konkurrere med socialdemokraterne, der tilbød det samme til deres medlemmer! Der var stor interesse for foreningen: I løbet af to dage fik den 70 medlemmer.

Venstrefolkene var de sidste af byrådets tre grupper, der organiserede sig som et parti. I november 1906 gik redaktøren af Skive Folkeblad, J.P. Neerup, i gang med at indsamle underskifter på en indbydelse til et møde om oprettelse af en venstreforening i Skive. Den 29. november 1906 samledes over 50 ”demokratiske medborgere” - sådan kaldte redaktøren dem senere! - til et møde, hvor der var stor stemning for tanken. Den 13. december 1906 blev der holdt stiftende generalforsamling i ”Skive Venstreforening”, der fik postmester I.M. Jørgensen som sin første formand.

I løbet af det følgende årti gled ”Skive Venstreforening” over mod Det radikale Venstre, men vælgerforeningen i Skive fastholdt navnet helt op i 1930’erne. Man var ikke i tvivl om, at man var det rigtige Venstre. Det kom bl.a. til udtryk i, at Skive Folkeblad i mange år skrev ”Venstre” med gåseøjne omkring for at markere det såkaldte, når avisen omtalte det liberale Venstre.

Med stiftelsen af Skive Venstreforening var den politiske foreningsstruktur i Skive på plads.

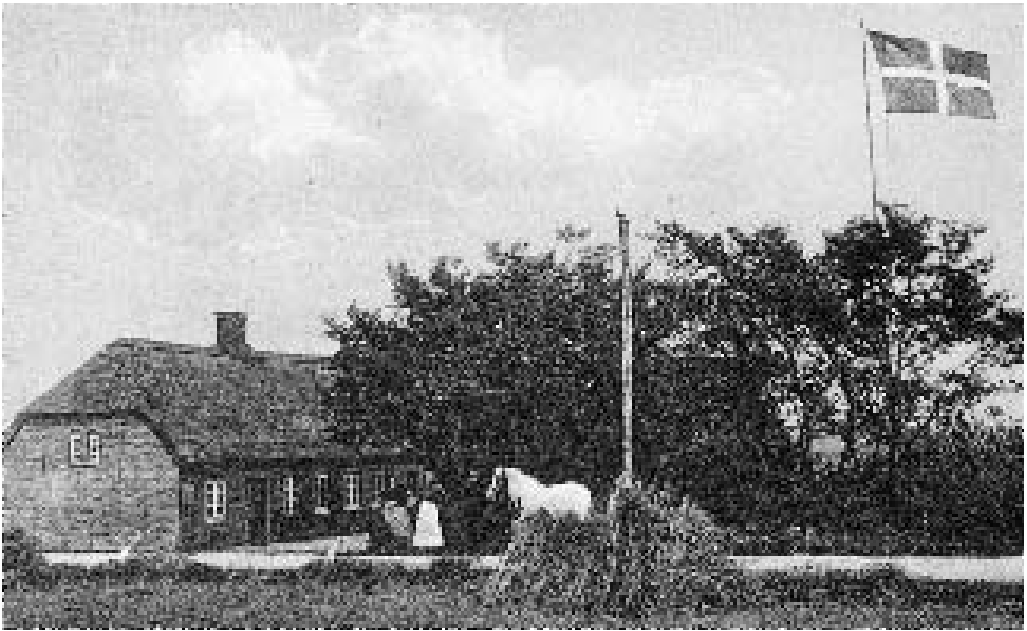
Fremad - husmænd 1901

I marts 1901 var den ivrige andelsmand, gårdejer Carl Hansen, Vinde, kommet til vælgermøde med den socialdemokratiske folketingskandidat C.N. Hauge. Carl Hansen var - som de fleste Sallingbønder - tilhænger af det moderate Venstre, så han blev temmelig rystet over, at han måtte give socialisten ret i en del af det, han sagde om de dårlige forhold i landbruget!

Mange rejste til byerne eller udvandrede til USA ”medtagende deres arvepart og den værdi, deres arbejdsevne repræsenterede,” mente Carl Hansen. ”Vi må gøre plads på landet for flere hænder med selvstændig virksomhed, skaffe jord, der kan give godt og lønnende arbejde og det kan der blive, således at mange familier kan leve økonomisk godt og uafhængigt.” For at nå målet måtte husmændene oprette deres egen sammenlutning, og derfor indbød Carl Hansen egnens husmænd til et møde om oprettelse af en selvstændig husmandsorganisation.

Mødet resulterede i oprettelsen af Husmandsforeningen ”Fremad” den 23. april. ”Fremad” er en af Danmarks allerførste husmandsforeninger.

Oprettelsen af ”Fremad” var også et udtryk for utilfredshed med Salling Landbofor-

Husmandsfører Jens Peter Møllers husmandssted i Thorum ca. 1910. Fra venstre står fru Møller, datteren og Jens Peter Møller med hesten. Foto: E.C. Nederby, Roslev.

ening. Carl Hansen mente, at Landboforeningen var imod alle fremskridt, og formanden for Landboforeningen svarede igen med at kalde "Fremad" for en "klasseforening" - hvad den jo også var! Husmandsforeningen skulle repræsentere husmændene over for "det store hartkorn" i Landboforeningen, men den skulle også forhindre, at husmændene sluttede sig til den socialdemokratiske arbejderbevægelse.

Carl Hansen var en fremragende organisator - han havde været på løjtnantskole - og han sørgede for, at husmandsforeningen "Fremad" blev organiseret med foreninger i hvert sogn, der så sluttede sig sammen i en kredsorganisation. På den måde kunne husmandsforeningerne komme ud i de yderste hjørner af sognene og få organiseret hver eneste husmand.

"Fremad" tog straks fat på opgaverne. For at forbedre husmændenes indtægtsmuligheder oprettede man en "konsulenttjeneste", hvor dygtige husmænd rejste rundt på egnen og gav vejledning i f.eks. fjerkræavl, biavl, havebrug, frugtavl, regnskabsføring, ligesom foreningen oprettede sit eget bibliotek.

Opgaven med at skaffe jord til nye husmænd blev løftet ved oprettelsen af "Salling og Omegns Udstykningsforening" i 1909, der opkøbte jord fra egnens herregårde m.m. og udstykkede dem til husmandsbrug. Udstykningsforeningens første køb var herregården Bustrup i Lem, som blev købt i 1910.

Andelsmand, folketingsmand, redaktør, borgmester m.m. Carl Hansen (1870-1940) er nok den enkeltperson, der har haft størst indflydelse på Skiveegnens udvikling i første halvdel af 1900-tallet. Her er han fotograferet sammen med sin søn Elin Hansen (1897-1972), der i 1938 efterfulgte ham som redaktør på Skive Folkeblad. Elin Hansen fik også væsentlig indflydelse på egnen som markant redaktør af egnens dominerende avis. Foto ca. 1915.

Carl Hansen i Folketinget 1902

I 1902 blev Carl Hansen formand for "Fremad", og dermed havde han skabt sig en platform, der gjorde det muligt for ham at opstille til folketingsvalget i Skivekredsen i oktober 1902.

Indtil 1920 foregik folketingsvalgene i enkeltmandskredse, hvor kandidaten med flest stemmer blev valgt. Hvis folketingsmanden nedlagde sit mandat eller døde, havde han ingen suppleant, og kredsen måtte holde nyvalg.

I 1902 blev Skivekredsen ledig, fordi den mangeårige folketingsmand J.P. Dalsgaard efter 18 år som folketingsmedlem var blevet valgt ind i Landstinget. Skivekredsen var landets mest sikre kreds for det moderate Venstre, og alle regnede med, at Dalsgaard selv kunne udpege sin efterfølger. I dele af Venstre ønskede man en anden, mere radikal venstremand, og disse kredse samlede sig om Carl Hansen. Til stor forbløffelse for det meste af landet lykkedes det Carl Hansen at vinde en snæver sejr over det moderate Venstres kandidat. Sejren skyldtes bl.a., at hverken Højre eller Socialdemokratiet opstillede en kandidat, så der var mange "ledige" stemmer.

Carl Hansen indmeldte sig i Venstrereformpartiet, og dermed begyndte Skivekredsen et sving til venstre, der i 1920 endte med, at kredsen omkring Carl Hansen meldte sig ind i Det radikale Venstre.

Arbejderpressen 1902

Hvis man ville gøre sig gældende i den lokale debat, måtte man have sin egen avis. Det

Da Skive Socialdemokrat begyndte at udkomme i 1907, blev 3 af avisens sider trykt i Århus, mens den fjerde med lokalstoffet blev trykt på Bøjle Hansens bogtrykkeri i Thinggade 19. I vinduet til venstre ses typograf Sophus Abildgaard Jacobsen (der samme år blev formand for Skive Idrætsklub), i midten en lærling med sættekasse og i døren bogtrykker Bøjle Hansen selv.

I kælderen til højre var der rulleforretning.

gjalt også arbejderbevægelsen, og derfor tog man straks fat på at få oprettet en socialdemokratisk avis i Skive. I 1902 havde parti og fællesorganisation skaffet så mange abonnenter, at der kunne udsendes en fælles avis for hele Viborg Amt: Viborg Amts Socialdemokrat. I 1905 kom man målet et skridt nærmere, da fhv. snedkersvend Gerhard Nielsen blev ansat som lokalredaktør i Skive. Og så lykkedes det: Fra den 1. januar 1907 udkom Skive Socialdemokrat - en fire siders avis med tre siders fællesstof med "Demokraten" i Århus og en lokalt fremstillet side, trykt hos Bøjle Hansens trykkeri i Thinggade 19.

Nu kunne "Socialen"s redaktør tage del i slagsmålene med de andre partiers aviser og agitere for arbejderbevægelsens mål. Redaktører som Gerhard Nielsen, H. P. Hansen, og Nørhave Nielsen var frontfigurer. De sad i byrådet, de var folketingskandidater og talte ved et utal af møder.

Skive Alderdomshjem 1903

Med loven om alderdomsunderstøttelse fra 1891 fik kommunerne pligt til at udbetale penge, varnehjælp m.m. til "værdigt trængende" gamle, der ikke kunne forsørge sig selv eller havde familie, der kunne gøre det. Kommunerne afgjorde selv, hvem der var værdige - og f.eks. gamle, der havde været straffet, kunne nægtes understøttelse, også selv om det drejede sig om små forseelser begået for lang tid siden.

Skives tidligere telegrafstation (opført 1857) på hjørnet af Havnevej og Resenvej blev i 1903 taget i brug som byens første alderdomshjem. Foto: C. Hadrup.

For at få de værdigt trængende gamle væk fra fattiggården, vedtog Skive Byråd i 1902 at åbne et alderdomshjem i det tidligere ”telegrafhus” på hjørnet af Havnevej og Resenvej. Her var der plads til 5 mænd eller 3 mænd og et ægtepar. Før åbningen vedtog byrådet et reglement, der lå tæt på fattiggårdsreglementet. De gamle måtte f.eks. ikke forlade hjemmet, før de havde gennemført deres morgengerning, og de måtte ikke være ude efter kl. 21.30 uden tilladelse. De skulle opføre sig sømmeligt, måtte ikke drikke eller tige – og hvis de overtrådte en af reglementets 18 paragraffer, kunne alderdomsunderstøttelsesudvalget bortvise dem fra hjemmet.

Det beskedne alderdomshjem viste sig hurtigt at være alt for lille. I 1907 byggede kommunen et nyt alderdomshjem på Kielgastvej 1 - ”det gule palæ”- og nedlagde det gamle. Her var der plads til flere gamle, men forholdene for de gamle viste sig hurtigt at være alt for dårlige. ”Palæet” kom kun til at fungere som alderdomshjem i 19 år. I 1926 åbnede Skive kommune et nyt, moderne alderdomshjem i Ringsgade.

Krabbesholm sanatorium 1905

I foråret 1902 fik husmand Carl Hansen en god ide, da han gik og pløjede på sin mark. Carl Hansen var som ivrig andelsmand optaget af, hvordan man kunne udvide andelsideen til andre områder end det økonomiske. Lungetuberkulosen, der var smitsom, var på dette tidspunkt en folkesygdom, som var næsten uhelbredelig, hvis den først fik bidt

Der lyttes til talerne ved indvielsen af Krabbesholm Sanatorium i 1905. I baggrunden holder hestedroscherne og venter.

sig fast. Fattige kunne blive behandlet gratis på Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelses sanatorier, mens de rige selv kunne betale for sanatoriebehandlingen. Derimod var der ingen behandlingsmuligheder for den store del af befolkningen, der havde mere jævne indkomster. Carl Hansen udtænkte en plan: Hvis hver andelsforening hvert år indbetalte et lille beløb pr. andelshaver (18 øre i 28 år blev det til), kunne andelsbevægelsen opføre sine egne tuberkulosesanatorier. Andelsforeningerne skulle garantere for indbetalingerne, der som nævnt kunne strækkes i 28 år.

Carl Hansens ide blev til Andelsforeningernes Sanatorieforening, der blev stiftet i 1904. På dette tidspunkt havde 520 andelsforeninger indmeldt sig. Andelsforeningernes garantier gjorde det muligt for sanatorieforeningen at forrente et byggelån til opførelse af et sanatorium. Samtidig havde Folketinget på forslag fra bl.a. Carl Hansen, der i 1902 blev indvalgt fra Skivekredsen, vedtaget et lovforslag om statsstøtte til driften af tuberkulosesanatorier. Nu manglede sanatorieforeningen bare en byggegrund. Den fandt man i Resen sogn, hvor foreningen i 1904 købte den nordligste del af Krabbesholm Skov. Sanatorie-specialisterne, brødrene Ingemann, tegnede sanatoriet, der blev indviet den 5. november 1905.

Det oprindelige anlæg bestod af hovedbygningen med liggehaller ved gavlene, funktionærbolig, økonomibygning (nedrevet i 1970'erne), staldbygning og overlægebolig. I begyndelsen af 1920'erne blev funktionærboligen udvidet mod nord.

I 1942-45 blev der bygget en tuberkulosestation ved hovedbygningen og en ny funktionærbolig mod vest. Samtidig fik sanatoriet et fornemt parkanlæg, tegnet af den kendte havearkitekt, professor C. Th. Sørensen.

Skive Idrætsklub 1901

I 1890 kom boldspillene til Skiveegnen. I Ørum indførte præsten cricketspil i skyttekredsen, i Skive var det Skive Gymnastikforening, der indførte cricket og fodbold om sommeren. I 1896 oprettede unge sportsinteresserede ”Skive Boldklub”, hvor de spillede cricket. Nu kom der mere system i boldspillet, og klubben i Skive spillede kampe mod naboernes boldklubber.

I 1898 oprettede nogle unge lærlinge en ny ”Skive Gymnastikforening” i protest mod skyttekredsens gymnastikafdeling, der diskriminerede lærlinge ved ikke give dem lov til at gøre gymnastik med de voksne.

1890'ernes idrætsklubber havde svært ved at klare sig, og det er formentlig grunden til, at boldklubben og gymnastikforeningen den 28. marts 1901 blev enige om at slå sig sammen til en klub: Skive Gymnastik- og Boldklub.

Den nye klub fik konkurrence fra andre boldklubber, og de første år var svære - også p.g.a. indre stridigheder. I 1906 tog klubben atletik på programmet og i samme anledning navneforandring til Skive Idrætsklub. I 1908 blev boldspillerne samlet i SIK, og samme år kunne klubben indvie sit første beskedne klubhus ved det kommunale ”stadion” i Grønnegade.

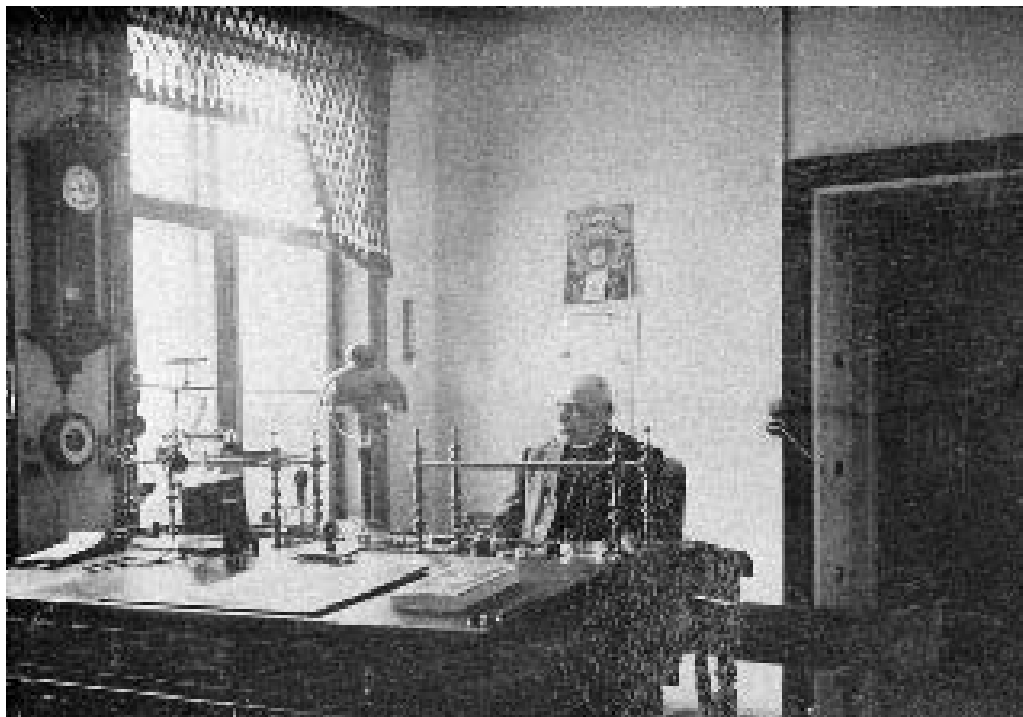
I de første år spillede klubben cricket, men fra 1905 gik man udelukkende over til fodbold. Klubbens førstehold blev hurtigt så godt, at det kunne klare sig mod Jyllands bedste. SIK var på vej til at blive Skives dominerende klub.

Skive-fodboldholdet var så godt, at det ikke måtte spille med i den lokale egnsturnering, som ”Skive og Omegns samvirkende Fodboldforeninger” stod for. Den første fodboldforening på landet blev dannet i 1903, i 1905 var der nok klubber til en turnering og i 1907 var der så mange, at turneringen måtte deles i to puljer. Nu var der et fodboldhold i næsten hvert sogn!

Sive Idrætsklubs førstehold i fodbold, fotograferet ca. 1915 foran det lille klubhus fra 1908. Fra venstre står Sophus Gyllenøhr, Lauge Haldborg, lærer Jens Hansen, Jens Peter Jepsen, Emanuel Larsen, Kaspar Jakobsen, Bernhard Jensen og Walther Jansson. Foran sidder Thorvald Schultz, Poul Kofoed og en ukendt. Foto: C. Hadrup.

Salling Bank 1896-1905

Gårdejerne Chr. Knudsen og Jeppe Boel var omtrent fra Salling Banks grundlæggelse og indtil 1923 med-direktører i banken. De tog sig især af udlån til landbruget og mødte på skift i banken. Her ses Chr. Knudsen på bankens kontor ca. 1920.

Salling Bank køber Frederiksgade 6

I marts 1893 forlod læge Caspar Ring Skive efter 30 års lægegerning. I 1862 blev Ring, der var søn af møller Ring, Skive Mølle, læge i Skive, hvor han opførte et af de første huse i Ny- eller Frederiksgade 6. Huset var på en etage med kvist og høj kælder. For at komme ind i huset, skulle man op ad en høj trappe. I 1893 blev Ring udnævnt til distriktslæge i Hillerød. Han solgte sit hus for 15.000 kr. til Ths. Alstrup, der flyttede sit kontor og Salling Bank til Frederiksgade 6 i 1893. Alstrup boede i den venstre del af bygningen, mens banken havde kontor til højre for trappen (mod Frederiksgade 4). I kælderen boede Alstrups pige sammen med sine forældre.

I 1899 tilbød Alstrup at sælge Frederiksgade 6 til Salling Bank for 18.000 kr. Det blev godkendt på generalforsamlingen i 1900, men selve salget var først på plads den 19. marts 1902.

1890'erne var en økonomisk fremgangsperiode for egnens landboere, og det betød selvfølgelig muligheder for landboernes bank. I slutningen af 1890'erne vedtog man at fordoble aktiekapitalen fra 100.000 kr. til 200.000 kr. Aktierne blev solgt til kurs 120. Overkursen blev henlagt til reservefonden, som skulle bringes op på 50.000 kr. (25% af aktiekapitalen). På dette tidspunkt kunne banken udbetale udbytte på 10%, og det var med til at gøre aktiesalget lettere.

Gårdejer Jeppe Boel, meddirektør i Salling Bank 1878-1923.

1
9
0
6
—
1
9
1
5

Bilerne

Aktieselskabet

Salling Herreders Spare- og

Frederiksg. **Laanebank** :: Skive. ::

(Ekspeditionstid 9—12 og 1¹/₂—5.)

modtager daglig Indskud paa:

Sparekassebog, mod 3

Mdr.s Opsigelse, til ... 4¹/₄ pCt.

Sparekassebog, hvor-
paa kan anvises ved

Check, til 4 pCt.

og **Folio**, hvorpaa kan

anvises ved **Check**, til 3 pCt.

Banken tilses af **Sparekasse-**
inspektøren.

Salling Bank forhøjede i 1913 bygningen i Frederiksgade med en førstesal i røde mursten og ombyggede stueetagen. Banken benyttede endnu ikke hele stueetagen til kontor. I vinduet til højre havde landsretssagfører Niels Petersen kontor.

Danmark

1906: Kong Christian den 9. dør og efterfølges af sin søn, Frederik den 8. Ved Folketingsvalget mister regeringen sit flertal. Jacob Ellehammer gennemfører den første flyvning i Europa.

1907: Lov om statsanerkendte arbejdsløshedskasser.

1908: Justitsminister Alberti melder sig til politiet for bedrageri for 15 mill. kr. I.C. Christensen træder tilbage som statsminister, Niels Neergaard bliver ny statsminister. Der indføres forholdstalsvalg til kommunalbestyrelserne. Kvinder og tyende får valgret ved de kommunale valg.

1909: Regeringen Neergaard falder på forsvarsspørgsmålet. Venstrereformpartiet mister 19 mandater, men bevarer flertallet sammen med Det moderate Venstre. Holstein-Ledreborg danner en ny venstregering. I efteråret fældes regeringen af et radikalt mistillidsvotum. De radikale danner en ny regering med C. Th. Zahle som statsminister. Regeringen fremsætter forslag om en ny Grundlov.

1910: Venstre vinder halvdelen af mandaterne ved Folketingsvalget. Klaus Berntsen danner regering. Venstrereformpartiet og det moderate Venstre slutter sig sammen i "Venstre".

1912: Kong Frederik den 8. dør pludseligt og efterfølges af sin søn, Christian den 10. Venstre-regeringen fremsætter et grundlovsforslag, der minder stærkt om de radikales. B & W bygger verdens første dieselmotorskib, "Selandia". Metersystemet indføres.

1913: Venstre taber 13 mandater ved Folketingsvalget, mens de radikale vinder 11 og socialdemokraterne 8. C. Th. Zahle danner ny regering.

1914: Højre forhindrer grundlovsforslagets vedtagelse ved at udvandre fra afstemningen i Landstinget, så det ikke længere er beslutningsdygtigt.

Danmark holder sig neutral i Første verdenskrig, der udbryder den 1. august. Sikringsstyrken indkaldes, og der udlægges miner i Storebælt. Der udstedes forbud mod eksport af livsvigtige varer. Der indføres prisregulering, vigtige varer får fastsat maksimalpriser og enkelte mangelvarer rationeres.

1915: Der indgås forlig mellem alle partier om en ny Grundlov. Den lige og almindelige valgret indføres, og kvinder og tyende m.fl. får nu også valgret til Rigsdagen. Højregrupperne slutter sig sammen til "Det konservative Folkeparti".

Skiveegnen 1906-1915

Tempoet steg på egnen: Der blev flere og flere biler, og de første drosker og rutebiler truede jernbanen. Et firma i Skive forsøgte sågar at starte en bilproduktion. Samtidig diskuteredes det, hvordan man kan få anlagt en jernbane til Vestsalling. I 1908 vedtog Rigsdagen et forslag om en elektrisk jernbane fra Skive til Vestsalling, men det blev aldrig gennemført. Samme år kom de nye tider til Fur i form af en beskeden motorfærge.

I 1906 åbnede Skives første teater for levende billeder: "Kosmorama", og året efter "Biografen". Kosmorama-direktør Emil Andersen lod film optage i Skive og kunne bl.a. vise kongeparrets besøg i Skive i 1908.

De mere radikale venstrefolk købte Venstre-avisen ”Skive Folkeblad”. Fra 1909 kunne kvinderne stemme ved kommunalvalg, og Skive Byråd fik tre kvindelige medlemmer. I 1914 kunne Skive vælge Danmarks første folkevalgte borgmester, socialdemokraten Hjalmar Kjems, ved direkte valg. Den politiske interesse øgedes også ved de store arbejder- og husmandsfester, som arbejderbevægelsen arrangerede sammen med digteren Jeppe Aakjær på hans nyopførte gård, ”Jenle”.

Fra 1907 til 1909 havde Skiveegnen hele tre højskoler. I 1907 flyttede Axel Axelsen sin højskole fra Jebjerg til Krabbesholm. Højskolen i Jebjerg videreførtes (indtil 1919) af kredsen omkring pastor N. Kr. Glud. I 1909 lukkede egnens ældste højskole, Oddense Højskole, der længe havde skrantet. Egnens første valgmenighed dannedes i Rødding i 1903, og den suppleredes i 1907 med en friskole.

De første kolonihaver oprettedes i 1908 i Skive. Samme år fik drengene et alternativ til sporten: Den første afdeling af Frivilligt Drenges Forbund oprettedes.

Udbruddet af Første Verdenskrig vendte op og ned på mange ting: Regeringen indkaldte Sikringsstyrken, som blev anbragt hos husejerne rundt i byerne. Skive måtte i et halvt år huse over 1.000 soldater og officerer. For at undgå varemangel og hamstring indførtes rationering, maksimalpriser, eksportforbud m.m.

Skive-bilen 1907

I 1907 var der nok bilister i Skive til at danne ”Skive og Omegns Automobilklub”. Blandt bestyrelsesmedlemmerne finder vi mekaniker M. Christensen fra ”Jydsk Motor- og Maskinfabrik”, der blev grundlagt i samarbejde med Per Odgaard, Ny Skivehus, og placeret skråt over for herregården på Odgårdsvej 46.

Søndag den 25. august 1907 kunne de to brødre præsentere deres nye bil. Brødrene Christensen havde forsynet en fjedervogn med motor og styretøj. Hjulene havde træfælge og var beslået med jernringe.

Sammen med to journalister fra Skive Folkeblad skulle den ene af brødrene Christensen køre en prøvetur i den nye bil til Silkeborg, men det stod hurtigt klart, at det kunne bilen slet ikke holde til. I stedet kørte de en tur til Nybro kro og gennem Nordfjends til Ørslev Kloster. Her kørte de bl.a. rundt i gården, mens herregårdens heste skiftevis blev trukket ud for at vænne sig til de nymodens biler.

På vej op ad bakken fra Højslev St. til Dommerby blev de indblandet i, hvad der må være egnens første bilulykke. De mødte en modkørende hestevogn og holdt ind til siden (som de skulle iflg. politivedtægten). Mens hestevognen var på vej forbi, blev en kvindelig passager så bange for bilen, at hun pludselig rykkede i tømme. Hesten blev irriteret, trampede hen over en forankørende cyklist og trak vognen ned i vejgrøften, så den væltede ned oven på passagererne. Ingen kom noget alvorligt til, men cyklen blev temmelig ramponeret.

Prøveturen var ingen succes - og det var Skive-bilen heller ikke. Der blev ikke kørt flere ture i den, og den endte bag Ny Skivehus' lade, hvor kvarterets børn ”kørte” i den.

Paa Prøvetur gennem Fjends Herred.

en fantastisk tur
til med Hestetræk
for Skive, alle af
den nye Hænge til
den gamle Skive og
der blev kørt Skive
og i Skive Skivene
skibene alle er her
en.

Hængerne med de
første Hængerne blev
og til en Skive med
skibene og den Skive
og Skivene blev
Gennemskibene blev

og alle blev Hæ-
ngerne, alle Hæ-
ngerne til Skive
Hænger. Men i en
af den Hænger blev
til den gamle Skive,
og de Skivene, der
blev, den Skive i
en, og Skive skibene
Hænger blev, at
alle en Hænger blev

Et Par af Hængerne blev
til i Skive og blev til at blive i
en Hænger med den og den, den Skive
Skive blev, og den
blev den Skive blev Hænger

Den gamle Hænger, den Skive blev
blev Hænger, den den Skive blev
Skive blev, den Skive blev Hænger,
og den den Skive blev Hænger,
blev den Skive blev Hænger

den gamle Hænger, den Skive blev
blev Hænger, den den Skive blev
Skive blev, den Skive blev Hænger,
og den den Skive blev Hænger,
blev den Skive blev Hænger

Den gamle Hænger, den Skive blev
blev Hænger, den den Skive blev
Skive blev, den Skive blev Hænger,
og den den Skive blev Hænger,
blev den Skive blev Hænger

Den gamle Hænger

Den gamle Hænger, den Skive blev
blev Hænger, den den Skive blev
Skive blev, den Skive blev Hænger,
og den den Skive blev Hænger,
blev den Skive blev Hænger

Søndag den 25. august 1907 kørte "Skivebilen" sin eneste tur. Køreturen blev grundigt omtalt i Skive Folkeblad to dage senere, hvor også dette fotografi blev bragt. Fra venstre ses chaufføren, mekaniker Christensen, redaktør J.P. Neerup og journalist Jens Toft med ryggen til.

Den første taxa

I 1910 søgte materialist Ole Haslund, Skive Materialhandel, om koncession på "bilkørsel" i Skive i 10 år.

Skive byråd ville ikke give Haslund eneret på taxakørsel, men man ville anviser fast holdeplads til et par drosker og godkende en takstliste.

Haslund oprettede herefter konsortiet "Skive Automobilselskab" sammen med gas- og vandmester Carl Brøndum (der har givet navn til Brøndumsgade). Konsortiet anskaffede to biler: en droske (Humber), der fik holdeplads på Østertorv, og en turistvogn (Brennabor), der fik holdeplads på Torvet.

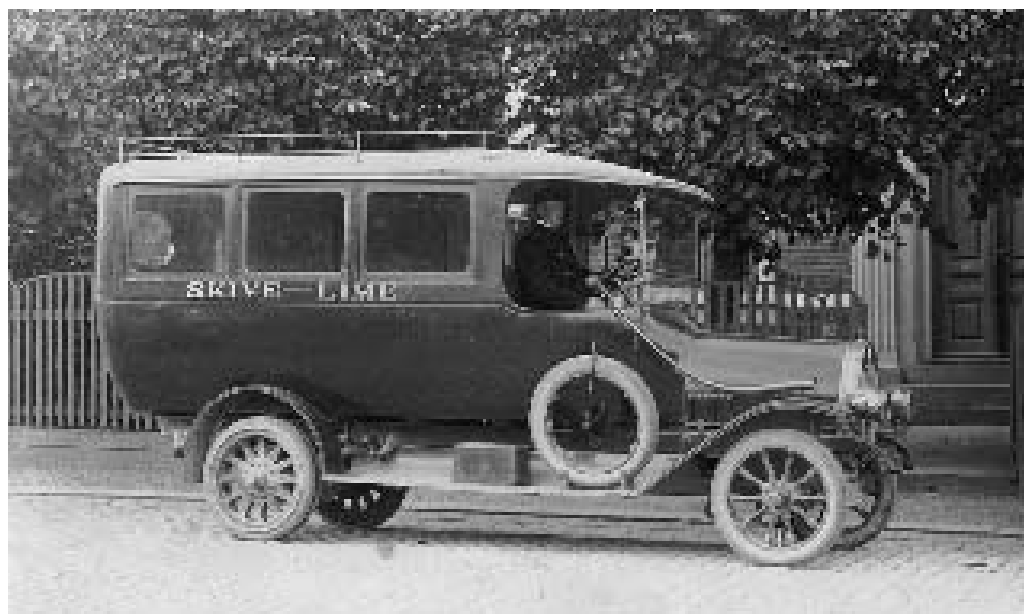
En tur i byen kostede 1 kr., en tur til havnen eller Krabbesholm sanatorium kostede 1,50 kr. En tur til Højslev kro kostede 5 kr. i drosken og 4 kr. i turistvognen. Ville man køre hele dagen, kostede drosken 40 kr. og turistvognen 35 kr.

Den første rutebil 1915

Tirsdag den 15. juli 1915 afløste automobilen den gamle hestetrukne dagvogn på ruten Lihme-Skive.

Chauffør Mads Sørensen i Skive Automobilselskabs droske foran Krabbesholm Højskole i 1912. Foto: Charles Nielsen.

*Chauffør Chr. Andersen holder med Skive-Lihme rutebilen på holdepladsen i Skive ved Norgaards Børne-
asyl i Asylgade ca. 1915.*

Den nye rutebil havde plads til 14 passagerer og var udstyret med elektrisk lys og centralvarme. Bilen kunne køre turen på tre kvarter, men man regnede med, at den normalt skulle køres på 1-1½ time. Det var en stor tidsbesparelse i forhold til dagvognen, der tog 3-4 timer om den 20 km. lange tur.

Rutebilen ejedes af et konsortium af Lem- og Lihmeboere, der måtte betale 11.500 kr. for bilen hos Horsens-firmaet Rud. Kramper & Jørgensen. En tur med afgang fra Lihme kl. 7 om morgenen og returnering fra rutebilens holdeplads ved Højskolehjemmet i Asylgade kostede 2,50 kr.

Året efter åbnede kroer Gullev, Branden, en rutebilrute til Skive, og efter 1. verdenskrig gik det hurtigt. Allerede i begyndelsen af 1920'erne fandtes der næsten en halv snes rutebiler på Skiveegnen, mange af dem med karrosserier bygget hos fa. Jensen & Jensen, Skive.

I 1927 fik rutebilerne holdeplads på den nye rutebilstation i Torvegade.

”Sleipner” - egnens første motorfærge

Indtil 1908 havde ejeren af Fur Færgetro privilegium på at drive færgefart mellem Fur og Branden, men nu blev kroen købt af et aktieselskab og omdannet til afholdskro og gæstehjem. Færgedriften blev overtaget af det offentlige - sognerådet - og der blev anskaffet en motorfærge. Færgen var en rojolle i overstørrelse med et vogndæk på midten, hvor der knapt kunne holde en bil. Det havde man måske heller ikke forestillet sig, da færgen blev købt - i hvert fald indeholder det første takstblad for færgen fra 1908

Fur-færgen ”Sleipner” ved færgeløjet i Branden. Færgen kunne fragte en bil over Fursund, hvis den - som her - holdt på tværs midt på dækket. Foto fra 1920'erne.

ingen takster for biler, kun for hestevogne. Først i 1922 kom bilerne med: ”Alle slags biler 3 kr.”

”Sleipner” sejlede indtil 1932, hvor bilismen havde fået sådan et omfang, at motorfærge forlængst var forældet. Det var især anlæggelsen af de første molerværker i midten af 1920’erne, der skabte behov for en ny færge. Færgen ”Fuursund”, der blev taget i brug i 1932, havde styrehus i den ene side og et rigtigt vogndæk med plads til tre personbiler.

Fur får havn 1911

Fiskeriet har altid spillet en væsentlig rolle for furboerne. I 1888 fik fiskerne en ingeniør i vandbygningsvæsenet til at udarbejde et havneprojekt. Havnen ville koste 80.000 kr., så projektet blev opgivet. Efter århundredskiftet fik fiskerne udarbejdet et nyt projekt i samme prisklasse, som også måtte opgives. En fornyet beregning gjorde ikke tingene billigere, tværtimod. Der var ingen hjælp at hente hos staten og heller ikke hos sognerådet, der var mest optaget af at få bygget moler til Fur-færgen.

Til sidst blev fiskerne så utålmodige, at de selv gik i gang med at bygge havnen. De købte en mergelgrav tæt ved kysten. Mergelgraven blev udgravet og forsynet med bolværk, hvorefter der blev gravet en 6-7 meter bred kanal ud til fjorden. Havnen var færdig i 1911 og kunne rumme 40 både. Pris: 4.500 kr. til materialer - uægtelig et andet prisniveau end vandbygningsvæsenets.

Kanalen til fjorden blev et stort problem. Den sandede til, og fiskerne måtte bygge

Gammelhavn på Fur ca. 1920.

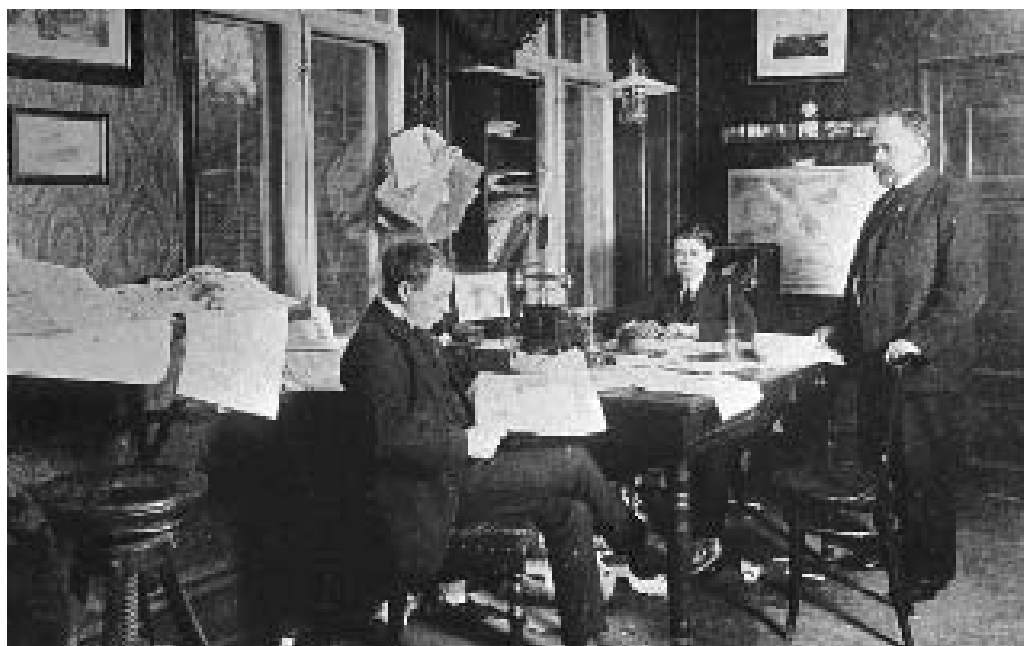
en lille læmole. Læmolen kunne ikke løse problemerne med tilsandingen, og det kunne senere forsøg med bygning af en større læmole og høfder heller ikke. Midt i 1950'erne byggedes den nuværende havn på Fur, og Gammelhavn blev nedlagt.

Garantselskabet Skive Folkeblad

Efter et møde i Skivekredsens Venstreforening i foråret blev der diskussion om Skive Folkeblad og dets ejerforhold. Der blev nedsat et udvalg af venstrefolk med folketingsmand Carl Hansen i spidsen, som skulle forhandle med Folkebladets ejer, bogtrykker Mar. Jensen, om køb af avisen. Mar. Jensen var interesseret i at sælge, bl.a. fordi Folkebladet siden 1903 havde været udsat for en vis konkurrence fra "Skive Dagblad", der blev udgivet af en kreds af moderate venstremænd med tilknytning til Skivekredsens tidligere folketingsmand, nuværende landstingsmedlem J.P. Dalsgaard.

Efter forhandlinger i løbet af foråret 1906 accepterede Mar. Jensen af sælge Skive Folkeblad med bygning og trykkeri (Nørregade 22) for 110.000 kr. til en kreds af venstremænd i Salling og Fjends - på kredit, for venstrefolkene havde umiddelbart ingen penge at betale med.

For at skaffe de nødvendige penge til købet skabte venstremændene en helt speciel økonomisk konstruktion: Venstremændene tegnede sig som garanter for et beløb på 100 kr. hver, som dog kun skulle indbetales, hvis avisens indtjening ikke kunne forrente lånet til købesummen. Pengene er aldrig blevet opkrævet! Konstruktionen fik navnet

I 1908 flyttede Skive Folkeblad til Torvegade 7. Her ses avisens redaktionslokale i 1914. Fra venstre sidder journalist Alfred Sørensen (Sorvad), journalistelev Svend Holst og redaktør Carl Hansen.

”Garantselskabet Skive Folkeblad”. Garantselskabets medlemmer valgte en bestyrelse, der fik hovedmanden bag købet, folketingsmand Carl Hansen, som formand. Carl Hansen skrev flittigt i bladet, og efter sin afgang som folketingsmand i 1909, gled han mere og mere over i journalistik. I 1913 blev han redaktør af Folkebladet.

Efter garantselskabets køb af Folkebladet kom avisen ind i en stærk vækstperiode. I 1908 købte man konkurrenten ”Skive Dagblad” og lukkede den. Samme år byggede avisen en ny bladbygning i Torvegade 7. Her lå avisen indtil 1963, hvor den flyttede til Slotsgade 3.

Kvinderne kommer med i politik

I 1906 oprettede en kreds af kvinder med tilknytning til Venstre og højskolerne en afdeling af Dansk Kvindesamfund, og året efter oprettedes en kvindevalgretsforening for Salling. Kvinderne var klar til at rykke ind på den politiske arena!

I 1903 kom den første lov om menighedsråd, og her fik kvinderne fra starten valgret.

Næste skanse, der faldt, var de såkaldte hjælpe-kasser, der ydede hjælp til ”værdigt trængende”, så de undgik at komme på fattigvæsenet med de ubehagelige følger, det havde. Her fik kvinderne valgret i 1908, og den benyttede de i Skive til at indvælge 4

Fra 1921 til 1943 sad der ingen kvinder i Skive Byråd, men så blev der også indvalgt to på en gang! De fik begge to plads i socialudvalget, der her holder møde i mødelokalet på kommunkontoret i Slotsgade i slutningen af 1940'erne.

Fra venstre ses Svend Aage Nicolajsen Dahm (soc.), Aksel Mortensen (DKP), Anine Nørhave Nielsen (soc.), borgmester Woldhardt Madsen (formand for udvalget, soc.), socialinspektør W. Damtoft og Mathilde Aagaard Nielsen (kons.). Foto: C. Hadrup.

kvinder i hjælpe-kassens bestyrelse: 2 socialdemokrater, 1 Venstre og 1 Højre. Dermed fik kvinderne flertallet i bestyrelsen, men de benyttede det ikke til at vælge en kvinde som formand!

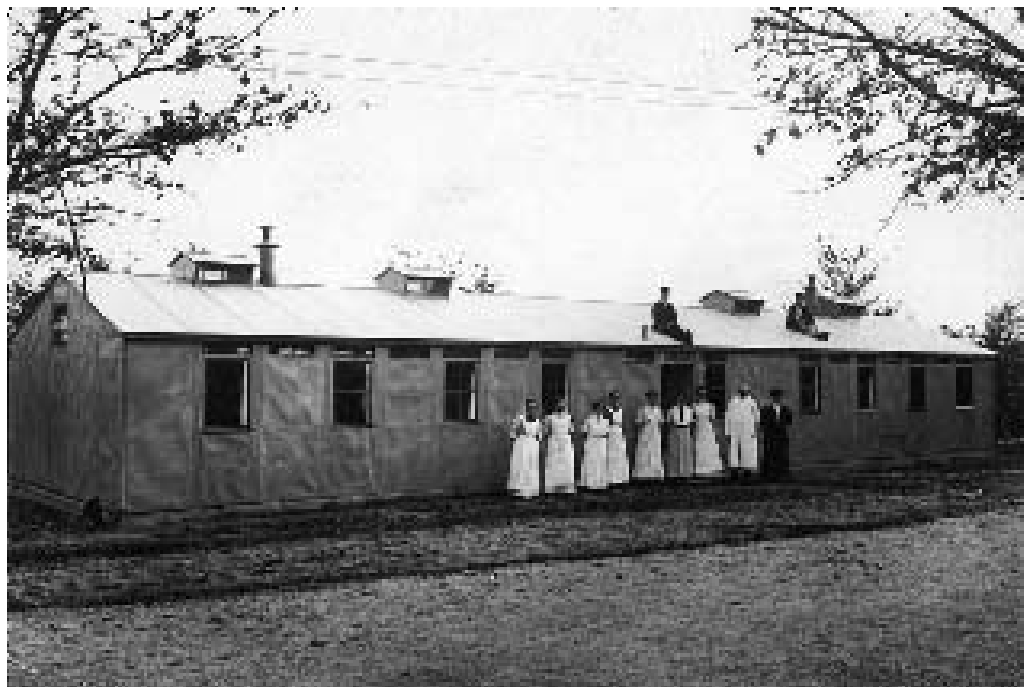
Året efter - i 1909 - kunne kvinderne for første gang stemme ved byrådsvalgene. Alle tre partier opstillede kvinder, og hvert parti indvalgte en kvinde. Det var et flot gennembrud, men ved valget fire år efter røg de to ud igen! Kun Højres kvindelige byrådsmedlem, fru tandlæge Thomsen, blev genvalgt.

Højre - eller de konservative - var flinkere til at indvælge kvinder. Siden 1909 har partiet haft kvindelige byrådsmedlemmer fra 1909-1921, 1943-1954, 1966-1974 og siden 1984. Det andet store parti, Socialdemokratiet, valgte ingen kvinder mellem 1913 og 1943, men har siden valgt mindst en kvinde ind i byrådet ad gangen.

I 1915 fik kvinderne også valgret til Rigsdagen (Folke- og Landsting), men først i 1979 blev der valgt et kvindeligt folketingsmedlem i Skivekredsen, den radikale Janne Normann.

Tyfuseepidemien i Skive 1909

I 1905 anlagde et aktieselskab, dannet af Skiveborgere, ”Skive Vandværk” i Lundhede. Et af Skive forsvundne vartegn, vandtårnet på Holstebrovej (nedrevet i 1973), blev opført i den anledning.

De ”døckerske telte” i lazarettet, der blev oprettet i Skive Anlæg under tyfuseepidemien i 1909. Til højre står læge Kæmpegaard og hans hustru, Mary, der netop var indvalgt i Skive Byråd. Foto: C. Hadrup.

Vandet i Lundhede viste sig ikke at være for godt, og hvad værre var, så var vandrørene i Skives gader ikke lagt ordentligt. Det medførte indsvivning af vand fra køkkener, lokummer og møddinger, som der stadig fandtes mange af i Skive (vi er jo i hestenes tid).

I september 1909 gik det galt. Den 8. september udbrød der en alvorlig tyfusepidemi. På den første dag blev der indlagt 35-40 smittede på sygehuset, og allerede dagen efter var sygehuset fyldt. Undervisningen i skolerne blev indstillet.

Man gik i gang med at ombygge dansepavillionen i Anlægget til lazaret. Her kunne der være 28 patienter, men det viste sig langt fra at være nok. Derfor blev der opstillet tre ”døckerske” telte på festpladsen med plads til 60 patienter. Der døde tre af tyfus.

Efter en måned stoppede epidemien, og man kunne begynde at forhindre en gentagelse. Eksperter leverede en sønderlemmende kritik af vandværket og foreslog, at kommunen overtog det. Byrådet vedtog at følge forslaget og nedsatte et udvalg, der skulle etablere et ordentligt vandværk i Skive. Det lykkedes at finde godt vand i rigelige mængder i Jegstrup, og i 1911 begyndte vandet at strømme fra det nye vandværk der.

Rødning Friskole 1907

Grundtvigianerne i Rødning var stærkt utilfredse med sognepræsten Fibiger Jørgensen.. Han stod venligt over for Indre Mission, men kunne slet ikke samarbejde med grundt-

Elever og lærer i Rødning friskole, fotograferet i friskolens have ca. 1917-18. Friskolelærer Jens Nielsen og fru Valborg sieder forrest til venstre med sønnen Helge mellem sig.

vigianerne. Han er blevet beskrevet som ”stejl og sarkastisk, hørte afgjort til den gamle embedsmandstype”. Allerede i slutningen af 1890’erne blev der gjort forsøg på at oprette en valgmenighed, men først efter vedtagelsen af loven om kirkers brug, der åbnede kirkerne for valgmenigheder i 1903, kom der gang i arbejdet i Rødding. 99 familier tegnede sig for et årligt bidrag på tilsammen 2350 kr., og på dette grundlag blev Jacob Bjerre ansat som valgmenighedspræst i 1904.

Bjerre var meget optaget af friskoletanken, og han blev en ivrig forkæmper for, at der blev oprettet en friskole i tilknytning til valgmenigheden. Pastor Bjerre blev formand for friskolen, der åbnede i 1907 skråt over valgmenighedspræstens bolig. Bjerre underviste selv i sang og musik på skolen.

Arbejdet på skolen led en del under hyppige lærerskift i de første år. I 1922 blev Peder Hansen ansat som friskolelærer, og i hans tid (indtil 1954) voksede friskolen til ca. 70 elever. I 1950 blev skolen udvidet, så den havde to skolestuer og bolig til første-læreren og en lærerinde.

Krabbesholm Højskole 1907

Den 19. juni 1906 var hele Jebjerg i feststemning, byen var flagsmykket og foran hovedindgangen til Salling Højskole var der rejst en æresport, udsmykket med Dannebrog og Stars and stripes! Alt dette for at hilse højskoleforstander A. Axelsens datter og sviger-

Krabbesholm Håndværkerskole og Krabbesholm Højskole ca. 1910. Foto: C. Hadrup.

søn, Thyra og pastor A. Th. Dorf, og deres to små sønner velkommen tilbage fra USA. De to skulle knyttes til højskolen og efterhånden overtage den. Axelsen ejede højskolen, så det kunne han selv beslutte.

Det viste sig hurtigt, at pastor Dorf ønskede sig mere plads og en mere central beliggenhed for højskolen.

I det sene efterår opstod der en mulighed. Den 20. november 1906 vedtog Skive Byråd at købe herregården Krabbesholm med 80 tønder land, bl.a. Krabbesholm Skov og havneområdet. Nu blev der fri adgang til at færdes i skoven (før skulle man være medlem af Skovforeningen), og byen fik mulighed for at udbygge havneområdet.

Men hvad skulle byen bruge selve herregården til? I december 1906 begyndte Axelsen og Dorf at undersøge mulighederne for at købe hovedbygningen af Skive kommune. I løbet af de første måneder af 1907 faldt købet på plads, så højskolen den 3. maj 1907 kunne flytte ind på Krabbesholm.

Der gik kun få år, før Krabbesholm løb ind den første af mange kriser. Dorf var stor i slaget og havde ikke noget forhold til økonomi. Allerede i 1911 var hans saga forbi på Krabbesholm, og familien rejste igen til USA, hvor Dorf blev dansk præst i New York. Axelsen blev forstander på Karise Højskole. Krabbesholm Højskole blev drevet videre af den nyoprettede Højskoleforening, og valgmenighedspræst P. Kæstel, Dølby, blev ny forstander.

I Jebjerg var man selvfølgelig ikke glade for at miste en højskole. Pastor Glud og kredsen omkring ham tog fat endnu engang, og det lykkedes dem at drive Salling Højskole videre indtil 1919 med skiftende forstandere - men højskolen fik aldrig den betydning, den havde i Axelsens tid.

To gange levende billeder i Skive

Den 15. oktober 1906 åbnede biografen "Kosmorama" i bødker Nissens ejendom på Tårnborgevej (en sidegade til Østertorv - også kaldet Kosmoramagade). Biografdirektøren var en tidligere håndværker ved Statsbanerne, Emil Andersen, der har fået bevilning til at vise levende billeder i Skive. Programmet den 15. oktober 1906 var fem film af hver 5-6 minutters varighed med titler som: "Efter regn og torden kommer solskin", "Præstens højsind", "Kapsejls mellem motorbåde", "En rejse mellem planeterne" og "Fremtidens kvinde". Alene titlerne giver et indtryk af spændvidden i programmet. Filmene var uden lyd, så de blev ledsaget af musik. Nogle gange fulgte der noder med filmene, men ellers var det op til pianisten at finde passende musik. Emil Andersen nøjedes ikke med at vise andres film. I 1907 og 1908 lod ham optage begivenheder som "Den midtjyske Arbejderfest i Skive", Dyrskuet i Skive og Kongeparrets besøg i Skive 1908. Nu kunne byens borgere gå i biografen og se sig selv. Andersen begyndte også at vise film i oplandet, bl.a. fik han lagt elektricitet ind i Durup Forsamlingshus, så han kunne vise film her.

Pladsen på Østertorv blev hurtigt for snæver, og 1914 flyttede Emil Andersen sin bio-

Frederiksgade 10 i 1917 med "Kosmorama" til venstre og Th. Brandts isenkramforretning til højre. Foto: C. Hadrup.

graf til Frederiksgade 10. I 1939 opførte Den nye Borger- og Håndværkerforening en ny biografbygning, med hvad Emil Andersen selv kaldte Jyllands mest moderne biograf. På dette tidspunkt var der kommet lyd på filmene, der havde udviklet sig til time-lange spillefilm. Det stillede helt andre krav til biografen end i 1906.

Da Emil Andersen åbnede sin "Kosmorama" i Skive i 1906, havde han af borgmester F. Holm fået lovning på, at hans bevilling ville være byens eneste. Det løfte holdt ikke ret længe, for den 2. juni 1907 åbnede Chr. Jensen et biografteater i Torvegade 10. Biografen havde et smukt glasloft med et utal af elektriske pærer, der gjorde et imponerende indtryk, og væggene var præget med store malerier. I pauserne var der musik for piano og violin. Billettøren og programsælgeren var i flotte uniformer. Der var plads til 300 tilskuere i Biografen.

Chr. Jensen døde et halvt år efter åbningen, og Biografen blev videreført af hans enke, Camilla Jensen, med hjælp fra hendes børn. I 1929 kom hendes datter og svigersøn, Cecilie og Johannes Nielsen, med i driften af Biografen. Samtidig blev den ombygget og udvidet. I 1939-40 opførte Johannes Nielsen en ny biografbygning bag Torvegade, kombineret med en hotelbygning i Østergade 11. Det var samme år, som det nye Kosmorama blev bygget!

Efter Anden Verdenskrig tog tredje generation over i byens to biografer. Knud Pedersen overtog Kosmorama efter sin morfar, og Svend Nielsen overtog Biografen efter sin mor.

Kolonihaverne

I februar 1908 skrev redaktør J.P. Neerup en række artikler om kolonihaver i Skive Folkeblad. Kolonihaveideen var opstået i Ålborg, hvor grosserer Jørgen Pedersen tog initiativ til oprettelse af kolonihaver for arbejdere, der havde brug for frisk luft og grønsager.

Neerup havde svært ved skabe interesse for kolonihaverne i Skive. Gartnerne var bange for at miste kunder, så de gik imod tanken.

Neerup blev opfordret til at søge kontakt til jordemor fru Svendsen. Hun kom i mange arbejderhjem og kendte familierne, så hun vidste, hvilke arbejdere der ville være med til at oprette en kolonihaveforening.

På et møde i marts 1908 oprettedes ”Skive Kolonihaveforening”. Foreningen henvendte sig til byrådet om at leje et stykke jord i Krabbesholm Skov, som kommunen havde købt i 1906. Ansøgningen vakte ikke ublandet begejstring i byrådet. Især borgmesteren, by- og herredsfoged F. Holm, var imod. Til at begynde med havde borgmesteren en vis opbakning i byrådet, men han endte med at stå alene med sin modstand. Den 4. april 1908 vedtog byrådet at udleje 5 tønder land i skoven for 500 kr. i årlig leje.

I de kommende årtier blev der oprettet adskillige haveforeninger i Skive. I modsætning til kolonihaverne i skoven ejede haveforeningerne jorden, de lå på. I løbet af typisk 10 år afdrog medlemmerne købesummen på deres haver, hvorefter haveforeningen blev nedlagt. Derefter gik de tidligere haveforeningsmedlemmer i gang med at bygge et hus i deres have. På denne måde er store områder i det nordvestlige Skive, på Skovbakken og i Brårup blevet bebygget.

Skive Kolonihaveforening af 1908 ca. 1940, fotograferet fra udsigtstårnet af C. Hadrup. Tårnene på Skives "skyline" er fra venstre Vor Frue Kirke, Skive Kirke, vandtårnet på Holstebrovej og vandtårnet ved Skive Sygehus. Foto: C. Hadrup.

Kolonihavebevægelsen kulminerede i 1950'erne, hvor der var 25 kolonihaveforeninger i Skive.

Spejderbevægelsen 1908

I 1907 besluttede nogle af Skives drenge efter i et boghandlervindue at have set et billede af en spejderdreng, der spillede på signalhorn, sig for at oprette en afdeling af Frivilligt Drenge Forbund (FDF). Det kneb med at få lokalafdelingen til at fungere, og først efter inddragelse af postekspedient Sløk og højskoleforstander Dorf lykkedes det at få afdelingen til at fungere ordentligt. På programmet stod marchøvelser, gymnastik, fodture og musik.

”Målet for FDF er Kristi riges udbredelse blandt drengene” - sådan lød FDFs formålsparagraf, og det vakte allerede i samtiden debat. Blandt dem, der tidligt var kritiske over for sammenblandingen af kristendom og friluftsliv, var en af FDF-førerne i Skive, bankassistent Carl Vilhelm Møller Hansen. I 1915 udtrådte han af FDF for i stedet at oprette en afdeling af Det danske Spejderkorps.

Målet for Møller Hansen var ”at åbne deres [drengenes] øjne for naturen.” Møller Hansen var kendt af alle skibonitter under øgenavnet ”Kilometer Hansen”, og han var

Det danske Spejderkorps 1. Skive Trop ”Drenge Vel” slår under ledelse af tropsfører C. V. Møller Hansen i 1916 lejr på kanten af Harders Teglværks lergrav på Kirkebakken. I baggrunden ses fra venstre Skive Mølle, Geert Møllers handelsgartneri, det lille anlæg på Kirkebakken og Vor Frues tårn. Møller Hansen er klædt i sin selvkomponerede uniform: en khakiuniform, viklers og spejderhat.

en ivrig dyrker af nøgenkultur. Som sådan optrådte han i 1914 på forsiden af ”Politiken” kun iklædt skøjtestøvler.

I 1922 fik Skive sin tredje spejdertrop, KFUM-spejderne. Maler Johannes Jepsen samlede 6 andre unge KFUM’ere i Grønnegade 20, der ejedes af tømrer Østergaard, en af Indre Missions ledere i Skive. Det lykkedes at få oprettet en trop med to patruljer, men først i begyndelsen af 1930’erne slog KFUM-spejderne igennem. Nu var man nået op på 6 patruljer.

Spejder - det var noget for drengene. Pigerne blev der først plads til i 1932, da Skive fik en afdeling af De Unges Idræt (DUI).

Jenle

I 1904 købte et konsortium med bl.a. Per Odgaard, Ny Skivehus, i spidsen herregården Nørgård i Grinderslev sogn. Konsortiet udstykkede herregårdens jorder til husmandsbrug, mens den største parcel blev solgt til forfatteren Jeppe Aakjær. Aakjær var blevet skilt fra sin første hustru, Marie Bregendahl, i 1900. Han havde mødt Nanna Krogh, som han ønskede at gifte sig med, når de 7 år, der efter loven skulle gå, inden han måtte gifte sig igen, var overstået.

I forbindelse med giftermålet ønskede Aakjær at slå sig ned i Salling, og ved Per Odgaards hjælp fandt han frem til udsigtsgrunden ved Astrup Vig.

Digteren Jeppe Aakjær beskuer sin gård "Jenle" ca. 1915.

Det blev aftalt, at Aakjærs bror, Jens Aakjær, skulle eje gården, mens Aakjær skulle leje sig ind og betale en husleje, der kunne forrente knap halvdelen af købesummen på 25.000 kr. Konsortiet ved Per Odgaard skulle stå for byggeriet.

Det viste sig hurtigt, at købesummen slet ikke holdt. Der var indblandet to arkitekter i byggeriet, og også Nanna Krogh blandede sig. Byggeriet trak ud og blev langt dyrere end aftalt. Jenle endte med at koste 40.000 kr., og det var mere end de to brødre kunne klare. I 1910 gik Jenle på tvangsauktion, hvor det blev købt af et konsortium med bl.a. Esper Andersen og Jeppe Aakjær selv som medlemmer. Efter udgivelsen af Aakjærs samlede værker i 1919 fik han råd til at købe de andre ud og blive enejer af Jenle.

I 1910 foreslog redaktør H.P. Hansen, Skive Socialdemokrat, at den lokale arbejderbevægelse sammen med Aakjær skulle arrangere en "husmandskomsammen" på Jenle. Ideen udviklede sig til de store Jenlefester, der hver sommer samlede tusindvis af deltagere. Mødernes hovedtalere blev fundet blandt tidens kendteste radikale venstremænd og socialdemokrater, og hvert år holdt Aakjær en stor tale, der gav gny over hele landet.

Fra 1922 stod Aakjær som enarrangør af festerne efter at være raget uklar med den lokale arbejderbevægelse, der et par år arrangerede en alternativ fest. Den sidste Jenlefest i Aakjærs tid blev afholdt i 1929.

Aakjær døde i 1930. Efter hans død blev Nanna Aakjær boende på Jenle, indtil hun også døde i 1962

Kongebesøget 1908

Den 7. august 1908 ankrede Dannebrog op uden for Skive havn. Om bord var kong Frederik den 8., dronning Louise, prins Gustav, prinsesserne Thyra og Dagmar samt konsejlspræsident (statsminister) I.C. Christensen. Besøget i Skive var led i en stor rejse rundt i Jylland i sommeren 1908. Det var det første kongebesøg i Skive siden kong Frederik den 7's tid.

De fornemme gæster sejlede ind i havnen i en chalup. Her blev de modtaget af byråd, embedsmænd og en lang række af byens foreninger, der var mødt med fane. Socialdemokraterne manglede; de var republikanere og nægtede at deltage i hyldesten af de kongelige.

Under opholdet i Skive besøgte kongeparret m.fl. Krabbesholm Højskole, hvor der var Dansk-amerikansk stævne, og Krabbesholm Sanatorium. Derefter kørte man ad et nyanlagt vej i Krabbesholm Skov op til de nye kolonihaver, hvor der var opført en udsigtstårn af træ. Dronning Louise gav tilladelse til, at vejen gennem skoven måtte opkaldes efter hende, og kongen godkendte, at udsigtstårnet blev døbt "Frederik den 8.s' tårn."

Så gik turen til Anlægget, hvor gæsterne besøgte den et par måneder tidligere afslørede mindestatue for kongens far, Christian den 9. Efter en tur rundt i Skive med besøg ved kirkerne, hvor kong Frederik havde været under krigen i 1864, den nye skole i Asylgade og på Sygehuset, sluttede besøget med en stor kongemiddag i Teatersalen.

Kong Frederik den 8. (til højre med sabel og ordner) gør honnør, mens chaluppen lægger til i Skive Havn under kongebesøget i 1908.

Under kongebesøget fik højskoleforstander Axelsen, Krabbesholm Højskole, købmand Fr. Kielgast, Skive, og landstingsmand Fr. Hartz, Lundholm, overrakt ridderkorset af kongen. Folketingsmand Carl Hansen fik tilbudt ridderkorset under kongens besøg på Sanatoriet, men han sagde nej tak! Han var i det hele taget ikke så meget for de kongelige: Mens han var borgmester i Skive (1927-29) kom Christian den 10. og dronning Alexandrine på besøg. Carl Hansen så ikke med milde øjne på kongens rolle i Påskekrisen i 1920 og valgte at blive væk fra modtagelsen af kongeparret på Skive havn med den begrundelse, at han var syg. Han var dog ikke dårligere, end han kunne gå tur med sin kone i byen samtidig med kongeparrets ankomst til havnen!

Danmarks første folkevalgte borgmester

Siden enevældens indførelse i 1660 var byernes borgmestre statsansatte embedsmænd, typisk by- og herredsfogederne (d.v.s. dommer og politimester). Det var en ordning, som de fleste Venstrefolk og socialdemokraterne var imod, for borgmesteren var født formand for byrådet, og var med sin embedsmandsautoritet ofte udslaggivende for byrådets beslutninger. De første Venstre-ministerier gjorde ikke noget ved spørgsmålet, men den radikale indenrigsminister, Ove Rode, der var tiltrådt i 1913, ønskede at afskaffe systemet. Han kunne ikke få flertal for en lov i Folketinget, men så fandt han på at bruge sin udnævnelsesret til at udpege den person til borgmester, som byrådet indstillede.

På dette tidspunkt blev borgmesterposten i Skive ledig, og Ove Rode skrev til byrå-

Redaktørerne H.P. Hansen, Skive Socialdemokrat, og Carl Hansen, Skive Folkeblad, slås - for sjov skyld - under en byrådsudflugt ca. 1920.

Tilskuerne er fra venstre dommerfuldmægtig Hastrup, lærer Hjalmar Kjems, købmand Andreas Andersen, faktor Frede Holm og fabrikant Siliam Bjerre.

det om at indstille en borgmester. De 6 Højremænd (konservative) i byrådet sagde nej, de to Venstremænd sagde ja, og de 5 socialdemokrater undlod at stemme, bl.a. fordi de fandt det urimeligt, at borgmesterposten var ulønnet. Ove Rode gav ikke op - han benyttede sine forbindelser på Christiansborg og fik redaktør H.P. Hansen, Skive Socialdemokrat, der samme år var blevet folketingsmedlem, til at overtale sine partifæller til at gå ind for tanken om at udpege en borgmester.

Hvordan fandt man så en borgmester? Byrådet i Skive vedtog at udpege borgmesteren ved direkte valg på Rådhuset, hvor vælgerne kunne vælge mellem de opstillede kandidater. Da opstillingsfristen var ovre, var der opstillet to kandidater: Højremanden, bankdirektør V. Müller, og socialdemokraten, lærer Hjalmar Kjems. De to partier var omtrent lige store, og hvem der blev valgt, ville afhænge af Venstre. Venstre valgte at pege på Kjems, bl.a. fordi han lovede at trække sig tilbage, hvis byrådets flertal ikke længere støttede ham. Dermed var vejen banet for Kjems' valg som Danmarks første folkevalgte borgmester. Ved valget den 5. marts 1914 fik han 880 stemmer mod V. Müllers 790. 1.690 af de 1.905 vælgere havde stemt - en fornem stemmeprocent.

Alliancen mellem Venstre og Socialdemokratiet holdt ikke længe. Da den 1. verdenskrig brød ud den 1. august 1914, blev der hamstret koks i stor stil fra Skive gas-

værk - til førkrigspriser. Kjems forsøgte at stoppe hamstringen og opdagede i den forbindelse, at Venstre-byrådsmedlemmet, postmester I.M. Jørgensen, der var formand for Forsyningsudvalget (bl.a. gas- og elværket), var blandt dem, der havde købt store mængder koks til billige penge. I første omgang skete der ikke noget, men i januar 1915 kom sagen frem i byrådet, rejst af redaktør H.P. Hansen fra Socialdemokraten. I over et år bølgede striden frem og tilbage både i byrådet og ikke mindst i pressen, hvor redaktør Carl Hansen, Skive Folkeblad, der forsvarede sin partifælle, postmesteren, og Hjalmar Kjems og H.P. Hansen hamrede løs på hinanden. I januar 1916 bakkede Skive Venstreforening op bag Carl Hansens forsvar af postmesteren. Det fik Hjalmar Kjems til at stille borgmesterposten til rådighed. Ved en tillidsafstemning i byrådet den 5. februar 1916 fik Kjems de 5 socialdemokratiske stemmer, de 6 konservative stemte imod, mens de 2 venstrefolk undlod at stemme. Dermed faldt Danmarks første folkevalgte borgmester.

Den nye borgmester var også folkevalgt, men denne gang ved en afstemning i byrådet. Den konservative kandidat, overretssagfører Siboni blev valgt af de 6 konservative samt postmesteren, mens Kjems fik de 5 socialdemokratiske stemmer.

Soldater i Skive 1914

Den 31. juli 1914 rykkede den østrig-ungarnske hær ind i Serbien for at hævne mordet på Østrig-Ungarns tronfølger. En uge efter var det meste af Europa i krig.

Det lykkedes Danmark at holde sig uden for krigen, men for at markere, at Danmark ville forsvare sig, indkaldte regeringen Zahle den 1. august den såkaldte ”sikringsstyrke” på 50.000 værnepligtige.

Sikringsstyrken blev anbragt rundt i Danmark, og den 20. oktober fik Skive sin andel: Byen modtog 1.060 menige, 85 officerer og 16 heste, der alle blev indkvarteret hos byens grundejere. På Rådhuset blev der oprettet vagtlokale og skrivestue, og paviljonen i Anlægget blev omdannet til gymnastiksal.

Byens handlende var begejstrede for soldaterne, der hver uge tilførte byen en ekstrasætning på 40-50.000 kr. Derimod var byens grundejere meget utilfredse. De var nemlig tvungne til at indkvartere soldaterne efter en lov fra 1816. For hver 8.500 kr., deres ejendom var forsikret for, skulle de indkvartere en soldat, og desuden skulle de levere mad til de indkvarterede for 35 øre om dagen pr. soldat. Især det sidste var en anstødssten, for husmødrene vidste aldrig, hvornår soldaterne var hjemme. Men der var også utilfredshed med, at alle lejere - ligegyldigt hvor velhavende de var, fuldstændigt slap for besværet og udgifterne ved indkvarteringen. Byrådet forsøgte at indføre fællesspisning for soldaterne, men kunne ikke finde et egnet sted. Byrådet forsøgte også at fordele udgifterne til indkvarteringen på alle skatteydere, men kunne ikke få lov af staten.

Da soldaterne forlod Skive igen den 20. maj 1915, var det kun de handlende, der savnede dem.

Soldater i Sikringsstyrken opstillet på Østertorv i 1914. Foto: C. Hadrup.

Varemangel og rationering

Straks efter krigsudbruddet blev regeringen bemyndiget til at regulere priserne, overtage mangelvarer og forbyde udførsel af livsvigtige varer. Efterhånden blev der indført "maksimalpriser" på en lang række varer, f.eks. brød, kød, benzin, og fra 1916/17, hvor tyskerne indførte den uindskrænkede ubådskrig mod de allierede, blev en række varer, f.eks. sukker og mel, rationeret. Det blev by- og sognerådene, der kom til at stå for opgaverne, bl.a. med udlevering af rationeringskort. Til de fattige blev der uddelt købekort, der gav rabat på varer som mælk, brød, margarine og kul, ligesom der blev uddelt en beskedent pengehjælp. Og komiteen for "De fattiges Jul" uddelte hver jul 3.000 kr. til Skives fattige ved juleuddelingen på Rådhuset.

Det lykkedes så nogenlunde at sikre brændselsforsyningen i de første krigsvintre, bl.a. fordi der kom fuld fart på tørvegravningen overalt i egnens moser.

I februar 1917 standsede næsten al brændselstilførsel p.g.a. u-bådskrigen, og i Skive måtte byrådet indføre en skrap rationering af gas- og elforbruget. Butikkernes åbningstid blev indskrænket, og restauranterne skulle lukke kl. 22. I slutningen af februar var situationen så alvorlig, at der blev indført en egentlig rationering: Der måtte bruges el til motordrift fra kl. 9-12 og 14-17, og i hjemmene måtte der kun bruges gas og el fra kl. 18-21. Skolernes påskeferie blev forlænget til 14 dage for at spare brændsel. I slut-

Komiteen for "De Fattiges Jul" klar til uddeling til "værdigt trængende" i byrådssalen på Rådhuset ca. 1915.

Stående ses fra venstre: Farver Chr. Dahl, fabrikant Mar. Jensen, øhandler Chr. Jespersen, borgmester Hjalmar Kjems, Mary Kæmpegaard, fru bankdirektør Petersen, grosserer Michael Nielsen, lærerinde frk. Schmidt, en ukendt journalist, fru købmand Selchau og slagter Ludvig Halse.

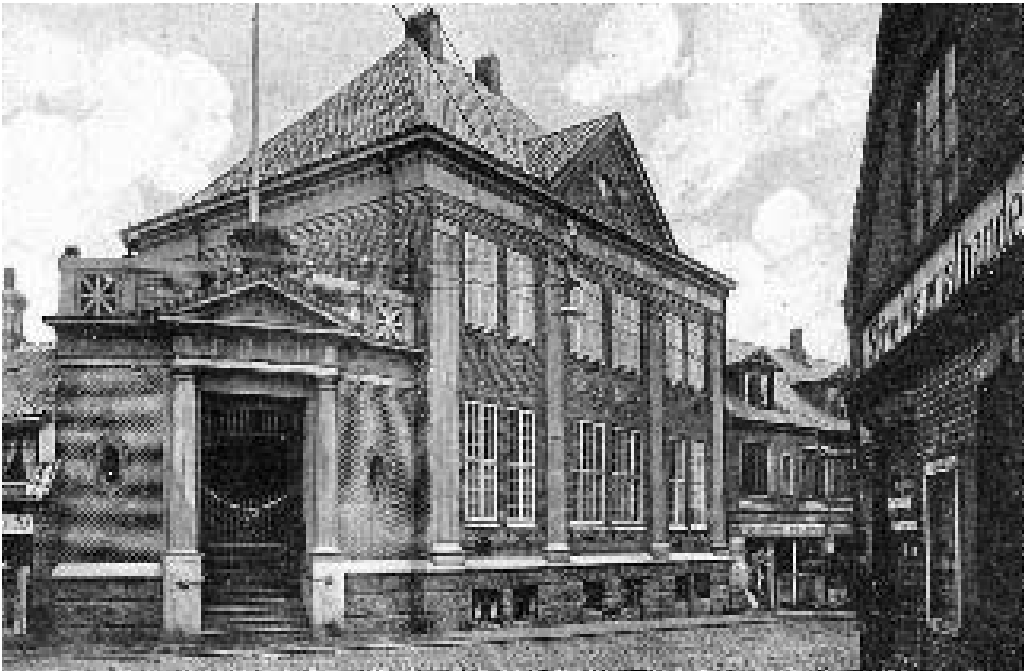
Siddende ses fru øhandler Jespersen, redaktør H.P. Hansen (der tæller pengesedler) og fru herredsfuldsmægtig Ingeborg Ramsgaard.

ningen af marts 1917 forbedredes forsyningssituationen så meget, at rationeringen kunne lempes. I sommermånederne blev det forbudt at bruge el til belysning, men så lykkedes det at få el-produktionen lagt om, så man kunne undgå rationering i den sidste krigsvinter.

"Ny" bank og ny bank i Skive

I 1912-1913 opførte Skive Bank, der hidtil havde boet til leje i "Olesens Gård" på hjørnet Østergade-Torvestræde, en ny bankbygning på hjørnet af Østergade og Nørregade - Skives centrale kryds. Den imponerende bankbygning blev tegnet af Skives førende arkitekt, Erik V. Lind, der hentede sin inspiration hos Nationalbanken i København. Bygningen udstrålede en soliditet, som gav udtryk for, at banken inde bag muren var lige så solid.

Den 9. juni 1915 fik Skive sin tredie bank. Denne dato åbnede andelsbevægelsens bank, "Andelsbanken", en filial i Skive Banks tidligere lokaler i Olesens Gård. "For-

Skive Bank, tegnet af arkitekt Erik V. Lind.

mand for kontoret” - sådan tituleredes han i Skive Folkeblad - eller afdelingsdirektør blev tidligere sognerådsformand i Skive Landsogn-Resen kommune, gårdejer N. Kr. Johnsen, Resenvej. ”Ved sin side” fik han gårdejer Søren Larsen, Vejby. Desuden blev der ansat to unge ekspedienter.

Andelsbanken i Skive henvendte sig til de samme kredse som Salling Bank - landboerne og deres organisationer og virksomheder. Andelsbanken kunne blive en alvorlig konkurrent for Salling Bank.

Salling Bank 1906-1915

Direktørskifte i Salling Bank 1912

I begyndelsen af 1912 meddelte Ths. Alstrup, at han ville stoppe som direktør den 30. april 1912. Han døde den 9. april 1912 i en alder af 86!

Alstrup var en meget dygtig bankdirektør, der havde ”styr” på sin bestyrelse. Kun ved én lejlighed gik den imod hans indstillinger. Alstrup var energisk i sit arbejde for banken. Han var frygtet af lånerne, for han brød sig ikke om, at banken tabte penge på udlån. Han kunne tage det meget tungt, hvis banken tabte penge på små udlån, derimod tog han det med ophøjet ro, hvis banken havde større tab!

Det fortælles, at hvis en mand ønskede at tage et lån i banken, gik han op ad den side på dobbeltrappen, hvor han kunne se ind i banken. Hvis han så, at Alstrup var i dårligt humør, fortsatte han bare ned ad trappens anden side og ventede, indtil bankdirektøren så ud til at være i bedre humør.

Efter Alstrups meddelelse gik banken i gang med at forberede direktørskiftet. Den 18. marts vedtog man - d.v.s. landboaktionærerne, som var de eneste, der havde stemmeret ved vedtægtsændringer! - at byboere fremover kunne indvælges i bankrådet. På årets ordinære generalforsamling indvalgte tre skibonitter i bankrådet.

Direktør Christian Werner

Næste skridt blev at ansætte en uddannet bankmand som administrerende direktør. Banken ansatte den meget erfarne sparekassebogholder Christian Werner fra Ringsted fra den 1. august 1912 som direktør og kasserer.

Werner blev født den 8. november 1859. Hans far, fabrikant F. Werner, var indvandret fra Sachsen. Christian Werner kom i lære i Aarhus Privatbank. Efter læretiden var han ansat som bogholder i Skive i tre år. I 1888-1890 var han i udlandet for at videreudanne sig. I 1890 blev han medstifter og forretningsfører i Banken for Ringsted og Omegn. Fra 1896 til 1905 var han direktør i Horsens Bank, som han også var medstifter af. Derefter blev han bogholder i Ringsted og Omegns Sparekasse. O. 1910 udgav han nogle omregningstabeller for sterling (britiske pund) og tyske Reichsmark, som blev standardudstyr i næsten alle danske banker.

I 1917 blev han ramt af et slagtilfælde, men kom sig så meget, at han kunne genoptage sit arbejde i banken. Ny sygdom fik han til at trække sig tilbage den 31. oktober 1923, hvor han blev efterfulgt af sin søn, Lorentz Peter Werner, som direktør. Christian Werner døde den 15. juni 1929.

Andelsbankens Skiveafdeling i Olesens Gård ca. 1920. Direktør N. Chr. Johnsen står mellem de to vinduer. Lokalerne blev brugt af tre banker. Skive Bank havde kontor her, indtil banken byggede sin egen bygning i 1912, og mens Salling Bank i 1929 udvidede bygningen i Frederiksgade, flyttede banken midlertidigt ind i Andelsbankens tidligere lokaler.

Banken bygger til

Christian Werner fungerede kun som kasserer et par måneder, så blev embedet besat med bankens bogholder. I februar 1913 meddelte Werner til bestyrelsen, at kassereren var rejst til Amerika og ikke ville vende til tilbage! Kassererstillingen blev derefter overdraget til den hidtidige bogholder, P. H. Schou. Hans stilling fik bankassistent Lorentz Peter Werner, Ringsted, søn af bankdirektør Chr. Werner.

Kort efter sin ansættelse foreslog direktør Werner, at bankens lokaler blev udvidet. Der blev hurtigt enighed om at bygge en etage på banken. Banken overlod ombygningen til Skives store, gamle bygmester Lars Jensen, der havde tegnet mange markante bygninger i Skive, bl.a. skolen i Asylgade (1907). Der var fart på byggeriet: Allerede tre dage efter, at bankrådet havde godkendt planerne, kunne man beslutte, hvem der skulle have hovedentrepriserne!

Efter ombygningen fremtrådte banken med kvaderpudset murværk i stueetagen og røde mursten på første sal. Banken fyldte det meste af stueetagen, mens direktør Werner fik bolig på første sal.

Christian Werner, administrerende direktør i Salling Bank 1912-1923.

De første krigsår

I 1911 forlangte staten, at bankens aktiekapital og reserver skulle være mindst 10% af de samlede indskud i banken. For at leve op til kravet, måtte banken i foråret 1914 udvide aktiekapitalen med endnu 100.000 kr. Man vedtog at forkæle aktionærerne: De kunne tegne de nye aktier til kurs 105. Hvis der blev aktier tilovers, skulle de sælges i fri handel til kurs 150.

Det viste sig hurtigt, at aktieudvidelsen kom i rette tid. Efter udbruddet af Første Verdenskrig blev der tjent store penge i landbrug og industri p.g.a. stigende priser på snart sagt alt. Efterhånden som varemanglen og rationeringen af vigtige fødevarer, brændsel m.m. gjorde det sværere at bruge penge, steg indlånene i banken stærkt. Få år efter var indlånene så store, at aktiekapitalen måtte fordobles!

1
9
1
6

1
9
2
5

Gullaschtid og nedtur

SALLING BANK

LANDMANDSBANKENS SKIVE AFDELING

Kontorer: Frederiksgade Nr. 6.
Telefoner: Ekspedition Nr. 94. Direktion Nr. 492.
Ekspeditionstid: 9—12 og 1½—5.
Telegr.-Adr.: Sallingbank.

Alle almindelige Bankforretninger udføres

Indlaansrenten er paa:

Folio 4 pCt. p. a.
Bankbog med Check 4 » » »
do. mod 1 Mds. Opsigelse . . 5 » » »
Udlaan ydes mod: Kaution og Haand-
::: pant, samt paa Kasse-Kredit :::
Veksler diskonteres

Til Sikkerhed for de indskudte Penge hæfter Landmandsbankens fuldt indbetalte Aktiekapital og Reserver, 150 Millioner Kr.

Salling Banks (Landmandsbanken) Roslev-afdeling, Jernbanegade 20 ca. 1920.

Danmark

1916: Det vedtages ved en folkeafstemning at sælge De vestindiske Øer til USA. Regeringen udvides med ”kontrolministre” fra de tre oppositionspartier. For at hjælpe de fastlønnede indføres dyrtidsregulering.

1917: Den uindskrænkede ubådskrig rammer hårdt i Danmark. Der opstår råvaremangel og dermed arbejdsløshed. Fødevarer og brændsel rationeres. Der indføres afgift på tobak, øl og spiritus.

1918: Kvinderne stemmer for første gang ved Folketingsvalget, hvor regeringen bevarer et knebent flertal i Folketinget. Arbejdsløsheden og dyrtiden skaber social utilfredshed. Syndikalisterne stormer Børsen. ”Den spanske syge” bryder ud i efteråret.

1919: Ved en retsreform adskilles den dømmende og den udøvende magt. By- og herredsfogeden bliver til dommer og politimester. Versaillestraktaten giver den sønderjyske befolkning ret til at stemme om sit nationale tilhørsforhold. 8-timers dagen indføres. Danmarks Retsforbund oprettes.

1920: Sønderjylland stemmer sig hjem til Danmark. Kong Christian den 10. afskediger regeringen Zahle og indsætter et ministerium af ikke politikere (Påskekrisen). Zahle betragter kongens handling som statskup, og socialdemokraterne truer med generalstrejke. Kongen bøjer sig og indsætter et forretningsministerium med parlamentarisk opbakning. Der vedtages en ny valglov med forholdstalsvalg. Ved folketingsvalget taber de radikale 16 mandater. Venstremanden Niels Neergaard danner regering. Efter genforeningen med Sønderjylland gennemføres en grundlovsændring. Den første benzintank åbner.

1921: Priserne og derefter lønningerne begynder at falde stærkt.

1922: Landmandsbanken bryder sammen og må have hjælp fra staten. Uroen på arbejdsmarkedet medfører storlockout i forårsmånederne. Den første radioudsendelse sendes.

1923: Der går bedre i erhvervslivet, men forbedringen skyldes en stærkt faldende krone-værdi.

1924: Ved Folketingsvalget går Socialdemokratiet 7 mandater frem og de radikale 2. Thorvald Stauning danner en socialdemokratisk mindretalsregering.

1925: Kronekursen stiger med næsten en trediedel, og det skaber store problemer i erhvervslivet. Foråret præges af en storlockout, der rammer næsten 100.000 arbejdere. Andelsbanken likviderer. Statsradiofonien får monopol på radioudsendelser.

Skiveegnen 1916-1925

I de sidste krigsår og de første fredsår blev der tjent penge som aldrig før på egnen. Der var varemangel og rationering, så det kunne være svært at komme til at bruge pengene. Bankernes indlån steg og steg. Mange banker lånte store beløb ud til spekulativ handel med aktier i selskaber, som man optimistisk regnede med ville blive guldgruber, når freden kom. Optimismen var stor - man glædede sig til at indkassere ”fredsdividenden”. P.g.a. den russiske revolution i 1917 og det tyske sammenbrud efter krigsafslutningen

Udsnit af Skive Folkeblads kort over Viborg Amt med dele af tilstødende amter ca. 1920.

kom der ingen dividende - tværtimod! Fra 1921 faldt priser og lønninger stærkt, og arbejdsløsheden begyndte at stige. Mange handlende og fabrikanter fik store tab og kunne ikke klare deres lån.

Udviklingen fik store konsekvenser også på Skiveegnen. Store formuer blev skabt - og tabt! I løbet af 1920'erne blev der vendt op og ned på egnens erhvervsliv

I 1922 kom Landmandsbanken, som havde overtaget Salling Bank som filial i 1918, ud i en alvorlig krise og måtte reddes af regeringen. I 1925 likviderede Andelsbanken, og dermed lukkede filialen i Skive. Samme år måtte Skive Bank efter ordre fra Banktilsynet foretage store afskrivninger på en række af sine største kunder. Hermed håbede banken at have redet stormen af, men det skulle vise sig at være en stakket frist! Inden året var omme, havde Skiveegnen fået to "nye" banker.

Skive var på vej til at blive havnebyen midt i Jylland. Der blev bygget en ny nordhavn, og jernbanenettet blev udbygget med Skive-Vestsallingbanen. Skive-Skjernbanen blev påbegyndt, men nåede aldrig længere end til Videbæk.

Bilerne tog over, og da Statsbanerne ikke var vakse nok, oprettede bilisterne deres egen færgerute mellem Salling og Mors. Og så begyndte elektriciteten at sprede sig uden for byerne.

Børnene i Salling fik mulighed for at komme på realskole i Roslev - og de forældre, der var modstandere af eksamensskolen, kunne sende deres unge på Salling Ungdomsskole. De mest udsatte børn fik mulighed for at komme på børnehjem i Skive.

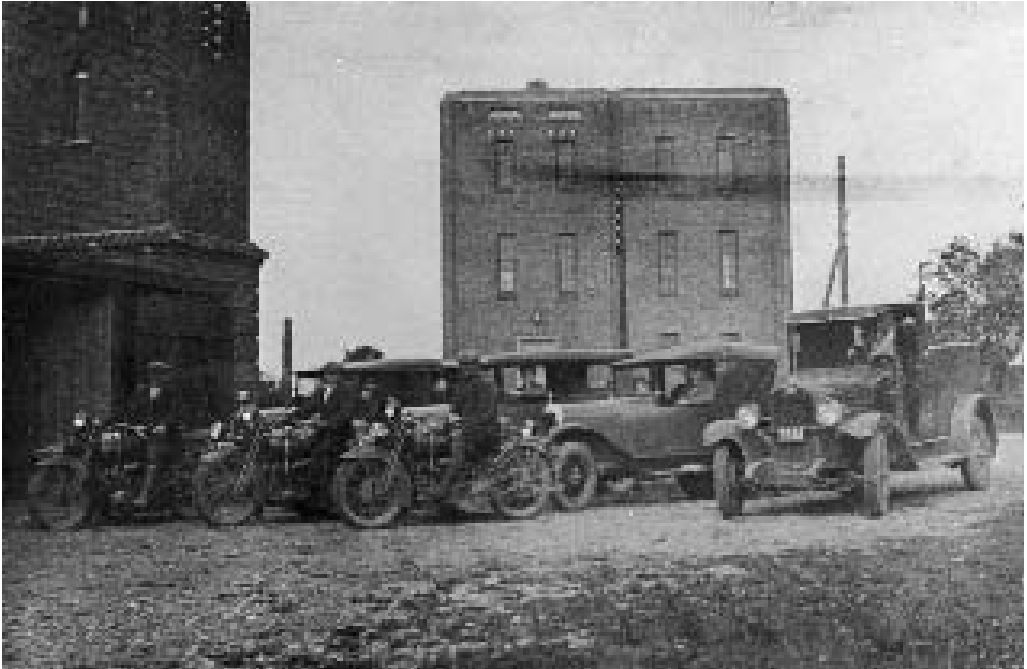
Politisk kom det til en afklaring mellem de forskellige venstregrupperinger. I 1919 fik Venstre sin egen avis, Skive Venstreblad, og i 1920 sluttede "Venstreforeningen af 1908" sig til Det radikale Venstre.

Skive fik to nye sommerfester ved siden af den mest traditionsrige: Salling Landboforenings dyrskue. Skive Idrætsklub afholdt en stor sportsdag, og en ringriderkomite arrangerede hver sommer en to dages "Midtjydske Ringriderfest".

Lys over hele landet!

De små elværker kunne langt fra dække egnen. For at skaffe elektricitet til landområderne og til de mange landsbyer, der ikke havde deres egne elværker, tog Salling Sognerådsforening i 1915 initiativ til at oprette et højspændingsværk: Salling, Fjends og Ginding herreders Højspændingsværk (SFGHH). Højspændingsværket kom først i gang i 1920 efter - sammen med bl.a. Skive elværk - at være blevet tilsluttet Gudenåcentralen, der fremstillede elektricitet på det nyanlagte Tange-værk. SFGHH dækkede et meget stort område, og det tog lang tid, inden alle havde fået elektricitet. Til at begynde med var der kun ansat 4 montører, der cyklede rundt! Men der blev snart anskaffet Harley Davidson motorcykler og siden lastbiler, for bønderne ville gerne af med vindmøllen på ladetaget!

Det sidste sted på egnen, der fik indlagt elektricitet, var Svansø, der først kunne slukke petroleumslamperne i 1957.

Montørerne ved Salling, Fjends og Ginding Herreders Højspændingsværk, Brårupvej 52, ca. 1930. Til venstre ses en transformatorstation og i baggrunden "Gudenåcentralen"s endestation i Skive.

Montørerne er fra venstre: Marinus Jensen, Jakob Jensen, Valdemar Bertelsen, Marinus Christensen og en ukendt.

Samtidig blev de små land-elværker nedlagt og sammensluttet med SFGHH. Det foregik ikke altid i fred og ro. I Jebjerg blev byen nærmest delt i to - for og imod Jebjerg elværk, og spørgsmålet om nedlæggelsen af elværket endte i retten! Durup elværk - egnens første, blev også det sidste, der blev slået sammen med SFGHH. Det skete i 1962.

Skive Nordhavn 1920-1928

Umiddelbart efter Første verdenskrigs afslutning gik stærke kræfter i Skive Byråd i gang med at arbejde for en udvidelse af Skive Havn med et nyt havnebassin. På foranledning af Handelsstandsforeningen lod havneudvalget i sommeren 1919 stadsingeniør Aage Hansen udarbejde et forslag om et nyt bassin nord for det eksisterende og ud for Krabbesholm Højskole. Havneplanen blev ikke til noget i første omgang, men i december 1920 skrev Arbejdernes Fællesorganisation til byrådet og krævede arbejde eller hjælp til det stærkt stigende antal arbejdsløse. Byrådet hev havneplanen frem som et egnet nødhjælpsarbejde og vedtog at optage et lån på 700.000 kr. til anlæggelse af en læmole ud for Krabbesholm. Selve bassinet skulle laves i etaper - til at begynde med ville man nøjes med at uddybe den sydlige ende! Byrådet så havneudvidelsen som en

Skibe til losning i Skive Nordhavn ca. 1927. Til venstre ses Jysk Andels Foderstofforenings pakhushus, i midten Dansk Andels Grovvarerforretning og til højre et hjørne af konsul Aagaard Nielsens kulgård. Foto: C. Hadrup.

mulighed for at placere Skive som transportcentrum midt i Jylland på et tidspunkt, hvor Skive-Vestsallingbanen var undervejs, og hvor Risdagen var tæt på at vedtage anlæggelsen af en jernbane fra Skive til Videbæk!

Det var et enigt byråd, der vedtog havneplanen, men så rykkede redaktør Carl Hansen på Skive Folkeblad i felten mod planen. Der var slet ikke behov for havnen, mente han - og det havde han ret i, for i 1921 kom der kun godt 200 skibe til Skive om året! Men selv han kunne ikke bremse den stærke alliance mellem handelsstand og arbejderbevægelse. Handelsstanden ønskede plads til pakhuse og mulighed for at få store skibe til Skive, og arbejderbevægelsen ønskede nye arbejdspladser.

Selve havnebyggeriet kom først i gang i vinteren 1923 og var færdigt i foråret 1924. Det første pakhushus blev opført i 1925, men der var stadig god plads, da byrådet i efteråret 1927 vedtog at bygge havnen færdig, så der blev en 55 bred plads bag læmolen. Endnu engang var arbejdsløsheden en væsentlig grund til havneudvidelsen, for havnens brugere mente ikke, at der var brug for mere plads for øjeblikket. Det var en investering i fremtiden! ”Vi kan godt få råd til at lade pladsen ligge - om det så skal være 20 år,” mente Carl Hansen, der nu var blevet borgmester.

Så lang tid kom der ikke til at gå: Allerede i foråret 1928 ansøgte Skive Kulkompagni, der i 1927 indførte 21.000 tons kul over havnen, om tilladelse til at anlægge en kul-

gård på nordhavens nordkaj. Det var lige ud for østfløjen af Krabbesholm Højskoles fredede hovedbygning. Højskolen klagede til fredningsmyndighederne, men fik ikke medhold. Byrådet optog et lån på 90.000 kr. til gøre nordhavnen helt færdig med bølværk m.m. Det gjorde man med sindsro, for investeringerne i nordhavnen (i alt ca. 1 mill. kr.) havde vist sig at være en god forretning: Godsmængden på havnen var tredoblet fra 1921 til 1927, så havnen kunne finansiere sig selv!

Pinen-Plagen 1924

Det var ikke let for bilister at komme fra Salling til Mors. Statsbanefærgen sejlede ikke ret tit, den var dyr at komme med, og bilisterne skulle komme mindst en halv time før afgang for at udfylde de papirer, som statsbanerne krævede. Og så havde godsvognene forrang for bilerne. Hvis der kom et godstog med vogne til Nykøbing, måtte bilisterne pænt vente til næste afgang. Ventetiden kunne let blive på flere timer.

Den 23. september 1923 oprettedes ”A/S Motorfolkets Færg”, med den målsætning at starte bilfærgedrift på det gamle færgested ved Sallingsund. Færgeruten mellem ”Pinen” (Salling) og ”Plagen” (Mors) blev startet af morsingboere, der ønskede, at bilerne fik en bedre betjening end den, DSB ønskede at give.

Den første færg, ”Sallingsund”, begyndte at sejle i 1924. Færgen blev bygget på Søren Larsen og Sønners skibsværft i Nykøbing. Skibsværftet byggede alle færgerne til

To færger i fæргеlejet ved Sallingsund ca. 1975. I baggrunden ses begyndelsen til Sallingsund-broen.

Pinen-Plagen og leverede også til andre af Limfjordsruterne, bl.a. Fur. I 1929 blev den udskiftet med en større færge, ”Legind Bjerger”.

I 1950’erne steg biltallet stærkt. I 1954 anskaffedes ”Pinen”, og i 1958 erstattedes ”Legind Bjerger” med ”Plagen”. I begyndelsen af 1960’erne blev der indkøbt to færger mere: ”Sallingsund” (1961) og ”Legind Bjerger” (1964). I 1967 overtog selskabet driften af Feggesundruten og anskaffede to færger til denne rute.

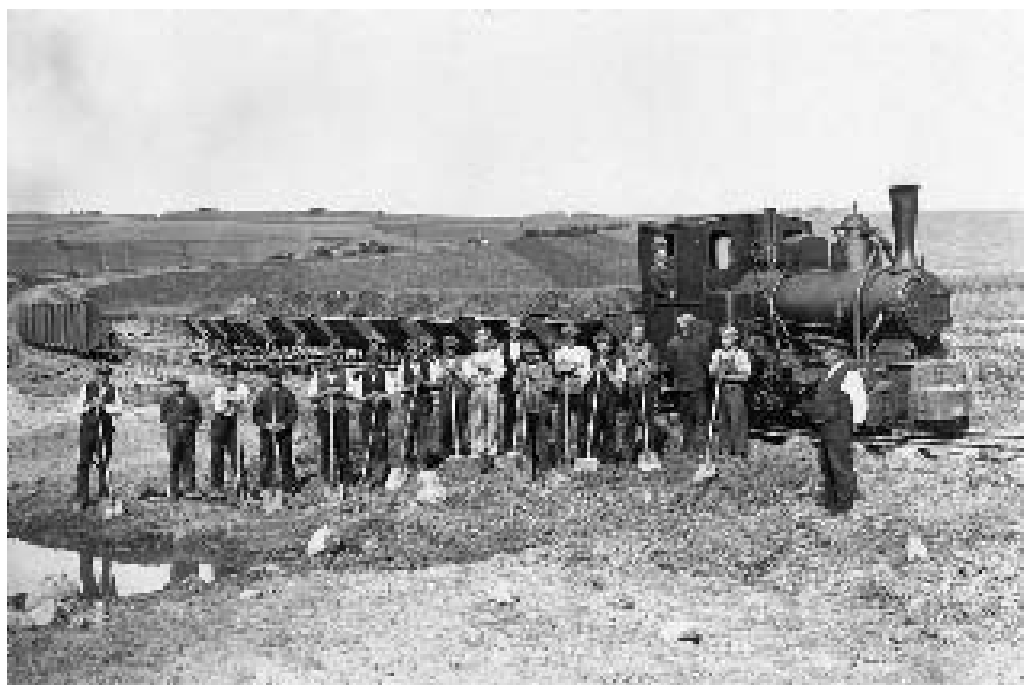
Ved starten i 1924 klarede fire mand sejladsen, ved 50 års jubilæet var der ansat 30-40 mand til at betjene de to færgeruter. På dette tidspunkt (1972) overførte færgerne ved Sallingsund godt 555.000 biler og godt 1 mill. passagerer.

Efter åbningen af Sallingsundbroen i 1978 blev færgerne solgt til Viborg Amt, der brugte dem på ruterne ved Næssund, Feggesund, Hvalpsund m.fl.

Skive-Vestsalling jernbane 1924

Den 10. december 1924 indviedes jernbanen fra Skive til Rødding. Skive-Vestsalling Jernbane (SVJ) var en af de sidste, der blev anlagt i Danmark.

I Salling var der mange, der så skævt til, at jernbanen fra Skive til Struer på strækningen mellem Skive og Vinderup passede gennem tyndt befolkede områder, mens det langt mere befolkede Vestsalling ikke havde nogen jernbane. I 1870’erne og 1880’erne kom der flere forslag om at forlægge Skive-Struer-banen. I 1885 fremlagde Skivekred-

En stor del af jordarbejdet ved anlæggelsen af Skive-Vestsalling jernbane foregik ved håndkraft. Foto ca. 1923.

sens folketingsmand i en folketingsdebat et forslag om at flytte den daværende hovedbanegård fra Viborgvej til Skive Nord ved Ågade og så lade jernbanen gå nord om Skive via Hem, Grove, Balling og Håsum til Hvidemose, hvor der var fortrinlige tørv og dermed behov for jernbanetransport. Men det blev ved snakken...

I 1900 tog man fat igen. Der blev nedsat et udvalg til at arbejde for en Skive-Vestsalling-bane, men da Viborg Amtsråd afviste at være med til at finansiere banen, gav man op. I 1905 kom der en helt ny ide: Nu skulle banen anlægges som en elektrisk bane! Det forslag kom med i jernbaneloven af 1908 som en bane, der skulle anlægges uden statstilskud. Det manglende statstilskud var nok grunden til, at dette forslag aldrig blev til noget.

Målet blev nu en almindelig bane. I 1914 blev der lavet et baneprojekt, der stort set svarede til det, der blev åbnet 10 år senere, men i første omgang satte udbruddet af 1. verdenskrig alle banetanker i stå.

I den næste jernbanelov fra 1918 var banen med, men nu sådan, at staten skulle betale halvdelen af anlægsudgifterne, mens de berørte kommuner og Viborg Amt skulle klare resten. Det var noget, man kunne forstå i Salling, og allerede et halvt år efter lovens vedtagelse var man klar til at gå i gang. Men - så kom en periode med dyrtid. Den bane, der kostede en mill. kr. at bygge i 1914, var i 1920 steget til fire mill.! Først i foråret 1922 kom man i gang med jordarbejderne, og den 10. december 1924 kunne man så indvi banen.

Dagen efter påbegyndtes den daglige drift med seks tog i hver retning. Banen løb gennem et tætbeholdt område, og selvom den åbnede på et tidspunkt, hvor bilen begyndte at blive en konkurrent, nåede den i slutningen af 1930'erne op på at befordre over 100.000 passagerer om året.

Derimod var der ikke meget gods at køre med (7.000 tons i slutningen af 1930'erne), og det var banens store svaghed. For at styrke banens økonomi fik den koncession på flere rutebilruter, og der blev i 1929 åbnet ekspeditioner i Lihme og Krejbjerg til brug i forbindelse med rutebildriften. Et særpræget initiativ for at skaffe flere rejsende tog man i 1932, hvor banen købte 7 tønder land ved Knud Strand. Om sommeren kørte banen med stor succes badetog fra Viborg til Rødding, hvorfra der gik bus til Knud Strand, hvor banen bl.a. havde opført den nok så bekendte pavillon.

Skive bliver større 1925

Ved århundredskiftet var stort set al jord i den daværende Skive kommune bebygget. Byvæksten foregik efter år 1900 især på Ny Skivehus marker nordvest for Skive. Dette område lå i nabokommunen Skive Landsogn-Resen. Efterhånden boede der flere end 2.000 mennesker i den "bylignende" del af Skive Landsogn. Området var vokset helt sammen med Skive, men beboerne betalte ikke skat her, selvom de benyttede byens faciliteter! Det så Skive Byråd ikke på med milde øjne! Skatten i Skive var tre gange så høj som i Landsognet, der da også fungerede som "skattely" for adskillige velhavende

Thomsensgade var en af de gader i den "bylignende" del af Skive Landsogn, der blev "indlemmet" i Skive kommune i 1925.

Til venstre ses Skive Andelsmejeri og gartner H.P. Pedersens gartneri. Foto C. Hadrup.

skibonitter. Skive Byråd var derfor meget interesserede i at få den "bylignende" del af Skive Landsogn lagt sammen med byen, dels for at få dens skatte kroner, men også for at få plads til yderligere byvækst. Omvendt var Skive Landsogn-Resen sogneråd ikke så interesserede i at afgive en stor del af deres skatteydere.

I 1925 enedes de to kommunalbestyrelser om, at den bebyggede del af landsognet skulle overføres fra Skive Landsogn-Resen til Skive kommune. Der blev lavet en overgangsordning, så de nye Skiveborgere fik en periode på 10 år til at vænne sig til skatteprocenten i Skive!

Skive Venstreblad 1919

De mere moderate eller konservative dele af Venstre så med stigende skepsis på den bevægelse hen mod Det radikale Venstre, som folketingsmændene Carl Hansen (1902-09) og Hans Nielsen (1909-1920) og Skive Folkeblad var i gang med. Da Skive Folkeblad i 1902 valgte at følge Carl Hansen over til Venstrereformpartiet, følte mange moderate Venstrefolk sig hjemløse i Folkebladet. Resultatet blev oprettelsen af den moderate Venstreavis Skive Dagblad (1903-08). Efter Dagbladets lukning gik der kun godt et år, inden de moderate igen havde deres egen avis, Skive Folketidende. Folketidende

Fra 1926 til 1976, hvor avisen lukkede, havde Skive Venstreblad (1967-1976: Skive Dagblad) redaktion i Nørregade 22. Her ses journalisterne på den lille avis i 1960. Fra venstre Margit Ahlmark, Jens Hamburger og Jesper Langballe.

blev rejst på ruinerne af Skive Avis i 1909. Ved nytår 1913 måtte Folketidende give op, hvorefter Skive Avis på ny begyndte at udkomme i februar 1913. Skive Avis sluttede sig til Højre, og så stod de moderate Venstrefolk igen uden avis.

Problemet for de moderate Venstrefolk var det samme som for Højrefolkene og socialdemokraterne: Skive Folkeblad havde langt det største oplag og dermed de største annonceindtægter. Folkebladets solide økonomiske grundlag gjorde det muligt at lave en større og bedre avis end de øvrige partiers. Derfor læste mange af de andre partiers vælgere hellere Skive Folkeblad end deres partiavis!

I 1919 havde Venstre fået sin organisation på plads på Skiveegnen. Skulle partiet for alvor slå igennem og vippe de radikale af pinden, måtte partiet have sin egen avis. I vinteren 1918/19 tegnedes en garantsum på 18.000 kr. - man valgte altså en model, der lignede garantselskabet Skive Folkeblad! - og 1.400 abonnenter. På dette grundlag indgik initiativtagerne en aftale med "Randers Venstreblad" om udgivelse af en "aflægger" i Skive fra den 1. juli 1919 under navnet Skive Venstreblad.

Målet var fra starten af få en selvstændig avis med eget trykkeri i Skive. En avis, der blev trykt i Randers, kunne ikke konkurrere med Skive Folkeblad på hurtige nyheder. I første omgang måtte Venstrefolkene nøjes med en aftale med bogtrykker Lauritz Pedersen, Østertorv, om at trykke avisen fra juni 1920. I de første par år var Venstrebladet en

stor underskudsforretning, og i 1922 overtog Lauritz Pedersen det økonomiske ansvar for bladet.

I løbet af de næste tre år blev Venstrebladet så konsolideret, at man i 1926 kunne købe Centraltrykkeriet i Nørregade 22 af bogtrykker Bøjle Hansen. Til formålet oprettedes et aktieselskab: A/S Skive Venstreblads Bogtrykkeri. Pengene til oprettelsen blev dels tegnet lokalt, dels indsamlet blandt medlemmerne af Venstres Rigsdagsgruppe. Rigsdagsmedlemmerne gav adskillige tusinde kroner til formålet - det viser noget om, hvor stor vægt Venstre midt i 1920'erne lagde på at bekæmpe de radikale og deres presse.

Meget held fik Venstre nu ikke i Skive trods dygtige redaktører, der siden gjorde fine karrierer på store aviser. Leif B. Hendil (redaktør 1922-1925) blev redaktør på Ekstra-bladet og en af hovedmændene bag opførelsen af Skive Museum. I 1925 blev N. Chr. Christensen redaktør. Med ham fik Venstrebladet en redaktør, der kunne klare sig i debatten med byens andre aviser, samtidig med at han som tidligere typograf forstod at modernisere avisen. Desværre voksede oplaget kun beskedent, så den lille avis var sårbar, da landbrugskrisen først i 1930'erne fik læserne til at vende hver en krone. Trediverne blev økonomisk set en hård tid for Venstrebladet, men Anden Verdenskrig med de mange offentlige annoncer om rationering, forbud m.m. gav en vældig pengeindsprøjtning til avisen!

Skivekredsen bliver radikal højborg 1920

I april 1920 vedtoges en ny valglov, der afskaffede valg i enkeltmandskredse ved Folketingsvalg, hvor den, der fik flest stemmer, var valgt, mens de øvrige stemmer var "spildte", til fordel for forholdstalsmetoden, hvor mandaterne tildeles i forhold til partiernes stemmetal. Nu var det ikke længere muligt at blive valgt til Folketinget, medmindre man havde et parti i ryggen. Undtagelsen er musikeren Jacob Haugaard i Århus i 1994.

Skivekredsen havde siden 1909 været repræsenteret af gårdejer Hans Nielsen, Dølby. Han var opstillet af "Venstreforeningen af 1908", der havde sit eget partiprogram "Skive-programmet". Efter valget søgte Hans Nielsen først samarbejde med Venstre, men blev afvist af I.C. Christensen, der ikke kunne acceptere særstandpunkter. Det kunne de radikale derimod, og da Skive-programmet i forvejen lå tæt på de radikales synspunkter, var det ret naturligt, at Hans Nielsen blev "radikal løsgænger". Da det i 1920 blev nødvendigt for "Venstreforeningen af 1908" at vælge parti, anbefalede Hans Nielsen, at man tilsluttede sig Det radikale Venstre. På baggrund af det foregående årtis samarbejde samlede hans anbefaling let tilslutning.

Hans Nielsen trak sig tilbage som folketingskandidat, og han havde allerede sin afløser klar. Det var den sallingfødte 32-årige cand. polit. Bertel Dahlgaard, søn af afdøde proprietær Poul Dahlgaard, Hesthave. Dahlgaard kom til at sidde i Folketinget i 40 år, og han gjorde - i tæt samarbejde med redaktørerne Carl og Elin Hansen, Skive Folkeblad - Skivekredsen til en radikal højborg. I Dahlgaards tid lå det radikale stem-

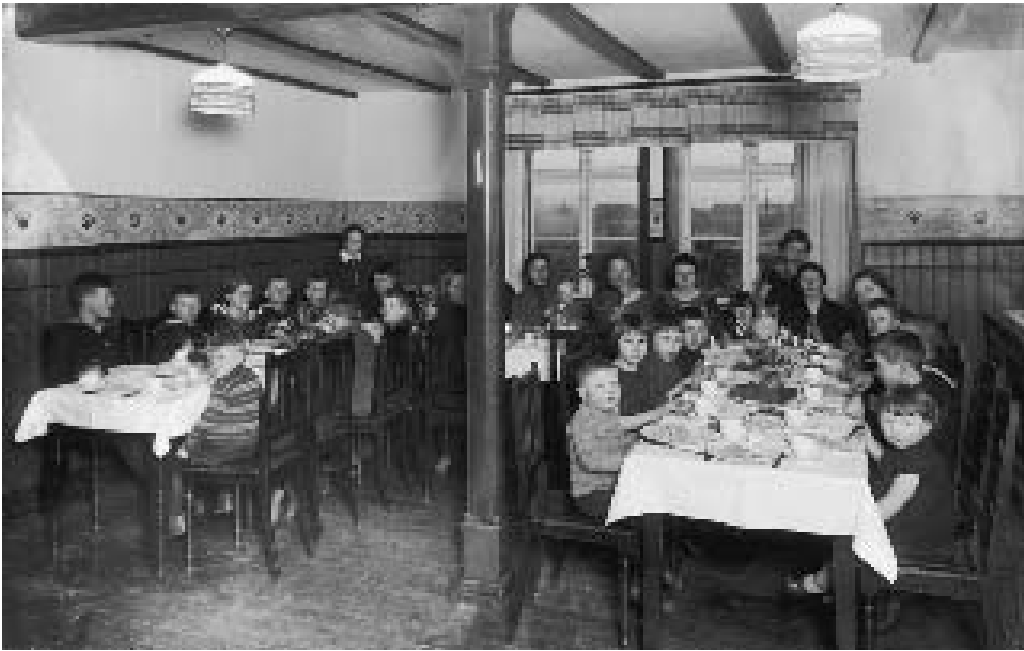
Folketingsmand Bertel Dahlgaard til dyrskue i Skive i 1955 - det var en god lejlighed til at møde vælgerne. Her snakker han med Edith Christensen, Bjergby, og hendes to sønner. Foto: Per Hanghøj.

metal i Skivekredsen mellem 45 og 30%, kun i 1947 kom det ned på 28%. I 1929 blev Bertel Dahlgaard indenrigsminister i regeringen Stauning-Munch, og fra dette tidspunkt var han en af de mest indflydelsesrige folketingsmænd. Det nød egnen bl.a. godt af i forbindelse med statens overtagelse af Spøttrup og det store banegårdsprojekt i Skive.

P. Sabroes Børnehjem i Skive

I 1913 døde den socialdemokratiske journalist og folketingsmand Peter Sabroe i en stor jernbaneulykke ved Bramming. En af Peter Sabroes mærkesager havde været de elendige forhold, som mange børn levede under, bl.a. på børnehjemmene. Efter hans død blev der iværksat en landsindsamling til opførelse af et børnehjem, der skulle drives i Sabroes ånd. Sabroe havde lige siden begyndelsen af 1890'erne været meget benyttet som taler af egnens arbejderbevægelse, og det var en af grundene til, at det kom på tale at bygge børnehjemmet til hans minde i Skive. En anden var redaktør, byråds- og folketingsmedlem H.P. Hansens dygtige arbejde.

Efter forhandlinger med indsamlingskomiteen blev det indsamlede beløb overdraget til Skive kommune, der påtog sig at bygge og drive børnehjemmet. Byrådet udpegede en bestyrelse, der ansatte en bestyrerinde. Det første barn flyttede ind i hjemmet i 1920.

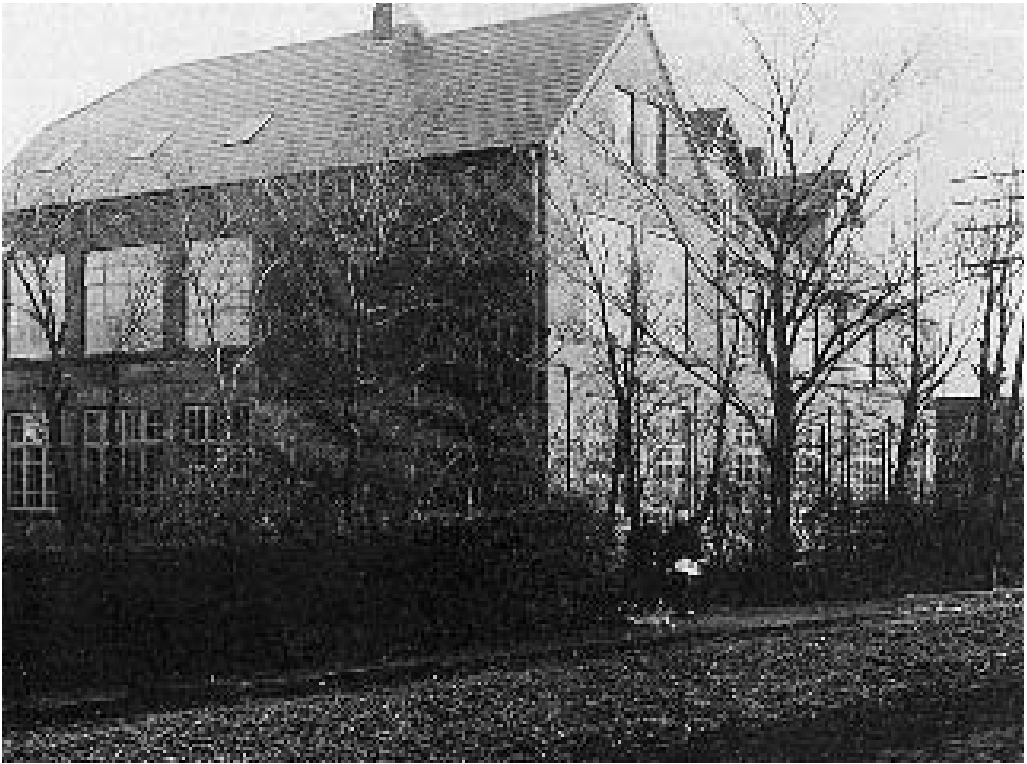
Børnene og personalet på P. Sabroes Børnehjem i Skive i spisestuen ca. 1926. "Plejemor" Laura Øther ses til højre for søjlen. Foto: C. Hadrup.

Børnehjemmets første år blev meget omtumlede. De to første bestyrerinder blev afskedigede p.g.a. deres behandling af børnene, der ikke helt var i Sabroes ånd, og de to første formænd, Socialdemokratiets ledere i Skive Byråd, måtte trække sig ud af politik p.g.a. affæerne. Redaktør H.P. Hansen måtte trække sig, da det blev afsløret, at han var kæreste med den første bestyrerinde, og formand nr. to, lærer Hjalmar Kjems, måtte gå af, da han på et lukket byrådsmøde kom med nogle skarpe udtalelser om den anden bestyrerinde, som han ikke kunne dokumentere. I begge tilfælde blev kniven ført af redaktør Carl Hansen i Skive Folkeblad, og der er næppe tvivl om, at de fældende artikler i Folkebladet var en slags tak for sidst for de to socialdemokraters afsløringer i koks-affæren fra 1914. Opgørene om Sabroes Børnehjem var af sådan karakter, at Skive fik et ry over hele landet for at være et sted, hvor tonen i politik var usædvanlig hård.

Efter det andet opgør tilbød den lokale arbejderbevægelse at overtage børnehjemmet. Formand for den nye bestyrelse blev socialdemokraternes nye leder i byrådet, Valdemar Johansen, og i 1926 ansattes frk. Laura Øther som forstanderinde. Det var et lykkeligt valg, bestyrelsen traf, for Laura Øther blev igennem 34 år "moder" for hundredvis af børn.

Roslev kommunale Realskole 1920

Der var ambitioner i "Sallings hovedstad". Før åbningen af Skive-Glyngørebanen i 1884 var Roslev sogn med ca. 250 indbyggere "lillebror" i Roslev-Rybjerg kommune.

Roslev skole efter udvidelsen i 1920.

Skolen havde ca. 30 elever. Godt 20 år efter jernbanens ankomst til Roslev var elevtallet steget til 103, og i 1920 var det nået op på 188. Det var nødvendigt at udvide skolen flere gange, og til sidst blev der stemning i sognerådet for at indføre en købstadsordnet skole med realafdeling. For kommunekassen havde det den fordel, at kommunen så ikke længere skulle stille tjenesteboliger til rådighed for lærerne. Efter forhandlinger med Undervisningsministeriet, der til at begynde med strittede imod, fordi man syntes, skolen ville blive for lille, fik kommunen tilladelse til at oprette et skolevæsen med 6 klasser i folkeskolen og 2 realklasser. De to øverst klasser i Folkeskolen var forberedelsesklasser til realskolen. Realskolen afsluttedes med den såkaldte præliminæreksamen. Præliminæreksamen var kortere (to år i forberedelsesklasserne og to år i realklasserne), mens realeksamen tog fem år (fire år i mellemskolen og et år i realskolen). Realeksamen kunne på Skiveegnen kun tages i Skive kommunale Mellem- og Realskole i Asylgade. I 1934 gik Realskolen i Roslev over til undervise til realeksamen.

Realskolen medførte en større ombygning af Roslev skole. Arkitekt på ombygningen var tømrermester J.J. Vinkel, Skive, der bl.a. havde tegnet skolerne i Fly og Højslev Stationsby.

Realskolen i Roslev blev en skole for hele Salling og Fur. Til at begynde med var klasserne små, men i slutningen af 1930'erne nåede man op på ca. 90 elever. Heraf kom

1/3 fra Roslev, resten fra andre kommuner i Salling. Ved 25 års jubilæet blev der lavet en undersøgelse af elevernes baggrund og hvad de brugte deres eksamen til. 36% af eleverne var børn af forretningsdrivende eller håndværkere, 31 % af landmænd, 18 % af præster, læger, lærere, 13% af ansatte ved postvæsen og jernbanerne, mens kun 2% havde arbejderbaggrund. 1/3 af eleverne brugte uddannelsen til at gå videre til anden uddannelse, 1/3 til at få ansættelse ved etaterne, i banker eller på kontorer, mens den sidste 1/3 ikke direkte brugte deres eksamen.

Realskolen vakte ikke begejstring alle steder. I 1921 eksploderede utilfredsheden hos beboerne i Rybjerg sogn, der nu var blevet "lillebror" i kommunen. Man syntes, at realskolen var altfor flot og dyr og helt unødvendig, ja i nogle tilfælde ligefrem negativ for de unge i Rybjerg, der skulle være landbrugere. Den slags ville man ikke betale til i Rybjerg! Derfor søgte en række beboere i Rybjerg Viborg Amtsråd om at få lov til at oprette en selvstændig Rybjerg kommune. Det lykkedes at opnå tilladelsen efter to års debatter frem og tilbage om, hvordan Roslev-Rybjerg kommunes værdier og gæld skulle fordeles mellem de to ny kommuner. Kommuneskilsmissen trådte i kraft den 1. april 1924.

Salling Ungdomsskole 1921

Året efter fik de unge i Salling et alternativ til eksamensskolen!

I 1919 måtte den sidste forstander på Salling Højskole give op. Højskolebygningerne stod tomme, men pastor N. Kr. Glud, der havde været initiativtager til højskolen i 1884, gav ikke så let op. I 1920 gik han på pension - som 85-årig! - efter 58 år som præst i Jebjerg-Lyby. Det lykkedes ham at få fat på det unge ægtepar Sørine og Anton

Pigeholdet 1937 gør gymnastik på plænen foran væveskolen på Salling Ungdomsskole.

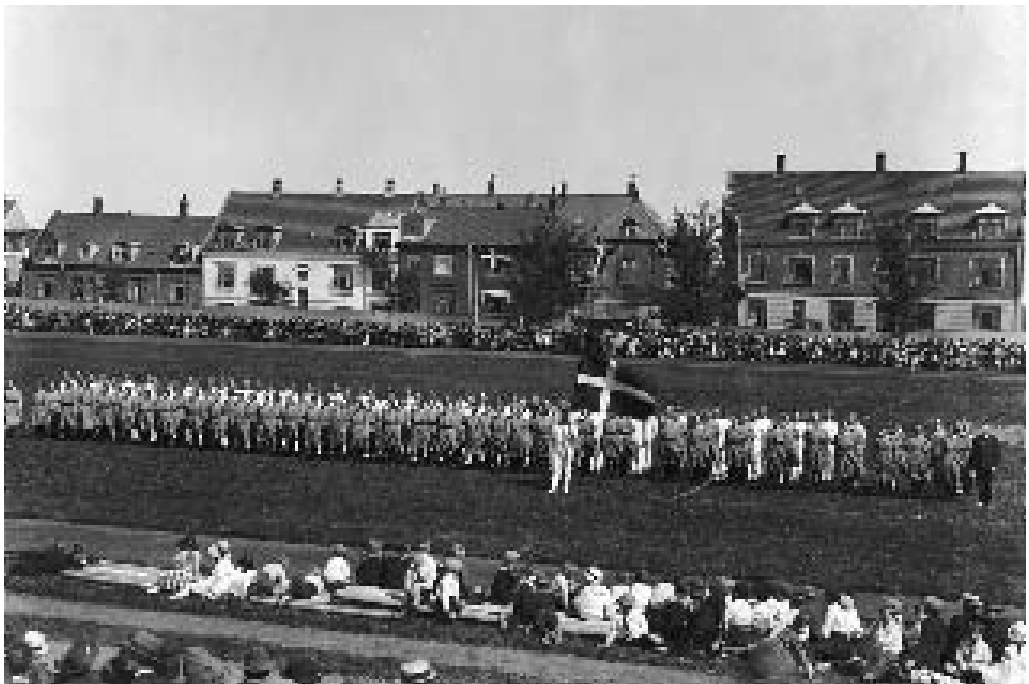
Thyregaard. De ville drive ungdomsskole, ikke højskole, i bygningerne, og selv om Glud var betænkelig, endte det alligevel med, at Thyregaards i 1921 startede Salling Ungdomsskole i Jebjerg. Ungdomsskolen var en blanding af folkeoplysende og praktiske fag. Drengene lærte sløjd og pigerne køkken- og husgerning. Skolen blev drevet som "efterskole" for drenge og piger om vinteren. Om sommeren var der pigeskole.

Fru Thyregaard var meget væveinteresseret, og det medførte, at der blev oprettet en væveskole i tilknytning til ungdomsskolen. Thyregaards var meget optaget af det nordiske, så de unge fik allerede i 1920'erne mulighed for at komme til Norge eller Sverige. Folkedansen fik tilholdssted på Ungdomsskolen, ligesom den blev centrum for arbejdet i De danske Ungdomsforeninger på Skiveegnen.

Indtil 1951 var Salling Ungdomsskole ejet af Thyregaards. I 1949 trak de sig tilbage fra ledelsen af skolen, som nu gik over til Anna og Vagn Raahede. To år efter blev skolen overdraget til en selvejende institution.

SIK's Sportsfester

I 1913 blev manufakturhandler Bernhard Fogh, Nørregades Varehus, valgt til formand for Skive Idrætsklub. Under hans ledelse voksede SIK til en storklub med over 300 medlemmer i 1920. Klubben havde fået store udgifter ved forbedringer af stadion og

Salling Skytte- og Gymnastikforenings karle- og pigehold parat til opvisning på stadion ved Grønnegade under Skive Idrætsklubs "Sportsdag" i 1923. Med fanen ses uddeler Christensen, Jebjerg. Foto: C. Hadrup.

udvidelse af klubhuset ved Aakjærvej. Der måtte slås ”et ordentligt slag”, så der kunne komme penge i kassen, mente Bernhard Fogh og foreslog, at SIK afholdt en årlig sportsdag med det dobbelte formål at gøre propaganda for sporten og få en indtægt til at dække klubbens driftsudgifter.

En typisk sportsdag bestod af svømmekonkurrencer og opvisning på Skive Havn, atletik, gymnastik, tennis, boksning og fodboldkampe mod nogle af Danmarks bedste fodboldhold på stadion. Et mere eksotisk indslag var præsentationen af 18 islandske Glima-brydere i 1926. Dagen sluttede med folkefest ved pavillonen i Anlæget.

De første sportsfester levede fuldt ud op til Foghs tanker. Folk strømmede til, og det bedste år svarede overskuddet til 25% af SIK's udgifter. Succesen ahang i høj grad af vejret, og da sportsdagene i 1927 og 1928 blev ramt af dårligt vejr, fik SIK et større underskud. Det slog hårdt, fordi klubben på samme tid var ude for en medlemsnedgang. SIK opbyggede en stor gæld, som det tog det meste af 1930'erne at få bugt med. Det blev uden Bernhard Fogh - han gik som formand i 1930.

De midtjyske Ringriderfester

Manufakturhandler Bernhard Fogh er blevet kaldt for Skives ”Mads Skjern” efter hovedpersonen i den populære TV-serie ”Matador”. Fogh var ligeså fuld af virkelyst som Skjern, så noget er der om snakken. Den 12. marts 1925 indbød han en række

Ringrideroptøget på vej op ad Thinggade med orkester flankeret af medlemmer af Ringriderkomiteen i spidsen i 1925. Foto: C. Hadrup.

repræsentanter for egnens førende foreninger - Den nye Borger- og Håndværkerforening, Handelsstandsforeningen, de politiske partier med borgmester Michael Nielsen i spidsen - samt byens fire redaktører. De skulle markedsføre Foghs ide i deres blade - gratis!

Fogh var blevet inspireret af de store Ringriderfester i Sønderjylland, der hvert år samlede mange tusinde tilskuere til ringridning og folkefest. Overskuddet skulle bruges til noget, som land og by kunne samles om: en fond til opførelse af et museum i Skive.

For at lokke folk til Skive i de to dage, Ringriderfesterne varede, blev alle sejl sat til! Der blev præsenteret spændende artister, der var jazzmusik og marchmusik, der blev vist kunstflyvning og faldskærmsudspring. I begyndelsen af 1930'erne præsenterede komiteen Niels Bukh-gymnasterne fra Ollerup Højskole, lige hjemkommet fra Japan. Fodboldkampe med store udenlandske hold blev en ny attraktion. I 1930 introduceredes "ringriderhæftet" med lodsedler og mange gevinster. Flere år var der udsat en bil til 4-5.000 kr.

Ringriderfesterne samlede i de første år ca. 15.000 deltagere. I begyndelsen af 1930'erne nåede man op på over 20.000, men så gik det galt. Landbrugskrisen kunne mærkes på egnen, og landborepræsentanterne opfordrede til, at man indstillede festerne. Det sagde byboerne nej til, for man mente, at folk i trange tider havde brug for fest! Tilskuertallet gik ned fra 1932, festerne gav underskud, og efter festen i 1933 gav ringriderkomiteen op. Gennem årene havde komiteen fordelt noget af overskuddet til en lang række gode formål fra Biblioteket til unge handelsmænds videreuddannelse. Museet, som oprindeligt var tiltænkt overskuddet, fik først penge i 1934: 7.000 kr.

Kort tid efter opløsningen af den første ringriderkomite stod en ny klar til at fortsætte festerne. Det lykkedes at få festerne til at give et beskedent overskud. Ringriderfesterne i 1936 og 1937 blev afholdt samtidig med Det jyske Ungskue i Skive. De to fester løb over fire dage med bl.a. norske fodboldhold som hovedattraktioner. Fra 1938 gav festerne igen underskud, men så kom krigen og satte en stopper for dem.

Salling Bank 1916-1925

Salling Bank sætter rekord 1916-1918

I de sidste krigsår tjente erhvervslivet store penge. Det er i disse år, begrebet ”gullaschbaron” dukker frem. Der kunne tjenes penge på næsten alt!

For Salling Bank betød det, at omsætningen steg til nye rekorder. I 1917 kunne bankdirektør C. Werner præsentere det hidtil bedste resultat: et overskud på 174.035,72 kr. Af rekordoverskuddet udbetaltes kun 30.000 kr. i udbytte til aktionærene (10%), mens resten henlagdes. Indlånene voksede imidlertid så stærkt, at banken trods de store henlæggelser fik problemer med at overholde lovens krav om, at bankens egenkapital skulle udgøre mindst 10% af dens forpligtelser. For at leve op til lovkravet besluttedes det i januar 1918 at fordoble aktiekapitalen fra 300.000 kr. til 600.000 kr. Bankens aktionærer kunne købe aktier til kurs 100 for et beløb, der svarede til det beløb, de ejede aktier for. Resten blev udbudt til kurs 175.

Nogle af pengene ved aktiesalget blev investeret i bankens første filial, der åbnede i Roslev i foråret 1918.

Salling Bank, filial af Den danske Landmandsbank 1918

På generalforsamlingen i maj 1918 kunne banken møde med et resultat, der var næsten lige så godt som året før. Umiddelbart efter generalforsamlingen fik bankrådet en henvendelse fra Den danske Landmandsbank, om man ville sælge Salling Bank til Landmandsbanken. Efter forhandlinger modtog bankrådet den 10. juni 1918 et tilbud om, at Landmandsbanken ville indløse aktierne i Salling Bank til kurs 227½. I aftalen indgik også, at bankens direktion, personale og bankrådet skulle fortsætte uforandret.

Det tog kun en ekstraordinær generalforsamling den 13. juli 1918 en halv time at godkende salget. Kun to talere, bankrådsformanden, Jens Mortensen, og fabrikant Mar. Jensen, Skive, havde ordet, og de anbefalede begge salget. Fordelen ved salget var, at banken i stedet for den nuværende aktiekapital på 600.000 kr. ville få Landmandsbankens millioner til rådighed, mente Jens Mortensen. ”I det hele vil banken fremtidig som hidtil stræbe efter at være en god og forstående tjener for egnen.” Mar. Jensen fortsatte: Banken vil efter salget ”være istand til at disponere over så betydelige beløb, at vi ikke, som det før har været tilfældet, må sige nej til store lån. Nu får vi det fornødne rygstød og bliver i enhver henseende konkurrencedygtig.”

108 aktionærer stemte for salget, 5 imod og 1 undlod.

Dagen efter fortalte en stor annonce i byens aviser, at ”Salling Herreders Spare- og Laanebank” fortsatte virksomheden ”på uforandret Maade under navn af: Salling Bank. Den Danske Landmandsbank, Hypothek- og Vekselbank, Aktieselskab, Skive Afdeling.”

Salling Herreders Spare- og Laanebank, Skive.

I Henhold til Beslutning paa Bankens Generalforsamling den 13. Juli 1918 er Banken bleven sammen-sluttet med Den Danske Landmandsbank og fortsætter Virksomheden paa uforandret Maade under Navn af:

Salling Bank,

Den Danske Landmandsbank, Hypothek- og Vekselbank,
Aktieselskab,
Skive Afdeling.

For Bankraadet:

Jens Mortensen,

Formand.

Annonce i Skive Avis juli 1918.

Filialtiden 1918-1926

Virksomheden fortsætter på uforandret måde - sådan stod der i annoncen, men selv om bankens direktion, personale og bankråd var det samme, viste det sig hurtigt, at Landmandsbankens direktion i København selvfølgelig blandede sig i driften af Skive-filialen. I salgsaftalen var det aftalt, at lån under 50.000 kr. bevilges lokalt, men alle større engagementer skulle godkendes i København. Bankrådet fortsatte også, men med den begrænsning, at alle valg skulle godkendes af hovedbanken.

I 1918 fik banken filial i Roslev, og nu blev filialnettet udbygget med kontorer i Durup og Selde. Kontorerne i Roslev og Durup var åbne to timer alle hverdage, mens kontoret i Selde kun var åbent to gange to timer om ugen. Alle filialer havde telefon nr. 3 - det var nemt at huske!

De 18. september 1922 kom det frem, at Den danske Landmandsbank - Nordens største bank - havde tabt næsten hele aktiekapitalen og en stor del af reserverne. Der gik et chok igennem det danske samfund, og indlånerne i Skive-filialen stormede banken. Den første dag blev der hævet det dobbelte af det normale, ca. 150.000 kr. Når det ikke gik værre, skyldes det, at hver sparer højst kunne hæve 1.000 kr. Dagen efter var tingene normale igen. Landmandsbanken var så stor en bank, at regeringen var tvunget til

Salling Banks personale ca. 1920.

Fra venstre ses meddirektør Chr. Knudsen, kasserer P.H. Schou, Vedel Jensen, M.Ø. Sørensen, Erik Nord, Karl Nielsen, bogholder L.P. Werner, meddirektør Jeppe Boel og administrerende direktør Christian Werner.

at redde den. Det viste sig efterfølgende, at bankens samlede tab løb op i 500 mill. kr. - en kolossal sum efter datidens forhold!

Direktør Lorentz Peter Werner

Under arbejdet med at rekonstruere Landmandsbanken blev der skåret ned overalt, også i Skive. Her ville banken af med den hidtidige tremands direktion, som skulle erstattes af to bestyrere. I efteråret 1923 blev man enige om, at de to meddirektører Jeppe Boel (1877-1923) og Chr. Knudsen (1876-1923) skulle fratræde med pension. Bestyrer Johs. Hansen, Haderslev, skulle så sammen med Chr. Werner udgøre den fremtidige ledelse i Skive. Chr. Werner var syg på dette tidspunkt, og han tilbød at fratræde ved udgangen af 1923.

Bankrådet i Skive var bange for, at en total udskiftning af ledelsen ville skade banken og foreslog derfor, at bankens bogholder, Lorentz Peter Werner, blev ansat som den ene bestyrer. Dette råd blev fulgt af Landmandsbanken, og i november 1923 kunne bankrådet byde de to nye bestyrere velkomne.

L.P. Werner, der var søn af bankdirektør Chr. Werner, var født i Horsens den 23. september 1891. Den 1. august 1907 kom han i lære som bankelev i Banken for Ringsted

og Omegn, hvorefter han efter aftjent værnepligt blev ansat som bogholder i Salling Bank den 1. marts 1913.

I sin fritid var L.P. Werner en habil violinist og bratschist, der det meste af sin tid i Skive spillede i mange forskellige sammenhænge, såvel i trio og kvartet som i Kamp Hansens orkester. Og så var han ivrig radio-amatør. Allerede i 1922 anskaffede han sig som en af de allerførste i Skive en radio. I direktørlejligheden på bankens første sal havde han en kortbølgesender og en telegraf stående, som han brugte til tale med andre radioamatører over hele verden.

Andelsbanken likviderer 1925

Den 2. juni 1925 lukkede Andelsbanken. I et stykke tid havde man forsøgt at rekonstruere banken, men det var ikke lykkedes at overbevise andelsforeningerne om at give den nødvendige støtte. Salling Bank kom til at stå for udbetalingen af de beløb, som Andelsbankens lokale kunder fik. Det medførte, at Salling Bank fik ca. 500 nye konti - men nok så væsentligt - det medførte, at kredse på egnen gik i gang med at undersøge muligheden for igen at få en lokal landbobank!

Købmandsgården i Selde; Skivevej 7, med Landmandsbankens Selde-afdeling ca. 1920. I vinduet reklamerer banken med "genforeningslån".

1

9

2

6

—

1

9

3

5

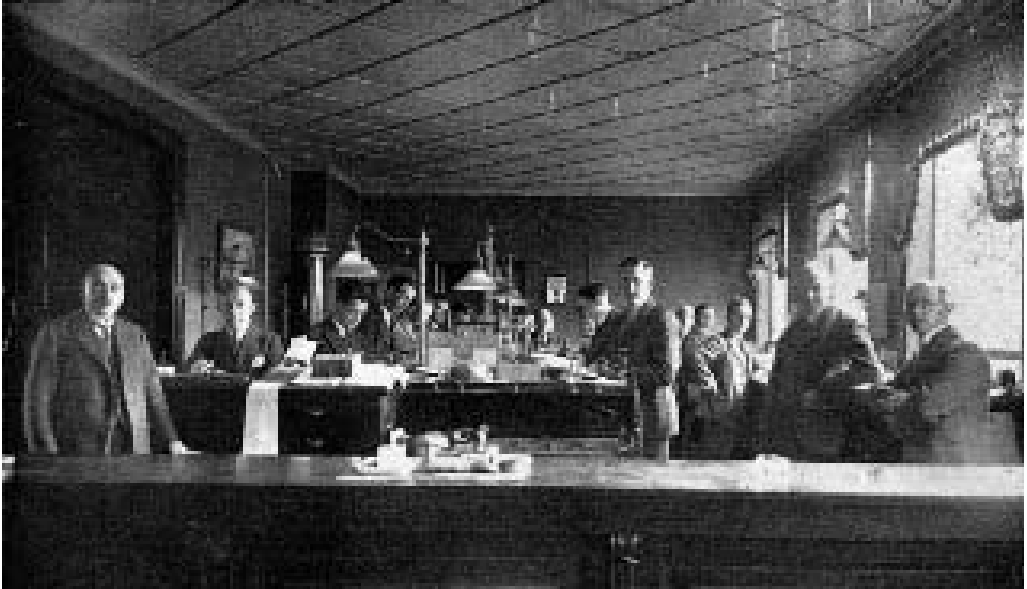
Landbrugskrise og arbejdsløshed

Aktieselskabet
Landbobanken i Skive
- - Salling Bank - -

Kontortid 9 12 og 2-5
Telefoner 94 og 192 — Postgirokonto 5631
Telegramadresse: Landbobanken

Penge modtages til Forrentning, Udlaan og
Rassekreditter ydes, samt alle øvrige Bank-
----- forretninger udføres -----

==== Rontor i Roslev. ====

Salling Banks personale i slutningen af 1920'erne.

Omkring pulten står fra venstre kasserer P.H. Schou, Bernhard Holst, Henry Jensen, Søren Nielsen, Carl Kaiser, Otto Jensen, Henrik Westerdahl, frk. Mortensen, Th. Nielsen (senere direktør) og Arne Andersen (senere direktør i Skive Sparekasse).

Ved vinduerne står bagest frk. Karen Jensen, M.Ø. Sørensen, Vedel Jensen, direktør P. Goul og direktør L.P. Werner.

Danmark

1926: Kronen går i pari. Landbruget rammes hårdt af prisfaldet. Stauning-regeringen fremlægger en kriseplan med statslån og -tilskud til erhvervene, beskæftigelsesarbejder. Forslagene afvises af oppositionen, og regeringen udskriver valg. Ved Folketingsvalget taber socialdemokraterne 2 mandater. Venstre og konservative får flertal. Madsen-Mygdal danner venstre-regering. Den nye regering er modstander af statsindgreb i økonomien.

1927: Landbrugsproduktionen sætter rekord, men landbrugets indtægter går ned. Regeringen nedsætter tjenestemandslønningerne og sociale ydelser.

1928: Venstre og konservative strides om en forsvarsreform. En god høst øger landbrugets købeevne, efterspørgslen efter industrivarer stiger, og arbejdsløsheden begynder at falde. Privatbanken må den 1. oktober standse betalingerne. Universitetet i Århus begynder undervisningen.

1929: De konservative vælter regeringen på forsvarsspørgsmålet. Ved Folketingsvalget vinder Socialdemokratiet 8 mandater. Socialdemokraterne og de radikale danner regeringen Stauning-Munch. Bertel Dahlgaard bliver indenrigsminister.

1930: Bølgerne efter krakket i Wall Street begynder at nå Danmark. En rekordstor høst tvinger priserne ned og skaber krise i landbruget.

1931: Landbrugernes Sammenslutning (LS) oprettes. I august suspenderer England pundets guldindløselighed, og på landbrugets forlangende følger Danmark efter den 29. september. Ved overenskomstforhandlingerne nedsættes lønningerne med 8%, til gengæld får alle ret til ferie. Den første danske talefilm: Præsten fra Vejlbj.

1932: Valutacentralen oprettes for at styre importen. Oppositionen afviser regeringens kriseforslag, og Stauning udskriver folketingsvalg. Ved valget bevarer regeringen sit flertal, og der indgås forlig med oppositionen om skærpet valutakontrol. Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti stiftes.

1933: Regeringen og Venstre indgår Kanslergadeforliget den 30. januar. Der indføres svinekort og en destruktionsordning for kreaturer for at tvinge priserne på landbrugsvarer op. Socialreformen samler 55 love i tre. Det bliver en ret at få hjælp, hvis man er i nød. Der lægges told på importeret korn og afgift på smør.

1934: Den danske rente sætter bundrekord på 2,5%, og det hjælper med til at sætte gang i erhvervslivet.

1935: 40.000 utilfredse bønder drager i folketog til kongen under LS' ledelse. Oppositionen afviser at forlænge valutaordningen, og regeringen udskriver valg. Under slagordet "Stauning eller kaos" vinder socialdemokraterne 6 mandater, mens Venstre taber 10, heraf 5 til det LS-orienterede "Frie Folkeparti". Efter valget hjælper de konservative regeringens politik igennem Rigsdagen ved at undlade at stemme i Landstinget.

Lillebæltsbroen åbnes.

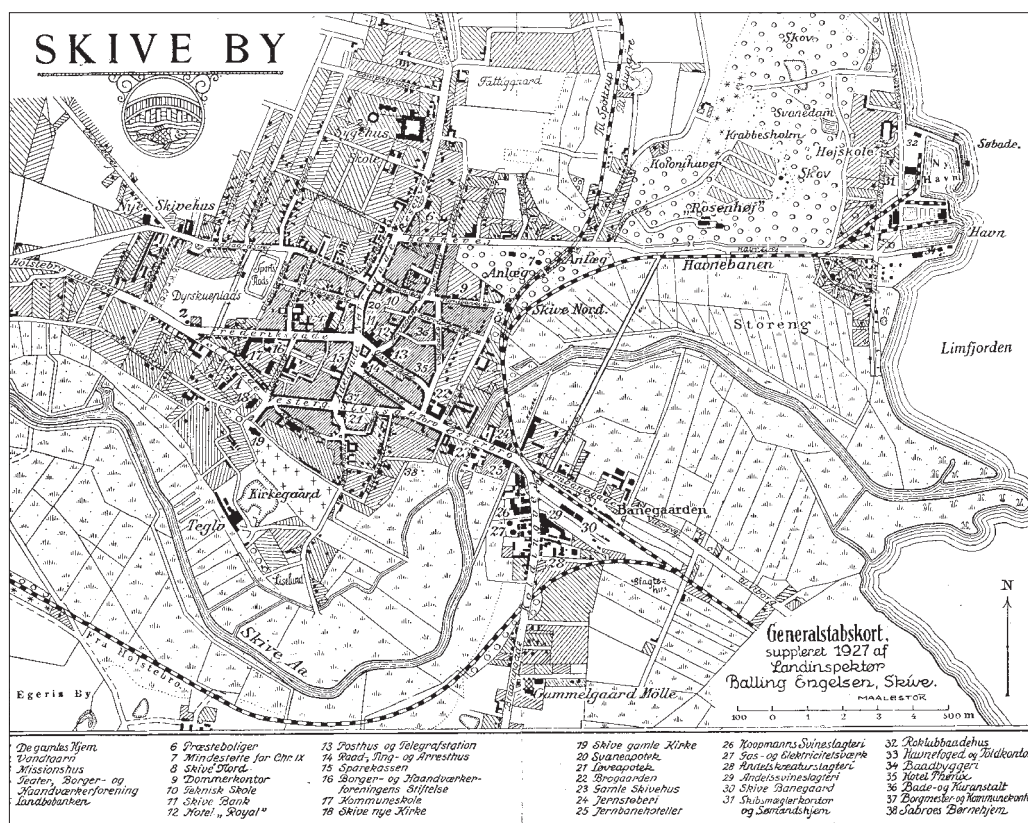
Skiveegnen 1926-1935

I 1928 blev Skiveegnen rystet af et chok, da det blev kendt, at egnens ældste bank, Skive Bank, den 1. oktober standsede betalingerne. Bankens lukning var et resultat af store tab på udlån til en række af egnens førende erhvervsfolk, som ikke længere kunne betale af på deres udlån. I kølvandet på banklukningen skiftede flere af egnens store virksomheder ejere.

Lukningen af Skive Bank og dens følger betød, at egnen stod dårligt rustet, da en alvorlig landbrugskrise ramte Danmark i 1931. Landbrugskrisen skyldtes stærkt faldende priser på verdensmarkedet og overproduktion, og for at modvirke den, indførtes en ordning med svinekort, som i løbet af kort tid halverede antallet af svin, der blev slagtet på slagteriet. Industrien var stærkt afhængig af landbrugets købeevne, så landbrugskrisen smittede af i byerne. Arbejdsløsheden satte rekord først i 1930'erne, og staten og kommunerne iværksatte store nødhjælpsarbejder for at tage toppen af arbejdsløsheden.

I anden halvdel af 1920'erne blev der foretaget flere store offentlige investeringer. Der blev åbnet færgefart mellem Sundsøre og Hvalpsund. I Skive blev der gennemført flere byggerier: Skive Sygehus blev udvidet, der blev bygget nyt alderdomshjem og brandstation. På landet opførtes de første alderdomshjem.

I første halvdel af 1930'erne skete der ikke så meget, og det var karakteristisk, at flyt-

Skive by 1927.

ningen af Skive Gasværk til nordhavnen til dels var et nødhjælpsarbejde med statsstøtte.

Eggen fik ”den store verden” ind i stuen. I 1925 begyndte Statsradiofonien at sende, og driftige folk som elinstallatør Harald Espersen startede egen radiofabrik.

Fredskrisen i midten af 1920’erne vendte op og ned på den lokale pengeverden. I 1925 lukkede Andelsbankens filial i Skive som følge af hovedbankens betalingsstandsning. I 1928 krakkede Skive Bank. På ruinerne af Skive Bank oprettedes i løbet af 50 dage ”Skive Diskontobank”. Lukningen af Andelsbanken satte gang i arbejdet for at få en lokal andelsbank. Flere udvalg gik i gang, men det viste sig i løbet af 1925, at stemningen mere gik i retning af, at man skulle købe Salling Bank tilbage fra Landmandsbanken. I januar 1926 kunne der holdes stiftende generalforsamling i ”A/S Landbo-banken i Skive”, og købet af banken var på plads til 1. oktober 1926.

Molerindustrien på Fur

Moleret kan anvendes til opsugning af væsker (kattegrus!) og isolation. Det fandt man ud af efter århundredskiftet, og umiddelbart efter - i 1912 - begyndte molerindvindingen på Mors.

I 1919 foretog Fur Moler Kompagni de første gravninger efter moler. De viste så store forekomster, at selskabet i 1925 opkøbte ca. 300 tdr. land på den vestlige ende af Fur. Der blev anlagt tipvognsspor og en skibsbro, støbt af beton. Den blev midt i 1930’erne anløbet af ca. 50 skibe, mest hollandske motorskibe, der sejlede moleret til Colchester i England. Her blev moleret forarbejdet på et elektrisk drevet teglværk. Årsproduktionen lå på ca. 10. mill. molersten.

Molergrav, tilhørende Molerværket ”Struve” på ”Knuden” på Fur ca. 1930.

Færker Molerkompagni blev stiftet i 1928. Selskabet anlagde i 1936 en skibsbro på den østlige side af Fur. Her udskibede selskabet råler. Færker Molerkompagni blev i 1942 overtaget af Dansk Moler Industri A/S.

Derudover fandtes der et par mindre, privatejede molerværker, der eksporterede tørret og formalet moler til det øvrige Danmark. Moleret beskæftigede i alt 20-30 mand.

Bortset fra denne produktion blev næsten alt moler udskibet som råler. Gravningen foregik ved håndkraft og skovl. På siderne i molerbruddet gravede arbejderne ”trapper” for at forhindre skred, men der skete alligevel adskillige ulykker, også med dødelig udgang.

Efter Anden Verdenskrig begyndte mekaniseringen af molerbrydningen. Lastbilerne afløste tipvognene - og det fik Fur Færgeri til at anskaffe en ny færge i 1956 - og skovlene erstattedes af gravkøer. Samtidig begyndte molerselskaberne at forarbejde moleret på Fur i stedet for at sejle råleret væk. Arbejderne i molerbruddene kom nu til at arbejde på molerværkerne.

Landbruget i krise

Fra 1924 steg kronekursen kraftigt, og det betød, at det stærkt eksportorienterede landbrug fik færre kroner for eksportvarerne. Under og efter Første Verdenskrig var ejendomspriserne steget med ekspresfart, og mange landboere havde benyttet de gode ind-

Roerne køres i kule på "Hegnet" ca. 1935.

tægter under krigen til at bygge nyt. Selvom landbrugsproduktionen steg stærkt i slutningen af 1920'erne, faldt landbrugets indtægter i kroner på grund af den høje vekselkurs på engelske pund. Dette indtægtsfald havde mange landbrugere med stor gæld svært ved at klare. Hertil kom, at egnen midt i 1920'erne var hårdt ramt af mund- og klovsyge. I 1925 måtte dyrskuet ligefrem aflyses.

Det samme sket i 1931 - et nyt kriseår for landbruget. Priserne på eksportvarerne raslede ned. Landbruget forsøgte at modvirke de faldende priser med en stærkt forøget produktion. På et enkelt år - 1930 - steg antallet af slagtede svin på Skive Andelsslagteri med 20.000 - fra 140.000 til 160.000. Resultat: Den store vækst i produktionen fik priserne til at falde yderligere.

I 1933 indførte Folketinget de såkaldte "svinekort" for at tvinge produktionen ned og priserne op. Kortene skulle afleveres på slagteriet sammen med svinet, og der måtte ikke slagtes svin uden kort. Det fik antallet af slagtede svin på Andelsslagteriet til at falde til 134.000 stk. i 1933, hvortil dog kom 4.000, der blev slagtet uden kort. I 1934 kom slagtingerne helt ned på 104.000 svin, og i 1936 nåede man helt ned på 85.000 - en halvering på fem år! Bunden blev nået i 1938, med 66.000 slagtinger, men så kom Anden Verdenskrig, der vendte op og ned på alting.

Krise og arbejdsløshed

I vinteren 1932-33 var der 500 arbejdsløse i Skive. De fleste var arbejdsmænd, men også mange bygningshåndværkere gik arbejdsløse.

For at bøde på arbejdsløsheden iværksatte byrådet en række beskæftigelsesarbejder i 1930'erne - først og fremmest jord- og anlægsarbejder for arbejdsmænd, men også for byggefagene. Byrådet vedtog i 1931 at bygge et udsigtstårn i Krabbesholm Skov, dels for at skaffe byen en attraktion, dels for at skabe arbejde for nogle af de arbejdsløse håndværkere. Tømrersvendenes fagforening overtog opgaven, og allerede i begyndelsen af 1932 var tårnet færdigt.

Arbejdsmændene blev bl.a. beskæftiget med opfyldningsarbejde på "Rosens Eng" - det senere Stadion. I 1935 anlagdes Skive kommunale Badeanstalt ved Resen Strand, og under krigen anlagde arbejdsløse Strandvejen. I 1936 blev kirkegården udvidet som beskæftigelsesarbejde. I 1938 anlagde 25-30 arbejdsløse "Ringvejen" vest om Skive (Norgårdsvej-Henrik Lundsvej). Og så fortsatte man de beplantningsarbejder, som allerede under Første Verdenskrig havde været brugt som beskæftigelsesarbejde. I 1930'erne foregik det i Brårup og Rønbjerg.

Disse såkaldte nødhjælpsarbejder blev fordelt mellem de arbejdsløse. Det store antal arbejdsløse betød, at der kun kunne blive 2-3 ugers arbejde pr. arbejdsløs. Alligevel var nødhjælpsarbejdet så eftertragtet, at flere faglærte fagforeninger ansøgte om, at deres arbejdsløse kunne få andel i arbejdet. Men Arbejdsmændenes fagforening, der havde overenskomst for nødhjælpsarbejdet, sagde nej.

Den store arbejdsløshed skabte utilfredshed hos mange arbejdere. Arbejdsmændenes

Skive kommunale Badeanstalt ved Resen Strand - et af 1930'ernes kommunale nødhjælpsarbejder. Foto: Børge Panduro 1954.

Fagforening mødte flere gange op i deputation til byrådet, hvor man forlangte flere kommunale arbejder og/eller økonomisk hjælp til de mest udsatte arbejdsløse. Nogle gange gav fremmødet resultat, andre gange ingenting. Socialdemokratiet havde et sikkert flertal i byrådet, og det gav plads til kommunisterne, der under ledelse af havnearbejder Henry Hede fik stor indflydelse i Arbejdsmændenes Fagforening. Ved byrådsvalget i 1937 fik kommunisterne 3,5% af stemmerne, men kunne ikke rokke socialdemokraterne, der fik 56,7!

Krisen i byggeriet betød, at mange mestre afskedigede deres svende og nøjedes med lærlingene, som man var kontraktligt forpligtede overfor. Den store arbejdsløshed - ca. 50 % i byggefagene i 1932-33 - var en væsentlig del af begrundelsen for, at tømrersvendenes fagforening i 1932 stiftede "Tømrernes kooperative Forretning", der konkurrerede med mestrene om arbejdet. Konkurrencen om arbejdet fik nogle mestre til at gå under de priser, som mesterforeningerne havde aftalt. Foreningerne forsøgte at stoppe den illoyale konkurrence, sikkert med begrænset held. Mesterforeningerne forsøgte også at få aftale med kommunen om, at kun mestre i Skive kunne arbejde for kommunen. Det var et synspunkt, svendene delte. I 1930 skrev de til byrådet og bad om, at der blev lagt en klausul på de byggegrunde, som kommunen solgte, "om at kun kommunens beboere må beskæftiges ved opførelsen af deres bygninger." Ved samme lejlighed

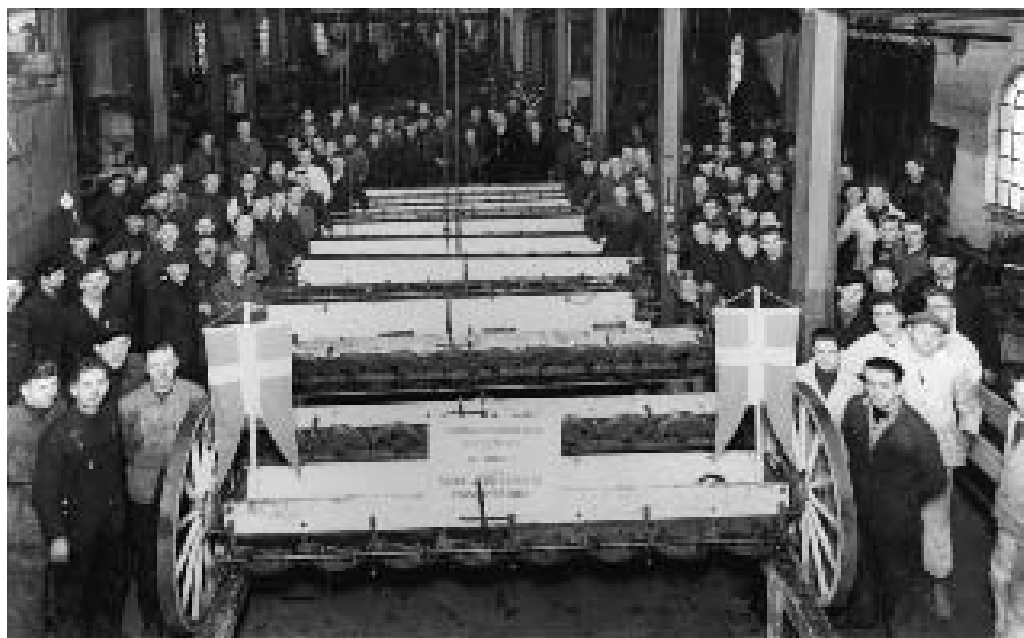
nedsatte man et udvalg til at forhandle med ”de arbejdere, der påtænker at bygge og beskæftige udenbys håndværkere og forholde dem det urigtige deri.”

For at modvirke den sociale nød, som arbejdsløsheden skabte, vedtog Folketinget i 1933 en lov om uddeling af kød- og margarinekort til de arbejdsløse. Kortene gav ret til køb af et bestemt kvantum kød eller margarine til lav pris og skulle afleveres i butikkerne. I Skive blev der i 1934-35 uddelt kort til 2.200-2.300 voksne og børn. Det svarer til ca. 20% af Skives indbyggere - og så hørte Skive endda ikke til de dårligst stillede kommuner.

Gyrokværn og Villemoes gødningspredere

De ældste industrivirksomheder på Skiveegnen betjente først og fremmest lokalområdet. Det var kun de virksomheder, der forarbejdede landbrugets produkter, som havde en eksport af betydning: Mejerier (smør) og slagterier. Efter afslutningen på Første Verdenskrig begyndte andre brancher at vove sig ud over Danmarks grænser. Skive Jernstøberi & Maskinfabrik er et godt eksempel:

I 1919 købte elinstallatør Siliam Bjerre Jernstøberiet på Østerbro. I begyndelsen af 1920'erne begyndte Siliam Bjerre at arbejde på en epokegørende opfindelse: GYRO kværnen. Kværnstenene var ophængt på en speciel måde, grænsende til et gyroskop, deraf navnet. Det nye ved GYRO kværnen var, at den var selvregulerende med tilførsel af korn. Den spildte overhovedet ikke drivkraft og var derfor meget økonomisk i drift. Hvis der kom en sten mellem kværnstenene, blev den automatisk kastet ud, inden den ødelagde kværnstenene.

Arbejderne på GYRO fejrer færdiggørelsen af Villemoes gødningspredere nr. 10.000 den 6. februar 1939.

I 1924 var Bjerre færdig med sine forsøg, og den første model af kværnen blev prøvekørt af Statens Redskabsudvalg, der kun havde ros til kværnens resultater. I 1925 startede produktionen i Skive i meget langsomt tempo. Det første år blev der kun solgt 281 stk.

Jernstøberiet fik ført en rimelig god salgskampagne i Danmark, så kværnen begyndte at blive kendt i fagkredse. Samtidig lykkedes det at få en kontrakt med det fransk-amerikanske selskab ”The international harvester Company”, som fik eneret på produktionen af GYRO-kværne i Belgien, Frankrig, Italien, Schweiz, England og Tyskland mod at betale en licensafgift til Skive Jernstøberi. GYRO kværnen var ved at udvikle sig til en eksportsucces, der i de følgende år blev solgt til lande i Afrika, Sydamerika m.m.

I 1929 indledte jernstøberiet forhandlinger med proprietær D. Willemoes, Hjerm, om at få eneretten til produktion af hans opfindelse, Willemoes kunstgødningssprederen. Forhandlingerne mandede ud i, at jernstøberiet fik licens på produktionen af gødningssprederen. Efter et grundigt forarbejde var fabrikken klar til at sende sprederen på markedet i foråret 1930. I løbet af 1930’erne nåede også gødningssprederen til udlandet: Skandinavien, England og Chile. Derudover fremstillede jernstøberiet en roeoptager, opfundet af proprietær Pedersen, Hegnet. Roeoptageren blev solgt i Danmark, Sverige og England. Endelig havde jernstøberiet fået licens til at producere den en-hjulede WYTA-påhængsvogn, der blev en stor salgssucces i 1930’erne.

Jernstøberiet - eller GYRO, som det hed fra 1933 - var stærkt afhængig af landbrugets købekraft. Da den var i bund i begyndelsen af 1903’erne, blev jernstøberiet hårdt ramt, men den stigende efterspørgsel fra midt i 1930’erne kombineret med voksende eksport til udlandet gjorde, at jernstøberiet i midten af 1930’erne i perioder havde over 120 arbejdere. I foråret 1939 gik det så godt, at støberiet indførte skiftehold for at følge med. På dette tidspunkt var arbejdsløsheden hos smedene og maskinarbejderne næsten helt væk.

Sundsøre-Hvalpsund færger 1927

I 1910 åbnede jernbanen mellem Års og Hvalpsund. Fra Års var der allerede jernbaneforbindelse helt til Ålborg via Nibe. Banen mellem Hvalpsund var en privatbane, men i Års var der også forbindelse til Løgstør og via Ålestrup til Hobro og Viborg. I 1914 blev der taget skridt til at forbinde Ålborg-Hvalpsundbanen med Salling. I jernbaneløven 1914 var der optaget en jernbane fra Branden (Furfærgeren) til Sundsøre og videre til et ikke-nærmere fastlagt sted ved Jebjerg eller Lyby på Skive-Glyngøre-banen. Jernbanen fra Branden til Jebjerg-Lyby ville blive ca. 26 km lang, og med anlæggelsen af den ville Salling virkelige være dækket ind jernbanemæssigt. Ret hurtigt gled strækningen fra Branden til Sundsøre ud, og arbejdet koncentrerede sig om strækningen Sundsøre-Jebjerg/Lyby. I den næste - og sidste - store jernbanelov fra 1918 blev der plads til en tilladelse til anlæggelse af en jernbanefærge mellem Hvalpsund og Sundsøre. Staten

Sundsøre-Hvalpsund-færgen på vej over fjorden ca. 1940.

skulle stå for anlæg og drift, men kommunerne og amter skulle betale en fjerdedel af anlægsudgifterne.

Efter Første Verdenskrig tog bilerne og rutebilerne forholdsvis hurtigt livet af jernbanen i Salling, men færgeruten blev ikke opgivet. I en ny lov i 1925 fik trafikministeren mulighed for at give en eneretsbevilling med et statstilskud på 50% af anlægsudgifterne. Bevillingen blev givet til Ålborg-Hvalpsund-banen, der fik bygget en jernbanefærges til overfarten. Den 25. maj 1927 sejlede motorfærgen "Hvalpsund" sin første tur mellem Salling og Himmerland. I Sundsøre blev der bygget en meget beskedent "banegård" med et enkelt spor og et pakhuis, så godsvogne kunne betjenes. Vognene blev rangeret med et elektrisk drevet spil. I de første år - indtil 1940 - sejlede færgen årligt ca. 750 godsvogne til Sundsøre. Efter Anden Verdenskrig tog lastbilerne over, og til sidst var overførslen af godsvogne svundet ind til ingenting.

Ålborg-Hvalpsund-banen blev nedlagt den 31. marts 1969, og derefter blev færge-driften overtaget af Sundsøre og Farsø kommuner. "Hvalpsund" med jernbaneskinnerne på dækket fik et langt liv på overfarten. Den blev først udskiftet i 1980'erne.

Skive Sygehus udvides 1925-1927

Fra 1895 til 1923 blev Skive Sygehus ledet af overlægen - der var kun den samme - Carl Rosing Hansen. Han var den første overlæge ved sygehuset, der ikke havde privat praksis ved siden af arbejdet som overlæge.

I sine sidste år som overlæge oplevede Rosing Hansen flere udvidelser af sygehuset.

I 1926 fik Skive Sygehus to nye Røde Kors ambulancer. Her holder den ene af dem foran den nye sygehusbygning. På trinnet sidder Viggo, søn af overlæge Skat Baastrup, og ved siden af står sygehusets mangeårige ambulancefører Marinus Nielsen. Foto: Kathrine Mortensen.

I 1917-18 opførtes epidemibygningen ved Kompagnigade (som stadig findes), og i 1921-23 blev bl.a. syd- og østfløjen bygget sammen med det markante hjørnetårn, som prægede sygehuset udseende mod Resenvej.

I 1923 døde Rosing Hansen, og sygehusbestyrelsen vedtog at dele hans stilling i to stillinger. Overlæge Aage Nielsen blev ansat som leder af kirurgisk afdeling og overlæge Skat Baastrup af medicinsk afdeling. Opdelingen betød en eksplosion i antallet af patienter! Da de to overlæger tiltrådte den 1. februar 1923, var der 116 patienter på sygehuset, allerede et par måneder efter lå der ca. 200 på sygehuset! By- og amtsrådene måtte acceptere en stor udvidelse af sygehuset. Øst- og vestfløjen blev bygget sammen og vestfløjen forlænget mod nord. Bygningerne er stadig i brug.

Ved udvidelsen blev der plads til knap 200 patienter på sygehuset - og et personale på 89, som for en stor del boede på sygehuset.

Skive Brandstation 1929

Indtil 1907 bestod brandvæsenet i Skive af et brandkorps, der blev udskrevet blandt byens mandlige indbyggere. Alle mænd mellem 20 og 50 var pligtige til at gøre tjeneste, bortset fra politiet og de kommunale embedsmænd. Udtagelsen til korpset foregik

Skive Brandskorps foran den nye brandstation ved korpsets 25 års jubilæum i 1932. Fra venstre ses O. Chr. Kliem, N.P. Nielsen, N. Thuesen, Th. Ørum, Tage Schøning, kleinsmed Neumann, Paaske Petersen, Jens Peter Nielsen, F. Kloch, Chr. Chistensen, C.M. Christiansen, E. Knudsen, Carl Halse og Berhard Jensen. Foto: C. Hadrup.

på en session. Ordningen var ikke særlig effektiv, og udstyret var heller ikke noget at råbe hurra for.

I 1907 blev der oprettet et kommunalt brandvæsen, bestående af en brandinspektør, en vicebrandinspektør, to assistenter og ti brandsvende. Omtrent samtidig fik Skive et vandværk, og der blev opstillet brandstandere i gaderne. I 1910 fik brandvæsenet en stige på

hjul, så man slap for at bære de tunge stiger rundt i byen. I 1920 fik man en motorsprøjte, som der skulle otte mand til at trække. Den var beregnet til brug i de højstliggende dele af Skive, hvor vandtrykket ikke var så højt. I den øvrige del af byen var trykket i vandledningerne så højt, at man kunne nøjes med at koble slangerne på brandstanderne. Men udbrød der brand i Brårup eller på Havnen, kunne brandvæsenet ikke gøre ret meget.

I 1929 tog brandvæsenet en ny brandstation i Møllegade i brug. Den afløste brandhuset i ved siden af, der var blevet alt for lille. Den nye brandstation blev bygget så stor, at den kunne rumme tre brandbiler, men så mange fik man først efter Anden Verdenskrig! Ud til gården blev der bygget et tårn, der blev brugt til brandøvelse og til tørring af slangerne. På etagerne ovenover blev der indrettet fire lejligheder til brandsvende. Det betød, at brandvæsenet om natten kunne rykke ud med 5 minutters varsel - om dagen tog det længere tid, fordi de fleste brandmænd var på arbejde.

I 1930 fik brandvæsenet den første brandbil, i 1936 den anden. Samtidig blev der indgået aftale med kommunerne i Salling og Fjends m.m. om, at brandvæsenet i Skive skulle rykke ud til assistance af de lokale brandværn i sognekommunerne. Det betød, at antallet af udrykninger steg fra nogle få til over 100 om året.

Skive Gasværk på Skive havn 1934

Skives vækst i 1920'erne skabte problemer for Skive Gasværk i Brårupgade med at producere gas nok. Interessen i byrådet samlede sig hurtigt om to forslag: En udvidelse i Brårupgade eller en flytning til nordmolen på Skive nordhavn. Byrådet besluttede sig for det sidste forslag. Det var 130.000 kr. dyrere end udvidelsen i Brårup, men der var store besparelser ved at kunne losse kul direkte fra skibene ind i gasværket, og der var mulighed for senere udvidelser. Det spillede også ind, at en del af jordarbejdet kunne udføres som beskæftigelsesarbejde for arbejdsmænd.

Flytningen af gasværket var især en socialdemokratisk mærkesag, og borgmester Valdemar Johansen kaldte modstanderne for "kværulanter". "Kværulanterne" kom fra Højskolen, der ville få gasværket lige uden for døren, fra sanatoriet, naturfredningsforeningen og turistforeningen. I byrådet kom modstanden fra de radikale, der dog var splittet, og enegængerer Eriksen-Noer.

Højskolen klagede endnu engang til fredningsmyndighederne, men uden held.

I 1932 begyndte de arbejdsløse at opfylde ca. 1 hektar ved nordmolen, og i marts 1933 vedtog byrådets store flertal at bygge gasværket. Den 24. oktober 1934 begyndte gasværket at levere gas til byen, og en måned senere blev det indviet. Selv Skive Vestreblad, der havde kæmpet mod gasværket, var imponeret: "Med rene og fornuftige linier er bygningerne, skønt det er en fabrik, blevet en pryd for øjet, og med hundreder af praktiske indretninger er det indre blevet idealet af en arbejdsplads. Alt, hvad der er i menneskers magt, er blevet gjort for, at opførelsen af dette værk ikke skulle gribe alt for forstyrrende ind i stedets skønhed." Mændene bag denne "pryd for øjet" var arkitektfirmaet Erik V. Lind og Tage Hansen, Skive.

Skive Gasværk (til venstre) og Skive Kulkompagnis kulgård på Skive Nordhavn ca. 1935.

”De gamles Hjem” i Skive 1926

I 1925 vedtog Skive Byråd at bygge et nyt, stort alderdomshjem til afløsning af hjemmet på Kielgastvej 1, som tiden var løbet fra. Hjemmet blev indviet den 1. juli 1926.

Det nye alderdomshjem var meget moderne. I kælderen var der et stort køkken, store spisekamre, elektrisk elevator til alle etager, vaskeri, tørreri og rullestue. I stueetagen og førstesalen var der lyse værelser med gardiner, lysekroner og centralvarme. De gamle skulle selv medbringe deres møbler, så de kunne indrette deres værelse, som de ønskede. Der var fem værelser til ægtepar og 26 til enlige. Beboerne fik maden bragt op på værelserne, men der var på hver etage et lille køkken med gasblus, så de kunne varme kaffe, hvis de fik lyst til en kaffetår. I sydenden var der på hver etage lyse opholdsstuer med kurvemøbler, hvor de gamle kunne sidde og nyde den storslåede udsigt, mens de snakkede med hinanden. På førstesalen var der en stor samlingsstue til større selskaber o.l. Det fine alderdomshjem var tegnet af konstruktør P. Thomsen, der også havde tegnet husvildeboligen på hjørnet af Ringsgade og Møllegade. Prisen for herligheden var 165.000 kr.

De gamles Hjem havde plads til 36 beboere, og ved indvielsen var der indtegnet 25. Allerede i 1929 var det nødvendigt at opføre en stor tilbygning. En ændring af alder-

"De gamles Hjem" i Ringsgade ca. 1950. I forgrunden ses det lille "Børnenes Paradis" ved Møllegade.

domsunderstøttelsesloven i 1927 medførte, at flere gamle søgte plads på hjemmet, men det vigtigste var nok, som borgmester Valdemar Johansen fremhævede ved indvielsen af tilbygningen i juli 1929, at "der er sket den forandring fra før 1925, at de gamle er glade for at være her."

Med tilbygningen fik De gamle Hjem en ny samlingssal med anretterværelse, 9 nye værelser og tre værelser i den gamle samlingsstue, samt en stor forbedring af køkken- og vaskefaciliteterne i kælderen. Hjemmet havde nu 42 værelser med plads til 50-60 gamle.

"De gamles Hjem" i Hald 1928

I 1920'erne begyndte landkommunerne at nedlægge de gamle fattiggårde og fattighuse. Mange steder fungerede de som "ældreboliger" af så ringe kvalitet, at selv ikke et besparelsesivrigt sogneråd længere ville være dem bekendt. I stedet for fattiggården begyndte man at bygge "De gamles Hjem". Fra Fattiggård til De gamles Hjem - navnene er et godt udtryk for holdningsændringen. Når den kom netop nu, skyldtes det bl.a., at den gamle forsorgsmåde, hvor de gamle, der havde en gård, kom på aftægt hos den nye ejer (ofte en søn eller datter) som en del af gårdens købesum, nu var på vej ud.

I 1927 vedtog sognerådet i Ørslevkloster kommune at undersøge mulighederne for

Hald Alderdomshjem er næsten færdigt i 1928.

oprettelse af et alderdomshjem. Det var en stor investering for en lille kommune, og derfor vedtog man at afholde to borgermøder, et i Hald og et i Bøstrup Forsamlingshus. Det var almindelig praksis at spørge kommunens beboere, før sognerådet satte byggerier i denne størrelsesorden i gang. Sognerådet ville være sikre på vælgernes opbakning! Den fik man i dette tilfælde. Stemningen var absolut for byggeriet, fortæller aviserne, og beboerne opfordrede stærkt sognerådet til at bygge nu. Sognerådet købte en grund på tre skæpper land af gårdejer Niels Mortensen, Hald, for 1.200 kr. Grunden lå mellem Ørslevkloster Kirke og Hald. I november 1927 fremlagde arkitekt Gaardbo, Viborg, tegninger til alderdomshjemmet med plads til ca. 10 gamle. Sognerådet godkendte tegningerne og søgte amtsrådet om tilladelse til byggeriet og til at optage de fornødne lån. Amtsrådet var kontrolinstans for de små sognekommuner og skulle godkende alle større beslutninger i sognerådene. Tilladelsen blev givet, og sognerådet fik lov til at optage et lån på 25.000 kr. til byggeriet. I august 1928 var alderdomshjemmet næsten færdigt, og sognerådet vedtog at ansætte bestyreren af Kisum Fattiggård, Niels Peter Andersen, som bestyrer på alderdomshjemmet. Den 1. oktober 1928 var hjemmet færdigt, og de første 5 beboere flyttede ind. Ved en lille sammenkomst på hjemmet afregnede sognerådet med arkitekten og håndværkerne. Ved samme lejlighed konstaterede sognerådet, at herligheden havde kostet 26.000 kr., men så var der også indlagt centralvarme, vand og elektricitet!

Hald Alderdomshjem blev det første i Fjends, men Højslev-Dommerby-Lundø kommune var næsten lige så hurtige: I 1930 stod alderdomshjemmet i Højslev Stationsby færdigt.

Skive bliver en rød by

Byrådsperioden fra 1925 til 1929 er den mest dramatiske i Skives historie.

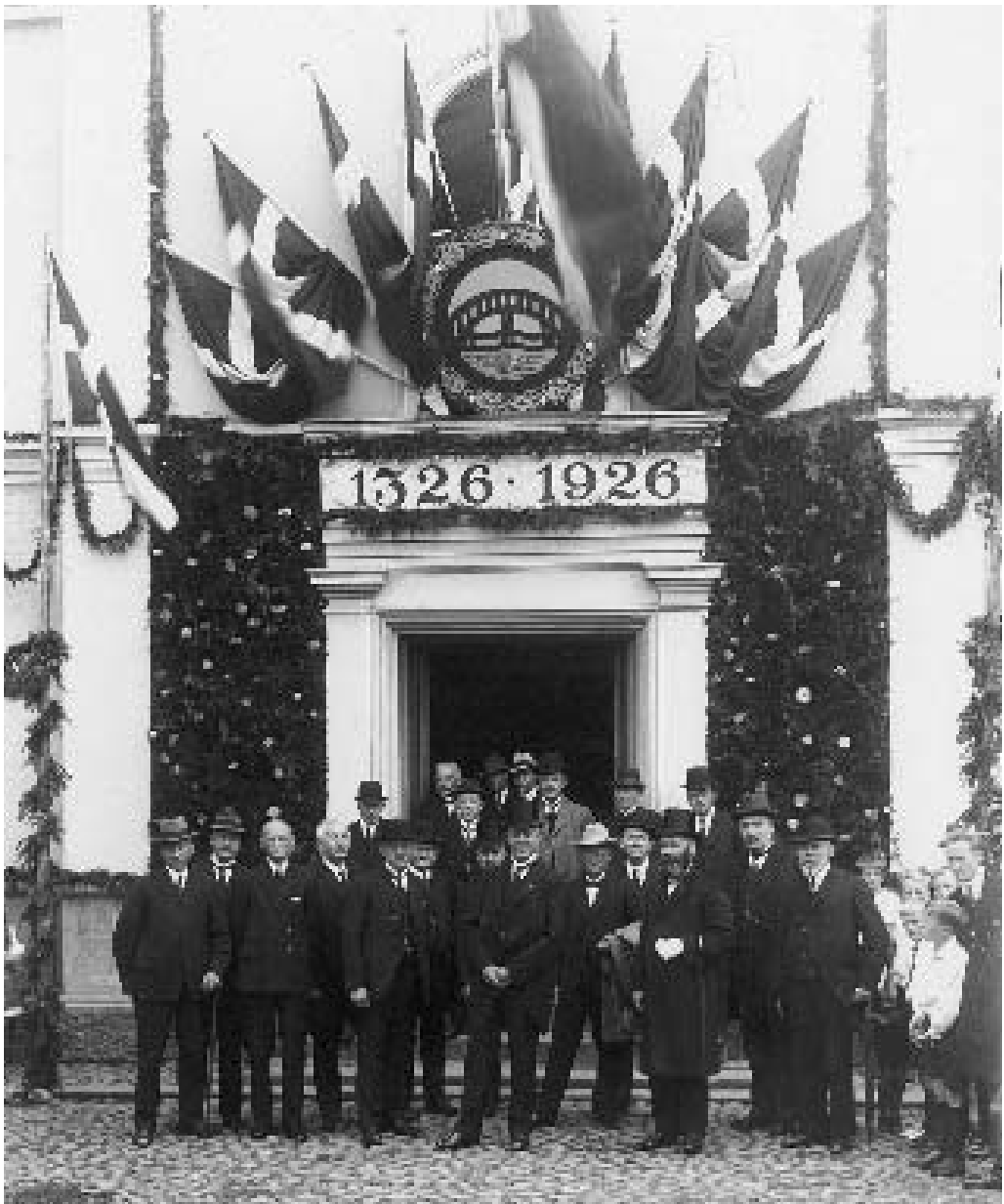
Ved borgmestervalget i 1925 var byrådet delt i to lige store grupper. Socialdemokraterne havde 8 af byrådets 17 pladser. Deres kandidat var den tidligere borgmester Hjalmar Kjems, men ham ville (det radikale) Venstre ikke støtte. De valgte i stedet at stemme på den siddende borgmester, den konservative grosserer Michael Nielsen. Tilsammen havde de to partier også 8 stemmer. Den afgørende stemme havde Indre Missions enlige byrådsmedlem, men han ønskede ikke at stemme ved borgmestervalget. Efter flere afstemninger kom byrådet i den meget usædvanlige situation, at man måtte trække lod om borgmesterposten. Borgmester Michael Nielsen blev den heldige vinder.

I 1926 kom det til et dramatisk opgør om ledelsen af P. Sabroes Børnehjem, som endte med, at Hjalmar Kjems trak sig ud af byrådet (se s. 120).

Året efter var det borgmesterens tur til at trække sig ud af politik. Officielt p.g.a. sin store grossistvirksomhed, men i virkeligheden skyldtes hans afgang en hård strid blandt de konservative byrådsmedlemmer. Michael Nielsen var i begyndelsen af 1920'erne Skives største skatteyder, men han var som mange andre ramt af den økonomiske tilbagegang. Han havde måttet tage store lån i Skive Bank for at klare sine forpligtelser, og han havde givet kaution for store lån for venner og forretningsforbindelser. I 1925 havde han endog fået afskrevet en del af sin gæld til Skive Bank. Disse forhold var kommet hans partifælle i byrådet, branddirektør Eriksen-Noer, for øre, og han skrev i vinteren 1927 et læserbrev om borgmesterens privatøkonomiske forhold til partiavisen, Skive Avis. Læserbrevet blev ikke trykt, for Michael Nielsen valgte at trække sig tilbage som borgmester.

Nu var vejen banet for endnu et ejendommeligt borgmestervalg. De konservative ønskede ikke at stille med en kandidat, og socialdemokraterne ville heller ikke efter erfaringerne i 1925. Resultatet blev, at det radikale byrådsmedlem, redaktør Carl Hansen, Skive Folkeblad, blev valgt som borgmester med tre stemmer, mens 14 undlod at stemme. Carl Hansen mente selv, at han blev borgmester, ”nærmest fordi ingen andre ville det.” Carl Hansens vigtigste opgave som borgmester blev nok rekonstruktionen af Skive Bank i vinteren 1928.

I forbindelse med opgøret med ”Skive Banks mænd” om ansvaret for bankens krak, kom det frem, hvordan Michael Nielsen blev væltet som borgmester og hvor dyb, splittelsen hos de konservative var. Ved byrådsvalget i 1929 opstillede Eriksen-Noer sin egen liste, mens de konservative måtte stille med en næsten helt ny liste. Den konservative splittelse gav let spil for socialdemokraterne, der med ny leder, direktør Valdemar Johansen, Gammelgårds Dampmølle, i spidsen, kunne sætte sig på flertallet i byrådet.

Skive Byråd m.fl. fotograferet ved Skives 600 års købstadsjubilæum den 15. august 1925.

Fra venstre står i første række overportør C. Christensen, direktør V. Johansen (borgmester 1929-1936), sagfører A. Hastrup, overlærer K. Pedersen, blikkenslager J.M. Sørensen, fabrikant Bodil Jensen, købmand Andr. Andersen, grosserer Michael Nielsen (borgmester 1921-1927), fisker Niels Thomasen, faktor Frede Holm, branddirektør Eriksen-Noer, lærer Niels P. Bjerregaard og redaktør Carl Hansen (borgmester 1927-1929).

I anden række fra venstre står slagteriarbejder Chr. Andersen, snedker Søren Nørlem, kommunebogholder R. Kroer, bogholder Jens Møllerup og tømrer Jens Christensen.

På trappen står arrestforvarer P.P. Markussen, journalist H.P. Kristensen, Skive Avis, og redaktør N. Chr. Christensen, Skive Venstreblad. Foto: C. Hadrup.

Radioen

I begyndelsen af 1920'erne eksperimenterede mange teknisk interesserede med at bygge deres egen radiomodtager. Elinstallatør Harald Espersen byggede sin første radio i 1922, og blev i de følgende år en af de store radiofabrikanter i Jylland.

Statsradiofonien begyndte sine udsendelser i 1925, og kort i tid efter startede Harald Espersen sin radiofabrikation. Allerede i begyndelsen af 1927 beskæftigede han 7 mand med at producere den af ham selv konstruerede "Magnofone". Radioen blev solgt i Jylland og på Fyn ved hjælp af omrejsende repræsentanter.

Til at begynde med var der ikke så mange radioudsendelser, og Harald Espersen tilbød som en service til sine kunder, at de kunne ringe til ham, hvis de skulle have gæster. Han lagde så en plade på grammodfonen, riggede et mikrofonanlæg til ved hjælp af mikrofonen og sendte så musikken ud til kunderne. Imens "udsendelsen" stod på, skulle alle i Espersens hjem forholde sig fuldstændig i ro. Engang kom en gæst under en "udsendelse" til at spørge: "Hvor i alverden er tissepotten!?" Det syntes radiolytteren i den anden ende, bankdirektør L.P. Werner, Salling Bank, absolut ikke var morsomt.

Radioproduktionen ophørte o. 1930, hvor der blev lagt afgift på radioapparater.

De første radioer var teknisk meget simple, og folk med teknisk snilde sluttede sig sammen i radioamatorforeninger, hvor de hjalp hinanden med at bygge radioer. Den 30. juni 1927 stiftede nogle radiointeresserede Arbejdernes Radioklub i Skive, en afdeling

Arbejdernes Radioklubs første selvbyggerhold, fotograferet på Teknisk skole i 1928.

Fra venstre sidder børstenbinder Peter Poulsen, mekaniker A. Sindberg, skomagere Jens Sørensen, slagteri-arbejder J. Petersen, støberiarbejder Aage Sørensen, elektriker Gotfred Nielsen, maler Johannes Jensen, tømrer Nielsen, en ukendt og Henning Sørensen.

Stående ses læreren, elværksbestyrer Høgh Petersen, kranfører N. Thuesen og en ukendt. Foto: J.A.C. Laur-sen.

af Arbejdernes Radioforbund. I 1928 oprettede Radioklubben et selvbyggerhold, der byggede et stort antal radioapparater. Ud over radio-byggeriet uddelte klubben radioer til syge og gamle, der ikke selv havde råd til at anskaffe et apparat.

I 1935 fik egnens borgere mulighed for selv at komme i radioen. I november 1935 åbnede Statsradiofonien et primitivt studie i det daværende posthus i Torvegade 8. Herfra kunne sendes foredrag og oplæsning. I det nye posthus, der var ved at være færdigt, blev der indrettet et moderne radiostudie, som blev brugt bl.a. til skoleradioudsendelser.

Det nye medie var så spændende, at alle måtte have det! Derfor blev radioerne ofte købt på afbetaling med vekslers, der skulle afdrages med 10, 15 eller 25 kr. om måneden. Kriserne først i 30'erne gjorde det ofte svært at overholde forpligtelserne, og mange måtte gå den tunge gang til banken og bede om nedsættelse af afdraget eller ligefrem udsættelse. Køb på afbetaling med vekslers var også almindeligt, når der skulle købes nye møbler eller andre forbrugsgoder.

De Unges Idræt

De Unges Idræt (DUI) var tænkt som en frisindet organisation for arbejderbørn og unge, fri for det kristne og militaristiske præg, som arbejderbevægelsen kritiserede spejderorganisationerne for.

Skive fik en afdeling af DUI i 1932 med stærk opbakning fra Socialdemokratisk For-

Køkkenholdet i fuld gang i DUI's lejr ved Grønningøre engang i 1940'erne. Blandt køkkenpersonalet ses maskinarbejder Sigfred Sørensen og pedel Tage Schønning.

ening og Arbejdernes Fællesorganisation. DUI tilbød de samme aktiviteter som spejderne: trave- og cykelture, lejrophold, musik, men adskilte sig fra spejderne ved, at både drenge og piger kunne være med - og så deltog DUI i første maj demonstrationer sammen med Danmarks socialdemokratiske Ungdom! I 1936 købte DUI en stor grund ved Grønningøre, hvor der blev opført et feriehus.

Interessen for DUI var meget stor. Allerede et år efter starten havde organisationen 200 medlemmer og godt ti år senere var afdelingen i Skive med ca. 350 medlemmer blandt Danmarks største!

Salling Spillemændene 1934

I tyverne fandtes der flere små orkestre i Salling, der spillede klassisk musik først og fremmest til egen fornøjelse, men også med offentlig optræden en gang imellem. I 1933 tog lærer Thygesen, Hindborg skole, initiativ til at samle de musikinteresserede til et stort orkester. I januar 1934 meldte 22 sig til at danne et orkester i Hindborg med lærer Thygesen som dirigent. Det kostede 1,25 kr. om måneden at være med, men så fik man også kaffe.

Orkestret mødtes hver 14. dag i Hindborg Forsamlingshus. Det lå centralt i Salling med rimelig afstand - 2-3 km.- til Tolstrup trinbræt og Dølbyvad station, og allerede to en halv måned efter starten var orkestret oppe på 40 mand - man manglede stort set kun obo'er og fagotter.

Salling Spillemænd spiller til koncert i Lem Samlingshus den 6. februar 1935. Lærer Thygesen ses til højre.

Salling Spillemænd - som symfoniorkestret kaldte sig selv - havde debut den 17. oktober 1934 i Jebjerg forsamlingshus med et program, bestående af værker af bl.a. Haydn, Mozart og Gounod. Bifaldet syntes ikke at skulle få ende bagefter, og orkestret kunne indkassere et overskud på 200 kr.

I de følgende år spillede ”spillemændene” mange koncerter i Salling og Skive, men det satte Anden Verdenskrig en stopper for. I de sidste krigsår blev det umuligt at samle musikerne, og orkestret lå stille 1944-45. I 1946 fik lærer Thygesen samling på musikerne igen. 25 mødte frem til øvelserne, der foregik hver 14. dag i Hindborg forsamlingshus.

I 1960 blev lærer Thygesen pensioneret, og derefter måtte Spillemændene flytte til Oddense forsamlingshus. I efteråret 1963 fratrådte Thygesen som dirigent. Han blev efterfulgt af lærer Per Thrane Hansen, Roslev, med lærer Otto Lindum, Oddense, som hjælpedirigent. Efter Thygesens fratræden faldt orkestret nærmest fra hinanden, og kun takket være ihærdighed og stædighed lykkedes det at samle ca. 20 musikere i efteråret 1965. I 1970 var man så mange, at man måtte dele orkestret i to. Det skyldes ikke mindst, at Otto Lindum i 1968 fik oprettet Salling Musikskole i tilknytning til Salling Spillemænd, som nu blev et ”amatørsymfoniorkester med musikskole”.

Skive Banks krak 1928

Da den først kunde gik op ad trappen til den fornemme bankbygning på hjørnet af Østergade og Nørregade mandag den 1. oktober 1928, måtte han til sin store overraskelse opleve, at banken var lukket!

Skive bank havde i de sidste krigsår og årene efter haft store udlån til en række kunder på egnen. I løbet af første halvdel af 1920'erne viste det sig, at flere af dem ikke kunne klare deres forpligtelser over for banken, som blev spændt ret hårdt for. I 1925 mødte Banktilsynet op og gennemtrumfede store afskrivninger på de største engagementer. I sommeren 1928 gennemgik Banktilsynet på ny Skive Banks udlån og forlangte nye, store afskrivninger. Efter en sidste gennemgang den 28. september vurderede Banktilsynet, at bankens reserver og aktiekapital var tabt.

Den 29. september forsøgte Skive Banks Bankråd at tegne ny aktiekapital. Det var måske også lykkedes, men så trådte bankens hovedforbindelse i København, Privatbanken, i betalingsstandsning. De andre Københavnerbanker med Nationalbanken i spidsen ønskede ikke at give Skive Bank de nødvendige kreditter, og så måtte banken lukke. Bankens lukning tvang dens største debitor, grosserer Michael Nielsen, til at standse sine betalinger.

Skive Banks lukning betød, at sparerne indtil videre ikke kunne hæve deres penge, ja, end ikke vidste, hvor stor en del af deres indskud, der til sin tid ville kunne udbetales. Egnen var i chok, og i den følgende tid kom det til et hårdt opgør med ”Skive Banks mænd”, d.v.s. bankråd (bestyrelse og direktion). De fleste af dem havde eller havde haft ledende poster i byrådet og byens foreninger, så opgøret fik også politiske konsekven-

Skive Diskontobank 1933 - efter opførelsen af Nørregade-fløjen i 1933. På det låste jerngitter står der stadigvæk SB - Skive Bank! Foto: C. Hadrup.

ser. Blandt bankrådsmedlemmerne var også Skive Sparekasses to direktører. Sparekassen havde store indlån i Skive Bank, og bl.a. derfor havde de to sparekassedirektører plads i bankrådet. Skive Banks krak medførte deres afgang i Skive Sparekasse, der nu fik en professionel ledelse med ansættelse af direktørerne Arne Andersen og N. Nielsen. Arne Andersen var uddannet i Andelsbankens Skive-afdeling og havde siden bankens lukning i 1925 været ansat som fuldmægtig i Salling Bank.

Skive Diskontobank på 50 dage

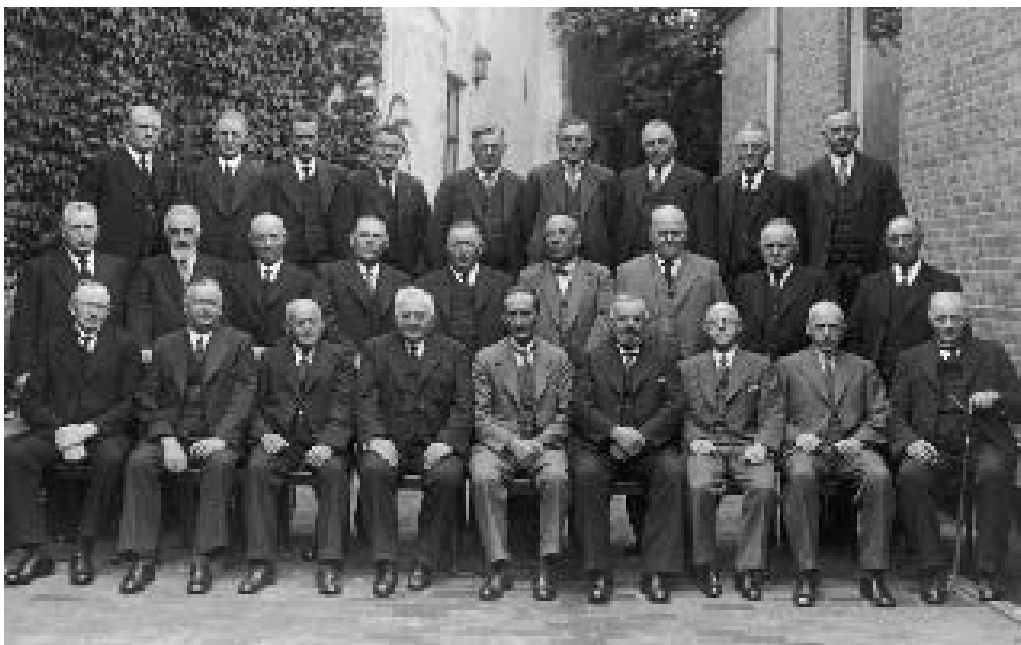
Allerede den 2. oktober - dagen efter Skive Banks lukning - tog en kreds af borgere med Skive Byråds Kasse- og regnskabsudvalg med borgmester Carl Hansen i spidsen initiativ til oprettelsen af en ny bank. Tre dage senere stiftedes banken ved, at initiativtagerne tegnede de første aktier. Den 24. oktober holdtes den stiftende generalforsamling efter, at der var tegnet en aktiekapital på 500.000 kr. Den 20. november kl. 14 åbnede den nye bank i Skive Banks bygning.

Salling Bank 1926-1935

En ny Andelsbank?

Den 2. juni 1925 - samme dag som Andelsbanken lukkede - bragte Skive Folkeblad en anonym artikel, der under overskriften "en lokal Andelsbank" foreslog, at egnens andelsforeninger tog initiativ til at oprette en bank på følgende grundlag: "a) uafhængig lokalt selvstyre, b) ingen store risikoforretninger, c) billig administration, d) forbindelse til en hovedbank". Den anonyme artikel var skrevet af den gamle andelsmand, redaktør Carl Hansen.

Dagen efter holdt Skive Andelsslagteri møde om slagteriets forhold til Andelsbanken. Her tog Salling Landboforenings tidligere formand, proprietær M. Henriksen, ideen op. Han foreslog, at der blev oprettet en andelsbank amtsvis. Forslaget vakte inter-

Salling Banks repræsentantskab og direktion, fotograferet ved bankens 10 års jubilæum i 1936. I forreste række sidder fra venstre gårdejer Jens Kjærsgaard Knudsen (formand 1954-1956), fabrikant N.J. Jensen, gårdejer Marinus Kristensen, gårdejer Søren Bregendahl, gårdejer Gert Johnsen (formand 1927-1954), gårdejer J. Møller Lidegaard, direktør L.P. Werner, direktør P. Goul og landstingsmand Hans Nielsen.

Anden række: Gårdejer P. Chr. Søndergaard, overlærer Valdemar Sørensen, gårdejer Laust Madsen, købmand Mads Jacobsen, gårdejer Esper Kolding, direktør Aage Refer, kreditforeningsdirektør Esper Jepsen, gårdejer Mehlsen Madsen (formand 1926-1927) og gårdejer Kristen Riis.

Bageste række: Amtsrådsmedlem Jens Dalsgaard, mejeribestyrer M. Trankjær, smedemester J. Andersen, fabrikant Michael Pedersen, muremester Alfred Christensen, gårdejer Anders Sørensen, gårdejer P.O. Pedersen og gårdejer P.P. Tanderup.

esse, og generalforsamlingen pålagde bestyrelsen at undersøge muligheden for at stifte en lokalbank. Bestyrelsen blev også pålagt at undersøge, om den gamle Andelsbank kunne reorganiseres, men det blev hurtigt opgivet.

På et nyt møde den 12. juni stod det klart, at målet var at oprette en ny Andelsbank. Under mødet foreslog gårdejer Mehlsen Madsen, Nr. Andrup, at man burde overveje af købe Salling Bank tilbage. Mødet resulterede i, at der blev nedsat et syv-mands udvalg, der skulle udarbejde et vedtægtsforslag for en landbrugsbank. Den 30. juni fremlagde udvalget resultatet af dets undersøgelser: Der var ikke den store stemning i andelsforeningerne for tanken, og derfor betragtede udvalget sin opgave som uigennemførlig.

Samtidig arbejdede et andet udvalg på 6 mand på at få genåbnet Andelsbanken eller få oprettet en lokal andelsbank.

Det var der flere landboere, der ikke troede på, og nogle af dem - det tredje udvalg! - oprettede aktieselskabet "Salling Bank" med det formål at købe banken tilbage fra Landmandsbanken. I stiftelsesaftalen stod der, at landboerne skulle have hovedindflydelsen i banken, og at hver aktionær kunne have op til fem stemmer. Det var et brud med tankerne fra 1876 om "en mand - en stemme", som vakte stor modstand. I dette udvalg finder man bl.a. Mehlsen Madsen.

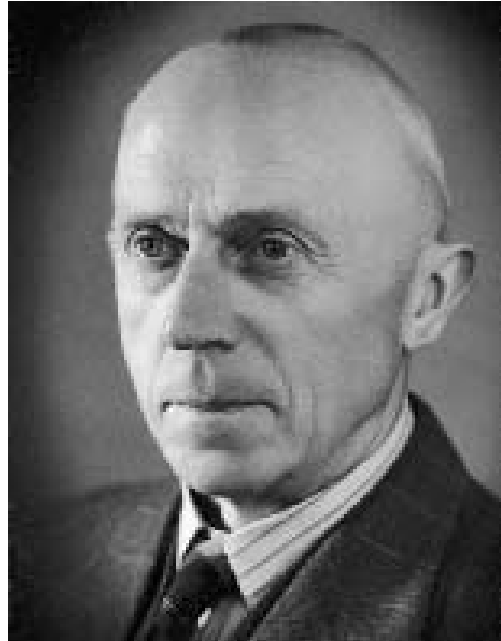
Den 6. november 1925 holdt udvalget møde, hvor Mehlsen Madsen kunne fortælle, at der var tegnet 150.000 kr. ud af de 500.000 kr., man havde sat sig som mål. Mødet opfordrede udvalget til at gå sammen med de to andre og komme med et fælles udspil.

A/S Landbobanken i Skive. Salling Bank

I løbet af den næste månedstid lykkedes det udvalgene at blive enige om et fælles forslag: Man skulle oprette A/S Landbobanken i Skive, som skulle købe Salling Bank, og hvis det ikke kunne lykkes, skulle aktietegningen være bindende til oprettelse af en ny, mindre bank. Hver aktionær måtte kun have en stemme, og udbyttet skulle begrænses. Forslaget fik opbakning, og på selve mødet blev der tegnet aktier for 153.106 kr. Det forenede udvalg skulle gå videre med aktietegningen og indkalde til stiftende møde, når der var tegnet et passende beløb. Til at stå for det daglige arbejde nedsattes et forretningsudvalg, bestående af Mehlsen Madsen, Esper Jepsen, Jebjerg, og Gudik Gudiksen, Hesthave. Redaktør Carl Hansen, Skive Folkeblad, blev udvalgets sekretær og daglig leder af aktietegningen.

For at få fat i alle potentielle aktionærer, fik man fat på 2-3 "tillidsmænd" i hvert sogn, som skulle drage rundt med tegningslisterne. Og det gav hurtigt resultat: Fire uger senere var der tegnet en aktiekapital på i alt 378.600 kr., og på dette grundlag blev Landbobanken stiftet på en generalforsamling den 22. januar 1926.

Den nye bank skulle ledes af et repræsentantskab på 24 medlemmer, valgt i 8 kredse, så de dækkede hele egnen. Repræsentantskabet valgte en formand, næstformand og sekretær. Det var repræsentantskabets opgave at vælge bankens bestyrelse. Bestyrelsen valgte selv formand m.m.

Direktørerne Werner og Goul kørte parløb i Salling Bank i 30 år. Lorentz Peter Werner (til venstre) var administrerende direktør for banken 1926-1956. Peter Jensen Goul (til højre) var meddirektør i samme periode og administrerende direktør 1956 til 1965, hvor han gik på pension få dage før sin 75 års fødselsdag.

I vedtægterne var der flere bestemmelser, der skulle hindre ”udbyttejageri”. Alle aktionærer havde kun en stemme, ligegyldigt hvor mange aktier de havde. De store aktionærer kunne altså ikke slå sig sammen og vedtage at udbetale store udbytter til sig selv. Der blev sat en øvre grænse for udbyttet, som aldrig måtte overstige 10%. De opsamlede fonde måtte aldrig udbetales som friaktier til aktionærerne. En vis del af udbyttet blev reserveret til en erhvervsfond, hvis midler skulle anvendes til støtte for egnens erhvervsliv og til kulturelle formål.

Købet af banken

Den 30. januar 1926 konstituerede repræsentantskabet sig og valgte bankens første bestyrelse. Nogle dage senere valgte bestyrelsen gårdejer Mehlsen Madsen – den første, der i 1925 foreslog, at man købte banken tilbage fra Landmandsbanken – som formand, gårdejer Gert Johnsen, Grove, som næstformand og sagfører S. Sørensen, Skive, som sekretær.

I løbet af de næste måneder forhandlede bestyrelsen flere gange med Landmandsbanken i København om overtagelse af filialen i Skive. Den 25. juni kunne repræsentantskabet tage stilling til resultatet: Man skulle overtage filialen uden særligt vederlag på grundlag af filialens balance pr. 1. oktober 1926, men den nye bank fik ret til at afvi-

se at overtage de dårlige ”lån”. Overskuddet indtil da skulle tilfalde Landmandsbanken, bygningen i Frederiksgade skulle overtages til dens bogførte værdi, og den nye bank skulle overtage pensionsforpligtelserne over for personalet. Endelig skulle den nye bank overtage afviklingen af Andelsbankens Skiveafdeling og tilbagebetale de udgifter, som Landmandsbanken havde ved overtagelsen af afdelingen. Det blev også aftalt, at Landmandsbanken skulle fungere som hovedbank for Landbobanken i Skive.

I slutningen af september 1926 var tingene faldet på plads, og man havde fået tilladelse fra Banktilsynet til overtagelsen og godkendelse fra Andelsbankens likvidatorer, at man kunne overtage afviklingen af Skive-filialen.

Sidst, men ikke mindst, skulle bankens nye direktion findes. Bestyrelsen vedtog at ansætte den hidtidige bestyrer af Landmandsbankens filial i Skive, Lorentz Peter Werner, som administrerende direktør, og fhv. bankbestyrer i Andelsbanken i Hjørring, P. Goul, som vicedirektør. Som kasserer ansattes P.H. Schou og som bogholder M. Østergaard Sørensen, der begge havde været ansat i den gamle Salling Bank.

Gårdejer Gert Johnsen var formand for Salling Banks bestyrelse fra 1927 til sin død i 1954 - i alt 27 år. Gert Johnsen var en ivrig fortaler for andelsbevægelsen og med til at sætte igennem, at princippet om ”en mand - en stemme” skulle gælde i Salling Bank.

Her ses han i 1919, hvor han havde lejet droske fra Skive med Mads Sørensen som chauffør til at køre familien på udflugt. Foto: Dagmar Rosgaard.

Direktør Peter Goul

Peter Jensen Goul var søn af gårdejer Jens Goul, Hovgård i Brøndum. Han blev født den 4. februar 1890. I 1907 tog P. Goul præliminæreksamen i Silkeborg, hvorefter han kom i lære i Skive Bank fra den 1. september 1907. Her var han indtil 1919, hvor han fik stilling som bestyrer af Andelsbankens afdeling i Hjørring. Nu var der basis for at blive gift, og det blev han i 1919 med Marie. Ved Andelsbankens lukning i 1925 blev han arbejdsløs. For at få økonomien til at hænge sammen, måtte familien, der nu var udvidet med to små døtre, sælge huset i Hjørring. Året efter lykkedes det så P. Goul at få stillingen som vicedirektør i Salling Bank. Efter L.P. Werners død i 1956 blev han administrerende direktør i banken med sin tidligere elev, Th. Nielsen, som meddirektør. Den første februar 1965 fratrådte han – næsten 75 år gammel – stillingen som direktør for Salling Bank.

P. Goul nedstammede fra en slægt af venstremænd, men han blev selv konservativ – af Christmas Møllers slags, for det gamle Højre var ikke noget for ham. Fra 1943 til 1946 var han medlem af Skive Byråd, og i en periode var han formand for den konservative partiforening i Skive.

P. Goul er den eneste fra Skiveegnen, der har opnået at blive administrerende direktør i Salling Bank – ellers har bestyrelserne foretrukket at hente topledere ”udefra” – men hans store personkendskab flere generationer tilbage gav ham en central stilling i banken. Han døde den 6. juni 1967.

Landbobankens første år

Kort tid efter bankens start opstod der pladsproblemer i Frederiksgade. Bankens balance steg i løbet af 1928 fra 6 mill. til 7,5 mill. kr., bl.a. fordi Landbobanken efter Skive Banks krak i en periode var Skives eneste bank og derfor fik en del kunder fra Skive Bank. Fra at være en bank hovedsageligt for landboere blev banken nu også en bank for byboere, for en del af de nye kunder blev hængende i stedet for at gå til Skive Diskontobank.

Omsætningsstigningen tvang Landbobanken til at udvide aktiekapitalen med 200.000 kr. i begyndelsen af 1929 for at leve op til kravet om, at aktiekapitalen skulle svare til mindst 10% af bankens forpligtelser.

Samtidig vedtog generalforsamlingen at udvide bankbygningen i Frederiksgade efter et forslag, udarbejdet af konstruktør P. Thomsen. Imens udvidelsen fandt sted, rykkede banken ind i Andelsbankens tidligere lokaler i Olesens Gård. Det var en yderst tiltrængt udvidelse: Ekspeditionsskranken var knap 4 meter lang inklusive kassen, og bag skranken var der 15-18 ansatte, der trængtes om pladsen. Ved overtagelsen i 1926 var der ca. 10 ansatte, så personalet var næsten fordoblet på 4 år!

Filialen i Roslev var blevet lukket af Landmandsbanken i begyndelsen af 1920'erne, men nu fik man nys om, at Morsø Bank havde planer om at gå over Sallingsund og oprette i filial i Roslev. For at holde på kunderne i Nordsalling vedtog Landbobanken i februar 1929 at (gen)åbne sin filial i Roslev.

Pengestrømmen til banken fortsatte i løbet af 1929, og ved årets udgang var bankens balance steget til 10,4 mill. kr. – næsten en fordobling i forhold til starten og det i en tid, hvor priserne faldt! Efter Skive Banks lukning var indlånene i Landbobanken i en periode så store, at banken kunne efterkomme alle låneansøgninger, hvis sikkerheden var i orden.

To år senere var situationen fuldstændig vendt om: Landbrugskrisen ramte hårdt på egnen, og mange landmænd hævdede nu penge i stedet for at spare op. Indlånene kunne ikke følge med udlånene, og banken måtte stramme betingelserne for udlån. Samtidig betød krisen, at lån, som var ”sikre” i 1929, nu pludselig blev nødlidende. Direktionen og bestyrelsen måtte ustandseligt gennemgå udlånene for at kontrollere sikkerheden. Takket været bankens forsigtige udlånspolitik lykkedes det at komme igennem krisen uden de store tab.

Efter gennemførelsen af Kanslergade-forliget i 1933 forbedrede landbrugets situation sig en del. Der blev gennemført en rentesænkning, der fik obligationskurserne til at stige. Landbobanken fik i 1933 en stor kursgevinst, som blev hensat i en kursreguleringsfond, som skulle bruges til at dække tab på obligationer.

I de kommende par år gik det bedre for såvel landbrug som industri, og det kunne mærkes på udlånene, hvor renter og afdrag kom lettere ind.

1

9

3

6

—

1

9

4

5

Krisebekæmpelse og besættelse

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive

Salling Bank

Kontortid: 9-12 og 2-5

Lørdag 9-2 og 5-6 kun for Indbetalinger

Telefon Nr. 700 - 3 Linier - Postgirokonto 5631

Telegramadresse: Landbobanken

Penge modtages til Forrentning - Udlaan og Kassekreditter ydes
samt alle øvrige Bankforretninger udføres

Bokser udlejes

KONTOR I ROSLEV

Telefon Roslev Nr. 54

Salling Banks facade efter ombygningen i 1929.

Danmark

1936: Regeringspartierne får flertal i Landstinget og kan fremover vedtage love uden aftaler med oppositionen. En storlockout afblæses efter tre måneder, da overenskomsten ophøjes til lov.

1937: Lov om statstilskud til nødhjælpsarbejder. Skoleloven af 1937 indfører hverdagsskolegang på landet undtagen i Vestjylland.

1938: Ferieloven giver alle ansatte ret til to ugers ferie. Rekordhøst i landbruget. Oddesundbroen indvies.

1939: Ved folketingsvalget taber Socialdemokratiet tre mandater. DNSAP får tre mandater. Regeringens grundlovsforslag falder ved en folkeafstemning. Vilsundbroen indvies. Anden Verdenskrig bryder ud 3. september. Rationering og priskontrol indføres.

1940: Tyskland besætter Danmark den 9. april. Mørklægning indføres fra den 9. april om aftenen. Den 10. april dannes en samlingsregering. Den 8. juli omdannes regeringen, den radikale Erik Scavenius bliver udenrigsminister. Dansk Ungdomssamvirke stiftes med professor Hal Koch som formand. Alsangen samler tusinder. Rationeringen skærpes. Der indføres pris- og lønstop.

1941: Tyskland angriber Sovjetunionen den 22. juni. Politiet arresterer 269 kommunister, og DKP forbydes. Frikorps Danmarks oprettes med regeringens godkendelse.

1942: Statsminister Th. Stauning dør og efterfølges af Vilhelm Buhl. Tyskerne gennemtvinger Buhls afgang, og han efterfølges af Erik Scavenius. Modstandsorganisationen "Frit Danmark" oprettes af bl.a. den konservative Christmas Møller og kommunisten Aksel Larsen. Statsminister Buhl advarer i radioen mod sabotage.

1943: Der afholdes folketings- og kommunalvalg. Opfattende folkestrejker vælter regeringen Scavenius den 29. august. "Departementschefstyret" overtager ledelsen i ministerierne i samråd med politikerne. Modstandsorganisationerne opretter Danmarks Frihedsråd, der skal koordinere modstanden mod besættelsesmagten. Tyskerne forsøger den 2. oktober at arrestere de danske jøder, men får kun fat på 500.

1944: Digterpræsten Kaj Munk myrdes 4. januar af tyskerne. Folkestrejken i København i juni viser, at befolkningen følger Frihedsrådet og ikke politikerne. Politiet arresteres den 19. september, og 2.000 betjente sendes til Tyskland. Der oprettes kommunale vagtværn.

1945: Frihedsrådet og politikerne forhandler om regeringsdannelsen efter krigen. Frihedsrådet forlanger opgør med landssvigere, en ligelig fordeling af ministerposter mellem modstandsfolk og politikere, og at ingen medlemmer af regeringen Scavenius må deltage i regeringen. Den 4. maj om aftenen lyder befrielsesbudskabet i den engelske radio. Den 5. maj dannes regeringen med Vilhelm Buhl som statsminister og Christmas Møller som udenrigsminister. Den 9. maj besættes Bornholm af Den røde Hær. Danmark anerkendes som medlem af De forenede Nationer. Socialdemokratiet og DKP forhandler om sammenslutning - uden resultat. Ved folketingsvalget taber socialdemokraterne 18 mandater - samme antal, som DKP vinder. Venstre vinder 10 mandater, og

Knud Kristensen danner en Venstre-regering med konservativ og radikal støtte. Der gennemføres en pengeombytning for at få krigstidsfortjenesterne ”suget op”.

Skiveegnen

Landbrugets og industriens forhold forbedredes, og arbejdsløsheden begyndte at falde. Det skyldtes også, at regeringen efter 1933 gennemførte en række sociale love, der gav statstilskud til boligbyggeri. I Skive blev det startskuddet til opførelse af ”aldersrente-boliger” i Grønnegården, og Socialt Boligbyggeri og Arbejdernes Andelsboligforening gik i gang med at bygge almennyttige boliger. Takket være love om nødhjælpsarbejder for arbejdsløse blev der anlagt idrætspladser mange steder, og tilskudsmulighederne gjorde det også muligt at restaurere Spøttrup og åbne borgen for offentligheden.

I Skive begyndte man at planlægge byens fremtid, og man lod sig ikke slå ud af, at Danmark blev besat af tyskerne den 9. april 1940. I de første krigsår lagde byrådet med den populære borgmester Woldhardt Madsen i spidsen så store planer, at det tog 20 år at gennemføre dem.

Skiveegnen mærkede først og fremmest krigen ved varemangel og rationering. Kreativiteten på egnen skabte mange nye erstatningsprodukter, f.eks. kaffe, og genbruget blev sat i system. Der var også overskud til at løse museumssagen, og energi til at starte det, der blev 50’ernes store egnsfest: Børnehjælpsdagene.

I 1941-1942 begyndte enkelte grupper, kommunister, unge konservative og spejdere at organisere sig for at bekæmpe den tyske besættelse, men det var først efter folkestrejkerne i august 1943 og regeringens tilbagetræden, at der for alvor kom gang i modstandsarbejdet. I efteråret 1943 udkom det første lokale illegale blad, og de første våben blev modtaget af Stoholmgruppen på Gammelstrup Hede.

Selvom modstandsgrupperne flere gang blev optrævlet af tyskerne, stod der alligevel en velorganiseret modstandsbevægelse klar til at klare overgangen til fred den 4. maj 1945 om aftenen. Et af de store problemer, som trængte sig på, var de 2.500 tyske flygtninge, der befandt sig på skoler, hoteller m.m. på hele egnen.

Borgmester Woldhardt Madsen 1936

I april 1936 meddelte borgmester Valdemar Johansen, at han ville udtræde af Skive byråd for at koncentrere sig om sine opgaver for den kooperative bevægelse i Danmark. Som hans efterfølger valgtes trykker Woldhardt Madsen. Woldhardt Madsen var den første - og hidtil eneste - indfødte skibonit, der blev borgmester.

Med Woldhardt Madsens valg til borgmester fik Skive en ”professionel” borgmester. Hans forgængere havde alle haft erhvervsarbejde ved siden af: Hjalmar Kjems var lærer, H. Siboni overretssagfører, Michael Nielsen grosserer og Valdemar Johansen direktør for Gammelgårds Dampmølle. Kjems måtte stort set selv betale udgifterne ved at være borgmester, f.eks. løn til vikar, men efterhånden fik borgmesteren et beskedent

To konger på et billede – ”bykongen” Woldhardt Madsen og kong Frederik den 9. Dronning Ingrid hilser på en lille dreng, mens Woldhardt Madsen, stiftamtmand Egede Larsen og kong Frederik ser på.

vederlag for sit arbejde. I forbindelse med Woldhardt Madsens valg vedtog byrådets socialdemokratiske flertal at forhøje borgmesterlønnen til 4.800 kr. om året samt 1.000 kr. til repræsentation. Det var knapt nok til at leve af, men borgmesteren fik så formandsposten i socialudvalget, der også var lønnet. Efter socialreformen i 1933 samledes alle de sociale opgaver: fattigforsorg, ældreforsorg m.m. i dette udvalg.

Woldhardt Madsen overtog borgmesterposten et år før næste byrådsvalg, og for at sikre sig en retræte, søgte han orlov fra sin stilling som trykker på Skive Folkeblad. Den fik han uden videre bevilget af redaktør Carl Hansen, men han fik aldrig brug for den!

Ved byrådsvalget i 1937 fik Socialdemokratiet sit bedste valg nogensinde med næsten 57% af stemmerne, og det viste sig i ved de følgende valg, at Woldhardt Madsen sad urokkeligt i borgmesterstolen. Selv ikke da Socialdemokratiet i 1958 tabte flertallet, var der nogen tvivl om, at han skulle fortsætte. Woldhardt Madsens valg markerede et generationsskifte i Socialdemokratiet, og omtrent samtidig skete der et tilsvarende skift hos de radikale og på Skive Folkeblad, hvor Carl Hansen blev afløst af sin søn, Elin Hansen. På trods af megen polemik mellem de to partier i deres aviser, var der et tæt samarbejde med de radikale, så det var naturligt, at de radikale i 1958 og mange

år efter støttede den socialdemokratiske borgmester. Da der i 1966 blev ”rødt flertal” i byrådet, fik det da heller ingen konsekvenser for samarbejdet.

Woldhardt Madsen blev hurtigt ”bykonge”. Under besættelsen overtog han de tre vigtigste poster for den lokale arbejderbevægelse: Borgmester, formand for Socialdemokratisk Forening og for Arbejdernes Fællesorganisation. En stor del af det socialdemokratiske stemmetal udgjordes af hans personlige stemmer, som også kom fra folk, der ikke stemte socialdemokratisk ved folketingsvalgene.

I 1950 blev han valgt til formand for Købstadsforeningen - bykommunernes interesseorganisation. Det tvang ham til at tilbringe en del tid i København, men gav ham stor indflydelse på de danske kommuners forhold - og let adgang til ministerierne, hvad der næppe har været uden betydning, f.eks. for banegårdsprojektet, oprettelsen af Skive Seminarium og Skive Kaserne.

I 1967 valgte Woldhardt Madsen som 63-årig at trække sig tilbage efter 31 år som borgmester og 38 år som byrådsmedlem - begge Skive-rekorder! - for at blive direktør for Kreditforeningen af danske Kommuner. Som efterfølger valgtes den fire år yngre skatterådsformand Peter Kjærgaard. Han nåede også at sætte en Skive-rekord, idet han var fyldt 73 år, da han stoppede som borgmester.

Store planer i Skive

Woldhardt Madsens sikre position gjorde det muligt for ham at tænke og arbejde langsigtet. Han oplevede, at de planer for Skives udvikling, han som nytiltrådt borgmester var med til at udarbejde, blev fastholdt og gennemført, selvom det tog 20 år, fra planerne blev lavet, til de var udført!

I 1938 vedtog Rigsdagen en lov om byplanlægning, som pålagde købstadskommunerne at udarbejde byplaner for, hvordan kommunernes fysiske udvikling - industri- og boligarealer, veje, jernbaner m.m. - skulle foregå. I Skive havde byrådet flere gange, bl.a. i midten af 1920'erne, drøftet, om Skive skulle have en byplan, men det blev ved snakken. Nu kom der en lov - og så gik man - d.v.s. kasse- og regnskabsudvalget og stadsingeniøren m.fl. - i gang.

Byplanarbejdet blev tilsyneladende ikke påvirket af den tyske besættelse i 1940. Udvalget arbejdede fortrøstningsfuldt videre, og ved årsskiftet 1944-45 lå planerne klar:

- Skive søndre Landsogn (Årbjerg, Glattrup, Gammelgård, Egeris, Bilstrup, Svansø) og en del af det vestre landsogn (bl.a. Sdr. Dås-området) skulle indlemmes i Skive for at skaffe plads til såvel bolig- som industriområder.

- Skive-Stuer-banen skulle flyttes til nordsiden af Ådalen, og jernbanerne til Salling skulle føres vest om Skive forbi Frederiksdal Alle og under Holstebrovej. Der skulle bygges en ny hovedbanegård ved Liselund.

- Der skulle anlægges en ny Søndergade, som skulle binde den nye hovedbanegård sammen med bykernen.

En af de væsentligste grunde til Skive Byråds ønske om at få flyttet Skive Hovedbanegård var, at tog til og fra Nordsalling, Vestsalling og Havnen skulle krydse Østerbro. I 1930'erne var bommene på Østerbro nede over 30 gange om dagen!

- Der skulle anlægges en Skive-Herning landevej via Lundbro og Hagebro.
 - Der skulle anlægges et tredje havnebassin - sydhavnen - ud for Fjordvej.
- Umiddelbart efter krigen blev planerne suppleret med
- en forbindelsesvej fra Brårupvej til Resenvej
 - en ringvej fra Viborgvej via Strandvejen til Aage Niensensvej.

Bortset fra planerne om den nye sydhavn og havne-ringvejen blev planerne gennemført fra 1950 til 1970. Havneplanerne blev opgivet i 1949 efter pres fra staten. I maj 1949 var kasse- og regnskabsudvalget på besøg i trafikministeriet, og her fik man besked på, at staten ikke ville være med til, at Skive fik gennemført både banegårdsflytningen og havnebyggeriet på samme tid. Få dage senere fik kommunen brev fra Arbejdsministeriet om, at staten ville yde tilskud til banegårdsflytningen, så jordarbejdet kunne gå i gang senere på året - hvis byrådet ville udsætte havnen, ”idet man under hensyn til beskæftigelses- og materialsituationen ikke for tiden skønner det praktisk muligt at holde begge disse arbejder i gang samtidig.” Når Arbejdsministeriet var indblandet i sagen, skyldes det, at jordarbejderne ved projekter skulle udføres som nødhjælpsarbejder, delvist betalt af ministeriet.

Byrådets store flertal - minus de to radikale - valgte banegårdsflytningen, bl.a. fordi det var det største af projekterne og derfor ville give langt mere arbejde i det arbejdsløshedsplagede Skive.

Med byrådets beslutning i 1949 blev havneplanerne reelt opgivet. Da ”havneudvidelsen” endelig kom i 1960, bestod den i en opfyldning af arealet bag sydhavnens sydkaj.

Socialt Boligbyggeri og Arbejdernes Boligforening

I 1938 vedtog Rigsdagen en lov, der gav tilskud til opførelse af almennyttigt boligbyggeri først og fremmest til børnerige familier. Den nye lov vakte stor interesse i Tømmerernes fagforening i Skive, der bragte tanken frem i Arbejdernes Fællesorganisation. I 1938 tog Fællesorganisationens initiativ til oprettelse af en boligforening, der i 1940 udviklede sig til "Socialt Boligbyggeri i Skive". Formand for Fællesorganisationen var borgmester Woldhardt Madsen, der let fik byrådet med på boligforeningsideen, der kunne hjælpe med til at løse to store problemer: Boligmanglen og arbejdsløsheden. I 1940 opførte "Socialt Boligbyggeri" sine første byggerier: Blokkene på Holstebrovej 48 og rækkehuse i Brøndumsgade. Næsten alle de første beboere lånte pengene til indskud af Fællesorganisationen, der stod for administrationen, indtil "Socialt Boligbyggeri" formelt blev oprettet den 16. januar 1940. Den første bestyrelse bestod af repræsentanter for "Socialt Boligbyggeri" i København samt borgmester Woldhardt Madsen. I 1942 blev københavnerne afløst af lokale bestyrelsesmedlemmer, udpeget af byrådets partier. Først i 1972 fik de første afdelinger deres egen bestyrelse, og beboerne fik ret til at vælge to medlemmer til bestyrelsen.

Ikke alle i arbejderbevægelsen var helt tilfredse med "Socialt Boligbyggeri". Der blev ikke bygget nok, boligerne var forbeholdt børnerige familier, beboerne havde ingen indflydelse på selskabet - det var nogle af kritikpunkterne. På initiativ af børstenbinder Frederik Kühl blev der holdt et møde den 18. september 1942 om oprettelse af

Socialt Boligbyggeris afdeling, Holstebrovej 48, ca. 1940. Foto: Otto Friis.

en ”Andels-Boligforening” i Skive. På mødet, der samlede en snes interesserede, nedsatte man et udvalg på fem til at undersøge mulighederne. Den 13. oktober 1942 indkaldte gruppen til møde, hvor den fremlagde resultatet af undersøgelserne: Et forslag om at stifte en andelsboligforening, der skulle bygge en etageejendom med 24 lejligheder. Efter en diskussion om fordelene ved blokbyggeri kontra række- eller enkelthuse meldte 14 sig til at deltage i stiftelsen af ”Arbejdernes Andelsboligforening i Skive”. AAB’s bestyrelse bestod af beboere samt en kommunal repræsentant.

I februar 1943 vedtog Skive Byråd at sælge en grund ved Ringvejen til Andelsboligforeningen. På grund af materiale-mangel m.m. stod den første blok i ”Ringparken” først færdig i april 1944.

Det almennyttige eller sociale boligbyggeri var længe forbeholdt Skive. Først efter kommunalreformen i 1970 trængte boligformen langsomt ud i landkommunerne. I 1972 oprettedes Spøttrup Boligselskab, og i 1980’erne kom der byggeri i Fjends (1982), Sundsøre (1983) og Sallingsund (1986).

Aldersrenteboliger (Grønnegården) 1939

I 1933 vedtog Rigsdagen en lov om støtte til opførelse af boliger, hvor staten bl.a. gav tilskud til boliger for ældre, så huslejen i boligerne kunne holdes nede. Muligheden blev modtaget med kyshånd i Skive, fordi den samtidig kunne hjælpe på to af byens store problemer: Bolignøden og arbejdsløsheden i byggefagene.

Grønnegården, set fra Aakjærvej, ca. 1950. Foto: Otto Friis.

I Skive vedtog byrådet i 1937 at opføre en blok med 24 lejligheder ved stadion i Grønnegade. Den første blok, der stod færdig i 1939, blev bygget ved Aakjærvej op mod Frederiksgade. I blokken blev der 12 lejligheder for ægtepar og 12 for enlige. Blokken, der var tegnet af konstruktør P. Thomsen, blev opført af røde håndstrøgne sten. Der var centralvarme og radioinstallation i alle lejligheder, et WC for hver to lejligheder, varmt og koldt vand i alle køkkener og badeværelser i kælderens. Det ville koste 148.000 kr. at bygge blokken, og den ville få et årligt driftsunderskud på 7.000 kr., når statstilskuddet og lejeindtægten på hver ca. 6.000 kr. var trukket fra udgifterne.

I 1941 vedtog byrådet at bygge endnu en blok, denne gang ved Grønnegade op mod Frederiksgade. Blokken rummede 6 et-værelses lejligheder med kammer, og 18 et-værelses lejligheder med alkover til enker. Bygningen kostede ca. 220.000 kr. at opføre, heraf 20.000 kr. til centralvarmeanlæg. Denne udgift gav lidt debat i byrådet. De konservative mente, at man kunne spare centralvarmen og opsætte kakkelovn i stedet for. ”Det er en bolig for ældre borgere, der godt selv vil være i stand til at passe kakkelovnen,” sagde den konservative ordfører, men flertallet ønskede den moderne centralvarme.

Aldersrenteboligerne var meget eftertragtede, og i 1946 gik byggeriet af den tredje blok i gang. Den fjerde og sidste blok stod færdig i 1951. Tilsammen blev der 96 lejligheder i de fire blokke samt en pedelbolig.

Skive Stadion 1944

I 1936 rykkede Skive Idrætsklubs bedste fodboldhold op i den fornemste fodbolddrække i Jylland - den jyske mesterrække. SIK's bestyrelse gik straks i gang med at få bane og klubhusfaciliteterne i orden til den nye status. Allerede i eftersommeren havde man planerne klar: Stadion skulle flytte fra Grønnegade til ”Rosens Eng” mellem Anlægget og Engvej. Når man valgte denne placering, skyldtes det nok ikke mindst, at kommunen her allerede var i gang med at fylde engen op som et nødhjælpsarbejde for arbejdsløse, selvom flere, bl.a. SIK's tekniske konsulent, var betænkelig ved jordbundsforholdene og risikoen for oversvømmelse. Anlæggelse af idrætspladser var i det hele taget en populær måde at lave nødhjælpsarbejde på. Mange idrætsforeninger på engen fik deres idrætsplads på denne måde.

I 1939 blev den første ”Grønnegård” opført, og kommunen ønskede plads til flere blokke i Grønnegade. SIK's bestyrelse fik besked på at udarbejde en endelig plan for flytningen af stadion. Bestyrelsen havde lyttet til indvendingerne og foreslog nu, at det nye stadion skulle placeres på den tidligere ungskueplads ved Viborgvej op til kolonihaveområdet ved Engvang. Her ville kommunen have boligbyggeri, så SIK blev henvist til pladsen ved Engvej. Det accepterede SIK, og i maj 1941 gik arbejdet i gang.

Det var et led i aftalen mellem SIK og kommunen, at der skulle bygges et nyt klubhus med overdækket tilskuertribune på det nye stadion. P.g.a. materialemangelen under krigen blev det opgivet, og kommunen flyttede i stedet det gamle klubhus fra Grønne-

Skive Stadion med det røde klubhus fra Aakjærvej ca. 1950. Skive Museum ses til højre.

gade til Engvej. Flytningen kostede 12.000 kr., måske mere, end hvis man havde kunnet bygge nyt.

I foråret 1944 var det nye stadion ved at være klar til indvielse. Det skulle bruges af byens to store idrætsklubber, SIK og Arbejdernes Idrætsforening (oprettet i 1930). De to foreninger havde flere gange forsøgt at slå sig sammen til en klub, men uden held. Det viste sig også, trods forsøg fra byrådet på at forlige klubberne, at modsætningerne i foråret 1944 var så store, at klubberne end ikke kunne blive enige om at foretage indvielsen af stadion i fællesskab. Derfor blev stadion indviet to gange i juni 1944 - og umiddelbart efter ”overtaget” af besættelsesmagten, der allerede havde lagt deres klamme hånd på stadion i Grønnegade.

H.R. Brøcker og Skiveposten

Nu bliver der ballade i Skive - sådan hilste Skive Venstreblad i 1929 landsretssagfører H.R. Brøcker velkommen til byen. Bladet fik fuldstændig ret i denne velkomst. I løbet af 1930'erne kom det til mange store opgør i pressen og i retten med Brøcker som en meget aktiv deltager. Striden stod især mellem Brøcker og redaktørerne Carl Hansen, Skive Folkeblad, N. Nørhave Nielsen, Skive Socialdemokrat og C.A. Hansen, Skive Venstreblad. Efter sagerne på P. Sabroes Børnehjem og opgøret om Skive Bank var Skive kendt for en overordentlig hård tone i pressen, men det skulle blive værre i

"Skiveposten"s redaktion i Nørregade 25 ca. 1938.

1930'erne. En sag som et slagsmål mellem Brøcker og redaktør C.A. Hansen ved et VU-bal i teatersalen kunne f.eks. fylde adskillige avissider!

Det store opgør kom i forbindelse med den såkaldte Brårup-sag, hvor lærerinden var blevet anklaget for at slå børnene. Anklagerne mod lærerinden kom fra socialdemokrater i Brårup, som gik til formanden for skolekommissionen, redaktør Nørhave Nielsen. Lærerinden rejste injuriersag mod anklagerne og hyrede Brøcker som sin forsvarer. Hun og hendes bror var Venstrefolk, så hun blev støttet af Skive Venstreblad i den årelange avispolemik, der fulgte, mens Socialdemokraten selvfølgelig støttede sin redaktør. Redaktør Carl Hansen, Skive Folkeblad, kastede sig ivrigt ind i debatten på Nørhave Nielsens side.

Et flittigt anvendt våben i den hårde strid var injuriersagerne. Brøcker var som jurist en dreven bruger af dette våben, og det lykkedes ham faktisk i 1938 at få idømt bl.a. redaktør Carl Hansen meget store bøder i Højesteret. Efter dommen i Højesteret valgte Folkebladets bestyrelse at give avisen en ny ledelse med bl.a. Carl Hansens søn, Elin Hansen, som redaktør.

Og da dommeren i Skive søgte væk, valgte Justitsministeriet at udnævne dommerfuldmægtig og borgmester i Holstebro, Knud Lorentzen, til dommer i Skive med den klare opgave at skabe ro i Skive Ret!

Med den behandling, Brøcker fik i Skivepressen, kan det vel ikke undre, at han var meget utilfreds med presseforholdene i Skive. Utilfredsheden fik ham i 1938-1939 til

at udgive ugebladet ”Skiveposten”. Bladet var en blanding af indlæg fra Brøcker og sympatisører i stridighederne med Skive-redaktørerne, lokalt nyt, billeder af flotte badepiger og Ugens Prædiken - lidt for enhver smag.

Skiveposten udkom kun i trekvart år. Det kneb at tegne annoncer nok til bladet, så det var en dyr fornøjelse for Brøcker at have sit eget blad, selv om han ”lod redaktørerne betale” bladet med de erstatninger, de blev dømt til at betale til ham. Han forsøgte at tegne aktier i ”A/S Skiveposten” og få folk til at betale for ugebladet – uden held. Den 24. juni 1939 udkom sidste nummer.

Spøttrup 1941

I 1903 blev Spøttrup købt af Chr. Toft. Selve borgen var ved overtagelsen i meget dårlig stand, og Toft nøjedes med at istandsætte den del af borgen, som familien boede i. Den øvrige del fik lov til at forfalde, og det udløste stærk offentlig kritik. Toft forlangte et offentligt tilskud til at vedligeholde bygningerne, ellers ville han rive dem ned! Statens Bygningssyn greb ind og nedlagde forbud mod, at Toft foretog sig noget med bygningerne uden godkendelse. Toft svarede igen med et sagsanlæg mod staten, men tabte sagen. Takket være tilskud fra Ny Carlsbergfondet tilbød staten at købe borgen

Istandsættelsen af Spøttrup Borg blev gennemført i 1938-1940. Etableringen af voldanlægget blev udført som et beskæftigelsesarbejde for arbejdsmænd.

med have for 60.000 kr., men det afslog Toft, som ikke mente, beløbet var stort nok.

I 1926 blev hans søn, Peder Blichert Toft, forpagter på Spøttrup. Peder Blichert Toft lod besøgende se borgen mod betaling, men den fungerede først og fremmest som privatbolig. Det var den måske blevet ved med, hvis ikke en stor brand den 3. marts 1937 havde lagt Spøttrups avlsbygninger i ruiner. Avlsbygningerne dækkede hele den nuværende parkeringsplads.

Indenrigsminister Bertel Dahlgaard, hans svoger, den radikale landstingsmand Gudik Gudiksen, og andre lokale politikere gjorde Statens Jordbrugsudvalg opmærksom på, at Spøttrup med de nedbrændte avlsbygninger var velegnet til udstykning til husmandsbrug. Jordlovsudvalget købte Spøttrup med bygninger og jord - 338 hektar - for 380.500 kr. Jorden blev udstykket til 28 husmandsbrug og mindre gårdbrug.

Selve borgen med knap 9 hektar jord solgte jordlovsudvalget til Indenrigsministeriet for 81.000. Allerede i 1921 havde arkitekt Mogens Clemmensen lavet en restaureringsplan for borgen. Planen blev fundet frem igen, og fra 1937-1941 blev Spøttrup istandsat. Som så ofte i disse år som et nødhjælpsarbejde for arbejdsløse.

Den 15. juni 1941 blev Borgen åbnet for publikum. Den var blevet gennemrestaureret indvendig, og murene, der havde været hvidkalkede, var blevet afrenset, så man igen kunne se de røde munkestensmure. Syd for borgen var der anlagt parkeringsplads og opført en restauration. Bag restauranten var anlagt en urtehave med middelalderlige helseurter.

Borgen var kun åben i sommermånederne - resten af året var der dejligt fredeligt. Der blev modstandsbevægelsen i Skive opmærksom på. Ledelsen aftalte med gartner W. Nissen, at borgen kunne bruges til opbevaring af nedkastede våben. Den 9. januar 1945 blev dele af modstandsbevægelsen i Skive optrævlet af tyskerne. Under tortur fortalte modstandsbevægelsens byleder, at der var skjult våben på Spøttrup. Tyskerne skyndte sig ud til Spøttrup, hvor de fandt våben og ammunition til 1.000 mand. Det var tyskeres største våbenfund under krigen - og en slem streg i regningen for modstandsbevægelsen!

Skive Museum 1942

Omkring 1900 opstod der en kolossal interesse for den lokale kulturhistorie, ikke mindst under inspiration fra historieundervisningen på højskolerne. Overalt i Danmark blev der oprettet "historiske samfund", der udgav lokalhistoriske årbøger, arbejdede for fredning af historiske minder og på at få oprettet et lokalt museum.

Skiveegnen fik sit historiske samfund den 11. december 1908. "Historisk Samfund for Skive & Omegn" tog straks fat på opgaverne. I 1909 udkom det første bind af den lokalhistoriske årbog "Skivebogen", som dens redaktør fra 1910-1925, digteren Jeppe Aakjær, døbte den.

Kort tid efter Samfundets stiftelse nedsatte det et museumsudvalg, der fik et par lokaler stillet til rådighed af Skive Byråd i den tidligere skole i Østergade 6. I 1910 fik

Skive Museum blev tegnet af arkitekt Leopold Teschl, arkitekt Toft Hansens tegnestue i Skive, i 1930'ernes funkisstil. Den markante bygning var beklædt med hvide Hasleklinker.

museumsudvalget et rummeligt lokale på førstesalen i Skive Folkeblads bygning i Torvegade 7. Nu kunne udvalget med træhandler Niels Sørensen, Lem, i spidsen, for alvor gå i gang med at samle ind. Men ak, her kunne man kun være indtil 1913, hvorefter museets samling blev pakket ned og anbragt på loftet på Rådhuset. En dag fik Else Christensen ("Mor Else"), der havde overtaget opsynet med samlingen, besked om, at nu stod den ude på Torvet! Hun måtte skynde sig op på Torvet for at passe på, at der ikke forsvandt nogle genstande. Herefter fik museet igen plads hos Folkebladet, denne gang i en lille kvistlejlighed.

Hvis man ville have et museum i Skive - og det var der nogle, der ville - var det nødvendigt at få en museumsbygning. Enten en eksisterende eller en ny. Der blev peget på adskillige eksisterende: Gl. Skivehus, Alderdomshjemmet på Kielgastvej, Skive Apotek i Slotsgade, Logebygningen på Nørre Alle, Laust Nielsens gamle lade på Resenvej 5. Hver gang, der var en ledig bygning i Skive, var der en, der foreslog, at her kunne der være museum!

I begyndelsen af 1930'erne stod det klart for de museumsinteresserede, at hvis Skivevegnen skulle have et ordentligt museum, måtte der bygges. I 1931 forærede Grønlandsforskeren, dr. Lauge Koch, en stor Grønlandssamling til det kommende museum, og det blev startskuddet til, at der blev nedsat en bredt sammensat komite, der skulle gennemføre museumsbyggeriet. Heller ikke det kom der noget ud af. I de følgende år nævnes Krabbesholm, Adelgade 3 og Adelgade 22 som mulige museumsadresser.

I 1935 vedtog Skive Byråd at stille en grund i Anlægget til rådighed for et museum.

Det satte skub i indsamlingsarbejdet. Der blev holdt lotteri, dilettant og meget andet. Et højdepunkt var, da indianerhøvdingen ”Rullende Torden” og 29 dansk-amerikanere gav danseopvisning til fordel for museumsbyggeriet i teatersalen.

Imens voksede samlingerne. Man havde oldtidssamlingen, en samling fra nyere tid, grønlandsamlingen og nu fik man materialet fra A.W. Sandbergs vikingefilm: et 23 m. langt jernalderhus, et 19 m. langt vikingskib, der skulle ligge i en lille sø ved museet. I 1936 fik man det første maleri, og i 1937 erhvervede museet 213 tegninger og skitser af ”Skivemaleren” Chr. Dalsgaard. Der var begyndelsen til en kunstafdeling.

I 1940 var indsamlingen nået op på 141.000 kr. Arkitekt Toft Hansens tegnestue havde - ved arkitekt Leopold Teschl - tegnet en museumsbygning i moderne funkisstil med to høje sale til kunst og Grønlandssamling. Sidstnævnte havde gulv af grønlandsk marmor.

P.g.a. krigen tog det to år, inden bygningen var helt færdig. Den blev taget i brug til kunststillinger allerede i efteråret 1941, men selve indvielsen foregik først den 10. juli 1942 ved en stor folkefest med tusinder af deltagere.

Rationering 1939

Ved krigsudbruddet den 1. september 1939 gik der straks en hamstringsbølge hen over Danmark. Alle huskede situationen under Første verdenskrig, så det var med at få slæbt til huse!

Staten var også forberedt. Den 8. oktober 1939 blev der indført sukkerrationering, og straks efter blev te og kaffe rationeret. Samtidig blev der indført maksimalpriser for at sikre, at folk med små indkomster havde mulighed for at købe vigtige varer. Staten bestemte, hvad varerne måtte koste, og hvilken kvalitet de skulle have. Det sidste for at forhindre, at fabrikanterne forringede deres varer for at få en ekstra fortjeneste.

Det var kun livsvigtige varer, der blev rationeret. Tobak var ikke rationeret, men for at tækkes kunderne, fordelte mange handlende tobakken, så alle rygere fik mulighed for at få tobak. Det samme gjaldt en lang række andre varer, som heller ikke var rationerede. De handlende fik tildelt en bestemt mængde varer, som de så selv måtte sørge for at fordele mellem deres kunder. Selv varer, der var rationerede, blev fordelt mellem kunderne. Det var nemlig ikke altid, leverancerne var store nok til, at alle kunder kunne få, selvom de havde rationeringsmærker.

I halen på rationeringen fulgte ”sortbørshandlen”. På den ”sorte børs” kunne man købe rationeringsmærker og mangelvarer.

Varemanglen skabte mange nye virksomheder. ”Forfødning” og ”opmaskning” af gamle strømper gav arbejde til adskillige syersker, og kaninskind, hundeskin og katteskind blev eftertragtede varer. Skindhandlerne betalte 10 kr. for et katteskind, og det gav anledning til en artikel i Skive Folkeblad under overskriften: ”Mis er i fare!”. I artiklen fortælles bl.a., at kattene på landet flere steder stort set var forsvundet! Der fortælles også om en mand, der kom ind til en af Skives læderhandlere. Samtidig kom en anden

Manglen på benzin skabte basis for en produktion af gasgeneratorer til biler: GYRO fik eneforhandling af Wodskou generatorer, der kunne fungere både på tøv og træ. Her viser mekaniker Peter Iversen en generator på en rutebil, som holder bag Brogården.

mand med en kat, han ville sælge. Den første mand så på katten og genkendte den. Det var hans egen kære mis, der lå der på disken!

Det varede adskillige år efter krigen, inden den sidste rationering blev ophævet. Ved årsskiftet 1952/53 blev kul og koksrationeringen afskaffet, og så gik det ellers opad med forbruget!

Kaffeerstatning 1940

Kaffe var en nødvendig, men dyr ting. Hvis man ville strække den længere, kunne man blande kaffen med Rich's eller Danmarks eller hvad man ellers kaldte disse blandinger af cikorie, korn, roer m.m., som man blandede i kaffen.

Efter krigsudbruddet i 1939 begyndte det hurtigt at knibe med overhovedet at få nogle kaffebønner til at blande i, og det skabte et stort marked for kaffeerstatning. I begyndelsen af 1940'erne var der ikke mindre end 6 kaffeerstatningsfabrikker i Skive, heriblandt kafferisterierne Skive Kafferisteri, Vestre Kafferisteri, Javarista og Mokka-Compagniet i Frederiksgade 7.

Sidstnævnte udviklede sig til at en Skives store virksomheder med 30-40 ansatte, heraf 3/4 kvinder. Mokka-Compagniets "Mokka-Erstatning" var forsynet med en blå banderole og fik derfor kælenavnet "den med det blå bånd." Varemærket blev slået fast med effektiv reklame i aviser, blade og biografer. I 1945 fik firmaet fremstillet en 4 minutter lang tegnefilm, der blev vist i biograferne i over 10 år.

Efter befrielsen kom kaffen snart igen, men mange havde fået smag for tilsætningen og kunne ikke tænke sig at drikke den uden! Mokka-Compagniet fortsatte med at fremstille "den med det blå bånd" indtil 1962, og man skal helt frem til slutningen af 1960'erne, før kaffeerstatningen forsvandt fra de fleste butikkers hylder.

"Mokka-Compagniet"s pakkeri i Frederiksgade 7. Kvinderne er i færd med at pakke erstatningskaffe – "den med det blåa Baand". Foto: C. Hadrup.

Tøjomsyningscentralen 1944

Varemanglen skabte også basis for helt nye forretninger. Pludselig blev det en givtig forretning at maske strømper op og sy ”nyt” tøj af gamle klæder, gardiner, tæpper m.m. Nyt tøj var rationeret og forbeholdt folk i arbejde, så det gjaldt om at genbruge så meget som muligt.

Tøjmanglen var baggrunden for oprettelsen af Tøjomsyningscentralen den 11. januar 1944. Centralen fik lokaler i Odd Fellow-logen i Sallinggade, fordi man så håbede, at tyskerne ikke ville beslaglægge bygningen.

Bag den nye virksomhed stod Kvindeligt Arbejderforbund, Socialdemokratisk Kvindeudvalg, Skive Husmoderforening, Beklædningshjælpen (Børnehjælpsdagens ”bagmænd”) samt Landsforeningen til Arbejdsløshedens bekæmpelse. Tøjomsyningscentralen var nemlig et beskæftigelsesprojekt. Arbejdsministeriet betalte 120 % af lønudgifterne i tilskud, men så kunne kunderne også få syet for ti øre i timen!

Tøjomsyningscentralen kunne bruges af ubemidlede med børn under 15 år eller syge eller invalide enlige, der ikke var i stand til at sy. Derfor skulle kunderne medbringe skattebillet, når de afleverede deres rengjorte og opsprættede tøj til omsyning. De skulle også ”tage tråd med om muligt, og i øvrigt beder centralen alle, der har tøjstumper, som kan bruges til lapning, samt foer, om at tænke på centralen, idet man mangler den slags ting meget hårdt. Det behøver ikke være store regelmæssige stykker, praktisk taget alt kan bruges.”

Efter befrielsen blev det igen muligt at købe nyt tøj, men Tøjomsyningscentralen blev først nedlagt i 1951. I løbet af de 7 år, den eksisterede, fik 3.000 kunder syet 50.000 ”nye” klædningsstykker af gammelt tøj.

”Tøjomsyningscentralen”s systue i Odd Fellowlogen, Sallinggade 4. Systuens leder, Nanna Nielsen, står til højre.

Børnehjælpsdagene 1943

Den første børnehjælpsdag blev afholdt 1904 i København. I Skive gjorde man et forsøg i 1920, men uden resultat. Det lykkedes først at komme i gang i Skive 40 år efter!

I november 1939 opfordrede ”Beklædningshjælpen”, en komite med pastor Chr. Haahr i spidsen, til at aflevere tøj, sko m.m., som man ikke længere brugte, til komiteen, som ville uddele dem til trængende i samarbejde med kommunens socialudvalg. Efter besættelsen blev behovet for tøjhjælp endnu større, samtidig med at det blev sværere at skaffe tøj og sko til uddeling. I foråret 1943 løb Beklædningshjælpen tør for midler. En indsamling indbragte 5.500 kr., og samtidig blev der taget to initiativer, der skulle bringe penge i Beklædningshjælpens kasse. Arbejdernes Fællesorganisation holdt den 9. august ”Fagenes fest” - den første i Skive - der gav et overskud på 1.684,06 kr. Beklædningshjælpen gik også selv i gang med at skaffe penge. I juni 1943 afholdt komiteen et møde, hvor den garvede festarrangør, manufakturhandler Bernhard Fogh, fremlagde et forslag fra ham og pastor Haahr om at afholde en Børnehjælpsdag i Skive. Med Bernhard Fogh i spidsen gik man i gang med at arrangere en todages byfest med tombola, bortlodning, sportsaktiviteter for børn, dilettantkomedie, stort optog gennem byen og dukkevognsoptog. Alt var klar til to festdage den 4. og 5. september 1943, da folkestrejker over store dele af Danmark den 29. august tvang Scavenius-regeringen til at trække sig tilbage. Tyskerne indførte undtagelsestilstand - og Børnehjælpsdagene blev udsat indtil videre. Kun bortlodningen blev gennemført: Den første oktober fortal-

Pigernes dukkevognsoptog er en af Børnehjælpsdagens mest sejlivede traditioner. Her kører pigerne hen ad Nørregade på vej mod Nørreport i 1954.

te byens aviser, hvem de heldige vindere af ”et sæt børnetøj, standardpakke”, ”et par lange damesportsbenklæder”, ”drengepullover” m.m. var.

I 1944 afholdt Beklædningshjælpen en vellykket en-dags Børnehjælpsdag med et overskud på 10.000 kr. I 1945 afholdt man nok en en-dags fest med succes, og fra 1946 gik man over til at feste to dage, lørdag og søndag. Selvom Børnehjælpsdagene i perioder har strakt sig over 3-4 dage, har weekenden - som blev indført i slutningen af 1940'erne - altid været kernen i Børnehjælpsdagene.

Lørdagen blev indledt med musik i byens gader. Om formiddagen var der boder på Torvet og ”optøjer” - udklædte skibonitter, der med alle fredelige midler samlede penge ind i deres raslebøsser. Om eftermiddagen var der optog af dukkevogne og derefter det store optog på en snes flot pyntede vogne og flere orkestre. Optoget endte på Festpladsen på Aakjærvej, hvor der var tivoli og optræden i ”Cirkus Fidusia” og ”Den lille Variete”.

Søndag var der på ny musik i gaderne om morgenen. Om eftermiddagen blev optoget gentaget, festpladsen var åben med optræden som om lørdagen, og kl. 24 sluttede Børnehjælpsdagene med et stort festfyrværkeri.

Dette skema - med variationer - var grundlaget for en stor folkefest, der samlede 10-15.000 deltagere i 1950'erne. Efter krigen var det Børnehjælpsdagens formål at samle penge ind til børn og unge. Fra 1946 til 1962 koncentrerede man sig om at skaffe børnehaver i Skive. Der blev givet penge til udvidelse af Norgaards Børnehave i Asylgade. I 1948 tog man fat på at skabe grundlag for et ”børnedaghjem”, og da det stod færdigt på Norgårdsvej i 1956, tog man fat på at samle ind til et tilsvarende i den sydlige bydel: Gammelgårdsvej i 1967. På dette tidspunkt havde børnehjælpsdagskomiteen ”bredt sig” til andre områder af betydning for børn og unge: I 1961 købtes den tidligere præstegård i Vester Vandet til lejrskole og i 1963 bestemte man sig for at arbejde på, at Skive kunne få et friluftsbad. Det blev begyndelsen til Skive-Hallen.

Modstandsbevægelsen

Efter Tysklands besættelse af Danmark den 9. april 1940 gik der kun nogle måneder, inden de første tegn på modstand mod besættelsesmagten viste sig. I første omgang bl.a. ved oprettelsen af Dansk Ungdomssamvirke, hvor ungdomsforeninger m.fl. mødtes på tværpolitisk grundlag for at drøfte, hvad der kunne gøres.

Den 22. juni 1941 blev Danmarks kommunistiske Parti forbudt, og flere hundrede kommunister, bl.a. snedker Nikolaj Jensen, Roslev, og fisker Magnus Søndergaard, Rødding, der begge var medlemmer af DKP's centralkomite, blev arresteret af det danske politi. DKP ”gik under jorden” og begyndte et illegalt modstandsarbejde, i første omgang ved uddeling af illegale blade, som blev bragt til Skive af rejsende kurerer. I september 1943 begyndte DKP at trykke sit eget illegale blad, ”Ny Tid”, og omtrent samtidig gik DKP i samarbejde med byens andre modstandsgrupper.

I januar 1942 oprettede nogle unge med baggrund i spejderbevægelsen og Konser-

Modstandsfolk demonstrerer, hvordan plastisk sprængstof gøres klar til en jernbanesabotage. Fra venstre ses Thorkild Andersen, Ejnar Sigaard og Svend Aage Hansen.

vativ Ungdom "Skive Terrænsportsforening". Til formand valgte man toldassistent Anton Jensen, der var løjtnant og spejderfører. Til næstformand valgtes lærer Knud Nørlem Andersen, ligeledes løjtnant. Under undtagelsestilstanden den 29. august 1943 blev Anton Jensen arresteret, og da han blev frigivet, gik han under jorden og blev under dæknavnet "Toldstrup" nedkastningschef for det nordlige Jylland.

Flere steder på egnen var velegnede til nedkastning af våben, bl.a. områder ved Birkesø og Grimme bakker ved Flyndersø. De første nedkastninger skete på Gammelstrup Hede i efteråret 1943. Våbnene blev modtaget af "Stoholmgruppen", der blev oprettet i september 1943. Gruppen bestod af 11 medlemmer, 2 fra Viborg, 2 fra Skive og de øvrige fra Stoholm-området. Den 13. januar 1944 blev 9 af Stoholm-gruppens medlemmer arresteret af det tyske Gestapo. Skovfoged Johannes Alsbjerg flygtede ud i skoven, hvor han senere blev fundet død. Et af medlemmerne fra Skive blev advaret og nåede at komme væk.

Herefter overtog medlemmer af Skive Terrænsportsforening opgaven med at modtage og fjerne nedkastede våben. Efter Toldstrups afrejse blev gruppen en kort tid ledet af prokurist Erik Hansen. Han blev efterfulgt af fabrikant Poul Møller, Skivehus Asphalt og Tagpapfabrik, som fik kontakt med kommunisterne og med en gruppe unge socialdemokrater. Det blev begyndelsen til en samling af de forskellige modstandsgrupper under en fælles ledelse, der refererede til ledelsen af den jyske modstandsbevægelse. I

sommeren 1944 måtte Poul Møller flygte fra Skive, og han blev efterfulgt som byleder af lærer Knud Nørlem Andersen. I juni 1944 blev lederne af kommunisterne arresteret og sendt i tysk fængsel. Her døde Henry Hede og Fritz Nielsen i december 1944.

I december 1944 fik Skive sit andet illegale blad, ”Baunen”. Bladet blev startet af tre unge modstandsfolk på omkring de 18 år med byledelsens godkendelse. Socialdemokratiske modstandsfolk udgav ”Folkeviljen”, der udkom med lokalt trykte sider sat ind i bladet.

Den 9. januar 1945 slog tyskerne til igen. Takket være stikkeri kunne tyskerne bl.a. arrestere byleder Knud Nørlem Andersen og bager Voss Pedersen, der begge døde efter befrielsen. Den tyske aktion tvang mange af modstandsbevægelsens mest erfarne mænd til at forlade Skive. Det blev nødvendigt at reorganisere modstandsbevægelsen. Opgaven blev lagt på den unge Willy Jensen, der kom til Skive som ny byleder i begyndelsen af februar 1945. I de følgende par måneder fik han - sammen med hjælpere fra Skive, bl.a. sin næstkommanderende Ib Dragheim - opbygget en modstandsbevægelse med flere hundrede medlemmer i Skive, ligesom der blev opstillet grupper i Salling og Fjends. I marts 1945 kom der gang i våbenmodtagelsen igen. Ved en nedkastning på Ørum Hede i april blev Tage Nielsen ramt af en maskingeværssalve fra et tysk fly og døde, inden en ambulance nåede frem.

Der var forholdsvis fredeligt på Skiveegnen under krigen, og det skyldes først og fremmest, at egnen fra efteråret 1943 af modstandsbevægelsen blev ”reserveret” til våbennedkastninger. For at få fred til at nedtage våben valgte modstandsbevægelsens ledelse at holde igen med sabotager. Der blev lavet sabotager mod jernbanerne, mod bl.a. masterne, der førte strømmen ind til Højspændingsværket og mod Glyngøre Fiskeindustri, der var blevet tvunget til at levere til tyskerne. Til gengæld lavede nogle tyskere i april 1945 ”schalburgtage” mod Topps konditori og Friis Farsø konditori i Frederiksgade. Begge steder sprængtes en bombe uden for forretningen, vistnok en hævnakt, fordi de havde nægtet at sælge lagkager til en tysk underofficer!

Befrielsen 1945

Den 4. maj sad ledelsen af modstandsbevægelsen i Skive i kriminalpolitiets tidligere kontorer i Thinggade, hvor man havde oprettet kontor med telefon og vagter udenfor med maskinpistoler og håndgranater. Da befrielsesbudskabet om de tyske troppers kapitulation lød i BBC's danske udsendelse kl. 20.30, fik man travlt. De planer, som modstandsbevægelsens landsledelse havde udarbejdet for det tilfælde, at tyskerne skulle nedkæmpes med våben, blev lagt væk. Nu skulle man i gang med at oprette ro og orden, herunder arrestere tyskerhåndlangere, værnemagere m.m.

Imens var der fest i gaderne. Folk rev mørklægningsgardinerne ned fra vinduerne og satte levende lys i dem. I tusindvis af mennesker strømmede ud på gaderne og samledes efterhånden på Torvet, hvor der blev holdt flere taler. Nogle tog fat på at straffe tyskernes hjælpere. Der blev klippet mange ”tyskerpiger” om aftenen, og modstandsbevægelsen valgte at sætte en del af pigerne i beskyttelsesarrest.

Skive Torv fyldt med glade skibonitter den 5. maj 1945.

Den tyske kapitulation skete først den 5. maj om formiddagen, og derfor kunne man om morgenen se tyske soldater gå rundt mellem festende danskere. I løbet af dagen fik modstandsbevægelsen besat nøgleposter som posthuset, banegårdene og de kommunale værker. Man havde bevæbnede patruljer gående rundt i byen og kontrolposter ved indfaldsvejene. Modstandsgrupperne i Salling og Fjends var kaldt til Skive for at deltage i den store bevogtningsopgave.

I løbet af den 6. maj blev tyskerne, der bl.a. boede på "Hotel Phønix", "Kilden", Teknisk Skole m.m. samlet på Nordre Skole i Jyllandsgade, og det lykkedes modstandsbevægelsen at få dem transporteret videre til Viborg den 8. maj med undtagelse af syge soldater, der ikke kunne tåle at flyttes.

Den 12. maj blev politiet, der havde været ude af funktion siden den 19. september 1944, genindsat. Politiet overtog modstandsbevægelsens bevogtningsopgaver m.m. med hjælp fra modstandsfolk, for politiet var ikke talstærkt nok til at klare opgaverne alene.

Den 23. maj blev Skive endelig "befriet" af englænderne. Nogle engelske soldater, der kedede sig i Århus, havde fundet på at køre rundt til nogle af de jyske byer i deres kampvogne. I hver by blev de hyldet af tusindtallige skarer af taknemmelige danskere. I Skive blev de modtaget af 5-6.000 jublende mennesker på Østertorv, hvor der blev holdt taler af borgmester Woldhardt Madsen og bykommandant Winther (Willy Jensen). Herefter begyndte hverdagen for alvor at vende tilbage.

De tyske flygtninge 1945

I de sidste krigsmåneder tvangsforflyttede den tyske hær i hundredtusind af tyskere i det daværende Østtyskland, efterhånden som de tyske hære måtte trække sig tilbage for den sovjetiske "røde arme". Flygtningene blev sejlet til Danmark. I alt kom der ca. 300.000 tyskere til Danmark, mest ældre mænd, kvinder og børn samt uarbejdsdygtige. Tyskerne blev anbragt på skoler, højskoler, hoteller, forsamlingshuse m.m., alle steder, hvor der var plads.

De første flygtninge kom til Skive den 3. marts 1945. De blev indkvarteret 14 steder i byen samt 8 steder i Breum, Durup, Selde Jebjerg og Roslev. I alt modtog egnen ca. 2.500 flygtninge.

Efter befrielsen blev det overladt til kommunerne med borgmesteren som øverste leder at tage sig flygtningene. Den første opgave var at begrænse risikoen for smitsomme sygdomme, og derfor blev det besluttet at samle egnens flygtninge i to tyske militærlejre i Jegstrup, som var blevet bygget under krigen. Her blev der indrettet en "flygtningeby" med skole, lazaret, værksteder, køkken samt kontorer for lejrledelsen. Flygtningene byggede selv en kirke af gamle pakkasser og et børnehjem til 40 forældreløse børn af genbrugte mursten.

Den 10. maj 1945 begyndte man at tømme indkvarteringsstederne i Skive, og allerede den 18. juni var byen tømt for flygtninge bortset fra Hotel "Phønix" (det nuværende kommunekontor), der blev rømmet den 24. januar 1946, og Brårup Skole, der blev rømmet den 22. februar 1946 - efter næsten 6 års tysk "besættelse". Selde Afholdsho-

Modstandsfolk fra Skive på razzia i flygtningelejren i Jegstrup den 30. maj 1945

tel blev tømt den 25. juli 1945, Breum Afholdshjem og Roslev Hotel den 1. august 1945, Jebjerg og resten af stederne i Roslev den 20. august og Durup den 17. december 1945.

I løbet af 1946 blev den mindste lejr i Jegstrup tømt, og de resterende flygtninge blev samlet i 54 barakker i den store Jegstruplejr. På dette tidspunkt var de første flygtninge sendt til Tyskland. Midt i marts 1947 blev de sidste 1.107 flygtninge flyttet fra Jegstruplejr til lejren i Grove-Gedhus og derfra videre til Vesttyskland. I 1949 forlod de sidste tyske flygtninge Danmark.

Flygtningebarakkerne blev købt af Skive kommune, der solgte en del af træbarakkerne og benyttede resten af dem til husvildeboliger. I slutningen af 1950'erne blev barakkerne lejet ud til virksomhederne "Skivehus Korkfabrik" og "Dantherm".

De tidligere tyskerbarakker i Jegstrup blev i september 1959 til fabriksbygninger for den nytillflyttede virksomhed "Dantherm." Foto 1958.

Salling Bank 1936-1945

Fra krise til pengerigelighed

Midt i 1930'erne forbedredes landbrugets økonomiske forhold, og det smittede af på Salling Bank. Renter og afdrag gik lettere ind, og bankens omsætning steg. I 1926 var bankens balance på 6 mill., ti år senere var den næsten fordoblet til 11,6 mill. kr. På dette niveau holdt den sig indtil udbruddet af Anden Verdenskrig. Lidt af væksten kom Fjandboerne til gode. I 1938 åbnede Salling Bank sin anden filial i Stoholm.

Folk begyndte at gøre mere brug af banken. Det blev almindeligt at bruge checks, så man blev fri for at gå rundt med store beløb i kontanter på sig. Banken tænkte også på sparerne. Den udleverede nydelige sparebøsser formet som bøger til sparerne, for, som bankdirektør Werner forklarede i 1938, ”det er jo af betydning, at det går op for folk, hvor stor en værdi det er at have en konto i banken. Og erfaringen viser jo, at når kontoen først er oprettet, vokser den som regel, og den kan således danne det økonomiske grundlag for kontohaverens liv.”

Efter krigsudbruddet den 1. september 1939 steg bankens balance. I 1942 nåede den op på 15,5 mill., og derefter steg og steg den. Stigningen skyldtes først og fremmest, at

Personalet i Salling Bank i 1930'erne.

Direktørerne Werner og Goul læner sig op ad skranken til venstre. Til højre står kasserer P.H. Schou med armene på ryggen og fuldmægtig Mads Møller står lige bag søjlen.

Direktørerne P. Goul og L.P. Werner i Salling Banks direktionslokale ca. 1945. På væggen hænger fotos af tidligere formænd og direktører.

det ikke var let at bruge penge! Der blev næsten ingen varer indført fra udlandet, og varemanglen gjorde, at alt kunne sælges! Butikkernes varelagre blev tømt, og indtægterne endte i banken, for der var ikke så meget andet at gøre! Lærer Niels P. Bjerregaard har malende beskrevet bankens situation sådan i Salling Banks 50 års jubilæumsskrift: ”Der opstod i den sidste del af krigen dette sære forhold, at bankerne var uinteresserede i at modtage indskud, ja, man var næsten ked af alle de løse penge, hvilket vel nok må siges at være et særsyn inden for bankverdenen.” Indlånsrenten blev sat ned, men lige meget hjalp det. Bankens balance steg med ca. 20 % pr. i de sidste to krigsår, samtidig med at udlånene faldt. I 1944 havde banken lånt 8,1 mill. kr. ud, men indlånene var over dobbelt så store: 16,6 mill. Det blev svært at tjene penge til aktionærerne. Udbyttet blev sat ned til 6 %.

I slutningen af juli 1945 gennemførte regeringen og Nationalbanken en pengeombytning og kontrol af alle bankkonti, værdipapirer m.m. Formålet var at få opsuget de ”sorte penge”, der i rigt mål havde cirkuleret i de sidste, temmelig lovløse krigsår, men selvom pengeombytningen bragte en del skjulte penge frem, var der stadig rigeligt med ”løse penge” i det danske samfund efter befrielsen.

Pengeombytningen gav bankerne et stort ekstraarbejde. Den skulle såvidt muligt gennemføres mandag den 23. juli og tirsdag den 24 juli. Selvom bankerne holdt længe åbent, var der fuldt hus det meste af tiden – og på landet: På en dag havde Salling Banks Roslevafdeling 700 ekspeditioner. I alt blev der omvekslet ca. 5 mill. kr. på Skiveegnen i de to dage.

1
9
4
6

—
1
9
5
5

Genopbygning efter krigen

Aktieselskabet
Landbobanken i Skive

Salling Bank

Kontortid: 9–12 og 15½–16½ . Lørdag 9–13 . Tlf. 700 . 3 Linier
Postgirokonto 5631 . Telegramadresse: Landbobanken

Penge modtages til Forrentning . Udlaan og Kasse-
kreditter ydes samt alle øvrige Bankforretninger
udføres . Boxer udlejes

Kontor i Roslev . Telefon Roslev 54

Kontor i Stoholm . Telefon Stoholm 90

Salling Banks ekspeditionslokale midt i 1950'erne. Til højre ses fuldmægtig Th. Nielsen.

Danmark

1946: Der er stor social uro og mange strejker. Folketingets flertal ønsker ikke Sydslesvig tilbage til Danmark, selvom der er stor tilgang til den dansksindede Sydslesvigsk Vælgerforening.

Der gennemføres en engangsskat og formuestigningsafgift for at opsuge likviditet.

1947: Kong Christian den 10. dør, og efterfølges af kong Frederik den 9. Statsminister Knud Kristensen mener ”som privatmand”, at Sydslesvig skal have mulighed for på et senere tidspunkt at holde folkeafstemning om områdets tilhørsforhold. Statsministeren fældes ved en mistillidsafstemning. Ved folketingsvalget vinder Socialdemokratiet 9 mandater - samme antal som kommunisterne taber. Venstre vinder 11 mandater, de konservative taber 9. Socialdemokratiet danner en mindretalsregering med Hans Hedtoft som statsminister.

1948: Regeringen fører en stram afgiftspolitik. Danmark tiltræder Marshall-planen. Fodboldtipningen indføres. Undervisningsminister Hartvig Frischs retskrivningsreform vedtages: å erstatter aa.

1949: Danmark indtræder i NATO. Radikale, DKP og hovedparten af Dansk Retsforbund stemmer imod. Danmark følger England og devaluerer med 30% i forhold til dollar.

1950: Koreakrigen udbryder den 25. juni. Råvarepriserne stiger, og det forøger Danmarks økonomiske problemer. Regeringens forslag om afgiftsforhøjelser og importregulering kan ikke samle flertal, og der udskrives folketingsvalg. Ved valget vinder de konservative 10 mandater og Retsforbundet 6, mens Venstre taber 10. Hans Hedtoft danner på ny regering. Regeringen væltes halvanden måned senere på spørgsmålet om, hvornår smørrationeringen skal ophæves. Venstre og konservative danner en mindretalsregering med Erik Eriksen som statsminister.

1951: Endnu en økonomisk ”pakke” gennemføres, suppleret med prisstop på visse fødevarer og pris- og avancekontrol.

1952: Nordisk Råd oprettes. Der indføres pasfrihed mellem de nordiske lande. Kafferationeringen ophæves.

1953: Ved en folkeafstemning den 28. maj vedtages en ny grundlov. Landstinget afskaffes, der indføres folkeafstemninger, hvis mindst en trediedel af Folketingets medlemmer forlanger det. Tronfølgen ændres, så kvinder får arveret (efter evt. sønner). Det gør prinsesse Margrethe til tronfølger i stedet for hendes onkel, prins Knud. Ved det efterfølgende valg går Socialdemokratiet så meget frem, at Hans Hedtoft kan danne en socialdemokratisk mindretalsregering.

1954: Nye regeringsindgreb i økonomien for at begrænse handelsunderskuddet. De billige statslån til boligbyggeri forsvinder. Alt i alt vil regeringen ”opsuge” 1,5 milliard i købekraft over halvandet år.

1955: Statsminister Hans Hedtoft dør og efterfølges af H.C. Hansen. Flere økonomiske indgreb: Der indføres omsætningsafgift på visse varer, bl.a. tøj, og afgiftskruen drejes endnu engang. Regeringen og de radikale får støtte fra venstremanden, tidligere finansminister Thorkild Kristensen, der stemmer modsat sine partifæller.

Skiveegnen 1946-1955

Årene indtil 1950 prægedes stadig af krigens eftervirkninger. Det kneb med at skaffe brændsel, råstoffer m.m., og der var god brug for mange hænder i tørvemoserne og i brunkullene i Sdr. Resen, der blev fundet i 1946.

Efter Danmarks tiltrædelse af Marshallplanen i 1948 fik landbruget tilført store tilskud, som bl.a. blev anvendt til at købe maskiner for. Fergusonstraktoren blev symbol på en udvikling, der fra begyndelsen af 1950'erne i hastigt tempo erstattede heste og håndkraft med motorer og maskiner.

Egnen tog endnu et skridt ind i den elektriske tidsalder. De små land-elværker blev nedlagt, og jævnstrømmen blev erstattet med vekselstrøm overalt. Landboerne gik sammen og oprettede andelsfrysehuse. Næste skridt blev køleskabet i det nye hus. De første typehuse blev udviklet af Jens M. Hansen i Nr. Søby.

I 1951 fik Skive en radiostation, der transmitterede det nye Program 2, og året efter kunne egnens beboere som de første i Jylland opleve det nye fjernsyn ved en demonstration på Hotel Royal.

På landet begyndte de små skoler at forsvinde til fordel for nye centralskoler, der kunne tilbyde præliminær- eller realeksamen. De nye skoler skulle bruge mange lærere, og det var en af grundene til, at Skive i 1952 fik et seminarium.

Skive begyndte at gennemføre de store byudviklingsplaner. I 1950 blev Skives areal tredoblet ved "indlemmelsen" af Skive søndre landsogn m.m., og samme år gik arbejdet med at flytte banerne og banegårdene i gang. I første omgang koncentrerede man sig om jordarbejderne, der kunne laves i etaper, for at skabe så meget arbejde som muligt til de mange arbejdsløse, som egnen fik i begyndelsen af 1950'erne.

Brunkulseventyret i Sdr. Resen

Tørveproduktionen fik et nyt opsving under krigen, hvor kul og olie i de små mængder, de kunne skaffes, blev forbeholdt livsvigtige formål. Moserne i f.eks. Rønbjerg og Ejssing sydede af liv, når flere hundrede tørvearbejdere producerede i millionvis af tørv.

Egnens undergrund gemte også på andet, der kunne brændes. En kold januardag lige efter krigens afslutning var Ejner Rosgaard i gang med at dræne en mark hos gårdejer Ulrich Pedersen i Sdr. Resen. Under gravningen stødte han på noget hårdt, som han mente måtte være brunkul. Området blev undersøgt, og det viste sig, at det indeholdt endog meget fine brunkul med bedre brændværdi end brunkullene fra det største brunkulsområde i Søby ved Herning.

Ulrich Pedersen indgik en kontrakt med fabrikant Alfred Balle Pedersen, Herning, hvorefter han skulle have en krone pr. ton brunkul, der blev gravet.

Den 15. marts 1946 begyndte gravningen af brunkul i Sdr. Resen. Ret hurtigt blev andre gårde i området købt af brunkulsfabrikanter, og snart var flere fabrikanter i gang med at grave. På højdepunktet var der beskæftiget ca. 100 arbejdere, der arbejdede på jord fra otte gårde.

*Brunkullene i Sønder Resen blev læsset på tipvognstog og kørt til sortering efter størrelse.
Foto ca. 1950.*

Mange arbejdere byggede primitive skure og hytter uden for Sdr. Resen by. Her fandtes også en kantine og KFUM-hjem, hvor arbejderne kunne spise og tilbringe fritiden uden alkohol. Når arbejderne nøjedes med de primitive forhold, skyldtes det, at ingen vidste, hvor længe brunkulseventyret ville vare.

I midten af 1950'erne, hvor importen af kul og olie var blevet normal igen, trappedes gravningen af brunkul ned. Det sidste firma, Chr. Sørensen i Ågården, standsede produktionen i december 1960.

I 1960'erne blev store dele af brunkulslejerne jævnet ud og beplantet. Området ved Karup Å ligger i dag hen som en naturpark, hvor nogle af de gamle brunkulsgrave er blevet til søer.

Fergusontraktoren

I 1947 meddelte den amerikanske udenrigsminister George Marshall, at USA ville give store tilskud til genopbygning af den europæiske økonomi. Marshallhjælpen skulle løbe over 4 år, og programmet for pengenes fordeling skulle være færdigudarbejdet inden juli 1952. Hjælpen blev formidlet gennem OEEC (Organization for European Econo-

Den nye Ferguson-traktor på Bakkegården i Gammelstrup ca. 1955.

mic Cooperation). Danmark fik 1,4 milliarder kr., hvoraf landbruget fik 370 mill. kr. Pengene blev først og fremmest anvendt til indkøb af oliekgager, korn, traktorer, maskiner og brændstof, men andre ting kunne også lade sig gøre: I 1954 fik Salling Landboforening f.eks. et forsøgstærskværk finansieret af Marshall-midlerne.

De små, grå fergusontraktorer blev om noget symbol på Marshall-hjælpen. Med dem trængte mekaniseringen for alvor ind i landbruget og vendte op og ned på hele den traditionelle måde at drive landbrug på. I mange tilfælde blev mekaniseringen også et farvel til det store folkehold på landet.

De første traktorer på egnen blev anskaffet af nogle af de største landbrug. Et stort landbrug som Søvang fik traktor midt i 1930'erne, men havde stadig 13 spand heste.

I 1947, hvor antallet af heste i landbruget kulminerede, var der 650.000 heste, 15 år senere (1963) var det dalet til 50.000. Udviklingen kom klart til udtryk på dyrskuet i Skive. I 1950 blev der udstillet 28 jyske og 45 belgiske heste, i 1960 6 belgiske! I løbet af 10 år forsvandt de store arbejdsheste næsten fuldstændigt fra dyrskuet.

I samme periode steg antallet af traktorer dramatisk. I 1944 var der 4.396 traktorer i Danmark. I 1952, hvor Marshallhjælpen begyndte at slå igennem, var tallet steget til 32.407. Ti år senere var antallet af traktorer næsten firedoblet til 120.661.

Traktorerne var kun begyndelsen. I løbet af 1950'erne begyndte mejetærskeren af afløste selvbinderen. De første mejetærskere var for det meste beregnede til at skulle bugseres af en traktor, men ret hurtigt gik landbruget over til selvkørende mejetærskere. Igen var de store landbrug først: Søvang havde en selvkørende mejetærsker midt i 1950'erne. I 1960 var der knap 9.000 mejetærskere i Danmark, i 1965 var det steget til godt 30.000. Mejetærskeren gjorde det nemt at få kornet i lade, men den gammeldags lade duede ikke rigtig mere. I kølvandet på investeringen i mejetærskeren måtte landmanden investere i en kornsilo, evt. med tørringsanlæg, så fugtigt korn ikke brændte sammen.

Samtidig fik mange landmænd brug for en silo til ensilage. I 1957 kom den første grønthøster på markedet, og nu blev det almindeligt at ensilere græs i stedet for at slå det til hø.

Mekaniseringen medførte en omlægning af landbrugets produktionsmåde. Hvor den tidligere havde krævet mange hænder, blev landmanden nu mere og mere alene på gården. I 1940 var der 480.000 beskæftigede i dansk landbrug. Knap 25 år senere var tallet faldet til 300.000 (1963), og det fortsatte med at falde. De "overflødiggjorte" måtte forlade landbruget, men heldigvis var der arbejde at få i 1960'ernes nye industrivirksomheder.

Andelsfrysehuse og andelsvaskeri

Før køleskab og fryser for alvor rykkede ind i hjemmene fra midten 1950'erne opbevaredes maden i kølige kældre. For at gøre den holdbar, måtte den henkoges, syltes eller saltes.

I 1947 begyndte man på landet at bygge frysehuse, hvor beboerne i en landsby kunne opbevare deres fødevarer. Som det var sædvane på landet, blev frysehusene ejet af andelsforeninger. Frysehusene kunne bestilles "nøglefærdige" hos firmaer som Ths. Sabroe i Århus. Det valgte man at gøre en del steder, med det resultat, at man langs landevejene i Jylland kan finde de ens udseende, beskedne rødstenshuse. Andre frysehuse blev opført af en lokal muremester, og heller ikke her blev der gjort meget ud af det arkitektoniske.

De første frysehuse havde op til 50 bokse og var med betjening, men det almindelige blev snart mindre anlæg med op til 25 bokse, hvor hver andelshaver måtte betjene

Jebjerg Frysehus var stadig i drift i 1992 - ja, der var ligefrem rift om boksene. De blev især brugt som fjernlager til bær og grøntsager. Her holder husets bestyrer, Niels Jakobsen, foran frysehuset i Østergade. Foto: Casper Jacobsen.

sig selv. Det beskedne antal bokse i frysehuset betød, at der kunne være 2-4 frysehuse i hvert sogn. I Sundsøre kommune er der registreret 21 frysehuse, og dette tal kan tages som dækkende for egnen.

Selv Skive by fik sit eget store frysehus i Voldgade 15. I modsætning til forholdene på landet var frysehuset i Skive ejet af et interessentskab, ”I/S Skive og Omegns Frysecentral”. Frysehuset havde 350 bokse og et godsrum, og der var ansat en bestyrer, kørelærer Ebbe Christensen, til at betjene kunderne. Ca. 2/3 af dem var landhusmødre. Det kostede ca. 50.000 kr. at bygge frysecentralen, der åbnede den 11. oktober 1949.

I midten af 1960’erne var antallet af køleskabe og fryserne blevet så stort, at frysehusenes bokse begyndte at stå tomme. De første frysehuse blev nedlagt på dette tidspunkt, men det var først fra midten af 1970’erne, at frysehusene for alvor forsvandt. I dag er der kun få tilbage, men mange af bygningerne står der stadig og fortæller om tid, hvor det var nødvendigt at stå sammen, hvis man ville have del i goderne.

Den 30. maj 1947 tog Husholdningsforeningen for Salling initiativ til oprettelse af et andelsvaskeri i Skive. Der var interesse for sagen, og året efter holdt man stiftende generalforsamling. Det gik ikke helt let med at få skaffet andelshavere, så først i 1954 kunne vaskeriet starte. Det fik lokaler i det tidligere Koopmanns slagteri i Brårupgade, som var blevet købt af Skive Andelsslakteri og nedlagt. Ved starten var der ansat 22 kvinder, der skulle vaske 1.200 kg. pr. dag for at det kunne løbe rundt.

Heldigvis strømmede det til med kunder. Kvinderne begyndte at komme ud på arbejdsmarkedet, og det var jo dem, der hidtil havde gået hjemme og klaret vasken i vaskehusets gruekedel på den ugentlige vaskedag. Det var der ikke tid til længere, og så måtte tøjet på vaskeri!

1960'erne blev vaskeriernes storhedstid, men så fik husmødrene hver sin vaskemaskine! I løbet af få år forsvandt mange af de private kunder, og vaskerierne blev nødt til at se sig om efter nye opgaver. Andelsvaskeriet gik over til leje tøj m.m. ud, mens Skive Dampvaskeri var så heldig at få en kontrakt med Skive kaserne.

Typehusene

I begyndelsen af 1950'erne ophævedes den stramme styring af boligbyggeriet. Der blev givet billige statslån til opførelse af enfamiliehuse. Ordningen udløste et byggeboom, som skabte en ny type byggevirksomheder: Typehusfirmaerne. På Skiveegnen dominerede to store virksomheder: JHM Huse i Nr. Søby og Roslev Huse i Roslev/Skive.

I 1933 startede tømrer Jens M. Hansen sin egen tømrerforretning i Nr. Søby. Ved siden af det almindelige tømrerarbejde begyndte Jens M. Hansen at fremstille kyllingehuse, møbler og sommerhuse.

Omkring 1950 begyndte han at bygge typehuse. En af de første store opgaver blev Skive kommunes huse på Finlandsvej, opført i 1955. I de følgende år udviklede tømrervirksomheden sig til en fabrik, hvor bygningsdelene i JHM-husene blev præfabrikeret, hvorefter de blev samlet på stedet. I midten af 1960'erne opførte JMH huse ca. 80 type-

Jens M. Hansen i støbehallen på JMH Huse i Nr. Søby ca. 1970. Foto: Poul Jensen.

huse om året, og ved siden af opførte JHM adskillige fabriksbygninger, bl.a. Ford og Renault ved Sdr. Boulevard i Skive, samt Vestjydsk Glasimport på Hjortevej i Skive.

JMH huse var i 1960'erne den største virksomhed i Nr. Søby, og mange af fabriksarbejderne fik bygget et JMH hus til sig selv og familien.

Jens M. Hansen kom til at præge udviklingen i Nr. Søby. Han gjorde en stor indsats for det nye forsamlingshus, for opførelsen af Nr. Søby skole og for anlæggelsen af Nr. Søby Friluftsbad.

I 1939 flyttede murer Bernhard Nielsen til Roslev som bestyrer for Roslev Missionshus. Han startede egen forretning og grundlagde Salling Betonvarefabrik, som han drev i 14 år. I 1959 indgik han i kompagniskab med tømrer- og snedkermester Visti Vistisen, Roslev. De to grundlagde typehusfirmaet Roslev Huse, der meget hurtigt voksede sig så stort, at der ikke var plads til flere udvidelser i Roslev. I 1964 byggede Roslev Huse en fabrik på 5.000 kvm., som allerede i 1967 blev udvidet til 12.000 kvm. På dette tidspunkt havde fabrikken en produktionskapacitet på 5-600 huse om året og 300 ansatte. I 1971 løb Roslev Huse ind i en likviditetskrise, som tvang de to stiftere til at sælge fabrikken.

Skive bliver tre gange så stor 1950

Et vigtigt led i Skives store planer for efterkrigstiden var at skaffe plads til boliger og virksomheder. Forhandlinger herom mellem Skive kommune og Skive Landsogn-Resen kommune begyndte i 1944. Skive ønskede, at hele det søndre landsogn (Årbjerg, Glattrup, Gammelgård, Egeris, Bilstrup og Svansø) samt dele af Lund og Vinde, området ved Sdr. Dås, området ved Resenvej, hvor bryggeriet Thordal havde købt byggegrund samt Krabbesholm Sanatorium skulle overflyttes til Skive. Sognerådet i Skive Landsogn-Resen ville godt afgive de fattige områder syd for åen, men sagde nej til at afgive bl.a. Krabbesholm Sanatorium. Man var bange for, at kommunen så ville blive så lille, at den ikke kunne klare sig.

Efter årelange forhandlinger fik sognerådet sin vilje, og indlemmelsen, som den blev kaldt i Skive, blev fastsat til den 1. april 1950.

Samtidig blev der overført mindre arealer fra Højslev-Dommerby-Lundø kommune (Jegstruplejren og en del af travbanen) og gennemført en regulering af kommunegrænsen til Estvad-Rønbjerg. Det var en følge af et stort landvindingsprojekt i Skive Ådal, hvor åen blev ført i en kanal langs Bilstrup-Egerissiden af ådalen.

Ved indlemmelsen tredobledes Skives areal omtrent. Før 1950 fyldte kommunen 790 hektar, efter næsten 1.800. Befolkningstallet steg kun med 1.200, for en stor del af de indlemmede område bestod af plantager, som Skive kommune ejede og havde fået beplantet som nødhjælpsarbejder.

De største umiddelbare konsekvenser af indlemmelsen mærkede skolebørnene. Skolen i Lund og hovedskolen i Egeris blev nedlagt, mens forskolen i Egeris fik lov til at fortsætte som småbørnsskole.

Brårup og en del af det "indlemmede" Skive søndre Landsogn: Gammelgård, Egeris, Bilstrup og Svansø ca. 1955. Midt i billedet ses Gammelgårds Teglværk og til højre den gamle Struerbane og begyndelsen til Sdr. Boulevard. Foto: Sylvest Jensen.

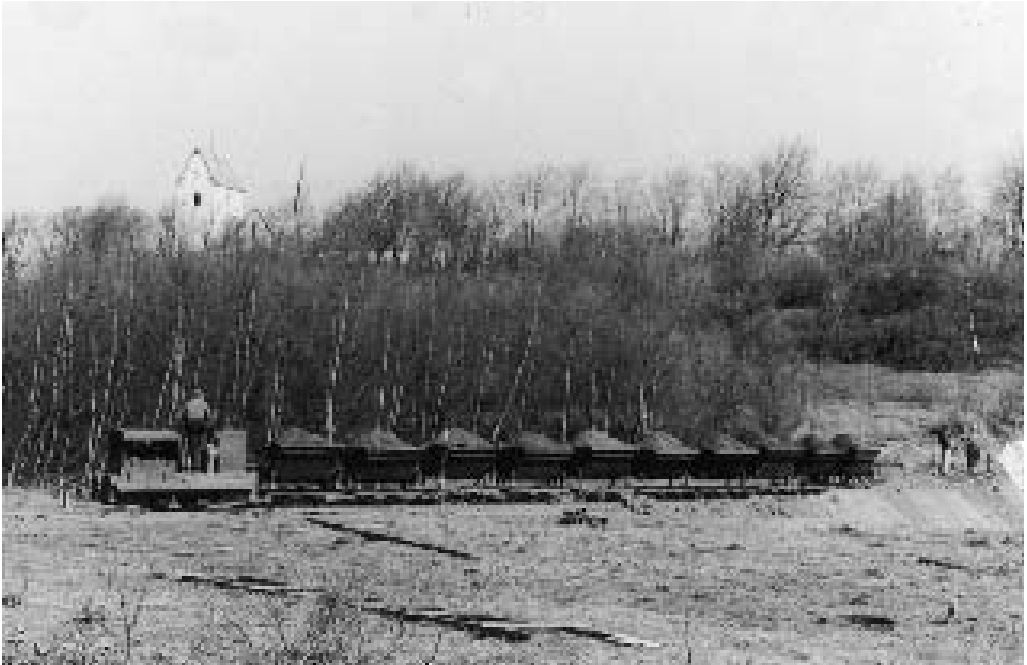
Banegårdsarbejdet går i gang

De store banegårdsplaner blev lagt i de første år af Anden Verdenskrig, men der kom til at gå adskillige år, inden flytningen gik i gang. På grund af skiftende regerings økonomiske indgreb blev arbejdet udført over 11 år. Næsten alle de første arbejder (indtil 1957) var jordarbejder, som blev udført med skovl. Dette arbejde kunne opdeles i små etaper, efter hvor mange penge, man kunne få bevilget, og det gav arbejde til mange arbejdsløse, fordi meget af det blev udført med skovl og håndkraft.

I januar 1950 gik arbejdet med at fylde fylde Harders Teglværks tidligere lergrav op med jord. Dernæst blev jernbanebroen over åen bygget. Broen blev bygget 100 meter øst for det daværende åløb, og efter at den var færdig, blev åløbet flyttet hen til broen!

Næste etape blev strækningen neden for kirkegården og strækningen fra Holstebrovej til Sallingbanerne i Resen. Dette arbejde blev påbegyndt i 1952 og var færdigt i 1954, som man kan læse på broerne ved Vindevej og Dølbyvej. Derefter tog man fat på at bygge broerne på Sdr. Boulevard.

De mange tons fyld, der skulle bruges til de nye baner, blev gravet i Årbjerg. Her begyndte arbejdsløse arbejdsmænd med hver sin skovl at grave i 1952. Indtil 1957 blev al fyldet gravet med skovl, men så var arbejdsløsheden på egnen faldet så meget, at gravkøerne blev sat ind.

Begyndelsen til banegårdsflytningen i Skive: opfyldning af den tidligere lergrav ved Harders Teglværk i 1950. I baggrunden ses kirkerne i Skive.

Centralskolerne

Skoleloven af 1937 stillede krav om indførelse af flere fag i landsbyskolerne. Skolebygningerne kunne mange steder ikke leve op til kravene, og i mange kommuner gik man i gang med at diskutere det sprængfarlige emne: Skal vi udvide de eksisterende skoler, skal vi bygge nye, og skal vi ligefrem slå nogle af de små skoler sammen til en stor skole: centralskolen?

Det var et emne, der kunne udløse megen debat, for både forældre og lærere var interesserede i at bevare deres skole. Og hvis det kunne lade sig gøre, hvor skulle skolen så ligge? Og hvem skulle være skoleleder?

Udbruddet af Anden Verdenskrig standsede debatten, men efter krigen dukkede den op igen med fornyet styrke. I første halvdel af 1950'erne traf man beslutningerne om skolevæsenet i de fleste kommuner, men selve skolerne stod først færdige o. 1960.

Nogle steder byggede man en ny skole med realafdeling, f.eks. i Balling, Jebjerg og Højslev St. Andre steder blev skolen placeret mellem de toneangivende byer i kommunen, f.eks. i Brøndum-Hvidbjerg og Ørslevkloster, og i Estvad-Rønbjerg byggede man skolen ved Rønbjerg Stationsby, men så den lå i Estvad sogn.

I andre kommuner nåede man at vedtage flere skoleplaner, inden der blev enighed om skoleforholdene. I Hem-Hindborg-Dølby kommune havde man i 1930'erne en stærk

Med lærerinde fru Juul Jensen i spidsen marcherer eleverne i oktober 1959 fra den gamle Hem skole til den nye Hem-Hindborg-Dølby Centralskole.

lærer i hver af sognenes skoler, så den første plan gik ud på at bevare alle tre skoler. Så døde læreren i Dølby, og nu kom der en plan om en skole i Hem og en fælles skole for Hindborg og Dølby sogne, placeret mellem de to byer. Her stod man indtil midten af 1950'erne, hvor læreren i Hindborg var så gammel, at han nærmede sig pensionsalderen. Løsningen lå nu lige for: Man vedtog at bygge en ny centralskole i Hem. Der var allerede købt jord til skolen over for den daværende skole på Brøndumvej, men som et led i sognerådets kompromis om skolebyggeriet blev det bestemt, at skolen skulle ligge ved vejen til Dølby, så den lå tættere på Dølby og Hindborg!

Skolen i Hem blev taget i brug i 1959, og omtrent samtidig indgik Hem-Hindborg-Dølby kommune i et skoleforbund med nabokommunerne om Realskolen i Resen.

Skive Seminarium

Efter en skolemøde i Skive i februar 1952 foreslog redaktør Jens Eriksen, Skive Socialdemokrat, stadsskoleinspektør Holger Paaskesen at oprette et seminarium i Skive.

I de første år måtte Skive Seminarium bl.a. bruge en barak bag Nordre Skole til undervisningen. Her synger en seminarist-klasse en "sang for botanikken" sammen med læreren, Ole E. Heie. Foto ca. 1955.

Skoleloven af 1937 indførte en række nye fag i folkeskolen og stillede krav om, at lærerne skulle kunne undervise i alle fag, der var obligatoriske i folkeskolen. Paaskesen, der var blevet stadsskoleinspektør i Skive i 1948, havde været en fremtrædende repræsentant for Danmarks Lærerforening i seminariekommissionen, der i 1951 havde afgivet en betænkning, som skulle danne udgangspunkt for en ny lov om læreruddannelse. Dertil kom, at Skive lå midt i et område, hvor der var udsigt til stor lærermangel.

Paaskesen lovede at tænke over forslaget, og 14 dage efter gik han til borgmester Woldhardt Madsen og drøftede planen med ham. I de følgende uger blev der arbejdet hurtigt. Teknisk skole benyttede ikke bygningen på Nordbanevej ret meget om dagen, så her kunne seminariet få lokaler. Folkeskolernes faglokaler kunne bruges om eftermiddagen, og Skive kommune havde en træbarak, der kunne indrettes til fysik, biologi og geografiundervisning.

Skives tre pengeinstitutter (Salling Bank, Diskontobanken og Sparekassen) gav en gave på 50.000 kr., og Skive Byråd et tilskud på 100.000 kr. Byrådet vedtog tilskuddet på et byrådsmøde den 31. marts. Samme dag blev ansøgningen om godkendelse indsendt til undervisningsministeriet. Den 9. april forelå ministeriets godkendelse. Det tog to måneder at oprette Skive Seminarium!

Når det kunne lade sig gøre, skyldtes det især to personer. Holger Paaskesen var som nævnt et fremtrædende medlem af seminariekommissionen og derfor godt kendt i undervisningsministeriet, og Woldhardt Madsen havde som formand for Købstadsfore-

ningen (siden 1950) masser af politiske kontakter på Christiansborg. Når der så oven i købet var gode saglige grunde - læremanglen - der talte for et seminarium i Skive, kom tingene til at gå hurtigt.

Den 18. august 1952 - et halvt år efter ideens opståen - blev seminariet indviet.

Skive Travbane 1948

I 1947 foreslog slagtermester Marius Jensen, Skive, at der skulle anlægges en travbane i Skive. Der var stor interesse for planen, og det lykkedes at få oprettet aktieselskabet "Nordvestjydsk Væddeløbsbane", som skulle stå for anlæggelsen af travbanen.

Staten ville ikke give totalisator tilladelse til et privat aktieselskab, så man måtte stifte en forening til at stå for spillene. Derfor indkaldte et udvalg, bestående af Marius

Den 27. maj 1965 nåede Skive Travbane sin hidtil største omsætning: 115.342 kr. Anledningen var ikke mindst løbet om det danske provinsmesterskab, der blev vundet af V. Lønborg Nielsen fra Århus med hesten "Futter".

Jensen, proprietær K.E. Christiansen, Ågårdsholm, forpagter Herluf Schütte, proprietær L. Ladefoged, Marienlyst og overdyrlæge Madsen, Holstebro, til stiftende møde i ”Nordvestjydske Væddeløbsforening” den 28. marts 1947.

Travbanen blev anlagt i foråret 1948 på et areal øst for Vejlevejen. Området er i dag en del af Skive Kasernes arealer. Travbanens bygninger kom man nemt og billigt til, for selskabet købte en del af træbarakkerne fra naboen, Jegstruplejren, og flyttede dem til travbanen.

De første travløb blev kørt den 25. juli 1948. Det første år blev en økonomisk succes for travbanen, men året efter løb man ind i det første underskud. I perioden fra midten af 1950’erne til først i 1960’erne plagedes den af gentagne underskud, og der var seriøse forsøg på at få flyttet banen til Herning ved Herning-hallerne.

På dette tidspunkt stod det klart, at travbanen måtte vige for Skive Kaserne. Travbanen fik udbetalt en million i erstatning, og der var flere aktionærer, der ønskede at lukke banen og dele erstatningen. Resultatet af diskussionerne blev, at selskabet investerede i en ny travbane vest for Sdr. Boulevard. Den nye travbane blev åbnet den 6. maj 1966.

Danmark Vest 1951

Siden Statsradiofoniens grundlæggelse i 1925 havde der kun været et dansk radioprogram. I 1948 fik Danmark tildelt flere radiofrekvenser, så det blev teknisk muligt at sende endnu et program. For at finde den bedste plads til en ny sender i Jylland, blev der foretaget 286 målinger spredt over det nordlige Jylland. Målingerne viste, at den bedste placering for senderen var det fugtige område på engen ved Havnevej i Skive.

Her blev der i 1950-51 bygget en radiostation med værksteder, kontorer og prøverum, og talestudiet på Skive Posthus skulle flyttes til Havnevej. Ved siden af radiostationen blev der rejst en 105 meter høj sendemast.

Radiostationen sendte på 210 meter på mellembølgebåndet. Den var så kraftig, at den gik ind på telefonnettet og folk, der boede i nærheden, kunne høre radio i deres radiatorer.

Den 1. oktober 1951 begyndte Statsradiofonien at udsende det nye program 2 over senderen i Skive. Der blev sendt hver aften fra kl. 19.15 til 22 og søndag fra kl. 9 til 12.

Den første udsendelse, man kunne høre, var undervisning i fransk. Program 1 sendte ”dans i studiet”.

Nu var danskerne kommet i en ny situation. De skulle vælge, hvad de ville høre: ”I aften skal det nok gå, for da vil hele familien høre Skive-senderen, men i morgen Den ene part vil høre foredrag over Skive, den anden vil absolut lytte til koncert over Kalundborg [program 1 senderen], mens familiens yngst vil høre amerikansk jazz. Man forudser hidsige debatter inden for hjemmets fire vægge, og resultatet kan enhver familiefader med rædsel vente i form af udgifter til nye radioapparater - et til hver ...”, mente redaktionssekretær Hardy Fisker i Skive Venstreblad.

Skive Radio med byens vartegn i 1972. Foto: Poul Jensen.

I 1960'erne begyndte Danmarks Radio, som det nu hed, at sende på FM-båndet, og radiostationen blev efterhånden helt forældet. Den blev nedlagt i 1979, hvorefter postvæsenet overtog bygningerne. I 1984 blev Skive kommune ejer af byens flotte vartegn, radiomasten.

Fjernsynspremiere i Skive 1952

Den 10. marts 1952 kl. 13.00 blev de første fjernsynsbilleder vist i Jylland. Det skete på Hotel Royal i Østergade i Skive. ”Der var som at sidde i biografen og se film”, mente en journalist. ”Kikkelytterne” sad i hotellets store sal og så på billeder, der blev sendt til fjernsynsapparaterne gennem ledninger fra salen nedenunder, hvor der var indrettet et lille TV-studie. Der blev sendt uafbrudt i 20 minutter!

Programmet blev indledt af parodisten Peter Kitter, der underholdt med reklamer. Derefter blev fjernsynsudsendelsen officielt åbnet af statsminister Erik Eriksen, der bl.a. påpegede, at det ”i en økonomisk vanskelig tid” ikke var muligt at dække hele landet med kostbare fjernsynssendere. Han takkede elværksbestyrer Høgh-Pedersen, Skive Elværk, der havde fået ideen med at demonstrere fjernsyn i Jylland.

Efter statsministerens åbning kunne ”kikkelytterne” bl.a. se kurvemager Olesen, Vestergade, vise kurvefletning, og fru læderhandler Sørensen viste knipling. Den allestedsnærværende Gunnar Nu-Hansen medvirkede selvfølgelig også - på bånd - og fra studiet spillede Peter Kitter og to andre skuespillere en scene fra Hostrups ”Genboerne.”

Borgmester Woldhardt Madsen taler med skuespilleren Oswald Helmuth under fjernsynspremieren i Skive i 1952.

Et uforberedt ekstranummer fik man også. Det var skuespilleren Osvold Helmuth, der var taget fra Horsens til Skive for at optræde med en lille monolog.

Det var De samvirkende jydsk Turistforeninger, der stod for fjernsynspremieren i Skive i samarbejde med Statsradiofonis Fjernsynsafdeling og det engelske Marconiselskab, der stod for den tekniske side. Efter starten i Skive skulle man videre rundt i Jylland og demonstrere fjernsyn. Næste stop var Viborg.

Interessen i Skive var enorm. I de to dage, der blev vist fjernsyn i Skive, blev det set af 3.000 mennesker, der gerne betalte for at opleve det nye vidunder. Det var også med at benytte chancen, for der kom til at gå 6 år, inden fjernsynet for alvor kom til Midt- og Vestjylland. I 1956 begyndte Søsterhøjsenderen ved Århus at sende, og på dette tidspunkt købte de første på egnen et fjernsyn. I maj 1958 begyndte senderen i Holstebro at sende, og nu gik det hurtigt. I 1960, hvor alle skulle se de olympiske lege fra Rom, blev der købt i tusindvis af fjernsyn på Skiveegnen.

Salling Bank 1946-1955

Fra pengerigelighed til kreditstramning

I de første fire år efter krigens slutning var den danske økonomi stadig præget af varemangel. Hverken indenlands eller udenlands kunne industrien få de nødvendige varer, og kunne man få varerne, var næste problem, at der i de første par år efter krigen var mangel på arbejdskraft. Varemanglen betød også, at bankerne havde svært ved at låne penge ud. Først i 1949 kunne Salling Banks formand, gårdejer Gert Johnsen, fortælle, at der var ”meget stort begær efter lån”. Nu var der igen brug for ordet ”pengeknaphed”! Problemerne med de store indlån betød også, at Salling Bank i 1948 måtte forøge aktiekapitalen med ½ million til 1½ mill. kr.

Aktiviteten i banken var stærkt stigende i perioden efter krigen. I 1949 rundede bankens omsætning for første gang en milliard kr. Det fejrede man på generalforsamlingen i 1950 med at sætte udbyttet op til 7%, og banken gav en kop kaffe og en cigar - i de foregående år var der ingen cigarer!

I første halvdel af 1950'erne forsøgte de skiftende regeringer at undgå, at den danske handelsbalance blev altfor skæv. For at holde importen nede gennemførte regeringerne den ene økonomiske stramning efter den anden. I 1951 kom banken i den uventede situation, at der ikke var penge nok til at imødekomme alle lånebegæringer! Banken

Gårdejer Gert Johnsen, formand for Salling Banks bestyrelse fra 1927 til 1954.

Gårdejer Jens Kjærsgaard Knudsen, formand for Salling Banks bestyrelse fra 1954 til 1956.

Salling Banks ekspeditionslokale midt i 1950'erne.

måtte fordele udlånene og valgte at prioritere de produktive erhverv: Landbrug, industri og håndværk. På trods af denne "rationering" kneb det at følge med: I 1953 måtte Salling Bank trække på kreditten hos hovedbanken, Landmandsbanken, for at skaffe penge til lånerne.

Det store træk på udlånskontiene betød, at banken igen begyndte at tjene gode penge. I 1951 udbetalte banken 8% i udbytte, i 1952 8% plus 2% i jubilæumsudbytte. I 1953 var man nede på de 8% igen, men så fik aktionæerne nok. "Helt mod traditionen", fortæller Skive Venstreblad, "tog flere af aktionæerne del i en debat, spændende over udbytte, vedtægtsændring og erhvervsfondens virksomhed." Der var utilfredshed med udbyttets størrelse, men formanden, Gert Johnsen, svarede igen: "Med vore reserver kan vi sagtens udbetale 10%, men vi ved alle, at det ikke er i stifternes ånd, at der udbetales det store udbytte. Det har aldrig været og er ikke bankens opgave." Bestyrelsen lyttede alligevel til aktionæerne, for året efter foreslog den udbyttet sat op til 10%. Til gengæld gik generalforsamlingen tilbage til tidligere tiders tavshed!

Første halvdel af 1950'erne blev en vækstperiode for Salling Bank. Omsætningen steg med flere hundrede millioner hvert år. I 1955 var den nået op på 1,8 milliard kr.

75 og 25 års jubilæet i 1951

I jubilæumsåret stod Salling Bank som egnens største pengeinstitut med en omsætning på 1,5 milliard. Den stod så stærkt, at den kunne træde til, da Skive Diskontobank kom i vanskeligheder. Salling Bank havde med 1.200-1.300 aktionærer en solid lokal forankring. Den havde en omkostningsbevidst bestyrelse og direktion, der kunne drive banken billigt:

Lønninger:	2,7 mill. kr.
Skatter og afgifter	0,6 mill. kr.
Kontorhold m.m.	0,9 mill. kr.
Andre udgifter	0,5 mill. kr.
	4,7 mill. kr.

Bankdirektør Th. Nielsen, der blev ansat i banken i 1927, fortæller da også, at bestyrelsen i Salling Bank var meget tilbageholdende i lønforhandlingerne. Han havde selv i mange år arbejde som filmoperatør i Kosmorama for at supplere sin løn. Overarbejdsbetaling brugte man heller ikke i mange år, men det kunne ske, at banken gav kaffe!

Selve jubilæet blev fejret med oprettelse af tre jubilæumslegater til unge landmænd (bestyret af landboforeningen og husmandskredsforeningen), handels- og kontorfolk (handelsstandsforeningen) og håndværkere (industriforeningen).

1
9
5
6

—

1
9
6
5

Velfærds- samfundet

Den nye bygning i Salling
... er det nye og det er for 11.000
... er det nye og det er for
INDEN NYTÅR
... er det nye og det er for
... er det nye og det er for

SALLING BANK - et CENTRUM
for BANKSERVICE
... af enhver art

11.000
11.000
11.000

Salling Banks facade efter ombygningen i 1958-1959.

Danmark

1956: Overenskomstforhandlingerne ender med strejker og lockouter, bl.a. på benzinområdet. Arbejderne stemmer nej til et overenskomstforslag, som morgenen efter gøres til lov af Folketinget. København lammes af strejker, og kommunisterne er i offensiven over for et trængt Socialdemokrati. Situationen vender efter Sovjetunionens indmarch i Ungarn i efteråret.

1957: Folkepensionen afløser aldersrenten. Ved Folketingsvalget taber Socialdemokratiet fire mandater, men H.C. Hansen danner nu en flertalsregering, ”trekantregeringen”, sammen med de radikale og Retsforbundet. Bertel Dahlgaard bliver økonomiminister. Efter Ægyptens besættelse af Suez-kanalen (1956) gennemføres et nyt kriseindgreb, der skal bremse forbruget og skåne valutabalancen.

1958: Den nye skolelov afskaffer hverandendags undervisningen på landet og afskaffer mellemskolen i byerne. For at hjælpe landbruget opkøber regeringen brødkorn til overpris. Statslånene til boligbyggeri afskaffes gradvist, og der satses på at billiggøre byggeriet ved brug af elementer m.m. DKP’s formand, Aksel Larsen, ekskluderes af partiet.

1959: Danmark indtræder i EFTA (”European Free Trade Organization”) sammen med bl.a. England. Landbruget sikres højere priser på brødkorn, og der indføres statsgaranterede mindstepriser på mejeriprodukter. Arbejdsløsheden er faldet til 6 %. Socialistisk Folkeparti stiftes med Aksel Larsen som formand.

1960: I januar dør statsminister H.C. Hansen. Han efterfølges af finansminister Viggo Kampmann. De radikale stemmer for forsvarsforliget og godkender dermed Danmarks medlemskab af NATO. Ved folketingsvalget vinder Socialdemokratiet 7 mandater på parolen ”Gør gode tider bedre”, og SF får 11 mandater. De Uafhængige kommer i Folketinget med 6 mandater. Retsforbundet og DKP ryger helt ud.

1961: I foråret ophæver Folketinget et mæglingforslag på transportområdet til lov. Danmark ansøger om optagelse i EEC sammen med England. Bertel Dahlgaard, der forlod Folketinget i 1960 efter 40 år som repræsentant for Skivekredsen, går af som minister og efterfølges af Hilmar Baunsgaard.

1962: Statsminister Viggo Kampmann træder tilbage p.g.a. sygdom. Han efterfølges af Jens Otto Krag. Der indføres en omsætningsafgift på 9 %. Den første anti-atommarch gennemføres. Strøget i København bliver gågade.

1963: Danmark opgiver at søge optagelse i EEC. Regeringens forslag til jordlove forkastes ved en folkeafstemning. Der gennemføres en ”helhedsløsning” med løn-, pris- og avancestop.

1964: Ved folketingsvalget vinder de konservative fire mandater, mens regeringen mister sit flertal. Jens Otto Krag danner en socialdemokratisk mindretalsregering.

1965: Regeringen får flertal for en afgiftspakke med hjælp fra to venstrefolk. De to venstrefolk melder sig ud af Venstre og stifter partiet ”Liberal Centrum”. Venstres leder, Erik Eriksen, må trække sig efter at have luftet tanker om at slå Venstre og de konservative sammen til et parti. Han efterfølges af Poul Hartling.

Skiveegnen

Ligesom det øvrige Danmark oplevede Skiveegnen en hidtil uset velstandsstigning. Mange kunne flytte i nyt hus eller større lejlighed, bilen blev almindelig, og i ferien drog man af sted med telt på camping, i eget eller lejet sommerhus eller på chartertur med ”præsten” eller Spies. Der lyttede man til sin nye FM B&O radio (samlet i Skive!) eller fulgte med, når fjernsynet sendte om aftenen. Fjernsynet var hård ved aviserne, og det gamle ”firebladssystem” begyndte at visne.

Der blev fuld beskæftigelse. Selvom landbruget havde brug for stadig færre ansatte, kunne de nye fabrikker både beskæftige dem, der blev ”frigjorte” fra landbruget, de arbejdsløse i byerne og de efterhånden mange kvinder, der søgte ud på arbejdsmarkedet.

Bilen gjorde det let at køre langt for at handle ind. Fra 1962 til 1964 fik Skive 4

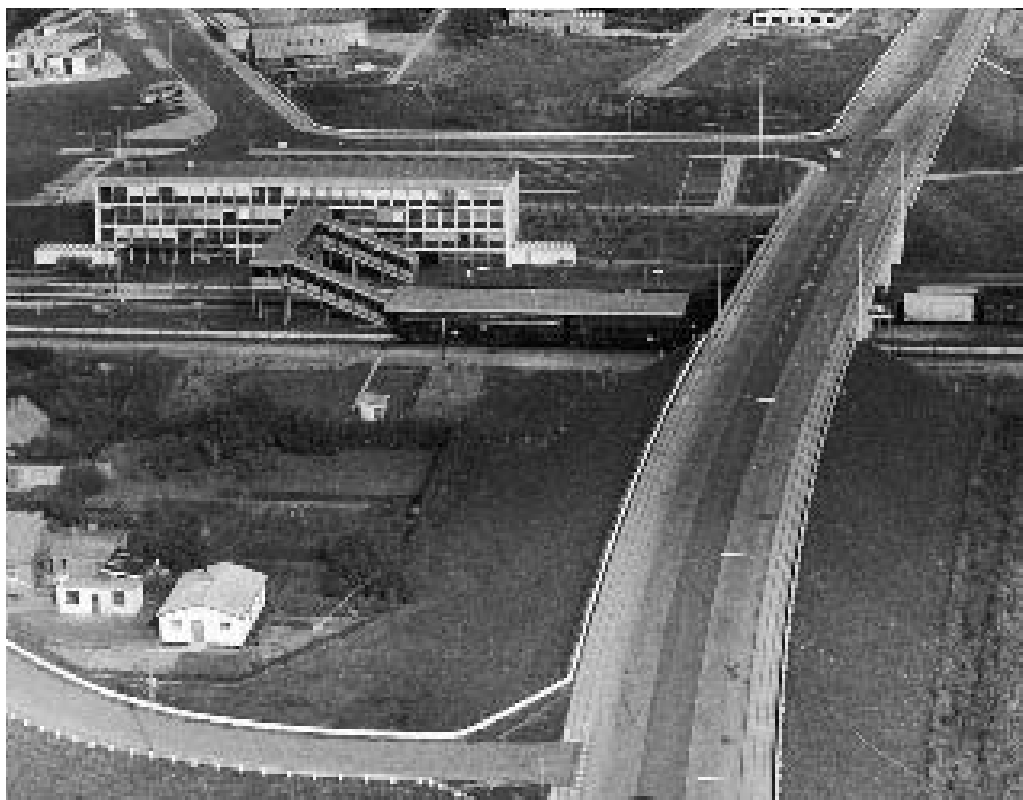
Udsnit af BP Automobilkort over Danmark ca. 1960.

supermarkeder. De var ikke så store, men alene antallet viser, at der var noget helt nyt på vej i dagligvarehandelen. ”Den lille købmand” fik hård konkurrence.

De unge begyndte selv at bestemme. De oprettede jazzklubber, hvor de uden forældreindblanding kunne lytte til underlig musik, og i midten af 1960’erne blev det endnu værre, da den larmende ”pigtrådsmusik” blev moderne blandt de unge. Til gengæld gik det slemt tilbage for ungdomsforeningerne på landet, der ikke længere kunne samle de unge til foredrag, dilettant og folkedans.

Banegårdsprojektet bliver færdigt

I det oprindelige banegårdsprojekt fra 1949 var det planen, at hovedbanegården skulle placeres i Liselund og godsbanegården øst for Brårupvej, sydøst for den gamle hovedbanegård. Efter forhandlinger med Skive Byråd besluttede DSB i foråret 1957, at godsbanegården skulle ligge øst for Sdr. Boulevard i direkte forbindelse med hovedbanegården. Samtidig blev det bestemt, at Skive Rutebilstation skulle flytte fra Torvegade til Søndergade ved siden af hovedbanegården. Målet var at skabe et nyt trafikcentrum i Skive!

Den nye Skive Hovedbanegård, fotograferet fra syd i 1964. I forgrunden ses den nye vej til Liselund og Sdr. Boulevard. I baggrunden ses til venstre den nye rutebilstation og Søndergade. Til højre ses Albert Digesvej med den første forretningsejendom. Foto: Børge Panduro.

Toldvæsenet i Skive, der havde lokaler på den gamle banegård, ville blive hjemløst, når banegården flyttede og det gamle banegårdsterræn blev udlagt til industriområde. Derfor blev det bestemt at flytte toldkontoret til førstesalen på den nye hovedbanegård.

I sommeren 1957 begyndte opfyldningsarbejdet på ”Stillings Eng”, hvor godsbanegården skulle ligge. I 1958 byggede man de to første etager af banegården, der skulle fungere som støttemur for opfyldningen ved Søndergade. De to øverste etager blev bygget i 1960-61.

I 1956 tog man fat igen på de nye Sallingbaner. Broen over Frederiksdal Alle blev bygget 1956-1957, og 1958-1960 byggede man den 133 meter lange tunnel under Holstebrovej. Den var blevet udskudt som det sidste p.g.a. pengemangel.

Den nye Struerbane med broen ved Herningvej blev gjort færdig 1958-1959, og ”dukkebroen” ved Brårupvej blev bygget 1959-1960.

Den store byggeaktivitet fra 1957 til 1960 skyldes først og fremmest den almindelige forbedring af den danske økonomi. Det blev meget nemmere at få bevillinger - også for DSB og Skive.

Den 21. november 1960, kl. 6 morgen, var det store anlægsarbejde kommet så vidt, at den nye Struerbane kunne tages i brug. Fra den dag nedlagdes den gamle Struerbane fra Lundbro til Brårup. I 14 måneder kørte de togrejsende mellem Skive og Struer forbi den nye banegård hen til den gamle.

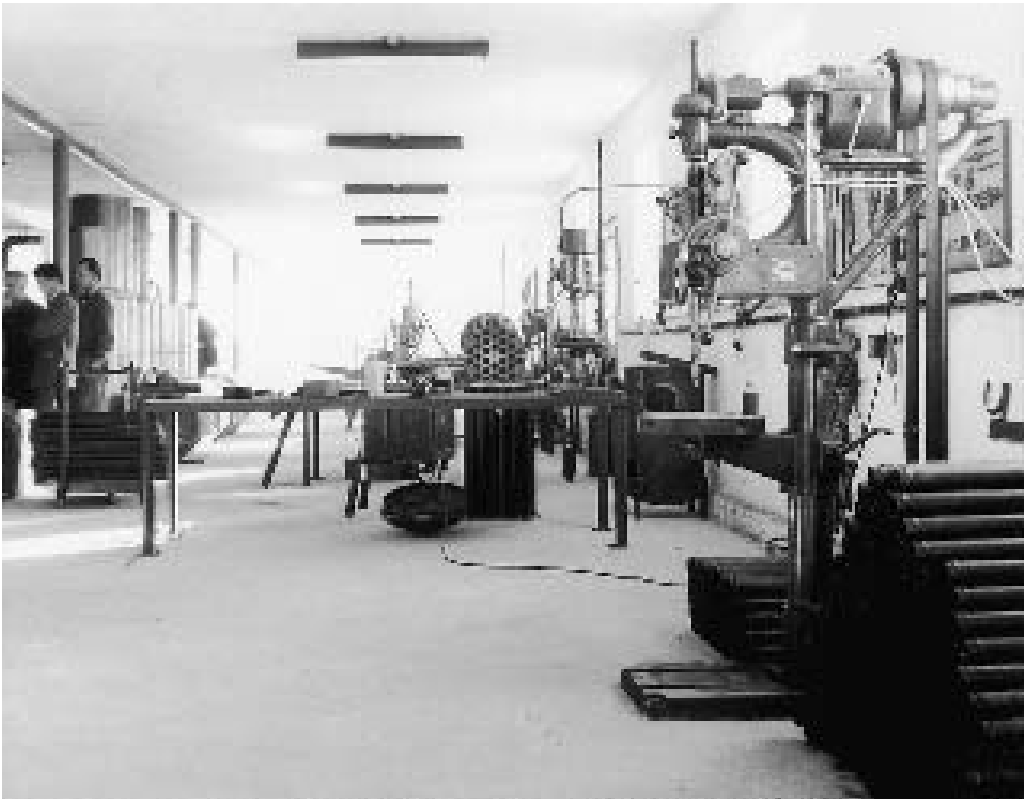
Den 2. februar 1962 - næsten 20 år efter aftalen om banegårdsflytningen - blev den nye banegård indviet. Banegårdsflytningen er det hidtil største anlægsarbejde i Skive: Der blev lagt 10 km hovedspor og 5 km. sidespor, der blev bygget 10 nye broer, og der blev flyttet 1 mill. kubikmeter jord - det meste læsset ved håndkraft, for banegårdsprojektet var også Skives største beskæftigelsesprojekt!

Men - knap var den nye banegård indviet, så begyndte man at nedlægge jernbanerne fra Skive til Salling. I 1966 blev Vestsallingbanen nedlagt, og i 1971 ophørte persontrafikken på Skive-Glyngørebanen. Havde planlæggere og politikere vidst det, havde man måske sparet banegårdsflytningen?

De nye fabrikker

Den 11. september 1959 var en festdag for Skive. Den dag markerede direktør Ejlert Olsen fabrikken ”Dantherm” i Skive kommunes barakker i Jegstrup. ”Dantherm” var startet i Roslev, men havde vokset sig større, end der var plads til i Roslev, og flyttede derfor til Skive. Den tidligere leder af lervarefabrikken Dania på hjørnet af Engvej og Viborgvej, Ejlert Olsen, havde udviklet et varmluftsaggregat, som han sammen med en arbejdsmand begyndte at fremstille i lokaler på Jernbanegade i Roslev i 1958. Allerede året efter var der pladsmangel, og Ejlert Olsen flyttede så produktionen til Jegstrup.

Dantherms flytning til Skive var et forvarsel om en ny ”industrialiseringsperiode” i Skive. I 1962 rykkede den første virksomhed ind i det nye industrikvarter. ”Metallic”, der var grundlagt i 1945 i København, var i begyndelsen af 1960’erne vokset til en virk-

Et kig i ind Dantherms nye fabrik i en af de tidligere flygtningebarakker i Jegstrup i september 1959.

somhed med 250 ansatte, der beskæftigede sig med metaltrykstøbing. I København var der både pladsmangel og mangel på arbejdskraft, og det fik virksomhedens leder, P. Brinch Møller, til at interessere sig for Skive. Her var der rigeligt af begge dele. Fabrikken i Skive blev anlagt som en filial med 50-100 ansatte, men i 1966 var den vokset så meget, at den blev omdannet til hovedfabrik. I 1970 fik Metallic også en afdeling på Mors.

Samtidig med flytningen af Metallics hovedsæde til Skive flyttede ”søstervirksomheden” EVA Husholdningsmaskiner fra Frederikssund til Skive. EVA begyndte med at fremstille pålægsmaskiner, og i slutningen af 1960’erne kom EVA kaffebryggeren på produktionsprogrammet.

Den næste store virksomhed i industriområdet blev radio- og TV-fabrikken ”B&O” fra Struer, der i 1965 åbnede en afdeling i Skive. Man startede beskedent med at leje sig ind i de nyopførte ”Skive Værkstedshuse” på Viborgvej, hvor kvinder efter et kursus på Arbejdsteknisk Skole samlede B&O radioer.

Her blev der hurtigt pladsmangel, og B&O lejede sig ind i stedet ind hos ETA-TAU på Frisenborgvej, ejet af direktør Poul Hjalmar Sørensen, Schades Papir. Lige efter flytningen til Frisenborgvej besluttede B&O sig for at bygge en fabrik i Skive og samle

radioproduktionen her. Den nye fabrik, der blev bygget med støtte fra Egnsudviklingsrådet og Skive kommune, stod klar i sommeren 1967. Fabrikken var på 6.000 kvm. og havde 250 ansatte, mest ufaglærte kvinder.

De tre virksomheder beskæftigede mange ufaglærte mænd og kvinder. Dermed kunne de "opsuge" dels en del af de mange mænd og kvinder, der ikke længere kunne finde arbejde i landbruget, dels en del af de kvinder, der tidligere havde gået hjemme og passet familie og bolig, men som nu i stort tal søgte ud på arbejdsmarkedet.

Det første supermarked 1962

Den 25. oktober 1962 åbnede det første privatejede supermarked i Skive. Flere firmaer stod på spring, men det blev "Priso A/S" fra Århus, der kom først. Priso havde allerede supermarkeder i Randers, Esbjerg og Århus. Supermarkedet i Århus havde haft besøg af en del kunder fra Skiveegnen, og det var en af grundene til, at Priso søgte til Skive.

Priso A/S købte Frederiksgade 11 af C.P. Koldings Eft., der tidligere havde maskinforretning i ejendommen. Den 25. oktober 1962 slog supermarkedet dørene op for kun-

Der var stor interesse hos kunderne, da Løvbjergs Supermarked åbnede i august 1964.

derne. Butikslokalet var meget langt og opdelt i to etager. Varene lå på hylder, i skabe og frostbokse, og kunderne kunne selv gå rundt og vælge ud, hvad de ville have. Man betalte ved kassen, der var lige ved døren. ”Butikken er praktisk indrettet i lyse og indbydende farver. Ud mod gaden lyser den karakteristiske facade op i billedet,” fortalte Skive Venstreblads udsendte medarbejder.

”Det er tidens udvikling med disse selvbetjeningsbutikker, og vi vil i de kommende år se dem dukke op i alle de vestjyske byer, hvor der hidtil ingen har været,” udtalte Priso’s direktør til avisen - og det fik han ret i. I løbet af to år fik Skive tre supermarkeder mere: Tages Supermarked, Østerbro 6 (1963), Tema, Sdr. Boulevard (1963) og Løvbjerg, Søndergade 2 (1964). Bortset fra Løvbjerg lukkede byens første supermarkeder i løbet af få år.

I 1967 rykkede brugsforeningsbevægelsen ind på ”supermarkedet”. FDB åbnede ”Nordvestjyllands største supermarked”: Kvickly i Asylgade. Samtidig lukkede Brugsen i Torvegade 18.

Bil-eksplosionen

I 1959 fandtes der ca. 7.000 automobiler (personbiler, rutebiler, taxaer og lastbiler) i Skive politikreds, heraf ca. en fjerdedel i Skive by. I 1968 var tallet steget til godt 12.000 i politikredsen.

Den store vækst i bilparken kom til udtryk på flere forskellige måder. Skive fik en

De sidste biler i Nørregade, inden den blev til Skives første gågade, Nørregågade. Foto: Anders Knudsen.

række nye, store benzinstationer ved indfaldsvejene, og bilforretningerne voksede sig store. Ved Sdr. Boulevard og Viborgvej blev der bygget fem store bilhandlere.

De mange nye biler skabte problemer i Skives gamle bykerne. De gamle handelsgader var ikke bygget til den store biltrafik. I 1959 blev der indført ensrettet færdsel i Nørregade, men i løbet af 1960'erne blev Nørregade alligevel en gade, det ikke var sjovt at krydse i myldretiden. Derfor vedtog Skive Byråd i sommeren 1968 at gøre Nørregade til gågade - som et forsøg. Den 28. september 1968 kørte de sidste biler gennem Nørregade, og om aftenen holdt Nørregågadeforeningen en stor indvielsesfest med dans i begge ender af gaden, mannequinopvisning, udendørsservering m.m. Indvielsen af "Nørregågade" samlede ca. 5.000 deltagere.

Med Nørregades forvandling til gågade begyndte bilerne at forsvinde fra selve gaderne - om bag ved. I slutningen af 1960'erne blev der revet mange bagbygninger ned i bykernen til fordel for parkeringspladser. I 1972 fandtes der knap 1.000 p-pladser i Skives bykerne.

Skive Campingplads

I mange år var det Skive Turistforenings store drøm at få en campingplads ved Skive. Campister kunne ganske vist slå deres telt op på pladsen nord for Krabbesholm, men her var forholdene meget primitive.

Turistforeningen ville helst have en campingplads ved fjorden, men da der viste sig

Gæster fra Vejle på besøg på Skives nye campingplads i pinsen 1958.

mulighed for at få en plads ved siden af travbanen, tog man mod tilbuddet. Her havde vand- og gasmester Boll, Skive, plantet en plantage, ”Bolls have”, som blev stillet til rådighed for campingpladsen. 90 borgere ydede bidrag til pladsen, så det var muligt at åbne den uden offentlige tilskud.

I pinsen 1958 blev den nye campingplads indviet. Selve pladsen var på 12.000 kvm. ”Overalt er der små lune pladser ind mellem granerne, hvor der kan blive plads til bil og telt, og i alt kan der være 60 telte på hele området, men i så fald skal pladsen foran væddeløbsbanen tages med til parkering”, fortalte Venstrebladets udsendte medarbejder. I hver ende af pladsen var der indrettet vaskeplads henholdsvis til damer og herrer, og midt på pladsen var der vaskeplads til køkkengrejet. Der var også en lejrkiost, drevet af lejrchef Carl Laursen. Skulle man på toilettet, måtte man bruge væddeløbsbanens nyindrettede toiletter. Den nye campingplads havde fået to stjerner ud af tre mulige i den officielle fortegnelse over Danmarks campingpladser, og det var man stolte af i Skive Turistforening.

Campingpladsen fik ingen lang levetid. Midt i 1960’erne blev den eksproprieret til kasernebyggeriet. Der gik 25 år, inden Skive by atter fik en campingplads - men det betød ikke, at campisterne, der snart skiftede teltet ud med en campingvogn, måtte køre uden om Skiveegnen. I løbet af 1960’erne blev der åbnet adskillige campingpladser ved Limfjorden og ved Flyndersø.

Skive Seminarium på Egerisvej 1959

Dagligdagen på Skive Seminarium var ikke let med lokalerne spredt rundt i byen. I 1954 lånte seminariets elever Skive søndre Skole en weekend til et stort ”forårsmarked” med revytelt, boder og dansestrade. Weekendens overskud var på niveau med Børne-

Det nyopførte Skive Seminarium på hjørnet af Sdr. Boulevard og Egerisvej. Bag seminariet ses de to Gammelgårde, Gammelgårds Teglværk og Brårup.

hjelpsdagens: 25.000 kr.! Året efter gentog seminarieeleverne succesen. Nu var grunden lagt for et seminariebyggeri.

Nogle af seminariets lærere foreslog, at seminariet blev bygget i Resen, men formanden for seminariets bestyrelse, borgmester Woldhardt Madsen, ønskede, stærkt støttet af forstander Holger Paaskesen, at det blev placeret i den nye sydlige bydel, der var under anlæggelse. Seminariet skulle ligge på hjørnet af Egerisvej og den nye Sdr. Boulevard, hvorfra der var kort afstand til den nye banegård og rutebilstation.

I 1955 blev der afholdt arkitektkonkurrence. Der indkom 75 forslag, og blandt dem valgte dommerkomiteen et forslag, tegnet af arkitektægteparret Karen og Ebbe Clemmensen, på grund af dets æstetiske kvaliteter.

Bygningen stod færdig i foråret 1959 som den første i det nye kvarter bortset fra Arbejdernes Andelsboligforenings første blok på Kirke Alle. Den blev taget i brug i april 1959, hvor lærere og seminarister gik i optog fra Nordbanevej til Egerisvej med orkester i spidsen og flot dekorerede flyttevogne bagefter. Et halvt år efter - 18. oktober 1959 - blev seminariet indviet. Det færdige byggeri kostede 3,3 mill. kr.

Rugekassen Tambohus

I 1962 flyttede Schades Papirindustri fra sin gamle fabrik i Frederiksdal til en nybygget

Årsafslutning i Tambohus Ungdomsskole april 1967.

fabrik ved Øster Fælledvej i Skives nye industri kvarter på de tidligere baneearealer. Fabriksbygningerne i Frederiksdal Alle blev købt af Skive kommune først og fremmest til Skive Ungdomsskole, men de rummelige bygninger har også fungeret som ”rugekasse” for en række sociale, uddannelsesmæssige og kulturelle initiativer. Flere af dem voksede ud af rugekassen og har i dag lokaler andre steder i Skive.

I 1963 rykkede foruden Ungdomsskolen også ”Arbejdsteknisk Skole” (i dag AMU-Centret på H.C. Ørstedsvvej), BOMI (i dag: Viborgvej 7) og revalideringscentret ind i bygningerne. BOMI flyttede i 1971 til Viborgvej, Arbejdsteknisk Skole flyttede i 1973 til H.C. Ørstedsvvej, og revalideringscentret fik lokaler på Skive Sygehus. De ledige lokaler blev overtaget af Skive Musikskole (stiftet i 1975 som Jysk Musik Akademi) og Skive Forberedelseskursus (i dag VUC Skive). Forberedelseskurset flyttede allerede i 1979 til den tidligere Nordre Skole i Jyllandsgade.

I 1985 oprettede Arbejdernes Oplysningsforbund en daghøjskole. AOF Skive Dag-højskole havde lokaler på Tambobus de første år, men skolen voksede til ca. 150 elever, og i 1991 flyttede den til Resenlunds hovedbygning.

Firebladssystemet visner

Siden 1919 havde Skive haft fire aviser - en for hvert af de fire, store gamle partier. Ski-

I 1965 fik Skive Venstreblad en ny rotationspresse. Her studerer gårdejerne Aage Lidegaard, Laust Balling og Mads Peter Stisen samt redaktør Arthur Jensen den første avis, der blev trykt på den nye maskine. Foto: Anders Knudsen.

ve Folkeblad var langt det største, fulgt af Skive Venstreblad, mens Skive Socialdemokrat og især den konservative Skive Avis havde svært ved at klare sig.

I 1931 opgav Skive Avis at udkomme som selvstændig avis og blev aflægger af Viborg Stiftstidende. Skivestoffet fyldte kun en side i avisen, men der var også kun en lønnet medarbejder, redaktøren. På dette grundlag var det ikke let at konkurrere med de andre aviser! I 1951, hvor de konservative i Midtjylland måtte reorganisere hele deres presse og i realiteten slå den sammen til én avis, var oplaget i Skive på 275. Med skiftende redaktører humpede Avisen gennem 1950'erne. I 1962 lukkede den konservative presse i Midtjylland, og dermed også Skive Avis efter 104 år.

Skive Socialdemokrat blev i 1929 ”delavis” af Silkeborg Socialdemokrat, d.v.s. at en eller to sider blev trykt i Skive, resten i Silkeborg. I 1951 ophørte trykningen af sider i Skive, og selvom der fortsat var en redaktion i Skive med flere journalistiske medarbejdere, var det svært at følge med konkurrencen med Venstrebladet og Folkebladet. Alligevel holdt abonnenterne - ca. 1.000 - trofast ved, selvom der flere gange blev lavet om på bladet, der bl.a. skiftede navn til ”Aftenposten” fra 1953. I 1962 skiftede avisen endnu engang navn til ”Amtsbladet” og denne gang også trykkested til Holstebro. Amtsbladet var en fælles avis for Ringkøbing, Viborg og Thisted amter med lokalredaktioner i de større byer. Den kunne slet ikke klare sig over for de store borgerlige aviser, og i 1968 blev den lukket.

Skive Venstreblad havde et oplag på knap 2.000 i 1960, gode annonceindtægter og et veldrevet bogtrykkeri. I løbet af 1960'erne steg bl.a. lønudgifterne så stærkt, at indtægterne ikke kunne følge med længere. I 1966 indledtes et samarbejde med de konservative på Skiveegnen, som fik mulighed for at købe aktier i avisen. Som følge af samarbejdet ændrede avisen navn til ”Skive Dagblad”. Kapitaltilførslen viste sig hurtigt at være for lille, og i 1968 blev Dagbladet solgt Viborg Stifts Folkeblad, en af aviserne i den Bergske venstrepressen. Fra den 1. juni 1968 blev Skive Dagblad trykt i Viborg, men det lykkedes alligevel så nogenlunde at holde oplaget. I 1976 lukkede Viborg Stifts Folkeblad sine aflæggere i nabobyerne, og det ramte også Skive Dagblad. Fra den 1. april 1976 var Skive Folkeblad ”alene på pladsen” - den eneste ”konkurrence” i Skive kom fra ugeavisen Skive-Bladet, som Skive Dagblad begyndte at udgive i 1970.

Krabbesholm Sanatorium bliver til Resenlund 1959

Efter Anden Verdenskrig kom streptomycin, en medicin, der kunne helbrede selv alvorlige tilfælde af tuberkulose, til Danmark. I løbet af få år lykkedes det stort set at bekæmpe tuberkulosen, og det betød, at behovet for Krabbesholm Sanatorium forsvandt.

I 1958 blev de sidste patienter flyttet til den nye lungeafdeling på Skive Sygehus, og sanatoriet blev solgt til Statens Åndsvageforsorg, der ønskede at bruge bygningerne til åndssvageanstalt. I forbindelse med salget skiftede sanatoriet navn til Resenlund - en åndssvageanstalt måtte ikke hedde noget med Krabbesholm ...

I april 1959 flyttede de første åndssvage ind på Resenlund. I hovedbygningen skulle

Da Krabbesholm Sanatorium blev til Resenlund. Det tidligere sanatoriums hovedbygning i april 1959, da Statens Åndssvageforsorg tog det tidligere tuberkulosesanatoriums bygninger i brug som åndssvageanstalt.

der bo 155 åndssvage mænd opdelt efter evner, således at de ”ringeste” boede i stueetagen. I den øverste funktionærbolig skulle der bo 22 piger, og det var planen, at overlægeboligen skulle huse 19 ældre kvinder. I alt skulle der bo 196 åndssvage på Resenlund, når anstalten var fuldt udbygget, men overlæge G. Wad, Vodskov, der havde den øverste ledelse af Resenlund, havde store planer: Der manglede plads til børn og gamle med tilknytning til Vestjylland, så Resenlund skulle gerne udvikle sig til ”Vestjysk Åndssvageanstalt” med plads til 600 beboere af alle kategorier!

Soverummene, som var fælles for flere åndssvage, blev udstyret med nye træsenge fra Skive Møbelfabrik. Mændenes opholdsrum fik robuste træmøbler, mens pigerne, der ”hørte til en højere intelligensklasse”, fik polstrede møbler og bogreoler. På hver etage var der indrettet besøgsrum, så beboere og familie kunne være sammen i fred.

Mændene skulle hjælpe til i Resenlunds store gartneri, mens pigerne skulle arbejde i køkken og vaskeri. De åndssvage, der ikke kunne noget som helst, blev klædt på og lagt på en bære i opholdsstuen.

Der var ansat et personale på 50 med plejemor frk. Jytte Veggerby og plejefar Niels Chr. Gravesen i spidsen til at passe beboerne. Bortset fra 5 gifte plejere boede personalet på Resenlund.

Da jazzen kom til Skive

I 1930'erne spillede der flere gange orkestre i Skive, der kaldte sig et eller andet med "jazz", men de havde ikke meget mere med jazzmusikken at gøre end navnet. I begyndelsen af 1940'erne spillede bl.a. Svend Asmussens orkestre i Skive, og byen fik sit eget jazzorkester, "Strange Players", der bl.a. spillede til bal i Skive Idrætsklub. Og i 1944 forsøgte nogle af byens unge at oprette en jazzklub på Skive Afholdshotel.

Midt i 40'erne lyttede de unge jazzinteresserede til swingmusik, ti år senere var interessen sprunget tilbage til den traditionelle New Orleans jazz, som den blev spillet af Louis Armstrong, Chris Barber, Papa Bues Viking Jazzband m.fl.

Over hele Danmarks blev der oprettet jazzklubber i byerne. I 1957 kom turen til Skive, hvor tre gymnasieelever tog initiativ til oprettelse af "Skive Jazzklub".

I løbet af kort tid havde jazzklubben over 200 medlemmer, der samledes til koncerter, foredragsaftener og "jazz band balls". De fleste unge meldte sig ind for at danse og have det sjovt, men der var også en del medlemmer, der meldte sig ind af interesse for musikken. Nogle af dem begyndte at spille jazzmusik, og jazzklubben nåede i sin korte levetid at have flere "husorkestre". De populære husorkestre spillede nærmest for æren, men de trak mange tilhørere, og det betød, at de unge bestyrelser kunne vove at bringe dyre udenbys orkestre til Skive, også mere moderne orkestre, hvis musik ikke havde noget stort publikum i Skive.

Med jazzklubben rykkede de unge ind i Skives foreningsliv. Sådan en forening hav-

"Foncesca Jazzband" spiller til "jazzband ball" i Roslev forsamlingshus april 1959.

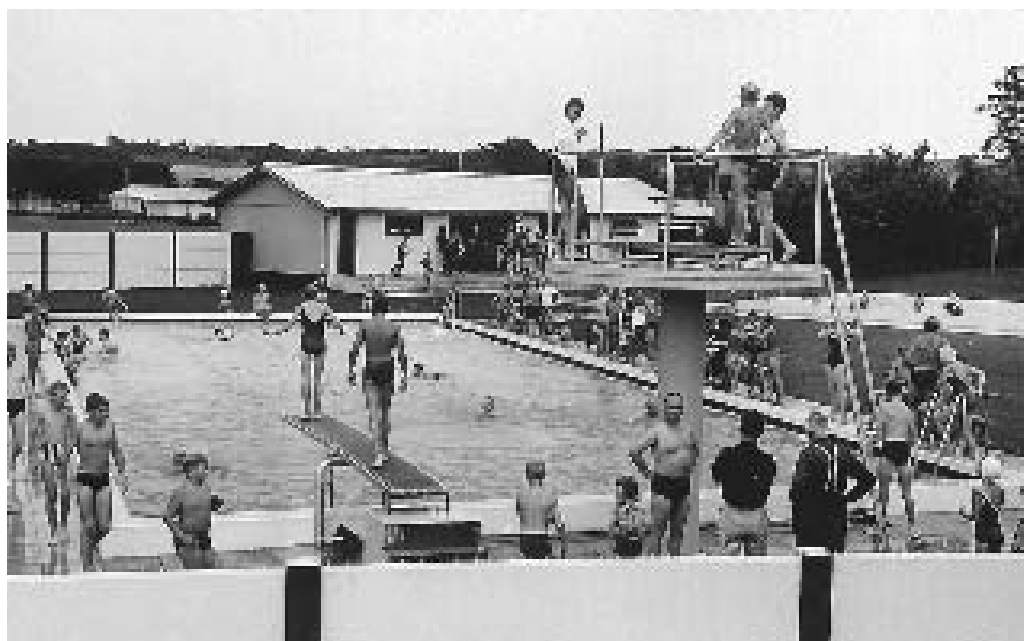
de man ikke set siden boldklubbernes start ved århundredskiftet: En forening for unge, styret af de unge selv uden indblanding fra de voksne. De måtte nøjes med at se skeptisk til, mens de unge - teenagerne hed de nu - selv overtog tingene. Næsten alle de unge, der sad i klubbens bestyrelse, var under uddannelse, og det medførte stort gennemtræk i bestyrelsen. Dette forhold - og at interessen i begyndelsen af 1960'erne skiftede til rock'n'roll og senere "pigtrådmusik" - gjorde, at jazzklubben gav op i 1961. Et par forsøg: "Jazzland" og "Jazz Club '66" blev ingen succes.

Friluftsbadet i Nr. Søby 1962

"De folk i Nr. Søby - de kan! De savner et friluftsbad, bestemmer de må have et, og så bygger de sig et. Den opgave, som andre og større byer ikke tør tage op, den løser de raske folk i et snuptag ..." - sådan blev egnens første friluftsbad præsenteret i Skive Venstreblad i 1961.

Hvorfor savnede Nr. Søbyboerne et friluftsbad i 1961? Der var jo ikke langt til Skive Fjord! En af bevæggrundene var, at eleverne på den nye Nr. Søby Skole skulle have svømmeundervisning, en anden var, at det varme vand var ved at blive moderne. Hvorfor bade i den kolde fjord, når man nu - efter de nøjsomme år i 1940'erne og 1950'erne - havde råd til at svømme i et opvarmet bassin? Sidst, men ikke mindst, havde Nr. Søby typehusfabrikant Jens M. Hansen, der kunne stille teknisk ekspertise m.m. til rådighed.

Friluftsbadet bestod af et 10 gange 25 meter stor bassin til frisvømmerne, et undervisningsbassin på 10 gang 8 meter og et soppebassin på 5 gang 8 meter til de små.

Badeliv i Nr. Søby friluftsbad i midten af 1960'erne.

Hele herligheden var projekteret til at koste 180.000 kr., men det fik man bragt ned til 70.000 kr. Frivillige fra ungdomsforeningen og husmands- og landboforeningen påtog sig udgravningsarbejdet, arkitekt- og ingeniørarbejdet var stillet gratis rådighed og kørsel af materialer var gratis.

Der var givet en del kontante bidrag til friluftsbadet. Restbeløbet kom fra et rentefrit lån på 40.000 kr. fra Dansk Idrætsforbund, 10.000 kr. i tilskud fra tipsmidlerne, tilskud fra friluftsrådet og fra Fjends Herreds Brandsforsikring, for friluftsbadet skulle kunne benyttes som branddam!

Udgravningsarbejdet begyndte midt i juni 1961, og på det tidspunkt ventede man, at friluftsbadet kunne stå færdigt en måned efter. Det var alt for optimistisk, for indvielsen foregik først den 17. juni året efter, og da var byggeriet endnu ikke færdigt!

Salling Gymnastik- og Ungdomsforening 1965

Den store afvandring fra landbruget, der begyndte i 1950'erne, fik konsekvenser for foreningslivet. Det var især foreningerne for de unge, der kunne mærke, at karlene og

Salling Gymnastikforenings opvisning i Skive Teatersal den 15. marts 1964.

pigerne forsvandt fra gårdene. Andelstidens foreninger for unge - gymnastikforeningen og ungdomsforeningen - mistede medlemmer, og flere og flere steder blev de to foreninger slået sammen til en forening.

Gymnastik- eller idrætsforeningen tilbød de unge gymnastik og boldspil, mens ungdomsforeningen stod for foredrag, teater og folkedans. Mange unge var medlemmer af begge foreninger, så på lokalt plan var det naturligt, at foreningerne arbejdede tæt sammen.

Idrætsforeningerne og ungdomsforeningerne havde hver sin regionale sammenslutning: ”Salling Gymnastikforening” (stiftet 1925 efter et brud med skytteforeningerne) og ”Salling-Fjends Hovedkreds af de Danske Ungdomsforeninger” (stiftet 1910). På landsplan var de to kredsorganisationer medlem af henholdsvis De danske Gymnastikforeninger og De danske Ungdomsforeninger.

I 1964 slog de to landsorganisationer sig sammen til ”De danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger”. På dette tidspunkt var 21 af de 23 lokale ungdomsforeninger i samarbejde med gymnastikforeningerne, så sammenslutningen var et naturligt skridt. De to kredsorganisationer blev til én den 1. april 1965: Salling Gymnastik- og Ungdomsforening (SGU). S sammenslutningen foregik uden de store sværds slag. Ungdomsforeningerne var i defensiven og forsvandt i løbet af få år. SGU blev egnens store folkelige idrætsorganisation med et samlet medlemstal på ca. 15.000.

Andelsbanken

Den 6. oktober 1964 åbnede Andelsbanken sin 41. afdeling i ”Sønderport” i Skive (Søndergade 6). Ved starten var der 6 ansatte – 10 år senere var tallet steget til 31. Andelsbanken var stiftet i efteråret 1925 efter den første Andelsbanks lukning i juni 1925, men på dette tidspunkt koncentrerede interessen på Skiveegnen sig om tilbagekøbet af Salling Bank fra Landmandsbanken. Salling Bank blev efter 1925 de lokale andelsforeningers bank, men de største af dem, bl.a. Skive Andelsslagteri, var så kapitalkrævende, at bankerne i Skive ikke kunne dække behovet alene. Andelsslagteriet havde derfor benyttet Andelsbankens afdeling i Viborg. Når banken nu kom til Skive, var det ikke, fordi man ”havde modtaget deputationer fra Skive eller Salling,” fortalte bankens førstedirektør Kr. Møller (lærersøn fra Grønning skole) – ”man var kommet selv.”

Salling Bank 1956-1965

Banken under højkonjunktoren

Fra efteråret 1957 kom den danske økonomi ind i en opgangsperiode. Landet kom i den - med bestyrelsesformand Hartvig Bregendahls ord - ”uvante, men glædelig situation, at vort smertens barn gennem årene: Valutaproblemet, ikke for tiden volder os hovedpine” - tværtimod! Eksporten steg, der blev investeret som aldrig før, og Danmark oplevede for første gang i lang tid fuld beskæftigelse.

Det skabte et stort behov for udlån, og det kneb for banken at følge med, for indlånene steg ikke hurtigt nok. Staten gjorde ellers flere ting for at stimulere opsparingen: Den indførte nye indlånsformer som præmieopsparing og indekskontrakter, og fra den 1. april 1957 blev det muligt at spare op til alderdommen i en bank og trække indskuddet fra i skat.

I slutningen af 1950'erne investerede landbruget på egnen store beløb i mekanisering, nye maskiner, om- og nybygninger. Kapitalbehovet var så stort, at banken flere gange måtte sige nej til berettigede låneansøgninger. ”Alt, hvad vi har kunnet skaffe, har været udlån”, fortalte Hartvig Bregendahl i 1961. Det skyldtes ikke mindst, at egnen havde været ramt af tørke i 1959. ”Højkonjunktoren er næsten for livlig”, mente han. Det mente regeringen også: I 1963 indførtes oms'en, og der kom flere andre økonomiske indgreb, som bragte lånelysten lidt ned.

En del kunder efterspurgte længerelevende lån til byggeri, men det afviste banken. Det var kreditforeningernes opgave, sagde Hartvig Bregendahl i 1961, hvor han glædede sig over oprettelsen af Landbrugets Realkreditfond, ”for det er ikke nogen bankopgave at yde lån over et langt åremål.”

I 1965 var økonomien endnu engang ved at løbe løbsk, så der blev indført kreditstramninger. Banker måtte igen til at sige nej til lånere.

Th. Nielsen meddirektør

Efter L.P. Werners død overtog P. Goul stillingen som administrerende direktør. Gouls stilling som meddirektør blev besat med fuldmægtig Th. Nielsen. De to direktører havde kørt ”parløb” i over 30 år.

Th. Nielsen var i 1922 blevet ansat som elev af bestyreren for Andelsbankens afdeling i Hjørring - han hed P. Goul! Det var også P. Goul, der fik Th. Nielsen til at søge til Salling Bank. Han blev ansat som assistent i 1927, og i 1938 avancerede han til fuldmægtig.

Efter Anden Verdenskrig fik Th. Nielsen et ”bijob” som rejsesælger. I begyndelsen af 1950'erne bevægede Salling Bank sig første gang uden for det normale bankområde. Diskontobanken var begyndt at sælge flybilletter for SAS for at få mere gang i han-

Bankdirektør Th. Nielsen blev ansat som assistent i Salling Bank i 1927. I 1956 blev han P. Gouls meddirektør, og efter P. Gouls afgang i 1965 blev han bankens administrerende direktør. I 1972 gik Th. Nielsen på pension efter 45 års ansættelse i banken.

delen med fremmed valuta, og Salling Bank valgte at følge efter. Banken måtte ikke selv stå som rejseformidler, og derfor blev det Th. Nielsen, der stod som agent for Ålborg-Frederikshavn-Göteborg-linien og for Svenska-Amerika-Linjen. Rejsebureau-driften var på kanten af bankloven, og derfor overtog Th. Nielsen rejsesalget for egen regning i nogle år. I 1960'erne blev rejsemarkedet så stort, at der blev plads til et decideret rejsebureau i Skive. Det blev startet af Jytte Nielsen, gift med Salling Banks direktionsssekretær, Søren Nielsen.

Fra 1,5 til 4 mill. kr.

I 1958 foreslog en aktionær at udvide aktiekapitalen og lade aktionærerne købe de nye aktier til favorpris. En anden aktionær protesterede: "Det er ikke i første række Landbobankens opgave at tage hensyn til aktionærerne, men at virke til fordel for egnens

I 1963 flyttede Salling Banks afdeling i Stoholm, Stoholm Bank, i nye og større lokaler

erhvervsliv.” Det synspunkt tilsluttede formanden, Hartvig Bregendahl, sig og tilføjede: ”Det er Landbobankens formål at holde en rentesats, hvor der er mindst mulig afstand mellem indlån og udlån, og dette muliggøres i højere grad ved at øge reserverne end ved at udvide aktiekapitalen.” Det var en politik, der havde været gældende siden bankens start, og den prægede anvendelsen af overskuddet, der efterhånden nærmede sig en million! Ca. 25% blev udbetalt som udbytte, 6-7% gik til erhvervsfonden, og resten - knap 70% - blev henlagt til reserverne.

To år senere anmodede bestyrelsen om en vedtægtsændring, så aktiekapitalen kunne forøges med 1 mill. kr. til i alt 2,5 mill. kr. Bestyrelsen foreslog, at de 750.000 kr. skulle tegnes af de gamle aktionærer til kurs 105, mens resten skulle udbydes til en højere kurs. Det fik redaktør Carl Hansens søn og efterfølger, Elin Hansen, til at møde op på generalforsamlingen for at protestere! Han syntes, at bankens aktionærer fik nok

med de 10%, som blev udbetalt i udbytte (maksimum iflg. vedtægterne), og foreslog, at de nye aktier blev solgt til skattekursen (ca. 200). Forslaget fik kun én stemme ud over hans egen.

Bestyrelsen udnyttede sin bemyndigelse i begyndelsen af 1961, hvor de gamle aktionærer tegnede sig for 715.000 kr., hvorefter de sidste 285.000 kr. blev solgt til kurs 150. Aktieudvidelsen fik den konsekvens, at udbyttets andel af overskuddet steg til ca. 40%, mens hensættelsernes andel faldt til godt 50%.

I 1965 gennemførte banken endnu en aktieudvidelse, denne gang på 1,5 mill. kr. Bankens aktiekapital var nu på 4 mill. kr. - og banken rundede de 2.000 aktionærer.

Udvidelser og nye filialer

I 1957 fik Salling Bank sin tredje filial i Durup, hvor banken købte en bygning og indrettede den til filial. I 1961 kom turen til den ældste filial: Banken købte en ejendom i Roslev for at kunne udvide filialen. I 1963 flyttede Stoholmafdelingen til nye og større lokaler.

Også hovedsædet i Frederiksgade blev bygget om. I 1958-59 byggedes om for 350.000 kr. For dette beløb fik banken bl.a. ny facade med indgang i mosaikmønster og glas. Indgangen blev flyttet op mod Teaterbygningen, og det skabte plads til en udvi-

Betty Christensen og filialleder N.P. Nielsen (bankens senere underdirektør) ekspederer de første kunder i Stoholm Bank i 1963.

delse af ekspeditionslokalet med en ”sludreskranke”. ”Ved at føre ekspeditionslokalet frem til Frederiksgade er der skaffet lys og luft, og et muntert vinterhavemotiv med vindruer og blomster sætter prikken over i’et. - Og så må man ikke glemme serviceboksen, der er rede til at betjene kunderne både dag og nat. Har man penge eller papirer, man ønsker i bankens varetægt, er serviceboksen åben dag og nat, og sikkerheden er 100 %,” fortalte Skive Venstreblad sine læsere i juli 1959. Det sidste holdt nu ikke helt stik! Nogle år senere så et par af de såkaldte ”Bustrup-drenge” – beboere på optagelseshjemmet på Bustrup – at en byens forretningsfolk en lørdag havde store problemer med at proppe sine pengekuverter ind i boksen. De gik hen til boksen og fiskede kuverter med i alt 8.000 kr. ud! Banken valgte at undlade at melde den uheldige historie til politiet, men forstanderen på Bustrup opdagede under et ”forhør” af drengene, hvad der var sket. Han rettede henvendelse til politiet, og så rullede lavinen i pressen. Salling Bank opnåede for første gang at komme i Ekstrabladet!

Der blev stadig ansat flere i banken, og der var snart pladsmangel igen. Efter P. Gouls fratræden som direktør i januar 1965 gennemførtes derfor en ombygning af 1. sal til direktion og bestyrelse samt personalefaciliteter og kantine.

Salling Bank fik ved opbygningen i 1958-1959 en serviceboks, hvor kunderne kunne aflevere penge døgnet rundt. ”Sikkerheden er 100 %”, skrev en avis i juli 1959, men det forhindrede ikke nogle såkaldte ”Bustrup-drenge” i at fiske 8.000 kr. ud af boksen.

Bankassistent Sv. Aa. Østergaard viser Salling Banks "ønskebrønd" til benzinforhandler Søren Vestergaard Christensen i julen 1961.

Samarbejde med Diskontobanken

I 1960'erne prægede egnen af "den anden industrielle revolution" - de mange nye virksomheder, der blev grundlagt under højkonjunktoren. Det gav mange nye kunder i Salling Bank, heriblandt også nogle med kapitalbehov, som banken ikke kunne klare alene. I disse tilfælde allierede banken sig med Skive Diskontobank - "der ikke alene er vor konkurrent, men også vor kollega, med hvem vi har det bedste samarbejde." Ved de helt store lånesager deltog Skive Sparekasse også enkelte gange. "Alle fornuftige projekter er blevet finansieret" - derfor var der ikke brug for filialer af hovedstadsbankerne, mente Hartvig Bregendahl.

Samarbejdet mellem egnens to banker omfattede også andre ting, bl.a. lancerede man i fællesskab en ny "sparelåneordning til korttidsopsparing" i 1965, hvor kunderne efter en vis opsparing kunne få lån.

P.H. Steenberg direktør i 1965

Den 31. januar 1965 gik administrerende direktør P. Goul på pension få dage før sin 75 års fødselsdag. Han efterfulgtes af sin meddirektør, Th. Nielsen.

Som ny meddirektør ansatte bestyrelsen den 42-årige bankbogholder P.H. Steenberg,

Peter Holm Steenberg, meddirektør i Salling Bank 1965, administrerende direktør 1972 og enedirektør 1974. Steenberg gik på pension i 1986. Foto: Birgitte Rødkær.

Herning Hede- og Discontobank. Steenberg var født i Odder og uddannet i den lokale landbobank. Derefter var han ansat i Banken for Randers og Omegn, inden han i 1947 kom til banken i Herning som fuldmægtig. I 1953 blev han bogholder og prokurist i banken.

P.H. Steenberg havde taget statskontrolleret prøve i bogholderi og prøver i merkantilt tysk og engelsk, samt første del af Handelshøjskolernes Diplomprøve (HD). Han tiltrådte sin nye stilling den 1. juni 1965.

1

9

6

6

—

1

9

7

5

Fra højkonjunktur til energikrise

AKTIESELSKABET LANDBOBANKEN I SKIVE

SALLING BANK

- et CENTRUM for BANKSERVICE

Husk også i år at drøfte skattemæssigt med os

ti
pen
ge
over
en
bank

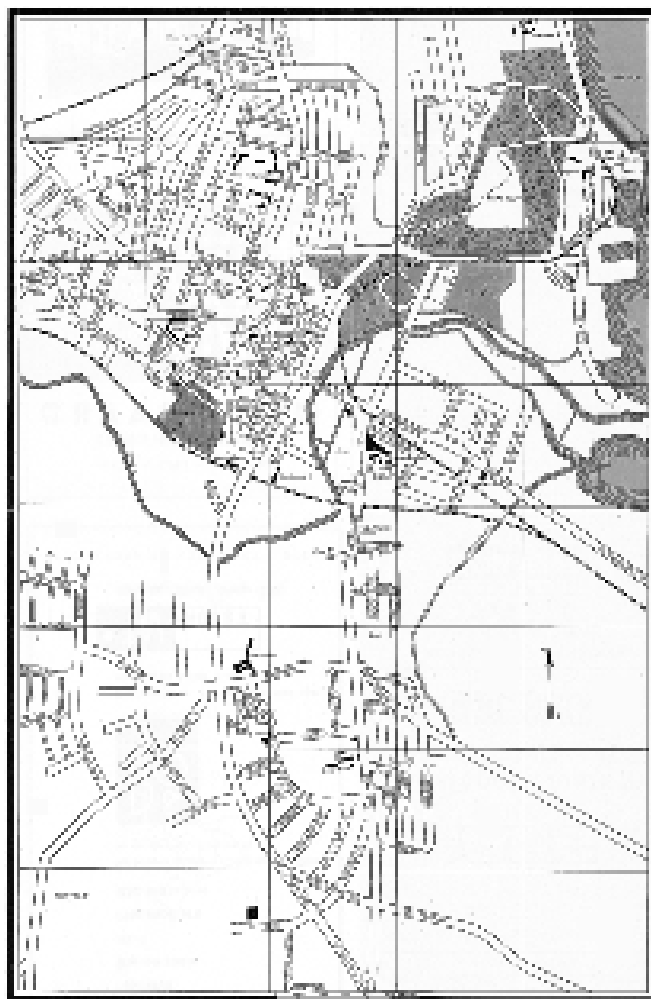
Salling Bank efter ombygningen i 1972-1973.

Danmark

1966: Et boligforlig mellem de fire gamle partier giver tilladelse til huslejestigninger over en årrække. SF stemmer imod. Statsminister Jens Otto Krag udskriver valg på spørgsmålet om indførelse af kildeskat og moms. Ved valget taber Socialdemokratiet 7 mandater, mens SF vinder 10. SF og Socialdemokratiet får "rødt flertal" i Folketinget.

1967: Kildeskat og moms vedtages i Folketinget. SF stemmer for første gang for finansloven, men det skaber utilfredshed i partiet. Danmark søger på ny optagelse i EEC. I november devaluerer England, og Danmark følger efter. Seks SF-folketingsmedlemmer siger nej til at indefryse to dyrtidsportioner for at bremse inflationen, hvorefter regeringen udskriver valg. SF splittes, og de utilfredse danner partiet Venstresocialisterne.

1968: Ved valget taber Socialdemokratiet 7 mandater, SF 9, mens VS lige akkurat får

Skive by 1967.

4 mandater. De radikale vinder 14 mandater, og den populære Hilmar Baunsgaard kan danne en flertalsregering sammen med Venstre og Konservative. "Ungdomsoprøret" bryder ud på Københavns Universitet.

1969: Forbudet mod "utugtige billeder" ophæves. Et forslag om at nedsætte valgretsaldern fra 21 til 18 år falder ved folkeafstemningen.

1970: Kommunalreformen, der reducerer antallet af amter og kommuner kraftigt, træder i kraft. Kristeligt Folkeparti stiftes.

1971: Regeringens "perspektivplan" forudser, at de offentlige udgifters andel af nationalindkomsten vil stige fra 45% i 1970 til 58% i 1985. Ved folketingsvalget vinder Socialdemokraterne 8 mandater og SF 6, mens VS ryger ud af Folketinget. De to partier har 87 mandater mod regeringens 88, men tre nordatlantiske mandater sikrer, at Jens Otto Krag kan danne en socialdemokratisk regering. Valgretsaldern sænkes til 20 år. Folketinget godkender, at regeringen underskriver traktaten om Danmarks indtræden i ECC eller EF, som det nu kom til at hedde.

1972: Kong Frederik den 9 dør. Han efterfølges af dronning Margrethe den 2. Ved folkeafstemningen om EF-medlemskabet den 2. oktober stemmer 2/3 af vælgerne for, 1/3 imod. Dagen efter træder Jens Otto Krag tilbage som statsminister af personlige grunde. Han afløses af Anker Jørgensen.

1973: Højkonjunktoren kulminerer. Priserne stiger med 12% og lønningerne med 17%. Overenskomstforhandlingerne bryder sammen, og en storkonflikt bryder ud. Efter 20 dage indgås forlig, der bl.a. forkorter arbejdstiden og indfører ligeløn. Folketinget vedtager en lov om miljøbeskyttelse. I efteråret melder borgmester og folketingsmand Erhard Jacobsen sig ud af Socialdemokratiet og danner Centrum-Demokraterne i protest mod Anker Jørgensens "venstredrejning" af partiet. Med udmeldelsen mister regeringen flertallet i Folketinget, og den falder på en afstemning om skatteudskrivningsloven. Ved "jordskredsvalget" kommer utilfredsheden med de "gamle" partier til kraftigt udtryk. Fem nye partier: Fremskridtspartiet (28 mand.), Centrum-Demokraterne (14), Kristeligt Folkeparti (7), DKP (6) og Retsforbundet (5) rykker ind i Folketinget. Venstres formand, Poul Hartling danner på baggrund af 22 mandater en mindretalsregering. Efter Syriens og Ægyptens angreb på Israel i oktober stiger oliepriserne kraftigt, og regeringen må indføre en lang række spareforanstaltninger, bl.a. forbud mod kørsel om søndagen.

1974: Olie- eller energikrisen skaber igen arbejdsløshed - ved årets slutning er 130.000 uden arbejde. Regeringen får gennemført flere kriseindgreb under stor uro på arbejdsmarkedet. For at sætte skub i økonomien gennemføres skattelettelser på 7 milliarder kr. I december fremlægger regeringen en "helhedsplan", der bl.a. vil forlænge overenskomsterne, fjerne dyrtidsportioner, indføre pris- og avancementstop m.m. Den 5. december vurderer regeringen, at planen ikke kan samle flertal, og udskriver valg.

1975: Ved valget vokser Venstre fra 22 til 42 mandater på bekostning af de andre borgerlige partier. Socialdemokratiet går 7 mandater frem, og VS kommer igen i Folketinget. Regeringen fortsætter, men væltes af en socialdemokratisk dagsorden i Folketinget.

Anker Jørgensen danner en ny socialdemokratisk mindretalsregering. Der gennemføres en midlertidig momsnedsettelse til 9,25 % og gives tilskud til erhvervslivet for at sætte skub i beskæftigelsen. I samme retning skal en lov om tilskud til isolering m.m. af boliger trække.

Skiveegnen 1966-1975

Der var drøn på egnen i årene omkring 1970. Der blev bygget adskillige hundrede nye boliger hver år, der blev købt biler, campingvogn og sommerhuse. Folk havde råd til at låne til det hele: Den store inflation reducerede lynhurtigt lånenes værdi, så man kunne roligt sætte sig for hårdt og ”spise vandgrød det første år”. Der var fuld beskæftigelse: I sommeren 1973 var der kun tilmeldt 26 ledige til arbejdsformidlingen i Skive.

Egnen fik en ny forbindelse mod nordøst, Virksunddæmningen, og som en begyndelse til den nye hovedvej 26 gennem Salling blev Ågade og Nørre Boulevard anlagt på Sallingbanernes gamle spor. Trafikken flyttede over på vejene. I 1966 lukkede Skive-Vestsallingbanen, og i 1971 ophørte persontrafikken på Skive-Glyngørebanen.

Det blev gennemført flere store offentlige byggerier. Skive fik et trekvart nyt sygehus, og i 1969 indviedes Nordvesteuropas mest moderne kaserne syd for Skive.

Rationalisering blev moderne. Kølevognene gjorde de små andelsmejerier overflødige, og i løbet af tre år 1967-1970 var en snes småmejerier blevet til ”Skiveegnens Mejeriselskab”.

På det kommunale område blev der også rationaliseret og lagt sammen. De mange små kommuner blev til fem ”storkommuner”, som overtog en lang række gamle og nye opgaver. En af de nye, som pressede sig på, var miljøet. De nye kommuner måtte investere mange millioner i renseanlæg til spildevand.

De unge kom til at fylde meget i bevidstheden. Skive blev til en skoleby med gymnasium, handelsskole, teknisk skole, HF-kursus, Specialarbejderskole, Lærerhøjskole m.m. Også i fritiden fyldte de unge mere: Idrætten, der nu rykkede indendørs i stribevis af nye idrætshaller, forblev en væsentlig aktivitet for mange unge, mens andre hellere ville lytte til ”beatmusik” eller gå på diskotek. Gadebilledet blev præget af piger i lårkorte kjoler og unge mænd med langt hår.

Og så ændrede verden sig lige pludselig: En krig i Mellemøsten medførte en dramatisk opbremsning, der begyndte med ”bilfrie søndage” og endte i et gensyn med det, mange troede var umuligt: Den store arbejdsløshed.

Virksunddæmningen

I 1930’erne foreslog nogle landmænd, bl.a. proprietær Jens Chr. Tvergaard, Strandet, at lukke Limfjorden ved Thyborøn. Forslaget skulle bl.a. hindre oversvømmelser af de lave engområder langs Limfjordskysterne og dermed forvandle dem til frugtbar landbrugsjord. Forslaget blev ikke gennemført, bl.a. fordi samtlige havnebyer i Midt- og

De første biler passerer Virksunddæmningen den 24. oktober 1966.

Vestjylland protesterede. Til gengæld blev der udført flere mindre inddæmninger, bl.a. blev der bygget en dæmning ved Sønder Lem Vig, hvorefter vandstanden blev sænket bag dæmningen.

I 1940 blev det foreslået, at der skulle bygges en bro med klap mellem Virksund i Nordfjends og Sundstrup i Himmerland til afløsning for den rofærge, som kromanden i Sundstrup bestyrede. Stod man på Virksundsiden og skulle over til Himmerland, hejste man et bræt op i en mast, og så kom kromanden roende og hentede én!

Broen blev hurtigt skiftet ud med en dæmning. Tvergaard og andre foreslog, at der blev bygget en dæmning med en sluse og klapbro, så man kunne regulere vandstanden i Hjarbæk Fjord. På den måde kunne man undgå de årlige oversvømmelser med saltvand på engene langs Hjarbæk fjord. Landvindingssynspunktet sejrede, da undersøgelser havde vist, at bro og dæmning ville koste det samme. Viborg Amtsråd vedtog i 1955 at bygge en dæmning. Byggeriet skete med statstilskud fra vejfonden, da dæmningen jo også var en ny, hurtig forbindelse mellem Skive og Hobro.

I 1963 fik dæmningsprojektet grønt lys, og i de følgende år blev der pumpet 120.000 kubikmeter sand op fra Lovns bredning og gravet 15.000 kubikmeter grus i grusgraven ved Ørslevkloster.

Den 27. januar 1966 blev den 500 meter lange dæmning lukket, og knap 10 måneder senere - den 24. oktober 1966 - kunne trafikminister Kai Lindberg klippe den røde snor

og indviede det 7 mill. kr. dyre projekt. Udover selve dæmningen blev der bygget nye veje i området og en havn til fiskerne i Sundstrup.

I dæmningen var der lavet et sluseanlæg med et slusekammer, lukket af to sluseporte, så skibe kunne sejle igennem. Midt på dæmningen var der en afvandingsssluse, så vandet fra åerne langs Hjærbæk fjord kunne løbe ud, og højvandet i Lovns bredning kunne holdes ude. Målet var at reducere højvandet bag dæmningen med en meter.

Sallingbanernes slutspil

Allerede i begyndelsen af 1930'erne gav Skive-Vestsallingbanen underskud, og midt i 1930'erne fik staten kig på banen. I første omgang blev den reddet af lokale, kommunale tilskud, og efter udbruddet af 2. Verdenskrig fik banen stor betydning i de benzinfattige krigsår.

Efter krigen moderniseredes driften med anskaffelse af to skinnebustog, og midt i 1950'erne var banens situation så god, at en statslig kommission vurderede den til at have en eksistensberettigelse fremover.

Men så kom 1960'erne og privatbilismens eksplosion! Fra 1960 til 1965 blev banens underskud fordoblet, og da staten afviste at fortsætte med at give tilskud til banedriften, var banens skæbne beseglet. Den 31. marts 1966 kørte det sidste tog på banen, der her-

Sidste tog på Skive-Vestsallingbanen den 31. marts 1966.

efter blev likvideret og banearealerne overdraget til kommunerne. Dem var der nu kun to af: Skive og Spøttrup. Skive valgte at lade banearealerne blive liggende til Hem, mens Spøttrup tilbageførte store strækninger til lodsejerne langs banen.

I 1933 blev driften på Skive-Glyngøre-banen rationaliseret for at mindske et under-skud, som opstod i 1920'erne, hvor bilerne tog mange passagerer og meget gods væk fra banen. Samtidig kom de første planer om en Sallingsundbro frem, og banens fremtid blev knyttet sammen med broplanerne. Anden Verdenskrig tog livet af broplanerne, og passagerer og gods vendte tilbage i årene under og efter krigen.

Det endelige Sallingsund-broprojekt fra 1965 var uden jernbane, og det blev begyndelsen til enden for Skive-Glyngøre-banen. Som led i en stor sparerunde i 1971 indstillede DSB persontransporten fra den 22. maj 1971. Efter denne dato kørte der hver dag et godstog i hver retning, og jernbanefærgen overførte nu kun godsvogne og DSBs lastbiler til Mors. Den 1. oktober 1977 nedlagde DSB færgefarten p.g.a. af endnu en sparerunde, selvom det egentlig var bestemt, at færgefarten skulle fortsætte, indtil Sallingsundbroen åbnede i 1978. Herefter var der kun godstrafik på strækningen mellem Skive og Glyngøre indtil februar 1980, hvor den blev "midlertidigt indstillet" p.g.a. snefald. I 1986-87 fjernedes skinnerne, og banen blev til "Salling natursti".

Havde beslutningstagerne kendt de to Sallingbaners skæbne i 1950, havde man nok sparet omlæggelsen af banerne vest om Skive og nedlagt dem i 1962!

Det nye sygehus

Efter den store udvidelse af Skive Sygehus i midten af 1920'erne kom der til at gå over 30 år, før der blev bygget på sygehuset igen.

I 1957 blev der i forbindelse med nedlæggelsen af Krabbesholm Sanatorium bygget en lungeafdeling og en ny tuberkulosestation til erstatning af stationen på sanatoriet. Samtidig blev der opført et nyt køkken, kapel og garager til ambulancerne. For at kunne gennemføre en nedrivning af sygehusets ældste bygninger fra 1880'erne og erstatte dem med moderne sygehusbygninger, blev epidemibygningen fra 1. Verdenskrig moderniseret, så den kunne bruges til patienter, mens byggeprojektet stod på.

Så blandede staten sig. Statens Byggeforskningsinstitut skulle lave en undersøgelse af behovet for sygehusbyggeri i (det gamle) Viborg Amt og komme med forslag til fordelingen af specialafdelinger, før byggeriet kunne gå i gang. Undersøgelsen trak ud, og sygehusbestyrelsen besluttede til sidst at gå i gang med at bygge en ny sengefløj- og behandlingsbygning. Man havde oprindeligt overvejet at nøjes med en renovering af de gamle bygninger, men hvis Skive Sygehus skulle beholde sin status som centralsygehus på linie med Viborg, var der brug for moderne bygninger, selv om det var dyrt. Det tog kun bestyrelsen en time at kassere renoveringsprojektet til 8 mill. kr. til fordel for et nybyggeri til 20 mill. kr.

I 1969 - et år forsinket - stod fløjen mod vest færdig, og derefter gik byggeriet af den nye sydfløj i gang. Den stod færdig i 1973. På dette tidspunkt havde Skive byråd solgt

De nye afdelinger på Skive Sygehus. Foto: Poul Jensen.

naboen, Nordre Skole, til Viborg Amt, for at området kunne bruges til yderligere sygehusudvidelser. Amtet gjorde et godt køb, for Skive byråd lagde stor vægt på at bevare sygehuset i Skive!

Skive Kaserne

Nørrejyske Artilleriregiment havde siden begyndelsen af 1950'erne haft store pladsproblemer på kasernen ved Langelandsgade i Århus.

I 1951 begyndte regimentet at se sig om efter plads til en ny kaserne. Man havde kig på flere steder omkring Århus og Silkeborg, men så mødte borgmester Woldhardt Madsen op med et tilbud om, at kasernen kunne flytte til Skive. I 1954 besøgte forsvarret arealerne ved Skive - og erklærede dem uegnede. Alligevel besluttede forsvarsminister Poul Hansen (soc.dem.) i 1962, at artilleriregimentet skulle flytte til Skive!

På trods af skarpe protester fra regimentets officerer, der fandt Silkeborg bedre egnet og mente, at beslutningen om flytningen til Skive var politisk, ikke saglig - og fra det radikale Skive Folkeblad, hvor redaktør Elin Hansen holdt den antimilitaristiske fane højt, blev beslutningen om Skive som ny kaserneby fastholdt.

Skive kaserne, hjemsted for Nørrejske Artilleriregiment 1969-2000. Foto: Casper Jacobsen ca. 1977.

Kaserneflytningen kom til at koste skatteborgerne i Skive penge, for Skive Byråd blev nødt til bl.a. at oprette et gymnasium i Skive, så officerernes børn kunne få en studentereksamen uden at skulle rejse til en af nabobyerne. For at lette smerten for forsvarets ansatte ved at skulle flytte til Skive, blev det bestemt, at de havde forkøbsret til byggegrunde i det sydlige Skive.

I 1963 begyndte de omfattende ekspropriationer, der bl.a. tvang Skive Travbane, Skive Campingplads og Skive Flyveplads til at flytte. Der blev også eksproprieret store landbrugsarealer syd for Skive til øvelsesområde for kaserne, selvom de store øvelser måtte afholdes ved Oksbøl.

Den 25. november 1969 indviedes Nordeuropas mest moderne kaserne af forsvarsminister Erik Ninn Hansen.

Pr. 1. januar 2001 blev Nørrejske Artilleriregiment lagt sammen med Sønderjysk Artilleriregiment i Varde, og kaserne i Skive overtaget af Dronningens Livregiment. I de godt 30 år, artilleriregimentet var i Skive, oplevede det utroligt mange sammen- og omlægninger som følge af bestemmelserne i de skiftende forsvarsforlig, men en af de væsentligste var nok, at forsvaret i 1970'erne gik over til at ansætte flere og flere professionelle soldater. For Skiveegnen betød det, at man fik et tilskud på flere hundrede gode, fastboende skatteydere i stedet for en masse værnepligtige på gennemtræk!

Skiveegnens Mejeriselskab 1970

Da egnen i årtierne omkring 1900 blev dækket med andelsmejerier, kom de til at ligge i en afstand fra hinanden, som var overkommelig for mælkekuskenes hestespand. I 1942 var der 21 andelsmejerier og et privat mejeri (Sejer Pedersens Rønbjerg Mejeri) på Skiveegnen. Efter Anden Verdenskrig begyndte man i mejerikredse at diskutere, om man skulle slå nogle af mejerierne sammen, men der skete ikke noget i praksis før 1967. På dette tidspunkt havde tankvognene afløst hestevognene, og det var med til at gøre sammenlægningsforhandlingerne nemmere.

I 1967 sluttede Skive Andelsmejeri og mejeriet "Danelykke" sig sammen til "Skiveegnens Mejeriselskab", og senere samme år fik de tilslutning fra leverandørerne til Rønbjerg Mejeri. Rønbjerg Mejeri nedlagde mejerifabrikationen for fremover at koncentrere sig om isfabrikation. I 1970 sluttede Saugstrup Andelsmejeri sig til mejeriselskabet.

Ramsing og Balling Andelsmejerier slog sig sammen i 1968. I 1969 slog Fur og Nordsalling Andelsmejerier sig sammen, og Korsvang (v. Smollerup) og Sparkjær tilsluttede sig Stoholm Andelsmejeri.

1970 blev det store fusionsår på Skiveegnen. Skiveegnens Mejeriselskab, Balling, Breum, Daugbjerg, Durup, Gamstrup, Jebjerg, Højslev, Kjeldbjerg, Krejbjerg, Nordsalling og Trevad sluttede sig den 10. august 1970 sammen til et nyt "Skiveegnens Meje-

Mejeribestyrer Vagn Thomsen, Skive Andelsmejeri, studerer den første mælkekarton ca. 1970.

riselskab” (SMS). Samme år sluttede andelsmejerierne i Nordfjends, Hald og Borup, sig til Viborgegnens Mejeriselskab. I 1971 sluttede Stoholm sig til SMS, og i 1972 meldte de sammensluttede Brodal og Rødding Andelsmejerier sig ind i SMS.

I forbindelse med oprettelsen af SMS kunne andelshaverne i mejerierne melde sig ud. Der var 34 andelshavere i de 12 mejerier, der benyttede sig af muligheden. Af dem var 19 fra Breum, som valgte blive leverandør til mejeriet Dybbækdal i Thise. Det tidligere andelsmejeri var i 1969 blevet købt som privatmejeri.

Det nye selskab, der havde 2.300 andelshavere, lukkede halvdelen af mejerierne. Højslev, Jebjerg, Durup og Nordsalling fungerede som ostemejerier, Balling som kærnecentral og Skive som konsummælksmejeri med levering til ca. 52.000 forbrugere. I 1985 fusionerede SMS med Mejeriselskabet Danmark (senere MD Foods).

Skive Renseanlæg

Skives første rensningsanlæg blev åbnet i 1937. Det var et lille anlæg ved Aage Nielsensvej, der rensede spildevandet fra bl.a. Skive Sygehus, inden det blev ledt ud i Felling Bæk. Størstedelen af Skives spildevand flød direkte ud i Skive Å og Skive Fjord.

I midten af 1950'erne begyndte politikerne at diskutere, om man skulle fortsætte med

Medlemmer af Skive byråd og andre indbudte får forklaret det nye rensesanlæg i Skive under indvielsen den 28. juni 1973. Fra venstre ses lærer Erling Kjeldsen, en ukendt ingeniør, overpostbud Christian Nielsen, en ukendt, ekspeditionssekretær Ove Andersen, gårdejer Sigurd Fruergaard, overassistent Harald Gravesen, vejformand Hansen, fhv. borgmester Woldhardt Madsen, overbetjent Verner Christensen, overassistent Esther Bach Sørensen og overlærer Valborg Tybjerg. Foto: Poul Jensen.

at udlede det urensede spildevand eller bygge et renseanlæg, der kunne rense spildevandet fra hele byen. I 1967 traf byrådet beslutning om at bygge et moderne renseanlæg, og den 28. juni 1973 kunne borgmester Peter Kjærgaard med et tryk på knap i maskinhuset på Norgesvej indvie renseanlægget. Det kostede 27 mill. kr. at bygge anlægget, heraf gik de 14 til pumpestation, maskinhus og seks rensesanke på Norgesvej, og de resterende 13 til ombygning af kloaksystemerne i Skive by. Det 27 mill. var Skive kommunes hidtil største enkeltinvestering.

Renseanlægget rensede spildevandet 70-80% for snavs, og der ville være under en procent slam i det vand, der efter rensningen blev pumpet ud i Skive Å.

Spildevandet blev først rensat biologisk og mekanisk i to luftningstanke. I tankene var der ophængt 8.000 "gardiner", som mikroorganismene, der rensede vandet, sad på. "Gardinerne" hang meget tæt, og spildevandet passerede forbi "gardinerne" under tryk og indblæsning af ilt.

Efter rensningen i luftningstankene blev vand og slam pumpet over i to efter-rensesanke, hvor slammet blev siet fra. Det rene vand blev pumpet væk, og halvdelen af slammet blev pumpet tilbage i luftningstankene, hvor det skulle danne grobund for bakterier.

Den anden halvdel af slammet blev pumpet over i to stabiliseringstanke, hvor det blev blæst igennem med luft for at fjerne stanken. Til sidst blev slammet centrifugeret og transporteret ud på oplagspladsen mellem renseanlægget og Skive Fjord.

De tog 24 timer at rense spildevandet så godt, at det kunne ledes i ud i åen. Det var da så rent, at ingeniør Per Baumgarten fra firmaet J. Krüger, der stod for byggeriet, godt turde drikke et glas af det!

Byen var meget stolt af det nye renseanlæg, som havde skaffet god omtale allerede året før. I 1972 blev Skive udpeget som "årets by" i en konkurrence, arrangeret af Jyllands-Posten, ikke mindst fordi man var gået i gang med at bygge et moderne renseanlæg. Udover æren og en flise, der blev indmuret i gavlen på Rådhuset, fik Skive kommune en check på 10.000 kr. I de følgende år blev pengene uddelt som "årets by-prisen" til skibonitter, der havde været med til at gøre Skive kendt.

Energikrisen 1973

Den 6. oktober 1973 angreb Syrien og Ægypten Israel. Efter angrebet steg oliepriserne kraftigt, og situationen blev yderligere forværret, da de arabiske lande efter Israels sejr i krigen i begyndelsen af november indførte eksportstop for olie. For at strække de små olielagre i Danmark mest muligt måtte regeringen indføre en lang række spareforanstaltninger, bl.a. forbud mod kørsel om søndagen.

Søndag den 25. november var den første med kørselsforbud. Forbudet gjaldt fra lørdag kl. 24 til søndag kl. 24. Nogle af de første, der blev ramt af forbudet, var medlemmerne af Skive og Omegns Motorklub, der holdt 50 års jubilæumsfest. Festen trak ud til efter kl. 24, og det betød, at mange måtte gå hjem!

Sdr. Boulevard på den første bilfrie søndag i november 1973. Det var snevej, og det lagde en yderligere dæmper på trafikken. Foto: Poul Jensen.

Folk, der skulle på arbejde, f.eks. læger og sygeplejesker, kunne få køretilladelser. I Skive kommune fik 62 tilladelse, i Sundsøre 66, i Sallingsund 43 og i Spøttrup ca. 50. Tog, rutebiler og taxaer kørte også. Såvel banegården som rutebilstationen havde flere rejsende end normalt, og Skives 22 taxaer havde en forrygende dag. Telefonen kimedede uafbrudt, og der måtte to telefonpassere i gang for at fordele kørslen. Politiet snuppede kun en enkelt ulovlig bilist, der ikke kunne lade være med at tage bilen hen efter morgenbrød, men man havde ellers nok at gøre med at besvare forespørgsler i forbindelse med køretilladelser m.m.

Kiosker, hoteller og chokoladeforretninger havde meget travlt. Der blev solgt ekstra ugeblade, og søndagsaviserne blev revet bort. Adskillige benyttede dagen til at invitere familien ud til spisning, og slikforretningerne solgte godteposer som aldrig før! Til gengæld tabte benzinstationerne mange penge. Skives 18 benzinstationer holdt lukket, og det betød et omsætningstab på mellem 15.000 og 20.000 kr.

I bykernen var der ligeså mange mennesker som den sidste weekend før jul, der studerede butikkernes juleudstillinger.

Politiet kunne bagefter konstatere, at der havde været færre ulykker, men til gengæld flere husspektakler end normalt! Og skolebørnene på Skivehus skole fik en ekstra fri-dag. Skolerne skruede ned for varmen allerede fredag eftermiddag, og da varmen blev skruet op igen søndag aften, blev fjernvarmenettet så overbelastet, at der sprang et rør. Mandag morgen var temperaturen i klasselokalerne på 10 grader.

Kommunalreformen 1970

1960'erne blev tiåret, hvor velfærdssamfundet for alvor slog igennem i Danmark. Væksten i de opgaver, som kommunerne skulle løse på det sociale og uddannelsesmæssige område, og de nye opgaver, som kommunerne blev pålagt gennem lovgivning på planlægningsområdet, miljøområdet, det kulturelle område, gjorde det svært for de små kommuner på landet at følge med. De mindste af dem havde ikke engang en fuld-tidsansat kontorhjælp, og så var det ikke let at følge med i strømmen af nye love, cirkulærer, bekendtgørelser m.m. og sørge for at få dem ført ud i livet. Samarbejdet mellem sognekommunerne var voksende bl.a. med skoleforbund om realskoleundervisning, fællesskab om kommuneingeniør m.m. I 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne blev der gennemført flere frivillige kommunesammenlægninger. I 1965 vedtog Skive Landsogn-Resen kommune ved en folkeafstemning at slutte sig sammen med Skive.

I 1967 vedtog Folketinget, at der skulle gennemføres en kommunalreform, hvor de over 1.200 kommuner skulle reduceres til 275. Samtidig skulle de 25 amter reduceres til 14.

Straks efter lovens vedtagelse gik forhandlingerne i gang mellem by- og sogneråd. Der var rig mulighed for strid undervejs i forhandlingerne, for selv om der var opstillet nogle rammer for, hvor store de nye kommuner skulle være, havde nogle kommuner flere muligheder, f.eks. kunne sognekommunerne i Midsalling vælge at forhandle med kommunerne i Nordsalling eller i Sydsalling. Skive byråds ønsker spillede også en rol-

Ligningskommissionen i Ørsløvkloster kommune i færd med at gennemgå selvangivelserne i slutningen af 1960'erne. Som nr. 2 og 3 til venstre ses de senere medlemmer af Skive Byråd Malthé Odgaard og Sigurd Fruergaard.

le. Byrådets ønskede en del af Hem-Hindborg-Dølby kommune og en del af Kobberup-Feldingbjerg-Gammelstrup kommune (Nr. Søbyområdet) lagt sammen med Skive. Stillet over for Skive byråds krav besluttede Hem-Hindborg-Dølby Sogneråd at søge om at få hele kommunen sammenlagt med Skive, mens Kobberup-Feldingbjerg-Gammelstrup sogneråd protesterede - uden held.

I 1969 var aftalerne om dannelsen af de nye stor-kommuner forhandlet på plads - og så kom man til næste, store spørgsmål: Hvor skulle kommunekontoret placeres. I Fjends var Stoholm den største by, og den lå rimeligt centralt, så her var der ikke den store tvivl. I Sundsøre valgte man Breum, som lå centralt i kommunen. I Sallingsund var der to store bysamfund, Roslev og Glyngøre, men man valgte den tredje stationsby, Durup, der lå midt imellem. I Spøttrup var der derimod flere kandidater til at blive "kommuneby". Man endte med to mulige placeringer: I Balling og ved DLG i Rødding. Ved en afstemning i sammenlægningsudvalget var der et lille flertal for Rødding, men det ville tilhængerne af Balling ikke anerkende, så de klagede til Indenrigsministeriet over den måde, afstemningen forløb på. Ministeriet svarede, at så måtte udvalget finde en anden måde at afgøre spørgsmålet på. Der blev afholdt et møde i Viborg, hvor amtsrådet forsøgte at mægle - uden held, men bagefter drak udvalget kaffe på Palæ. Under kaffebordet blev det foreslået, at kommunekontoret skulle ligge i Ramsing. Det forslag viste sig at kunne samle flertal!

Skolebyen Skive

I 1966 var Skive Seminarium den eneste uddannelsesinstitution i Skives nye sydlige bydel - 10 år senere lå der seminarium i en ny bygning sammen med en afdeling af Danmarks Lærerhøjskole, gymnasium, teknisk skole, handelsskole og specialarbejderskole syd for åen! I løbet af de ti år var Skive blevet til en skoleby.

Skive tekniske Skole blev i 1967 den første skole vest for Sdr. Boulevard. En lov fra 1965 centraliserede undervisningen, så der ikke længere blev undervist i alle fag på hver tekniske skole. Lærlingene i nogle fag måtte rejse til andre byer for at få den teoretiske del af deres undervisning. Al undervisning foregik nu om dagen, og der blev opført et skolehjem, hvor lærlinge, der ikke kunne bo hjemme, kunne få et værelse. Den gamle tekniske skole på Nordbanevej blev overtaget af Skive Handelskole.

Skive Gymnasium blev til på Skive Byråds initiativ - vistnok ikke uden sammenhæng med Folketingets beslutning om at bygge en kaserne syd for Skive. Efter et mellem spil, hvor man overvejede at gøre gymnasiet til en del af Skive Seminarium - som det daværende Th. Langs Gymnasium i Silkeborg - besluttede byrådet i 1963 at oprette et kommunalt gymnasium, som skulle placeres i seminariets bygninger, når dette var flyttet til nye bygninger. Sådan kom det ikke helt til at gå. Gymnasiet startede i 1968, og seminariet flyttede først i 1970. Før 1968 var unge, der ønskede en studentereksamen, henvist til nabobyerne Nykøbing, Stuer eller Viborg.

Skive Seminarium har vist Danmarksrekorden i hurtig fraflytning fra bygninger, der

Første årgang på Skive Gymnasium - bestyrelsen for Gymnasiets kunstforening diskuterer, hvordan malerierne på foreningens første udstilling skal hænges op. Fra venstre ses Erik Tang, Kasper Lund, Gytte Sørensen, Claus Sarup, Lisbeth Krogsgaard og Jesper Balthazar-Christensen. Foto: Anders Knudsen.

er opført til formålet. Det var kun 11 år i bygningerne på Egerisvej, så flyttede det til nye bygninger på Dalgas Alle, også opført til formålet. Årsagen til den hurtige flytning var, at seminariets ledelse ønskede at få en øvelsesskole knyttet til seminariet. Der blev undersøgt forskellige muligheder, men resultatet blev altså, at man valgte at bygge nyt seminarium og tilhørende øvelsesskole: Dalgasskolen.

Sammen med det nye seminarium byggedes en afdeling af Danmarks Lærerhøjskole. I 1960'erne fik Lærerhøjskolen afdelinger, spredt over hele Danmark. Der blev trukket i de politiske tråde bl.a. af amtsrådene i Viborg og Thisted amter, og det var med til at sikre, at Skive fik afdelingen.

I 1973 flyttede Specialarbejderskolen ind i en tidligere fabriksbygning på H.C. Ørstedesvej. Skolen var startet i 1962 som Arbejdsteknisk Skole i lokaler på Tambohus. Arbejdsteknisk skole tilbød kurser til ufaglærte, som havde brug for formelle kvalifikationer eller for omskoling til andet arbejde. Man uddannede f.eks. arbejdere til de nye virksomheder i det sydlige Skive.

Skive Handelsskole gik i 1960'erne over til at undervise om dagen ligesom teknisk skole. Dagundervisningen begyndte i det tidligere Sømandshjem/toldkontor på Krabbesholm Alle 3 for så i 1967 at rykke ind på Teknisk Skole på Nordbanevej. I de følgende år voksede elevtallet så stærkt, at skolen kom i alvorlig pladsnød. Man undersøgte mulighederne for at udvide på Nordbanevej ved at bygge ud over parkerings-

pladsen bag skolen, men fandt ud af, at det ville blive alt for dyrt. Løsningen var også her at bygge nyt, og ved et mageskifte med toldvæsenet, der havde en byggegrund på Arvikavej, fik Handelsskolen mulighed for at bygge i Egeris. Indtil byggeriet kunne gå i gang, anbragte skolen nogle af klasserne i en stor plastik-boble på grunden ved Arvikavej. Byggeriet gik i gang i 1972 og i vinteren 1974 stod den færdig.

I løbet af få år var der sket en ”uddannelsesrevolution” i Skive! I 1950 kunne de unge på egnen tage en realeksamen, få en faglig erhvervsuddannelse eller komme på højskole - 25 år senere kunne de tage en bred vifte af ungdoms- og videregående uddannelser uden at rejse til større byer.

Stoholm kirke 1971

Efter knap 30 års arbejde kunne Stoholm den 7. marts 1971 indvie en ny kirke. Stoholm var skabt af jernbanen og hørte kirkeligt til Feldingbjerg sogn, og kirken og kirkegården lå her. Efterhånden som Stoholm blev den dominerende by i sognet, opstod der et ønske i byen om at få sin egen kirke. Kobberup-Feldingbjerg-Gammelstrup sogneråd skænkede den 10. november 1942 en byggegrund ved Smollerupvejen til kirkebyggeriet, som blev anslået til at koste 115.000 kr. For dette beløb ville man få en kirke med plads til 200 mennesker.

Kort tid efter begyndte man at samle ind til kirkebyggeriet. I løbet af 5 år blev der indsamlet 48.000 kr. Bl.a. skænkede en mand, der havde vogtet kreaturer, hvor kirken blev bygget, 1.000 kr., og enkefru Kathrine Vistisen skænkede i alt 20.000 kr. I 1947

Stoholm kirke ved indvielsen i 1971.

blev kirkegården anlagt, og juleaftensdag 1947 blev kirkeklokken, der hang i en klokkestabel, indviet ved en ceremoni med 50 deltagere.

Derefter gik kirkesagen i stå. Der blev dog afholdt to bazarer, der hver gav et overskud på 10.000 kr. I 1960'erne tog Stoholm-boerne fat igen, og i 1968 kom belønningen i form af et statstilskud på 375.000 kr. til kirkebyggeriet. Nu kunne byggeriet gå i gang.

Kirken blev tegnet af kgl. Bygningsinspektør Leopold Teschl (der bl.a. også har tegnet Skive Museum). Kirken er opført i røde, håndstrøgne mursten som en hilsen til teglværkerne i Fjends herred. Udefra skal kirken lede tanken på et sejl og en mast, kirkeskibet. I 1998 blev kirken udvidet med en tilbygning med konfirmationsstue, møderum og præstekontor. I dag er Stoholm kirke blevet hovedkirken i sognet. Der er kun en månedlig gudstjeneste i Feldingbjerg kirke, og kirkegården er under afvikling.

Sallinghallen

I 1945 udkastede Skive Idrætsforbund en plan: Skive skulle have idrætshal. Forslaget fik opbakning fra Salling Gymnastikforening, men allerede i 1950 blev det foreslået, at foreningen burde bygge sin egen hal til gymnastikopvisning og fester. I 1963 nedsatte foreningen et haludvalg: Boldspillerne - håndbold og badminton - ville væk fra den friske sommerluft og ind i en hal, så de kunne spille året rundt.

Hvor skulle hallen ligge? Det var et spørgsmål, der var næsten lige så vigtigt, som hvor man skulle skaffe pengene fra! De store byer i Salling: Roslev, Jebjerg, Breum,

Indmarchen ved indvielsen af Sallinghallen den 20. november 1966.

Oddense og Durup meldte sig som interesserede. Roslev spillede hårdt ud med tilbud om gratis grund og kloakering, materialer til indkøbspris, gratis rådgivning fra byens håndværkere til de frivillige. De andre byer kom med lignende tilbud, så der var noget at vælge imellem for bestyrelsen. Til sidst stod valget mellem Roslev og Jebjerg - og Roslev vandt en kneben sejr med 7 stemmer mod Jebjergs 6. Den snævre afstemning fik nogle foreninger til at melde fra, men på et møde med lokalforeningernes formænd i sommeren 1964 viste det sig, at hovedparten af foreningerne støttede bestyrelsens flertal. Salling Gymnastikforenings formand, Johannes Eising, Oddense, kunne ikke gå ind for, at hallen skulle ligge i Roslev, så han trak sig tilbage som formand.

Nu gjaldt det om at få skaffet pengene til byggeriet. I 1935 havde Salling Gymnastikforening købt en festplads ved Grønning Strand. Den blev solgt til dir. P. Brinch Møller, Metallic, der ville indrette den til campingplads for sine medarbejdere, og de 70.000 kr., salget indbragte, gik ind i byggefonden. Andre midler blev skaffet ved husstandsindsamling og salg af indskudsbeviser. Endelig blev alle kommuner i Salling ansøgt om tilskud.

Hallen kostede ca. 750.000 og blev indviet den 20. november 1966. Den fik navnet Sallinghallen, for den skulle jo dække hele Salling. Ti år efter var der fem haller mere i Salling, og siden er antallet af haller eksploderet, så næsten enhver lidt større by i Salling har sin egen hal!

Pigtråd og beat

I begyndelsen af 1960'erne skiftede mange unge den traditionelle jazz ud med pigtrådmusikken, som den blev kaldt af dem, der ikke satte pris på larmende guitarer m.m. The Beatles, The Rolling Stones, The Kinks, The Who blev kendte navne blandt egnens unge. Man delte sig i grupper: Enten var man fan af Beatles eller også af de mere rå Rolling Stones. Et par år senere gik skellet mellem "protestsangeren" Bob Dylan og den "blidere" Donovan. Det havde stor betydning for musikkens udbredelse, af de unge fra 1963 kunne høre den i det nye "Program 3".

Interessen for den nye musik slog især igennem hos typograflærlingene. Der var typograflærlinge med i Skives to mest populære "pigtrådsorkestre": "Johnny and the Printers" og "The Black Souls." "The Black Souls" eksisterede i forskellige udgaver og opnåede at blive kendt og spille over hele Danmark.

Nogle unge i Hem og Lyby dannede "The Tigers". Orkestret havde en langhåret basist, Marinus - vistnok den første rigtigt langhårede på Skiveegnen! "The Tigers" var de første, der kom til at indspille en plade. Benzinselskabet Esso havde et reklameslogan: "Kom en tiger i tanken", og det hyrede "The Tigers" til at indspille en reklame-singleplade med "Tiger Rag" og "Kom en tiger i tanken". Pladen var selvfølgelig tigerstribet!

Den ungdomskultur, der knyttede sig til musikken, var noget, man læste om i aviserne eller så i fjernsynet. Men ellers mærkede Skive i første omgang ikke meget til det såkaldte "ungdomsoprør" i 1968. Det mest markante udtryk var vel, at den lårkorte

Beatkoncert i Skivehallen den 1. april 1968. Foto: Anders Knudsen.

mode slog igennem hos kvinderne, mens man skal et godt stykke ind i 1969, før det lange hår blev moderne hos de unge mænd.

Kroejer Curt Spenster, Højslev Kro, var den første, der lukkede op for pigtrådsmusikken, og de unge fra egnen valfartede til Højslev for at høre Peter Belli & Les Rivals m.fl. Den nye Skivehal blev også taget i brug til beatmusik, som det efterhånden kom til at hedde. The Savage Rose spillede f.eks. i hallen i slutningen af 1960'erne. Orkestret stod på en lav scene i den ene af hallen, og der var ingen stole og borde til tilhørerne. Det var moderigtigt: På værelserne derhjemme røg møblerne også ud til fordel for madrasser og puder.

I november 1968 fik de unge over 18 år et nyt tilbud i Skive, som mange unge havde ønsket sig i lang tid. Restauratør Hemmingsen, Frederiksgade 9, åbnede et nyt diskotek i det tidligere Hemmingsens Konditori.

Diskoteket var organiseret som en klub, "Cock Club". Der var plads til 125 gæster, men allerede før åbningen havde 300 meldt sig ind. Når medlemstallet var nået op på 400, blev der lukket for tilgangen.

Diskoteket, der var tegnet af Erling Vinds tegnestue, var holdt i en let intim tone med dekorative billeder på væggene for at skabe stemning. For dem, der havde lyst, var der også mulighed for at spille bowling.

Det var Hemmingsen selv, der stod for den daglige drift, men han erkendte, at han ikke havde forstand på de unges musik, så der var ansat fem unge bl.a. til at sørge for den rigtige musik. Det nye diskotek var åbent hver aften fra kl. 19 til kl. 24.

De første gæster på "Cock Club" november 1968. Brygger Erling Strange Nielsen, Hancock, smiler til den unge servitrice i lårkort og med klubejerens navn på hatten. Foto: Anders Knudsen.

JAK-Banken og Handelsbanken kommer til Skive

Den 12. december 1969 fik Skive sit femte pengeinstitut. Det var JAK-Banken (Jord Arbejde Kapital), der åbnede sin elvte regnskabsførende afdeling i Fredensgade 27 i Skive - kun 10 år efter, at hovedbanken i Middelfart var blevet oprettet. I 1972 fusionerede JAK-Banken med sparekassen Bikuben, der i 1976 flyttede filialen til Nørregade 17.

I 1975 åbnede den første af de københavnske storbanker en filial i Skive. Allerede i under debatten om den eventuelle sammenslutning af Skive Diskontobank og Salling Bank i 1966-1967 blev Handelsbanken ofte nævnt som den københavnerbank, der især stod på spring til at rykke ind i Skive. Banken havde fra gammel tid enkelte kunder blandt industrivirksomhederne i Skive, som kunne danne grundlag for en filial. I 1974 købte Handelsbanken "Børsen" på hjørnet af Adelgade og Slotsgade, og her åbnede den nye filial den 4. september 1975.

Salling Bank 1966-1975

Fra overophedning til stagnation

De skiftende regeringers forsøg på at styre økonomien og undgå ”overophedning” medførte mange indgreb i bankernes aktiviteter. Metoder som kreditstramning, obligationsrationering og deponering af midler kom i anvendelse, men takket være stærk vækst i indlån og store afdrag på lån kunne Salling Bank indtil slutningen af 1960’erne stort set imødekomme alle berettigede ansøgninger. I 1968 steg indlånene f.eks. med 10 mill. kr., mens udlånene kun steg med 2,8 mill. kr. Det gav banken så god likviditet, at deponeringskrav m.m. ikke fik den helt store betydning.

I 1969-1970 medførte VKR-regeringens forsøg på at stramme kreditgivningen ved indførelse af udlånsloft, at banken måtte give afslag på flere låneansøgninger end normalt.

I 1971 blev kreditloftet lempet, og nu kom der for alvor fart på tingene! I 1971 steg bankens omsætning med 39% - det er rekord! og i 1972 med 25% - men så ændrede forholdene sig igen efter oliekrisen udbrud i 1973. Folk blev mere forsigtige og begyndte at spare op, men den stigende private opsparing kunne ikke opveje erhvervslivets uddrag. Indlånene i banken gik ned med 2 mill. kr. ”Kraftig stagnation” - sådan karakteriserede banken forholdene! Usikkerheden bredte sig: I 1975 steg opsparingen med 28%, mens udlånene faldt med 7,5%. Det var især byggelånene, der var mindre efterspørgsel på. Den stigende arbejdsløshed fik folk i byggetanker til at tænke sig om en ekstra gang!

I 1972-1973 blev Salling Bank udvidet med en tilbygning på 150 m² i to plan mod gården. Her fik bankens direktion og interne revision kontorer. Foto: Poul Jensen.

Nordvestbank 1966-1967

Den 9. december 1966 bekendtgjorde bestyrelsesformændene og direktørerne for Salling Bank og Skive Diskontobank, at de to banker efter tre måneders forhandlinger i yderste hemmelighed var blevet enige om et forslag om at sammenlægge bankerne under navnet Nordvestbank.

Initiativet til forhandlingerne kom fra Salling Bank. Baggrunden for sammenslutningen var et ønske om at undgå at komme i en situation, hvor en af københavnske storbanker opkøbte en eller begge banker. ”Tanken om en sammenslutning er opstået på lokal grund, og den har som udspring ønsket om at bevare så megen bankmæssig selvstændighed som muligt.”

Den nye bank ville få en egenkapital på 20 mill. kr. og en balance på 150-160 mill. kr. Det ville gøre den til den 10. største i Jylland. Ledelsen af den nye bank skulle i første omgang dannes ved en sammenlægning af direktioner, bestyrelser og repræsentantskaber.

Sammenslutningsforslaget havde været forelagt de to bankers repræsentantskaber, og her var der principiel tilslutning til sammenlægningen.

Der viste sig hurtigt en vis opposition til sammenslutningen blandt erhvervsfolk i Skive. ”Oppositionen” mente ikke, at den sammensluttede bank kunne magte større opgaver end før, fordi de to banker allerede samarbejdede om de største engagementer. Der var mere brug for at få en filial af en af de københavnske hovedbanker, som kunne tilføre egnen ny kapital, eller at en af de to banker blev opkøbt af en københavnerbank. Nogle

Salling Banks ekspedition efter ombygningen i 1972-1973.

Salling Banks ekspeditionslokale efter ombygningen i 1972-1973. Foto: Poul Jensen.

gik så vidt, at de truede med at flytte deres bankforretninger, hvis sammenlægningen blev til noget.

I begyndelsen af januar 1967 besluttede Salling Banks repræsentantskab, der tidligere enstemmigt havde givet principiell tilslutning, at sige nej tak til sammenslutningen. Man syntes, sagde bankens formand, Hartvig Bregendahl, til Skive Dagblad, ”at tiden knap er inde til at lave en sammenslutning af den art,” men man ønskede dog, ”at der fortsat opretholdes en kontakt mellem de to banker, og at der arbejdes videre med planerne.” Der blev imidlertid ikke arbejdet videre med planerne, og på generalforsamlingen i marts fik Salling Banks ledelse fuld opbakning til beslutningen: ”Stemningen i forsamlingen var for bestyrelsens og repræsentantskabets indstilling ... og bankens ledelse blev af alle eftermiddagens talere takket, fordi man så klart har erklæret, at der ikke bliver tale om at sælge Salling Bank til en hovedbank,” skrev Skive Dagblad.

Skive Diskontobank blev i 1971 overtaget af Provinsbanken efter flere måneders forhandlinger. ”Hvorfra initiativet er udgået, ønsker man ikke at udtale sig om. Der har været forskellige muligheder inde i billedet. Lige fra sammenslutning af en række af nordvestjyske banker til salg til en af de københavnske storbanker”, fortalte Skive Folkeblad.

Medarbejderne kommer med

Den store vækst i bankens omsætning og balance i perioden medførte flere udvidelser af aktiekapitalen. I 1967 udbød man 2 mill. i aktiekapital, som aktionærene kunne købe til kurs 105. De resterende aktier blev solgt til kurs 180.

Salling Banks første bankbus - en ombygget turistbus - holder i Fly ca. 1967.

I 1972 fordoblede banken aktiekapitalen til 12 mill. kr. For første gang blev der udloddet fondsaktier - 3 mill. kr. - til aktionærene, der kunne købe den anden halvdel til kurs 105. Målet var, "en mere ligelig fordeling af aktiekapital og reserver," forklarede bankens formand, Hartvig Bregendahl. Lige siden bankens tilbagekøb i 1926 havde man - i stifternes ånd - fulgt den politik at henlægge en stor del af overskuddet til reserver, og det havde medført, at bankens reserver langt oversteg aktiekapitalen, men nu valgte man at uddele en del af reserverne til aktionærene som friaktier.

Også et andet princip fra 1926 faldt ved vedtægtsændringen: Udbyttebegrænsningen på 10% blev ophævet – men det betød ikke, understregede Hartvig Bregendahl, at aktionærene skulle forvente et udbytte på 15 %.

Endelig blev der lavet om på valgreglerne til repræsentantskabs- og bestyrelsesvalg: Valgkredsene blev afskaffet, og fremover skulle der vælges 9 repræsentanter i den nye Skive kommune og 18 landkommunerne. Der skulle vælges 2 bestyrelsesmedlemmer fra Skive kommune og 3 fra landkommunerne.

Der skete hurtigt ændringer i bestyrelsens sammensætning. Det skyldtes nye love. For det første fik medarbejderne større indflydelse. I foråret 1973 oprettedes der et samarbejdsudvalg i banken, og i 1974 trådte en lov om medarbejdervalgte medlemmer i aktieselskabsbestyrelser i kraft.

I Salling bank var man meget hurtige: Den 12. februar 1974 valgtes fuldmægtigene

*Et kig ind i Salling Banks bankbus nr. 2. Bankassistent Laust Kibsgaard taler i telefon.
Foto: Lindy Jørgensen.*

Jes Brodersen og Knud Møller Jensen som de første i Danmark til medarbejderrepræsentanter i Salling Banks bestyrelse.

Året efter trådte en lov om repræsentanter for det offentlige i bankbestyrelser i kraft, og handelsministeriet udpegede tømrer Peter Jacobsen, Skive, som det offentliges første repræsentant i Salling Banks bestyrelse.

Bankbussen 1967

I sommeren 1967 iværksatte Salling Bank en ny kundeservice. ”Flere og flere bruger checks, og mange steder er der ikke mulighed for at få hævet disse checks. Der er simpelthen ikke et tilstrækkeligt omfattende forretningsliv, som kan formidle denne omveksling. Så skal man ind til banken i Skive, og det kan for mange på landet være en omstændelig affære, fordi tiden er knap.” Sådan præsenteredes Salling Banks nyeste tilbud: Bankbussen i Skive Dagblad i maj 1967. Bussen holdt en eller to gange om ugen på bestemte tidspunkter på faste holdepladser. Der var tre mand med bussen, og ”lederen har i uddannelsesmæssig henseende en sådan kapacitet, at han selvstændigt kan afslutte de fleste almindelige bankforretninger uden først at skulle have papirerne ind til banken.” Hvis der var problemer, var der etableret telefonforbindelse på holdepladserne, så man kunne ringe til banken i Skive. Og til beroligelse for kunderne: Bussen

havde et særligt ”samtaleværrelse”, hvor leder og kunder kunne tale sammen uforstyrret. ”Der bliver altså ikke noget med, at alt-folket kan overheøre, hvad der bliver sagt.”

Den først bankbus var en brugt bus, der blev ombygget til formålet. I 1974 blev den udskiftet med en ny.

Atter udvidelse og flere nye filialer

I december 1966 – midt under forhandlingerne om sammenlægning med Diskontobanken – købte Salling Bank naboejendommen, Frederiksgade 4/Nørregade 1 af købmand Andr. Sørensens arvinger. Købet skete for at sikre banken udvidelsesmuligheder i Frederiksgade. Ud over nogle kontorlokaler i Nørregade 1, brugte banken ikke naboejendommen. I stedet valgte man at bygge bagud. I 1972-1973 gennemførtes en udvidelse på i alt 300 m² i to plan, der bl.a. gav plads til direktion og revision i stueplan og 1.100 bankbokse i kælderen. Alt dette til en pris af 500.000 kr.

Bankbussen gjorde det muligt for banken at undersøge kundeunderlaget på de enkelte stoppesteder. Det resulterede i åbningen af en række nye filialer i årene 1969-1972: Balling, Skive kaserne og Egeris Nord (1969), Breum Bank (1970 i transportabel bankbygning på 50 m², fremstillet af Siljan huse, 1971 i egen bygning), Fly og Rødning (1970), Ramsing (1971) og Højslev (1972). Salling Bank havde nu 13 filialer og 13 holdepladser for bankbussen på Skiveegnen.

Salling Bank til København 1972

Den første september 1972 blev der skrevet bankhistorie. Elleve midt- og vestjyske banker – heriblandt Salling Bank - åbnede en fælles filial i København. De elleve banker var i forvejen fælles om edb-centralen i Herning.

Indvielsen af Fur Banks nye bygning i 1971.

Ved skranken ses fuldmægtig Viktor Flodgaard, kontorchef Mads Møller og assistent Birgit Overby. Bagved står direktør Valdemar Overgaard, gårdejer Laurits Hunnerup, gårdejer Hartvig Bregendahl (formand for Salling Banks bestyrelse) og direktørerne Th. Nielsen og P.H. Steenberg. Foto: Poul Jensen.

Baggrunden for oprettelsen var dels et ønske om at komme med i de københavnske bankers ordning med clearing af checks. Herved kunne ekspeditionen af checks mellem bankerne ske en dag hurtigere, men det krævede, at banken havde en filial i hovedstaden. Filialen skulle også hjælpe på de deltagende bankers likviditet, ved at de kunne trække på hinandens ”ledige” midler. Ud over det skulle filialen fungere som en almindelig bank.

Formelt blev filialen i København oprettet som en afdeling af Thisted Handels- og Landbrugsbank. Den blev ledet af et forretningsudvalg på tre, bl.a. direktør P.H. Steenberg.

Edb-teknik i bankverdenen

I 1962 udskiftede Salling Bank de gamle bogholderimaskiner med nye og bedre, men der kom snart en helt ny teknik på banen: Elektronisk databehandling. En række midt- og vestjyske banker oprettede i 1965 en edb-bogføringscentral i Herning. I de følgende år overførte banken gradvist bogføringen til edb. Det sparede personalet for en mængde manuelt bogføringsarbejde.

I 1967 anskaffede banken to andre, nye maskiner. Man fik en fjernskriver til hurtig og sikker ekspedition af hastesager, og ”en anden stor nyerhvervelse er en stor regnemaskine - en computer - til udfærdigelse af afregninger fra husdyrauktionen og kvægtorvet, hvilket skulle give hurtigere afregning til sælgerne.”

Nye opgaver

Edb var en forudsætning for løsningen af en række store, nye opgaver, som banken tog op. Fra midten af 1960’erne begyndte flere og flere virksomheder at udbetale løn via en bankkonto. Det gav mange nye kunder, men også meget ekstra arbejde – og så fik det i øvrigt den konsekvens, at den tidligere landbobank snart fik næsten halvdelen af sine kunder i Skive.

Kildeskattens ikrafttræden i 1970 fik banken til at tilbyde ”kildeskatteservice” til virksomhederne via edb-centralen i Herning: Kildeskatteberegninger, ATP, bidrag til dagpengefonden, skatteindberetninger, ATP-indberetninger og lønudbetalingsbilag.

I 1973 indførtes endnu et nyt tilbud, der krævede edb: Pengeinstitutternes Betalingsformidling. For at kunne klare denne opgave, blev edb-centralen i Herning slået sammen med den nordjyske i Hjørring.

Nye opgaver, nye kunder – det stiller krav til medarbejderne. Banken begyndte at efteruddanne personalet til at klare nye arbejdsopgaver. I 1969 fik banken en kunde-konsulent, der kunne benyttes i banken, i hjemmet eller på virksomheden, og sammen år ansattes en PR-konsulent til bl.a. at stå for bankens markedsføring. I 1971 tog den første af bankens ansatte en HD eksamen - i regnskabsvæsen.

Fra to til en direktør

Den 1. august 1972 gik Th. Nielsen af som administrerende direktør efter 45 års ansættelse i banken. Som det var blevet tradition, blev han efterfulgt af sin meddirektør, P.H. Steenberg. Ny meddirektør blev den 37-årige Hans Jørgen Christensen, souschef i Landmandsbanken i Frederikssund. Allerede i sommeren 1974 flyttede H.J. Christensen til Morsø Bank, hvorefter bestyrelsen vedtog at gøre P.H. Steenberg til bankens ene-direktør.

1
9
7
6

—

1
9
8
5

Den anden energikrise

I 1979 blev Salling Banks facade mod Frederiksgade skalmuret med røde mursten. Her ses banken under omdannelsen af Frederiksgade til gågade i 1982. Foto: Betty Laustsen.

Danmark

1976: Bistandsloven træder i kraft. Arbejdsløsheden stiger til 175.000 i januar. Ved augustforliget sættes der grænser for lønstigningerne, og skatter og afgifter forhøjes. I protest mod forliget strejker mange arbejdspladser i den følgende tid.

1977: Ved Folketingsvalget vinder Socialdemokratiet 12 mandater og CD 7. De radikale og Venstre halveres. I Anker Jørgensens nye regering bliver den tidl. Skivearkitekt Ove Hove boligminister. Folketinget ophæver et overenskomstforslag til lov. B.T.-konflikten løber april-juni. Ved "august-forliget" hæves moms'en til 18%, og afgiftsskruen drejes endnu en tak.

1978: Utilfredse fiskere blokerer en række havne i maj. Anker Jørgensen danner regering med Venstre (SV-regeringen) under skarp protest fra LO. Udenrigsminister K.B. Andersen overtager posten som formand for Folketinget. Den nye regering hæver moms'en til 20,25 %. Valgretsalderen nedsættes til 18 år.

1979: Folketinget forlænger overenskomsterne. Det første valg til EF-parlamentet afholdes. I september devalueres kronen. Venstre afviser indførelse af overskudsdeling (OD), og regeringen vælter. Ved Folketingsvalget vinder de konservative 7 mandater, mens CD halveres og DKP ryger ud af Folketinget. Der indføres totalt pris- og lønstop, og kronen devalueres igen. En ny "kriseplan" vedtages.

1980: Ved "majforliget" hæves moms'en og afgifterne endnu en gang.

1981: Foråret og sommeren præges af typograf- og journalistkonflikter, der lammer en række aviser i månedsvis. De yngre læger strejker i en måned i protest mod et mæglingforslag. Regeringen fældes af et radikalt dagsordensforslag. Ved valget taber Socialdemokraterne 9 mandater, mens de konservative, CD og SF går stærkt frem. Arbejdsløshedstallet overstiger nu 300.000.

1982: Der indføres særskat på Nordsø-olien. Regeringen fremlægger et finanslovsforslag med et underskud på 74 mia. Statsminister Anker Jørgensen vurderer, at forligsmulighederne er udtømte og går af uden at udskrive valg. Den konservative leder Poul Schlüter bliver statsminister for en regering med Venstre, CD og Kristeligt Folkeparti. Den nye regering afskaffer dyrtidsreguleringen og indfører en karensdag ved sygdom. Fastkurs-politikken erstatter devalueringspolitikken. Havnearbejderne strejker hele vinteren i protest mod reglerne om supplerende dagpenge.

1983: Regeringens spareforslag med væsentlige besparelser på tilskudene til kommunerne gennemføres. Fremskridtspartiets leder, Mogens Glistrup, dømmes i Højesteret for skattesnyd. Der vedtages en ny udlændingelov. Socialdemokratiet, SF, VS og Fremskridtspartiet nedstemmer finansloven, og regeringen udskriver valg.

1984: Ved valget vinder de konservative 16 mandater, mens Socialdemokratiet taber tre. CD bliver halveret, og Fremskridtspartiet taber 10 mandater. Regeringen og de radikale får tilsammen flertallet i Folketinget.

1985: Overenskomsterne forlænges ved lov. Arbejdstiden nedsættes med en time om ugen, lønnen må højst stige med 2%. Indgrebet mødes med store proteststrejker over hele landet.

Skiveegnen

Inden arbejdsløsheden for alvor bed sig fast, lykkedes at få bygget den længe planlagte Sallingsundbro. I virksomhederne rykkede den nye teknik - elektronisk databehandling - lige så stille ind, og på ungdomsuddannelserne begyndte man at undervise i edb.

Der bredte sig en ny krisebevidsthed på Skiveegnen. Der skulle spares og genbruges - og samtidig skulle Skiveegnen markedsføres. Det var baggrunden for, at Skive kommune i løbet af perioden gennemførte tre lavenergiudstillinger. De to første - i 1977 og 1979 - var præget af eksperimenter med ny energibesparende teknik, men eksperimenterne faldt ikke lige heldigt ud, og den sidste lavenergiudstilling var mere traditionel.

Skiveegnen gik også forrest i forsøget på at genbruge affaldet. Den nye losseplads i Kåstrup - det første fælleskommunale samarbejde mellem de nye storkommuner - åbnede i 1986 et stort genbrugsanlæg, der skulle sortere og genbruge næsten alt affald. Ideen var god, men viste sig svær at gennemføre...

Vindmøllerne, der ellers var helt forsvundet, kom atter til at præge landskabet - i en tid, hvor "sagkundskaben" hellere ville have atomkraft.

På butiksområdet fortsatte butiksdøden. Trefjerdedele af de små dagligvarebutikker i Skive lukkede i årene mellem 1960 og 1980, og det gik ikke bedre for de små butikker i landsbyerne.

I 1976 fejrede Skive sit 650 års byjubilæum med en lang række arrangementer året igennem, men det arrangement, der vakte størst opmærksomhed, var en protestdemonstration mod byrådets officielle middag. Et af de mere blivende resultater af jubilæumsåret var Medborgerhuset på Resenvej. Medborgerhuset var først og fremmest et ungdomshus, og det viste sig, at politikerne i byrådet ikke var så begejstrede for de unges udfoldelser alligevel. I 1987 blev huset lukket af byrådet.

Den politiske bevågenhed over for idrætten var langt større. I 1970'erne blev der bygget idrætshaller over alt på egnen, og i 1981 opførtes egnens største idrætshal med plads til 1.500 siddende tilskuere: Skivehal nr. 2.

I 1976 blev Skive Dagblad lukket. Skive Folkeblad fik "monopol" på egnen, og det vakte en del utilfredshed. I 1984 blev der mulighed for at få lov til at lave forsøg med lokalradio, og det benyttede en gruppe unge sig af. De søgte og fik tilladelse til at starte "Radio Skive", som i perioden 1985-1989, hvor der var ansat journalister på radioen, flere gange var i stand til at sætte dagsordenen på egnen.

Den lille butik forsvinder

Supermarkederne og bilerne tog livet af mange af de små butikker, der i næsten 100 år udgjorde en væsentlig del af byernes butiksliv. Endnu i 1970 fandtes der en række små butikker i landsbyerne: Købmand, brugsforening, slagter, bager m.m. I dag er der kun ganske få tilbage, ja - i nogle landsbyer er den sidste butik forsvundet.

I Skive blev der "ryddet" lige så grundigt op. Ved opslag i tre bind af "Telefonnøglen for Skive og Omegn" kan der opstilles følgende statistik over dagligvarebutikker i Skive by:

I begyndelsen af 1960'erne blev mange købmandsforretninger i Skive moderniseret. Det gjaldt bl.a. købmand Gustav Pedersens forretning i Nørregade 1, der kom til at se sådan i ud i 1961. Gustav Pedersen står i midten, omgivet af sit personale. Foto: Henning Olesen.

	1960	1970	1980	2001
Bagere	14	12	8	4
Brød- og mejeriu dsalg	29	10	2	2
Fiskehandlere	3	2	-	1
Købmænd	56	24	20	5
Slagtere og viktualiehandlere	25	11	6	2
I alt	127	69	36	14

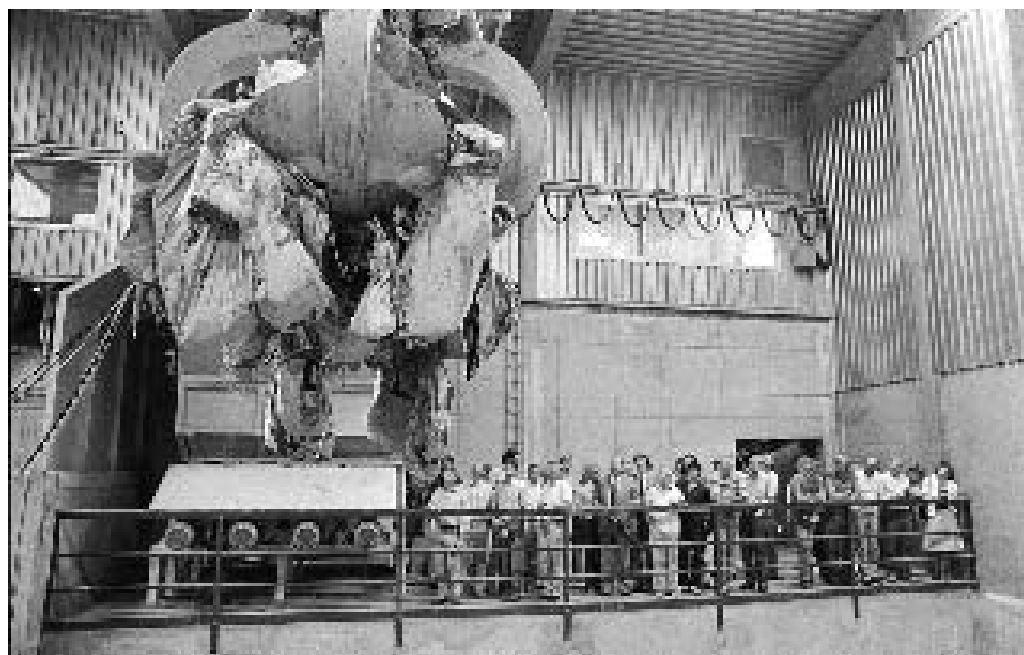
I 1960 boede der ca. 16.000 mennesker i Skive kommune. Det betyder, at der fandtes en købmandsforretning pr. ca. 300 mennesker. Selvom landboerne har lagt nogen handel i Skives købmandsbutikker, er det tankevækkende, at en købmand med familie samt måske en kommis eller lærling har kunnet leve af omsætningen fra 300 mennesker. Da omkostningerne begyndte at stige i løbet af 1960'erne samtidig med, at supermarkeder-nes slagtilbud begyndte at konkurrere, var der mange små butiksejere, der gav op. På de tyve år mellem 1960 og 1980 lukkede knap 3/4 af de små dagligvarebutikker i Skive.

I de små butikkers storhedstid o. 1960 lå der små ”butikcentre”, typisk med købmand, bager/brødudsalg og slagter rundt omkring i boligkvartererne i Skive. Det var nemt at handle ind i ”nærbutikkerne”, og de var lokale samlingssteder, hvor man kunne høre nyt om naboerne. Posten drak som regel kaffe i købmandens bagbutik, og det hjalp også med til at højne det lokale informationsniveau! Der forsvandt en hel kultur med de små butikker.

Kåstrup losseplads 1976

Efter kommunalreformen i 1970 indledte Sallingkommunerne et samarbejde om affaldsproblemerne. De fire kommuner – 4S Skiveegnens Renovationsselskab – anlagde i 1976 en fælles losseplads ved Kåstrup til afløsning af de mange små lossepladser, som fandtes rundt om i kommunerne. Mange tidligere ler, grus- og mergelgrave var blevet brugt som lossepladser, men den øgede opmærksomhed om forurening af drikkevand m.m. i 1970’erne skabte krav om ordnede forhold på lossepladserne, så miljøfarligt affald blev opbevaret under de rigtige forhold. Kravet lød nu, at lossepladserne skulle være ”kontrollerede”.

I 1986 tog 4S selskabet et stort spring. Man åbnede et stort genbrugsanlæg, hvor affaldet skulle sorteres og genanvendes. Genbrugsanlægget var det mest avancerede i Europa: Industriaffaldet blev håndsorteret groft, men ellers kørte alt affald uberørt af menneskehænder automatisk gennem anlægget ved hjælp af hurtige transportbånd og kraftige

Den 27. juni 1986 kørte det første læs affald gennem det nye genbrugsanlæg på Kåstrup losseplads. Foto: Casper Jacobsen.

luftstrømme, kun overvåget af et edb-anlæg, der styredes fra et kontrolrum. Ind i den ene ende kom 18.000 tons affald, ud i den anden kom der opsortet pap, plast, papir, metal samt kompost og brændselspiller, som blev solgt til Skive Fjernvarmeværk. Til rest blev kun et par tusind tons affald, som skulle ”deponeres” på lossepladsen. Det var en stolt dag for egnen, da det nye genbrugsanlæg blev indviet den 27. juni 1986.

Allerede et halvt år senere viste det sig, at anlægget ikke var blevet den succes, man troede. Fem af de 12 arbejdere, der arbejdede på genbrugsanlægget, var blevet syge. Sygdommene skyldtes støvet fra affaldet, som var fyldt med bakterier m.m., som gav arbejderne astma og andre luftvejssygdomme. Der var også kritik af kvaliteten af den frasorterede papir, pap og plast, som var for beskidt til at kunne genanvendes. Kritikerne mente, at genbrugsanlægget kun var egnet til en grovsortering af affaldet. Hvis man skulle genbruge, måtte sorteringen foregå i hjemmene og på virksomhederne og kontorerne, så det farlige affald var sorteret fra, inden affaldet blev afleveret til genbrug. Denne måde at håndtere affaldet på blev også indført i Salling. Borgerne fik udleveret papkasser til miljøfarligt affald som støvsugerposer, batterier m.m.

Alligevel opstod der store problemer for genbrugsanlægget. Det viste sig, at brændselspillerne, som solgtes til Skive Fjernvarmeværk, indeholdt giftige stoffer, som blev frigjort ved afbrændingen i fjernvarmeværkets kedler. I 1995 kom det første forbud mod at bruge brændselspillerne, og selvom der blev investeret i filtre m.m., har det ikke været nok til, at pillerne har kunnet få permanent godkendelse til afbrænding.

Skive – Danmarks energiby

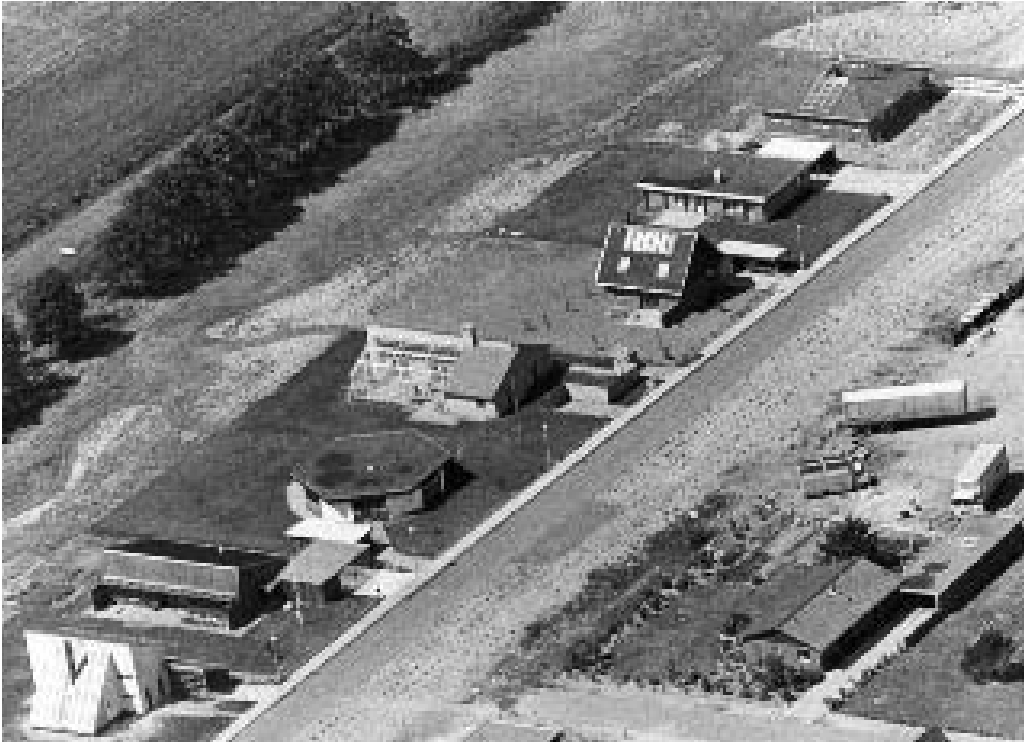
Efter energikrisen i 1973 gik der en storm af sparebevidsthed over Danmark. Fine gamle Dannebrogsvinduer blev erstattet med store termoruder, og teglstenstagene røg af, så lofterne kunne isoleres.

Energikrisen skabte også stor opmærksomhed om alternative energikilder. Skive Byråd tog sammen med den statsligt støttede institution ”Byggecentrum”, der blev ledet af den tidligere Skive-arkitekt Ove Hove, initiativ til en stor udstilling af såkaldte lavenerghuse – huse, hvor forbruget af olie blev reduceret til et minimum og erstattet med vedvarende energi.

I 1977 åbnede udstillingen – lavenergiudstillingen – i Skive. I ”Solhaven” bag Væselvej var der opført ni forsøgshuse, tegnet af forskellige arkitektfirmaer. I husene blev der brugt flere forskellige former for vedvarende energi: Solenergi fra solvarmere, jordvarme og vindenergi (et enkelt hus havde en vindmølle på taget).

I et enkelt hus var der ikke anvendt vedvarende energi. Her nøjedes man med større isolering end normalt, og alene derved kunne energiforbruget nedbringes væsentligt. I flere huse benyttedes også varmegenindvinding.

Husenes arkitektur var meget ualmindelig, bl.a. var et af husene tolvkantet. Fællesrummene var generelt mindre end den traditionelle (vinkel)stue i typehusene, og vinduerne var små firkanter i stedet for store panoramavinduer.

Den første lavenergiudstilling i Solhaven i 1977. På fotografiet ses de utraditionelle lavenergihuse i Solhaven fra nr. 14 i forgrunden og til nr. 2. Til højre et traditionelt parcelhus på Væselvej. Foto: Casper Jacobsen.

Lavenergiudstillingen i 1977 blev en stor succes, der tiltrak ca. 20.000 tilskuere, og det gav arrangørerne blod på tanden. I 1979 kunne Skive kommune og Byggecentrum åbne lavenergiudstilling nr. to, denne gang ved Solsikkevej og Humlevej i Resen. Udstillingen omfattede en boligblok med 34 lejligheder (opført af Socialt Boligbyggeri), 9 enfamilieshuse, 9 boliger i tæt-lav bebyggelse samt et tidligere stuehus til et husmandsbrug, som blev renoveret og isoleret. Udstillingen byggede videre på resultaterne fra udstillingen i 1977, og det var et krav, at energiforbruget højst måtte være på 60% af det tilladte i bygningsreglementet.

I 1984 gennemførtes den tredje og sidste lavenergiudstilling i Skives nyeste boligkvarter i Glattrup. Her opførtes fire enfamilieshuse og 52 lejligheder som blokbyggeri (Skive Boligselskab). Byggeriet var mere traditionelt end ved de tidligere udstillinger – der var ikke gjort forsøg med jordvarme og vindenergi, og der var kun brugt solvarme ved to lejligheder. Vægten i udstillingen var først og fremmest lagt på isolering og genbrug af varme. ”Væsentlig mindre avanceret – til gengæld mere varmeteknisk realistisk,” skrev Morgenavisen Jyllands-Posten i en tre siders omtale af Skives lavenergiudstillinger, hvor avisen også stillede skarpt på de problemer, som var opstået i kølvandet på de første to udstillinger. Lavenergihusene var meget dyre p.g.a. al den nyudvik-

lede teknik, og det betød, at flere huse stod tomme længe og måtte sælges med tab. Det viste sig også, at teknikken i flere af husene ikke fungerede ordentligt, bl.a. blev vindmøllen på taget af Solhaven 2 pillet af og erstattet af en flagstang.

Vindmøllerne

De små vindmøller – ”klapsejlerne” – på ladetage prægede det danske landskab i første halvdel af 1900’allet. De blev taget ud af drift i takt med udbredelsen af elektriciteten, og i 1950’erne var de stort set ude af brug.

Jebjerg Møllelaug I/S, bestående af 11 familier, rejste i 1984 en 23 meter høj 55 kilowatt Vestas vindmølle ved Roslevvej. Fotografiet er taget, lige før wirerne, der holdt møllevingerne, blev fjernet og møllen sat i gang. Foto: Poul Jensen.

Efter energikrisens udbrud i 1973 opstod der stor interesse for ”alternativ energi”: vindenergi, jordvarme, solvarme m.m., og der blev indført regler om statstilskud til de nye energiformer.

De første vindmøller på Skiveegnen blev bygget i slutningen af 1970’erne. Pionererne skævede en del til den store vindmølle i Tvind, som Tvindskolerne byggede først i 1970’erne.

En af egnens første vindmøller stod på Bækkevej i Skive. Her byggede en lærer sin egen vindmølle, der fremstillede varme af vindenergien.

Omkring 1980 blev de første vindmøller bygget på landet. I 1985 fandtes der på egnen godt 100 vindmøller, der enten allerede var i drift eller godkendt til det. Næsten alle møllerne lå i Vest- og Nordsalling, mens der kun var ganske få i Fjends. Her var der til gengæld planer om en stor vindmøllepark i Stårup Enge. Planen skabte stor debat, og det endte med, at Skive byråd sagde nej til parken.

Datamaterne

De første computere eller datamater, som de blev kaldt, dukkede op i Skive midt i 1960’erne. Datamaterne blev anskaffet af pengeinstitutter og revisionsfirmaer, der brugte dem til talbehandling. I 1966 anskaffede Salling Bank en ”computer” - sådan blev det stavet i avisen! - til brug ved opgørelse og afregning ved handlerne på Skive kvægtorv.

I 1969 fik Skive Gymnasium prøveopstillet en datamat og begyndte at gøre forsøg med den i undervisningen. I foråret 1970 bevilgede Skive Byråd 137.000 kr. til indkøb af en datamat til Skive Gymnasium, og i 1972 kunne gymnasiet som vistnok det første i Danmark tilbyde godkendt forsøgsundervisning i elektronisk databehandling.

Omtrent samtidig blev det først edb-anlæg anskaffet på Skive Handelsskole. Skolen havde sin egen ”pengepose”, Skive Handelsskoles Serviceselskab, som havde råd til at købe edb-udstyr, der satte handelsskolen i stand til at lade edb indgå i undervisningen og tilbyde edb-undervisning som efteruddannelse.

I løbet af 1980’erne tog edb-kurserne på handelsskolerne et sådant opsving, at handelsskolen fik pladsproblemer. I foråret 1987 fik handelsskolen tilladelse til at etablere en ny 2½ årig uddannelse til edb-assistent med start i august 1987. Der var ingen lokaler til rådighed på handelsskolen, men det lykkedes i løbet af 10 måneder at få bygget en edb-skole på grunden mellem handelsskolen og Hotel Hilltop. Edb-assistent-uddannelsen skiftede siden navn til informatikassistent-uddannelsen, og er nu afløst af en videregående uddannelse til datamatiker. Edb-skolen hedder nu IT-akademiet.

Midt i 1970’erne dukkede de første maskiner med elektronisk styresystem op på fabrikkerne. Vikan (Skive Børstefabrik) anskaffede som den første børstefabrik i Europa en maskine med elektronisk styresystem. De edb-styrede maskiner erstattede maskiner, der blev styret med programmerbare hul-bånd. I dag er alle maskiner på Vikan CNC-styrede, d.v.s. elektronisk styrede.

Adjunkt Thorikild Skjelborg demonstrerer Skive Gymnasiums nye datamat til en pris af 137.000 kr. Foto: Anders Knudsen.

De første edb-firmaer i Skive dukker op i begyndelsen af 1980'erne: M.L.B. Data A/S i Højslev (senere EDB-konsulenterne), MSE Data, Nørregade 22 og B.V. Computercenter, Østertorv 6.

Midt i 1980'erne begyndte edb at trænge ud på folkeskolerne. I april 1984 mødtes et fællesudvalg for edb for kommunerne og Viborg Amt for første gang. Udvalget tog initiativ til indkøb af de første edb-maskiner til en række folkeskoler i amtet.

Den første datamat kom til egnen midt i 1960'erne. I løbet af 1970'erne blev der gjort forsøg med edb-anlæg i ungdomsuddannelserne. O. 1980 opstod de første edb-firmaer, midt i 1980'erne anskaffedes de første edb-anlæg til folkeskolerne, i 1987 oprettedes den første formelle edb-uddannelse på handelsskolen - og i 2001 kan næsten intet fungere uden computere!

Sallingsundbroen

Den 30. maj 1978 kl. 16 sejlede den sidste færge mellem Pinen og Plagen. Fem timer før havde dronning Margrethe den 2. ved brokanten på Sallingsiden klippet den røde snor over og dermed markeret, at broen var indviet. Begivenheden blev bl.a. overværet af prins Hen-

Den 1730 meter lange Sallingsund fotograferet i 1977.

rik, trafikminister Kjeld Olesen og formanden for Folketingets trafikudvalg, Otto Mørch.

Det første Sallingsund-broprojekt kom frem i 1936, året efter, at Rigsdagen havde besluttet, at der skulle opføres en bro mellem Mors og Thy ved Vilsund. Professor Anker Engelund udarbejdede et projekt, hvorefter der skulle bygges en dæmning på 400 meter og en bro på 1.200 meter mellem Glyngøre og Fårup på Mors i to etager til tog og biler. Prisen blev anslået til 15 mill. kr. Amtsrådene i Viborg og Thisted Amter satte en million kroner af til broen, men så kom krigen og stoppede enhver tale om bro mellem Salling og Mors.

I 1954 tog man fat igen, og i 1965 forelå der et nyt broprojekt for en vejbro. Jernbanen var pillet ud.

Folketinget vedtog loven om Sallingsundbroen i 1966. Kommunalreformen i 1970, hvor Viborg og Thisted amter blev sammenlagt til et amt, var med til at skubbe projektet frem. Sallingsundbroen var et væsentligt led i det nye amts "livsnerve", hovedvej 26 fra Hanstholm til Århus, som skulle binde det aflange amt sammen til en helhed.

Broen er konstrueret af civilingeniør, dr. techn. B. Højlund Rasmussen. Broen er på 18 fag og 1.730 m. lang. Arbejdet på broen blev udbudt i 1973. Licitationen blev vundet af et konsortium bestående af de danske entreprenørfirmaer Kampsax og Højgaard og Schultz, det franske Campenon Bernard og det tyske Polensky & Zöllner med et bud på 118 mill. kr. Det første spadestik blev taget den 19. november 1973. Det var meningen, at broen skulle have været færdig i 1977, men det viste sig, at bundforholdene var vanskeligere end forventet. Forsinkelsen var med til at gøre broen dyrere. En foreløbig opgørelse viste i 1978, at den havde kostet ca. 220 mill. kr.

Skiveegnens borgere fik mange oplevelser under Skives 650 års jubilæum. En af de store begivenheder var "multimusikfestivalen", hvor komponisten og pianisten Niels Viggo Bentzon slog til på et flygel på Torvet i Skive. Foto: Casper Jacobsen.

Skives 650 års jubilæum 1976

Den 15. august 1976 kunne Skive fejre, at det var 650 år siden, kong Valdemar bekræftede – ikke gav – Skives rettigheder som købstad.

Jubilæet blev benyttet til en storstilet markedsføring af Skive som kulturby. Byrådet satte penge af til en lang række arrangementer af kulturel og idrætslig karakter, og der blev nedsat en komite med medlemmer fra byens foreninger og kulturinstitutioner.

I løbet af 1976 blev der afholdt en stribe arrangementer: Teater, musik, fagenes fest, cykelløb, mesterskaber i gymnastik og fodbold. Der blev udgivet en jubilæumsbog og

jubilæumsmedaljer. Fhv. borgmester Woldhardt Madsen blev udnævnt til æresborger. Og ørreden i Skives byvåben blev vendt om, så den svømmede den rigtige vej!

Et af årets højdepunkter var ”multimusikfestivalen”, hvor egnen fik lejlighed til at høre en lang række af tidens fremtrædende jazz-, rock- og folkemusikgrupper. I den uge, festivalen varede, var der musik omtrent over alt i Skive. Et andet højdepunkt var ”Skive revyen” med bl.a. violinisten Wandy Tworek og den unge skuespillerelev Preben Christensen fra Skive, der allerede var kendt fra Børnehjælpsdagens ”Gøglervogn”.

Men den begivenhed, som byjubilæet vel nok huskes mest for, var bestemt ikke planlagt af arrangørerne! Det kom som en bombe, da Skive-Bladet kunne afsløre, at byrådet afholdt en jubilæumsmiddag for 189 indbudte på Hotel Hilltop. Gæsterne skulle nyde 6 retter med tilhørende årgangsvine – og prisen for festen var 70.000 kr. Der rejste sig et ramaskrig som aldrig før hørt! I løbet af få dage blev der arrangeret en demonstration i protest mod festmiddagen. Politiet var forberedt på begivenheden: Der blev indkaldt assistance fra Politiets udrykningskorps i Århus, og der blev gjort forsøg på at få fat på nogle af arrangørerne for ulovlig plakatoptklæbning – uden held, for de var gået under jorden. Der mødte 3.000 op til demonstrationen, der i det store og hele forløb fredeligt. Der blev arresteret tre, bl.a. en, som forsøgte at hejse flaget på Hotel Hilltops flagstang på halv stang! Der blev holdt tale af lærerstuderende Jan Morell, der mente, at pengene til festen burde have været brugt til andre ting. Han opfordrede befolkningen til at huske spisningen ved næste valg. Da gæsterne ankom, blev de modtaget med hylekoncert og piften, og de mest kendte byrådsmedlemmer måtte døje ukvemsord.

En anden protestgruppe mødtes til fest i teatersalen. De 460 deltagere samledes omkring veldækkede borde til 48 kr. pr. kuvert – minus drikkevarer. Det ”alternative” selskab var arrangeret af en ”kreds af borgere”, som ønskede en fest som i 1926, hvor ”borgerne betalte for sig selv og ikke lod skatteborgeren om det.”

Medborgerhuset 1976

Et af resultaterne af ”ungdomsoprøret” var oprettelsen af medborgerhuse. Ideen var, at husene skulle være åbne for alle og styres af dem, der brugte huset, ikke kommunen eller foreninger. Åbenhed og basisdemokrati - det var netop to af ungdomsoprørets hovedparoler. Det første medborgerhus var ”Projekt-Hus” i Magstræde i København, og herfra bredte det sig ud i provinsen.

I Skive dukkede tanken første gang op i 1975, da Danmarks kommunistiske Ungdom indbød byens øvrige politiske ungdomsorganisationer og elevorganisationerne til møde om et medborgerhus. Året efter, da Skive benyttede byens 650 års jubilæum til at markere Skive som en kulturby, kom der skub i tingene. Byens pensionister havde netop fået et nyt aktivitetscenter på Ny Skivehus, og nu stod det tidligere ”omsorgscenter” på Resenvej 10 tomt. Kommunen overdrog opgaven til byens erhvervskonsulent, Vagn Asbjørn Hansen, der i løbet af 1976 fik strikket et forslag sammen. Byrådet vedtog at

Skive Kvindegruppe var en af de mange grupper og foreninger, der holdt i Medborgerhuset på Resenvej 10. Her fejrer gruppen "8. marts fest" i 1985. Foto: Casper Jacobsen.

bevilge et årligt driftstilskud, så der kunne ansættes en daglig leder. Den overordnede ledelse fik en bestyrelse, valgt af brugerne, suppleret med et byrådsmedlem.

Medborgerhuset blev hurtigt en succes. Det blev brugt af små foreninger og grupper, som ellers var henvist til klasselokaler på folkeskolerne eller private hjem. Der opstod et miljø, hvor folk kom ind fra gaden og fik en snak, læste en avis eller købte et måltid mad. Men - en stor del af brugergruppen var unge, bl.a. gymnasieelever og lærerstuderende, der identificerede sig med ungdomsoprørets ideer. Her holdt de mange små venstrefløjsspartier til, her havde kvindegruppen lokaler en tid, her kom der amatørkunstnere, der benyttede husets værksteder o.m.a. Fælles for langt de fleste var, at de var under 30. Medborgerhuset var i virkeligheden mest af alt et ungdomshus for de unge, der interesserede sig for politik, musik, kunst og kultur!

Og så var brugerne velformulerede og krævende. Det gav hårde sammenstød med såvel husets første daglige leder som i bestyrelsen, og i 1981 fik Skive Byråd nok og lukkede huset i fem måneder! Det blev genåbnet med ny ledelse, der fik skabt liv i bygningen. Det var i denne periode, at der blev holdt mange møder om starten på "Radio Skive". Det var i det hele taget karakteristisk for den løse måde, tingene i Medborgerhuset fungerede på, at en forening eller aktivitet kunne være vældig populær i en periode for så at forsvinde stille igen, til gengæld for noget andet. Den løse struktur betød,

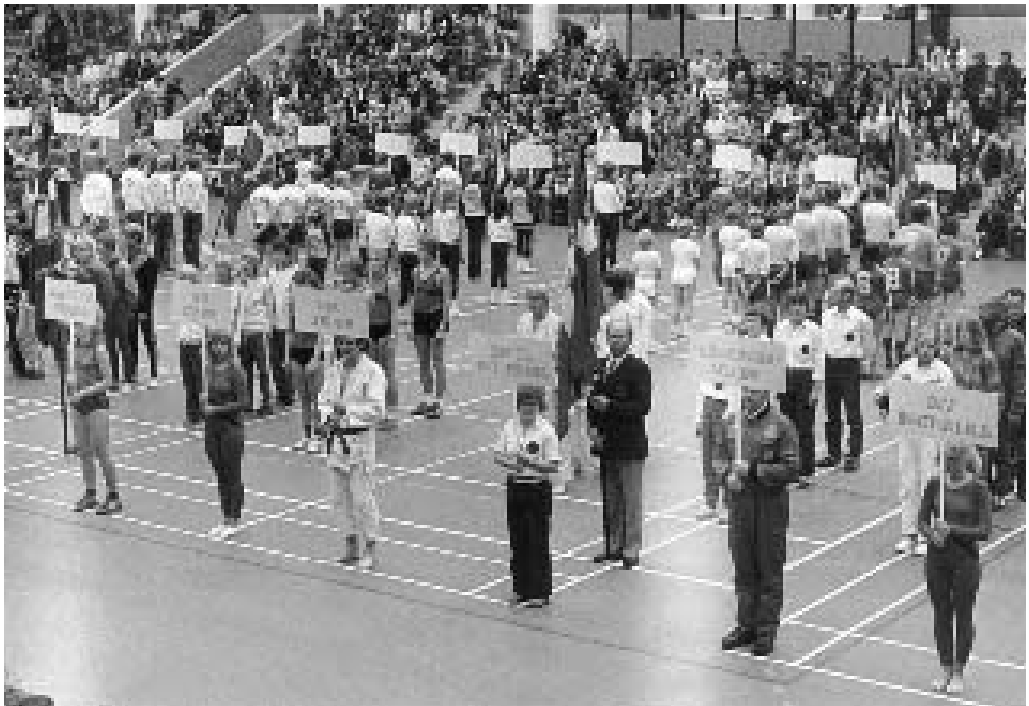
at nye initiativer havde let ved at opstå, bl.a. fordi mange af husets faste brugere mødtes ved den ugentlige ”fællesspisning”, der ofte samlede 30-40 personer.

Medborgerhuset med de lidt uregerlige unge var en torn i øjet på mange, og i 1980’erne var det et fast forslag fra de borgerlige partier i Skive Byråd, at medborgerhuset burde nedlægges. I 1986 lykkedes det dem at få socialdemokraterne med på ideen. Den 1. maj 1987 lukkede Medborgerhuset på Resenvej.

Allerede fra Medborgerhusets start var der forslag om at flytte det til bedre lokaler end den tidligere præstegård og omsorgscenter på Resenvej. I tiden efter lukningen arbejdede en gruppe på at få den tidligere ”GYRO-bygning” på Østerbro indrettet - ikke til medborgerhus, for det ord var for ”venstreorienteret” og derfor anstødeligt! - men til ”kulturhus”. Det lykkedes ikke, for det ville have krævet et stort kommunalt tilskud, og det var der ikke politisk vilje til.

Skivehallen – hal 2 1981

I 1968 åbnede Skive-Hallen efter næsten 25 års forarbejde. Den skulle bruges til idræt, udstillinger og koncerter m.m., og det blev hurtigt et problem for de idrætsforeninger, der brugte hallen, at træningen måtte aflyses, når den skulle bruges til andre formål. Der var også grænser for, hvor store udstillinger og arrangementer, der kunne holdes i hal-

Indvielsen af Skivehal nr. 2 i 1981 blev markeret med et stort arrangement, hvor medlemmer af Skive Idrætsforbunds foreninger marcherede ind i hallen med deres faner. Foto: Casper Jacobsen.

len. Kort sagt – der var mange kræfter, der arbejdede for at få udvidet Skive-Hallen. I 1979 vedtog et stort flertal i byrådet at sætte en ny hal på Skive kommunes budget for 1980, men da halbyggeriet skulle vedtages endeligt i byrådet i september 1980, skete det kun med 12 stemmer for og 9 imod. Den nye hal var anslået til at koste godt 15 mill. kr., og det kom også til at holde stik, men for at holde prisen, måtte der gennemføres besparelser, som bl.a. gik ud over de akustiske forhold i hallen.

Den 20. september 1981 blev hallen indviet. Den var en ”opvisningshal” med 1.500 tilskuerpladser og baner til boldspil og gymnastik. Der var cafeteria med plads til 200 gæster og en stor foyer, der kunne anvendes til mindre udstillinger. Hvis begge haller blev taget i brug, var der ca. 3.000 m² til rådighed for udstillinger. Borgmester Peter Kjærgaard mente, at nu havde Skive ”et af Jyllands største idræts-, udstillings- og kulturcentre”. Der var da også stor interesse blandt byens borgere for den nye hal. Ved åbningen blev hallen besøgt af 3.000 nysgerrige.

Ugen efter afholdtes det første musikarrangement i den nye hal. Det var tre unge skuespillere fra Århus, som var blevet kendte gennem fjernsynet: De kaldte sig for Linie 3.

Radio Skive 1984

I begyndelsen af 1980’erne vedtog Folketinget en lov, der gav tilladelse til at lave forsøg med lokalradio eller TV. I Skive gik en lille gruppe på initiativ af den daværende leder af Medborgerhuset i Skive, Steen Rasmussen, i gang med at udarbejde en ansøgning. Gruppens medlemmer bestod af folk, der havde deres gang i Medborgerhuset.

Arbejdet skete i allerdybeste hemmelighed - Skive Folkeblad, der sammen med Skive Antenneforening havde fået tilladelse til at sende lokal-TV, måtte endelig ikke få nys om initiativet. En væsentlig bevæggrund til gruppens initiativ var nemlig at få ”brudt” Folkebladets ”monopol” på lokalstof, som mange var kritiske overfor.

I løbet af 1983 fik gruppen samlet ca. 60 personer i ”Foreningen Radio Skive”, som var villige til at skyde 1.200 kr. (for unge arbejdsløse 600 kr.) ind i radioprojektet og lægge arbejdskraft i opbygningen af radioen. De 60 blev fundet dels blandt Medborgerhusets brugere - det var med til at give radioen prædikatet ”venstreorienteret!” - og blandt venner og slægtninge til initiativtagerne. Samtidig blev der udarbejdet en stor rapport med analyse af den lokale mediesituation og en grundig beskrivelse af, hvordan den nye radio skulle opbygges. På baggrund af ansøgningen fik Radio Skive en sendetilladelse fra Kulturministeriet.

Der blev lejet lokaler i Vestergade, og radioens medlemmer gik i gang med at indrette studie m.m. I eftersommeren 1984 var man nået så langt, at man kunne sende de første lyde ud i æteren. Det viste sig, at radioen kunne høres over det meste af Midtjylland, men også at der var mange huller, hvor den svage sender ikke kunne høres. Det blev først bedre, da Radio Skive fik lov til at bruge radiomasten på Havnevej.

Til at begynde med sendte radioen kun nogle få timer om eftermiddagen. Alle medarbejderne var ”glade amatører”, og programmerne var derefter, men det viste sig alli-

Ansatte og frivillige uden for Radio Skive i Vestergade 10, juni 1985.

Fra venstre står tekniker Peter Maltesen, programmedarbejderne Steen Rasmussen og Finn Pedersen, de frivillige Villy Christensen, Niels Mortensen, Henning Just og Holger B. Trankjær og journalisterne Morten Uhrenholdt og Bruno Ingemann. Programmedarbejder Susanne Frandsen er gallionsfigur på budecyklen.

gevel hurtigt, at der var stor interesse for radioen, og at den havde mange lyttere. Størstedelen af programfladen bestod af populær musik, men der blev også lavet programmer om lokale forhold, især kultur og sport.

Radioens økonomi var baseret på foreningsmedlemmernes indbetalinger og betaling for hilsner, sendt gennem radioen. Det var nok til at financiere radioens start, men ambitionerne var større. Radio Skive sprang på "bingo-vognen", og så begyndte pengene at vælte ind. I løbet af den første bingo-sæson opbyggede radioen en stor lytterforening på flere tusinde medlemmer (man skulle være medlem for at kunne spille med), og pengene væltede ind.

Radioens ledelse besluttede at bruge pengene til at flytte radioen til større og bedre lokaler i Thinggade 10 og til at tage det store spring - at ansætte lønnet personale, dels til at lave nyhedsudsendelser og dels til at lave en mere professionel radio, der sendte fra tidlig morgen til kl. 18-19. Skiftet fra at være en radio, drevet af frivillige amatører til at være en millionforretning med 6-8 ansatte var hverken radioens ledelse, de frivillige eller de ansatte i stand at håndtere, og allerede kort tid efter "det store spring" løb radioen ind i sin første, alvorlige økonomiske krise.

På dette tidspunkt var lokalradioerne blev gjort permanente, og der var åbnet mulig-

hed for at sende reklamer i radioen. Nogle af de oprindelige initiativtagere gik imod denne kommerialisering, men det store flertal var for. Radio Skive begyndte at sende reklamer, men indtægterne var ikke store nok til at opveje, at interessen for bingo-spillet svandt ind. Økonomien haltede videre, og det endte med, at den oprindelige Radio Skive gik konkurs i 1989, samtidig med at gruppen bag radioen blev splittet i to, stærkt stridende grupper!

Flere nye banker

Efter Handelsbankens ankomst til Skive, dukkede de andre store banker også op i byen. På ti år (1975-1984) blev bankantallet i Skive fordoblet. Jyske Bank og Privatbanken åbnede filialer i 1976, i 1982 kom Sparekassen SDS til, og endelig i 1984 Arbejdernes Landsbank. Det store antal banker skabte hård konkurrence om kunderne på Skiveegnen.

Salling Bank 1976-1985

Tyve procent i rente

Salling Banks 100 års og 50 års jubilæum blev markeret med bl.a. en bog og oprettelsen af en idrætsfond på 100.000 kr., hvis afkast skal gå til egnens idrætsforeninger.

Anden halvdel af 1970'erne blev stærkt præget af forskellige former for begrænsning af udlån, f.eks. krav om deponering i Nationalbanken, hvis lånerammerne blev overskredet, renteaftaler m.m. Regeringerne ønskede at tvinge virksomhederne til at optage udenlandske lån, og udlandslån måtte betragtes som et nødvendigt supplement til den ordinære långivning. Banken hjalp kunderne til hjemtagelse af lån fra udlandet mod bankens garantier og kunne derfor på den måde imødekomme størstedelen af låneansøgningerne.

Kurserne kørte op og ned. I 1976 tabte banken flere millioner på fondsbeholdningen, året efter havde den beskedne kursgevinster. Omkring 1980 dykkede kurserne, og den effektive rente på statsobligationer blev så høj, at mange købte obligationer i stedet for at sætte penge i banken. Modtrækket blev en såkaldt "højrente konto", der garanterede et afkast på niveau med obligationernes.

I 1977 fratrådte kontorchef Mads Møller efter 50 år i bankens tjeneste. Han blev belønnet med fortjenstmedalje, som her overrækkes af bankens formand, gårdejer Hartvig Bregendahl. Foto: Per Kolind.

Fra slutningen af 1979 blev der gennemført en stærk begrænsning af forbrugslån. Bankerne måtte bl.a. ikke mere anvende låneformer, hvor udlån blev ydet automatisk.

I efteråret 1980 blev der fastsat en ramme, hvorefter bankens udlån kun måtte stige med 6 % af udlånene i september 1980 pr. år. Samtidig skete der en markant afmatning i låneefterspørgslen. I første halvdel af 1980'erne steg indlånene med ca. 20% om året, mens udlånene steg med under 10%. I 1983 blev renterne på udlån nedsat med 3-7%. Kurserne steg, og det gav banken store kursgevinster i 1984.

Flere filialer og ombygninger

Udvidelsen af bankens filialnet fortsatte indtil slutningen af 1970'erne. Der kom nye filialer i Jebjerg (1976), Kjeldbjerg (1977), Rønbjerg (1978), Hem (1979). Samtidig blev nogle af de større filialer udvidet og moderniseret. Filialen i Højslev flyttede til nye og større lokaler (1977), Stoholm blev moderniseret (1978) og der blev opført nye bankbygninger i Roslev (1980) og Durup (1981).

I Frederiksgade blev andensalen ombygget til kursuslokaler m.m. i 1977, og samtidig solgtes Frederiksgade 4/Nørregade 1 til lejerne. Banken beholdt kun nogle kontorer i Nørregade 1.

Generalforsamling i Salling Bank i Teatersalen i slutningen af 1970'erne. Ved talerpulsten står bankens formand, gårdejer Hartvig Bregendahl, derefter ses direktør P.H. Steenberg, fuldmægtig Jes Brodersen, tømrer Peter Jacobsen og fuldmægtig Knud Møller Jensen. Foto: Poul Jensen.

I 1979 blev banklokalet i Frederiksgade gennemmoderniseret. Salling Bank fik installeret on-line edb-terminaler, så man hele tiden havde forbindelse til edb-centralen i Herning. Den lange skranke forsvandt til fordel for to sekskantede ”kassegårde”. Samtidig skabte en udvidelse på ca. 150 m² mod gården plads til udstillinger af kulturel og erhvervsmæssig art.. Facaden mod Frederiksgade blev skalmuret med røde sten og forsynet med større vinduer i stueetagen.

Edb-terminalerne vendte op og ned på ekspeditionen af bankkunderne. Før skulle de vente på, at deres konto skulle noteres og ajourføres – nu kunne de gå direkte til en af kasserne. Kartotekerne på papir og kort, som ekspedienten slog op i for at undersøge kontoens saldo, forsvandt. Der blev indført nye bankbøger med maskinel kvittering i stedet for underskrifter. Kontoudtog kunne nu udleveres med det samme, hvor der tidligere gik et døgn, før de kom frem fra Herning.

Moderniseringen gjorde det lidt mere spændende at gå i banken. ”Salling Banks kulturhus” holdt sin første udstilling med billeder af Karel Appel og Asger Jorn. Derefter bød man på ”udlandsbilleder” af N. Mølgaard Andersen, Skive. I de følgende år præsenterede ”kulturhuset” hver måned skiftende udstillinger med lokale kunstnere, foreninger, virksomheder m.m.

Nye filialer og udvidelser af de eksisterende fik bankens personale til at vokse. I 1976 havde banken, hvad der svarer til 63 fuldtidsansatte medarbejdere. I 1985 var tallet steget til 80, som betjente kunderne i 13 afdelinger og på bankbussens 15 holdepladser.

Samarbejde og selvstændighed

Samarbejdet med ”elleve-bankerne” – de midt- og vestjyske lokalbanker – var en væsentlig forudsætning for Salling Banks udviklingsmuligheder, ja overlevelse som selvstændig bank.. Samarbejdet begyndte i 1965 med edb-centralen i Herning. Ti år senere var det udbygget til samarbejde om udlandsforretningerne, fonds- og valutaforretninger, fællesindkøb, fælles markedsføring og samarbejde om ”produktudvikling”. Et par eksempler på dette samarbejde er ”Høj rente kontoen” og et tilbud i 1980 om lån på indtil 10.000 kr. til energibesparende foranstaltninger - uden sikkerhed.

Ved 100 års jubilæet i 1976 var Salling Bank solidt forankret med 2.700 aktionærer, der næsten alle boede på Skiveegnen. Aktiekapitalen blev udvidet med 6 mill. kr. i 1976, heraf 3 mill. kr. som friaktier. Jubilæet blev markeret med en forhøjelse af det traditionelle udbytte på 10% med et jubilæumsudbytte på 2 %. I 1977 udbetaltes 11 % i udbytte, i de følgende år steg det med ca. 1 % om året for at ende på 15% i 1981. Bankens stiftere ville sikkert have korset sig, men de havde nok heller ikke drømt om, at den effektive obligationsrente på samme tid nærmede sig 20 %.

I 1984 udbød banken for første gang et obligationslån, der skulle fungere som ansvarlig indskudskapital. På denne måde blev bankens soliditet styrket. Obligationslånet var på 18 mill. kr. Det blev tegnet til kurs 105, men skulle indløses i 1994 til kurs 180.

Gårdejer Hartvig Bregendahl, Fly, var medlem af Salling Banks repræsentantskab i 40 år og formand for bankens bestyrelse fra 1956 til 1979.

Bankdirektør Th. Nielsen havde et aktivt otium. Her er han fotograferet i Salling Banks 100 års jubilæums T-shirt under Skive-løbet i 1976. Foto: Casper Jacobsen.

I 1979 fik banken for første gang i næsten 25 år ny bestyrelsesformand. Gårdejer Hartvig Bregendahl, der havde været formand siden 1956, faldt for bankens aldersgrænse på 70 år. Hartvig Bregendahl var gårdejer i Fly. Han blev indvalgt i bankens repræsentantskab i 1939. Han efterfulgte sin far, gårdejer Søren Bregendahl, der blev medlem af repræsentantskabet ved tilbagekøbet i 1926. Hartvig Bregendahl blev efterfulgt af sin søn, Søren Bregendahl, der blev indvalgt i repræsentantskabet i 1979. De tre generationer fra Bregendahl i Fly har nu haft sæde i Salling Banks repræsentantskab i 75 år.

Hartvig Bregendahl blev efterfulgt af næstformanden for bestyrelsen, gårdejer Th. Søgaard. Han faldt for aldersgrænsen allerede året efter. Formandsskiftet i 1980 markerede, at den gamle landbobank var blevet en bank for by og land. Man valgte nemlig herreekviperingshandler Lars Andersen, EBM i Skive, som ny formand. Samme år dukkede den første kvinde op i bestyrelsen: Medarbejderne valgte bankassistent Marianne Hansen som den ene af deres to repræsentanter i bestyrelsen.

1
9
8
6

—
2
0
0
1

På vej ind i IT-samfundet

Salling Bank efter ombygningen i 1990-1992.

Danmark

1986: Regeringen og Socialdemokratiet gennemfører en skattereform. Skattefradragene flyttes fra indtægten til fradrag i skatten, så deres skatевærdi begrænses til ca. 50%. Der indføres beskatning af realkreditinstitutioner og fonde. Børnechecken indføres. Et flertal i Folketinget blokerer for "EF-pakken", der bl.a. vil indføre det "indre marked" i EF. Regeringen udskriver en vejledende folkeafstemning, hvor et flertal på 56% stemte for "pakken", som derefter blev vedtaget i Folketinget. Arbejdsløsheden falder, og folk i arbejde kan øge forbruget. For at bremse forbrugsstigningen gennemføres "kartoffelkuren", der lægger afgift på forbrugslån, strammer reglerne for køb på afbetaling og forhøjer stempelafgifterne. Det gøres sværere at optage realkreditlån, og byggeriet sættes i omtrent i stå i de kommende år.

1987: Ved overenskomstforhandlingerne nedsættes arbejdstiden til 37 timer om ugen over tre år. Ved Folketingsvalget taber regeringspartierne tilsammen 7 mandater, og regeringen bliver afhængig af både de radikale og Fremskridtspartiet. SF får 27 mandater, og partiet "Fælles Kurs" kommer i Folketinget. Anker Jørgensen går af som formand for Socialdemokratiet og afløses af Svend Auken.

1988: Byggeriet af Storebæltsbroen påbegyndes. Regeringen går af på spørgsmålet om, hvorvidt udenlandske krigsskibe, der ligger til i danske havne, skal meddele, hvilken bevæbning de har ombord. Ved Folketingsvalget - kun ni måneder efter det sidste - vinder Fremskridtspartiet 9 mandater. Statsminister Poul Schlüter opsigter regerings-samarbejdet med CD og Kristeligt Folkeparti og danner en mindretalsregering med Venstre og radikale. TV2 starter sine udsendelser.

1989: Tamil-sagen starter med et angreb fra ombudsmanden på justitsminister Erik Ninn Hansen. DKP, VS og SAP (Socialistisk Arbejderparti) danner Enhedslisten.

1990: Der iværksættes en dommerundersøgelse af Tamil-sagen. Regeringen kan ikke blive enige med Socialdemokratiet om finansloven og vælger at udskrive valg. Ved Folketingsvalget vinder Socialdemokratiet 14 mandater og når op på 69. Venstre vinder 7 mandater, mens de konservative taber 5 og de radikale 3. De radikale træder ud af regeringen, der fortsætter som en V-K mindretalsregering.

1991: Regeringen sender korvetten "Olfert Fischer" til Golfen, hvor den skal delta-ge i krigen mod Irak. Øresundsbroen vedtages.

1992: Flygtningeloven strammes, så familiesammenføringer vanskeliggøres. Poul Nyrup Rasmussen vælter Svend Auken som formand for Socialdemokratiet. Den 2. juni stemmer et snævert flertal ved en folkeafstemning nej til EU-traktaten, der bl.a. indeholder forslag om en monetær union, fælles EU-borgerskab m.m. Samme måned vinder Danmark for første gang Europamesterskabet i fodbold. I efteråret indgår regerin-gen, Socialdemokratiet, de radikale og SF "det nationale kompromis", der indeholder fire "forbehold" bl.a. mod den monetære union. Kompromiset accepteres af de øvrige EU-lande på et EU-topmøde i Edinburgh i december.

1993: EU's indre marked træder i kraft den 1. januar. Den 14. januar offentliggøres dommerundersøgelsen af Tamil-sagen. Regeringen går af samme dag og erstattes af en

socialdemokratisk ledet firkløverregering med de radikale, CD og Kristeligt Folkeparti. Regeringen, der får Poul Nyrup Rasmussen som statsminister, er den første flertalsregering siden 1964. Regeringen gennemfører en lang række forslag, der skal ”kickstarte” den danske økonomi og nedbringe arbejdsløsheden, der har rundet de 350.000. Edinburgh-kompromiset vedtages ved en folkeafstemning.

1994: Ved folketingsvalget taber Socialdemokratiet 7 mandater, CD 4 og Kristeligt Folkeparti ryger ud af Folketinget. Venstre vinder 11 mandater og Enhedslisten kommer i Folketinget med 6 mandater. Musikeren Jacob Haugaard vælges som den første udenfor partierne. Efter valget danner Poul Nyrup Rasmussen en trepartiregering, bestående af Socialdemokratiet, de radikale og CD.

1995: Regeringen indgår forlig med de konservative om finansloven. For første gang i 16 år er det lykkedes at splitte Venstre og konservative.

1996: Regeringen indgår forlig med SF om finansloven, som reddes igennem Folketinget ved, at Enhedslisten undlader at stemme. Få dage efter forlader CD regeringen, der fortsætter som en socialdemokratisk-radikal mindretalsregering.

1997: Jacob Haugaard leverer den afgørende stemme ved finanslovens vedtagelse. CD og SF er forligspartnere ved forskellige dele af finansloven.

1998: Ved Folketingsvalget er regeringens mandattal uændret. Dansk Folkeparti kommer i Folketinget med 13 mandater, og Kristeligt Folkeparti kommer ind igen med frie mandater. Ved en folkeafstemning siger et flertal ja til en ny EU-traktat - Amsterdamtraktaten. Regeringen og venstrefløjten indgår forlig om ”pinsepakken”, der reducerer skattefradrag og indfører større grønne afgifter. I efteråret indgår regeringen forlig med Venstre om efterlønnen. Forliget vækker stor utilfredshed hos de socialdemokratiske vælgere.

1999: Regeringen laver ”kludetæppe-forlig” om finansloven med CD og SF i centrum. Den 3. december rammes Danmark af den værste storm i nyere tid.

2000: Ved afstemningen om ophævelse af forbeholdet om EU’s monetære union stemmer et flertal på 53 % nej.

Skiveegnen

For 125 år siden var landbruget egnens bærende erhverv. Hvis landbruget gik godt, gik det egnen godt. I 2001 spiller landbruget stadig en væsentlig rolle på egnen, men dominansen er tabt. Landbruget år 2001 beskæftiger kun en beskedent del af egnens befolkning, men specialisering i svine-, kvæg- eller kornavl har forøget landbrugets produktion, så den økonomisk set stadigvæk er af stor betydning for egnen.

Industrien præges også af specialisering. Traditionelle industrier som tekstil og jern er væk eller på vej til Østeuropa, men i stedet er der opstået nye industriområder: Tryksager, møbler og elektronik, hvor egnens virksomheder kan gøre sig gældende.

Butiksdøden har været hård ved butikkerne i de mindre byer. Nogle steder har man ikke længere en dagligvarebutik, men i bedste fald en døgnkiosk eller benzintank. I Ski-

ve har supermarkederne, især Føtex og Kvickly, overtaget dagligvaremarkedet, mens specialbutikkerne fortsat præger byens centrum.

Turismen er kommet til som et nyt erhverv. Egnen har fået nye turistattraktioner i form af ”åbne” herregårde og Skive Badeland.

Trafikalt set truer udviklingen med at anbringe egnen på en sidevej til den midt-vestjyske motorvej. Forsøget på at etablere ruteflyvning fra Skive Lufthavn blev ingen succes, mens Skive Havn efter en række turbulente år synes at være på vej fremad igen.

Kulturen - både den folkelige og kulturinstitutionerne - spiller en stadig større rolle. Egnen er dækket af lokalhistoriske arkiver og museer, og som et resultat af ”kulturregionsforsøget” 1996-1999 har egnen fået egnsmusikskole og egnsbilledskole.

Idrætten er egnens største folkelige bevægelse, men den har udviklet sig i flere retninger. Langt hovedparten af idrætsudøverne dyrker idræt på motionsplan, mens f.eks. spillerne i egnens førende fodboldklub, Skive Idrætsklub, i dag er på kontrakt og aflønnes af et aktieselskab.

På det offentlige område har egnen måttet vinke farvel til told- og skattevæsenet, og dommerkontoret og politiet er i fare. Centraliseringen truer, også på amtsplan, og det var en af grundene til, at kampen om Skive Sygehus i begyndelsen af 1990’erne blev så hård.

Da Salling Bank åbnede for 125 siden, var dens opgave at ordne først og fremmest landbrugets bankforretninger. I dag udfører banken såvel traditionelle bankopgaver, formidler kreditforeningslån, tegner forsikringer og meget mere - og fungerer som familiernes og erhvervslivets økonomiske rådgiver.

Landbruget

Efter Danmarks indtræden i Fællesmarkedet i 1973 begyndte landbruget for alvor at specialisere sig. Det traditionelle landbrug med svin og kreaturer blev afløst af store specialiserede landbrug, der koncentrerede sig om svineavl, kvægavl, mælkeproduktion eller kornproduktion. Mange små husmandsbrug og landbrug blev lagt sammen til større enheder. Efter 1970 forstummede enhver tale selv på den radikale Skiveegn om udstykning til husmandsbrug! Landbruget er blevet mere og mere præget af store svine- eller kvægfarme, der leverede et stort antal dyr til slagteriet hvert år. På den anden side er der opstået mange deltids- eller ”hobby- landbrug”, hvor en eventuel indtægt fra landbruget kun spillede en beskedent rolle.

Specialiseringen af landbruget er foregået sideløbende med en stor effektivisering. Landbrugsproduktionen frembringes af stadig færre landmænd. I dag drives det typiske landbrug af en familie med en enkelt eller to ansatte.

Specialiseringen har medført en meget intensiv landbrugsdrift, som har bragt landbruget i konflikt med det øvrige samfund. Det er f. eks. kommet til udtryk i debatten om Virksunddæmningen og Hjarbæk Fjord. I 1966, da Virksunddæmningen blev indviet, var der ikke mange, der stillede spørgsmålstejn ved den. Tyve år senere blev der rejst

Landbrugsdrift kan være en alsidig virksomhed. På Eskjær suppleres landbruget bl.a. med produktion af juletræer, og hvert år i december sælges der juletræer til egnens beboere. I 1994, hvorfra dette fotografi stammer, kom der 1.500 gæster til Eskjær, hvor de købte juletræer, pyntegrønt, smagte på vin i kælderen eller fik en tur i hestevogn. Foto: Casper Jacobsen.

stadigt stærkere krav om at få den åbnet eller helt fjernet. Det viste sig nemlig, at en stor tilførsel af kvælstof fra vandløbene, der løb ud i Hjarbæk fjord, medførte en algevækst, der om sommeren omtrent udraderede alt andet liv i fjorden og skabte en årligt tilbagevendende myggeplage. Selvom jordejerne, der nød godt af Virksunddæmningens vand-sænkning i Hjarbæk Fjord, protesterede, var stemningen vendt, og Viborg Amtsråds flertal vedtog, at Virksunddæmningen skulle åbnes, så der kunne komme saltvand ind i fjorden. Miljøet var blevet vigtigere end landbruget.

Landbrugets virksomheder er også blevet større. De små andelsmejerier forsvandt allerede ved dannelsen af Skiveegnens Mejeriselskab i 1970. Efter SMS' sammenlægning med MD Foods i 1985 blev de resterende mejerier - senest Durup - nedlagt, så der nu kun er det private Thise Mejeri tilbage på Skiveegnen. MD Foods er i dag sammenlagt med det svenske Arla og drives nu videre under dette navn.

En tilsvarende udvikling er sket på slagteriområdet. I midten af 1990'erne blev Skive Andelsslagteri eller Jutland slagterierne, som slagteriet hed på daværende tidspunkt, sammenlagt med Vestjyske Slagterier i Struer. Vestjyske Slagterier er i dag gået sammen med andre slagterier til storslagteriet Danish Crown.

I 1972 flyttede Bdr. Furbos møbelfabrik i egne lokaler i Røddings industrikvarter. Her ses fabrikant Keld Furbo i fabrikkens nye lagerhal i 1984, hvor stabler af træ ligger klar til at blive til borde til USA og mellemøsten. Foto: Birgitte Rødkær.

Bøger, møbler og højtalere

En epoke i Skiveegnens industrihistorie er ved at være til ende. Industriens ”flagskip” gennem næsten 125 år - Skive Jernstøberi, siden kendt som GYRO, TT-Agro, Nordsten og nu Howard - flytter om få år produktionen til udlandet. Flytningen er et udtryk for, at den traditionelle industrivirksomhed, der beskæftiger mange ufaglærte, ikke længere kan klare sig i den skærpede internationale konkurrence, der fulgte i kølvandet på kommunismens sammenbrud i 1989. Noget tyder på, at jern- og metalindustrien er ved at få samme skæbne som tekstilindustrien, der er helt forsvundet fra egnen i dag.

Spydspidserne i egnens industri har i de senere år været trykkerierne, møbelindustrien og elektronikfabrikkerne. Egnen har forholdsvis mange bogtrykkerier og et af Nord-europas store bogbinderier, Chr. Hendriksens Bogbinderi. Et andet speciale er møbelindustrien i Salling, der har udviklet sig fra at være en biproduktion i 1930’erne og 1940’erne til at blive en international eksportsucces. Egnens tredje speciale er elektronikindustrien, der bl.a. er koncentreret i Skive (f. eks. virksomheder som Dantherm, Dantherm HMS og DEIF) og i det nyindustrialiserede Glyngøre (JAMO og Skov A/S).

Butikshandelen

De sidste 25 år har været hårde ved butikkerne på landet. Hvor landsbyerne i 1970 stadigvæk havde en butiksstruktur, der svarede til forholdene omkring 1900, er der siden blevet luget kraftigt ud. Bortset fra de allerstørste landsbyer som f. eks. de gamle stationsbyer, er der mange steder kun et par butikker tilbage. I Nordfjends er der bortset fra Højslev Stationsby kun en enkelt dagligvarebutik tilbage, og det nordøstlige Salling er også hårdt ramt af butiksdøden.

Handelen i Skive domineres af supermarkederne og specialbutikkerne. Med åbningen af Føtex i 1990 valgte Kvickly for at klare sig i konkurrencen at flytte fra Asylgade til et nyopført butikscenter ved Ågade, som ud over supermarkedet skulle rumme en række specialbutikker. Det viste sig hurtigt, at huslejerne i Søndercentret var så høje, at specialbutikkerne holdt sig væk. Bygherren gik konkurs - ikke kun p.g.a. Søndercentret! - og FDB overtog ejerskabet. I en periode måtte FDB selv åbne butikker i en stor del af centret, men det lykkedes efterhånden at få andre butikker til at leje sig ind i centret.

I bykernen blev de gamle butiksgader i løbet af 1970'erne og 1980'erne omdannet til gågader. For at klare sig i konkurrencen med supermarkederne og nabobyernes butikker oprettede butikkerne i bykernen "Skive City Center", der står for den fælles markedsføring af Skive som handelsby.

Den 26. februar 1992 blev Søndercentret indviet. Til at begynde med var der ikke mange andre butikker end Kvickly i centret. Foto: Steen Don.

For at gøre Skive mere attraktiv har Skive kommune i 1990'erne arbejdet for at gennemføre byforskønnelse. Et væsentligt led i denne har været de mange facaderenovninger, som har fremdraget mange af de spændende bygninger, som Skive har. Det er en helt anderledes oplevelse at gå en tur i Skives bykerne i dag end for ti år siden.

Bortset fra butikscentrene i Egeris, Dalgas og Resen er der ikke mange butikker tilbage uden for Skive bykerne.

Til gengæld har egnen fået en ny type dagligvarebutikker: ”Døgneren” og ”Tanken” - døgnkiosken og benzinstationen. Her er der åbent mange timer hver dag, også i weekenden. Vareudvalget er beskedent og betjeningen udføres af unge, der mangler lommepenge.

Motorvej, lufthavn og Dronningekaj

Ved begyndelsen af den periode, som denne bog dækker, diskuterede egnen jernbaner - 125 år senere gælder det motorveje. Diskussionen drejer sig stort set om det samme: ”Hvis vi ikke får jernbanen (1870'erne)/motorvejen (1990'erne), kommer udviklingen til at gå uden om os.” Viborg Amtsråd har forsøgt at binde det langstrakte Viborg Amt sammen v.h.a. Hovedvej A 26, mens Skiveegnens politikere kigger mod syd til den kommende motorvej ved Herning og prioriterer en motortrafikvej fra Skive til Herning højere end en udbygning af Hovedvej A 26.

I 1990'erne satsede Skive på at udbygge egnens transportmuligheder. I 1975 fik Skive en ny flyveplads ved Vinkel til erstatning for den gamle, der lå på de områder, som

Arbejdet med at fylde den tidligere nordhavn i Skive op er i fuld gang i september 1993. Knap et år senere blev den nye havnekaj indviet af dronning Margrethe. Foto: Casper Jacobsen.

Skive Kaserne overtog i 1969. Lige siden 1975 havde politikerne diskuteret, om man skulle forsøge at starte ruteflyvning fra Skive til København. Efter 20 års diskussion lykkedes det ved fælles kommunal og privat indsats at få skaffet de nødvendige midler til de faciliteter, som ruteflyvningen krævede. Det lille luftfartsselskab "Sun Air" åbnede en flyrute, men med så få afgang, at ruten ikke kunne konkurrere med ruten fra Kastrup Lufthavn, der tilbød mange daglige ture. Allerede efter et år opgav "Sun Air" at flyve mellem Skive og Kastrup, og siden er det ikke lykkedes at få ruteflyvningen i gang igen. I 2001 har Skive Byråd draget konsekvensen og skåret aktiviteten på lufthavnen i Vinkel kraftigt ned. Forsøget på at oprette flyruten mellem Skive og Kastrup skabte stor politisk debat, både for, under og efter.

Der var lige så stor debat om renoveringen af Skive Havn - efter at den var gennemført, for selve renoveringen blev støttet af et enigt byråd. Nordhavnen fra 1920'erne var i så dårlig stand, at den enten måtte nedlægges eller sættes istand. Byrådet valgte det sidste: Havnebassinets blev fyldt op, så området kunne bruges til "havnerelaterede" virksomheder, og der blev bygget en ny kaj ud til fjorden. Kajen blev døbt "Dronningekajen", for det første skib, der lagde til ved den nye kaj, var kongeskibet "Dannebrog" med dronning Margrethe og prins Henrik om bord. Regentparret aflagde deres første "officielle" besøg i Skive by og på Skive Kaserne. Besøget vakte meget stor opsigt. De mest uventede ting skete - f. eks. anskaffede Skive Museums midlertidige leder sin første habit siden konfirmationen. Da festlighederne den 2. september 1994 var ovre, viste det sig, at der var længere mellem skibene i havnen, end der var budgetteret med. I de følgende år fik havnen derfor store underskud og kunne slet ikke forrente den store investering, som var foretaget. Skive kommune måtte overtage betalingen af havnens gæld, men i de seneste par år har godsmængden været stigende og havnen har givet et beskedent overskud.

Skiveegnen i klemme?

Konkurrencen mellem byerne om offentlige institutioner har altid været hård. Edb-systemernes indtog i de sidste 20 år, der har gjort det muligt at centralisere mange funktioner, har ikke gjort konkurrencen mindre. Opgaven for by og byråd handlede nu om at sikre, at de sammenlagte institutioner blev anbragt i "vores by" og ikke i nabobyen. Skives hårde konkurrent i dette spil er Viborg, der på forhånd har haft en del gode kort på hånden som amtets største by med amtskommunens kontorer, Vestre Landsret m.m. I denne situation har det ikke været let at ligge kun 30 kilometer væk.

Resultatet har da også været, at told- og skattevæsenet blev flyttet til Viborg, og at Skive i dag er en del af postområde Viborg, godt nok med eget postkontor, men underlagt ledelsen i Viborg. På retsområdet diskuteres der i dag sammenlægning af rets- og politikredse. Ekspertudvalgenes udspil er i begge tilfælde at samle tingene i Viborg. Om det bliver til noget, er ikke afgjort endnu, men hvis det sker, vil Arbejdstilsynet være den eneste statsinstitution, der har hovedkontor i Skive.

Spørgsmålet om nedlæggelsen af fødeafdelingen på Skive Sygehus rejste en proteststorm på Skiveegnen. Amtsborgmester Bent Hansen var i strid modvind, da han mødte 800 borgere fra egnen på et møde den 18. marts 1992, arrangeret af foreningen "Forældre og Fødsel". Foto: Casper Jacobsen.

På denne baggrund kan det vel næppe undre, at det vakte kolossal utilfredshed på Skiveegnen, da det i begyndelsen af 1990'erne kom frem, at et flertal i Viborg Amtsråd ville flytte flere afdelinger, bl.. a. fødeafdelingen, fra Skive Sygehus til Viborg Sygehus. Der rejste sig en proteststorm på egnen, som fik konsekvenser ved amtsrådsvalget i 1993. SF, der gik hårdt imod i amtsrådet, fik et rekordvalg på Skiveegnen, mens der blev skiftet kraftigt ud blandt de øvrige partiers kandidater. På Skiveegnen blev der kun valgt modstandere af centraliseringen, men da det kom til stykket, kunne de ikke rokke den siddende amtsborgmester, Bent Hansen. Fødeafdelingen forblev i Viborg, men Skive fik i stedet en jordemoderledet fødeklinik, som tager sig af ukomplicerede fødsler.

Fra firepartisystem til mangepartisystem

Kommunesammenlægningen i 1970 skabte ikke lige stor begejstring overalt. Mange steder var beboerne bange for at forsvinde i ”storkommunen”, og det betød, at der ved valgene efter 1970 mange steder blev opstillet ”borgerlister”, hvis kandidater skulle repræsentere sognet i kommunalbestyrelsen. Der var flest borgerlister ved de første kommunalvalg, men efterhånden er borgerlisterne forsvundet. På Skiveegnen findes de kun i de to Nordsallingkommuner - der da også er de kommuner, der har gennemført de fleste skolenedlæggelser. Tendensen i 1980’erne og 1990’erne har været, at når skolen - sognets samlingssted - kom i fare, blev der oprettet en borgerliste.

Kommunalbestyrelserne er også blevet præget af den landspolitiske udvikling. Efter de fire gamle partiers ”katastrofevalg” i 1973 mistede de også monopolet i kommunalbestyrelserne. SF, Fremskridtspartiet og i mindre grad CD og Kristeligt Folkeparti har kunnet indvælge medlemmer i kommunalbestyrelserne i perioder. Senest er Dansk Folkeparti kommet til.

Borgmesterposterne i egnens kommuner er først og fremmest blevet besat af Socialdemokratiet, Venstre og de radikale. I perioden 1986-1990 havde Socialdemokratiet fire af de fem borgmesterposter - ved det seneste kommunalvalg fik partiet ikke en eneste. Borgmesterposten i Skive, som Socialdemokratiet havde haft siden 1929, gled over til et borgerligt valgforbund, der udpegede den konservative Søren Andersen til borgmester.

De mange politiske partier gav trængsel, når der var vælgermøde. Her deltager folketingskandidater for 9 partier ved et vælgermøde i Breum Sognegård før folketingsvalget i 1987. Fra venstre ses Frede Vester Hansen, CD, Lasse Budtz, Socialdemokratiet, Knud Gaarn Larsen, Kristeligt Folkeparti, Else Theill Sørensen, Det konservative Folkeparti, Svend Heiselberg, Venstre, Margrethe Andersen, DKP, Leif Hermann, SF, Asger Baunsbak Jensen, Det radikale Venstre og Svend Aage Fauverholdt, Fremskridtspartiet. Foto: Steen Don.

Turismen

I 1919 stiftedes Forskønnelses- og Turistforeningen for Skive, og Omegn, der i mange stod for turistarbejdet på Skiveegnen. I løbet af 1950'erne blev turistarbejdet professionaliseret ved oprettelsen af Skive Turistkontor, der i dag er en virksomhed med adskillige ansatte.

I 1960'erne og 1970'erne, hvor bilerne for alvor bragte turister til egnen, bestod en væsentlig del af turistarbejdet i at tage sig af de tyske sommerhusturister, der lejede sig ind i husene i de nye sommerhusområder, der blev anlagt langs Limfjordskysterne.

I de senere år er antallet af tyskere svundet ind, og turistarbejdet har ændret sig til også at være markedsføring af egnens seværdigheder over for danskere fra andre dele af landet og fra de nordiske nabolande.

Ud over de gamle seværdigheder - Spøttrup og Hjerl Hede - er der kommet nye til i løbet af 1990'erne. I 1990 kunne man tage den første svømmetur i det nyåbnede "Skive Badeland". Badelandet var det første i Midtjylland, og det var tænkt som en turistmagnet, der skulle tiltrække flere hundrede tusinde gæster hvert år. Det ambitionsniveau har det knebet med at holde, især efter at nabobyerne har fået deres egne badelande. Egnens herregårde er blevet en ny attraktion. I løbet af 1990'erne er Stårupgård blevet istandsat fra yderst til inderst, og flere andre herregårde er blevet åbnet for turister i mere begrænset omfang.

Flere af egnens herregårde er blevet åbnet i større eller mindre omfang for turister og andre interesserede. En af dem er Grinderslevkloster, der midt i 1990'erne havde ca. 800 overnattende "landboturister". Her står Lis Kirketerp-Møller i herregårdens havestue i marts 1995, hvor hele herregården fungerede som udstillingslokale for ni kunstnere fra Skiveegnen. Foto: Casper Jacobsen.

Nye kulturfacetter

Siden dannelsen af Skive og Omegns Teaterkreds har Skiveegnen haft mulighed for at se teater på professionelt niveau. En stor del af teaterforestillingerne har tilhørt den ”lettere genre”, underholdningsteatret, men teaterkredsen har også bragt mange, mere krævende teateroplevelser til egnen, i de senere år også operetter og operaer, der vises i Skive-hallerne.

Den klassiske musik er blevet præsenteret af egnens musikforeninger, og kirkerne har været flittige til at afholde arrangementer med kirkemusik. Jazzen er siden stiftelsen af Skive Jazzklub i slutningen af 1980’erne blevet en fast del af Skiveegnens musikliv, mens rockmusikken ikke har haft tilsvarende muligheder. Der mangler stadig et spillested, hvor rockmusikken kan præsenteres mere regelmæssigt.

Afslappet stemning ved Sundsøre festivalen i 1992. Foto: Steen Don.

De lokale rockmusikere har i 1990'erne medvirket i Skive kulturelle Samråds store "kulturuger" (1990-1994), og lejlighedsvis ved egnens to store musikfestivaler, Sundsøre Festival og Beach Party i Skive. Festivalerne har dog først og fremmest lagt vægt på at præsentere tidens store danske rock- og popnavne, mens egnens musikere har medvirket "i kanten" af festivalerne. Begge festivaler har fået deres egen profil. Sundsøre Festival har lagt vægt på at holde en vis, begrænset størrelse, mens Beach Party har haft vokseværk. Det har betydet store tab, når det regnede, og udskiftninger på arrangørsiden!

De "gamle" egnsfester, Salling Landboforenings dyrskue, Børnehjælpsdagene og Ringriderfesten (genoplivet i 1983) afholdes stadig hver sommer, men de har haft svært ved at fastholde de besøgstal, de havde i tiden før fjernsynet. Det har vist sig at blive stadig sværere at få nok frivillige til at gennemføre festerne på det gamle niveau. Egnsfesterne har også fået konkurrence fra byfesterne: Enhver landsby med respekt for sig selv holder hver sommer en byfest med et broget indhold, spændende fra gade fodbold til lokalrevy med spisning og dans.

Dannelsen af storkommunerne i 1970 medførte en større interesse for lokalhistorien. Skive fik sit lokalhistoriske arkiv - Skive byhistoriske Arkiv - i 1966, og i 1970'erne blev der oprettet lokalhistoriske arkiver i egnens øvrige kommuner. Arkiverne i omegnskommunerne var i begyndelsen drevet af frivillige, men efterhånden som de er vokset, er de fleste blevet til kulturinstitutioner med lønnet arbejdskraft. Egnens museer har gennemgået en tilsvarende udvikling. Skive Museum, Skive Kunstmuseum og Fur Museum er i dag statsanerkendte museer med adskillige akademiske medarbejdere. I de seneste år har egnen fået to nye museer: Mønsted Kalkgruber og Sallingsund og Omegns Museum.

Museer og arkiver har i mange år haft et tæt samarbejde, og derfor var man klar, da Skiveegnen i årene 1966-1999 blev udnævnt til "kulturregion Salling-Fjends" af kulturministeren. Kulturregionen var en del af et ministerielt forsøg med at lægge statstilskudsmidler ud til lokalområderne. På Skiveegnen blev kultur- og fritidslivet opdelt i en række områder, der nedsatte hver sit råd. Rådene bestod af aktører på området, men det var karakteristisk, at de råd, der beskæftigede sig med kultur (musik, kunst, historie, teater) fungerede bedre end de råd, der beskæftigede sig med folkeoplysning (idræt, spejdere, aftenskoler). Efter forsøgsperiodens udløb blev kulturregionen gjort permanent.

Som led i kulturregionsforsøget forsøgte planlæggerne af opstille nogle "fyrtårne", som specielt skulle markere egnens kulturliv. De vakte en del modstand, som også rettede sig mod planen om at skabe en "middelalderlandsby" ved Spøttrup. Der har været langt større fodslag om at gøre "Resenlund" til "kulturcenter". I begyndelsen af 1980'erne overtog amterne driften af åndssvageanstalterne. Viborg Amt begyndte hurtigt at nedlægge afdelingerne på Resenlund til fordel for mindre bofællesskaber, og i 2000 forlod de sidste beboere Resenlund. På dette tidspunkt var arbejdet på at gøre Resenlund til en center for "museer, kunst og musik" i fuld gang. Målet er at flytte Skive

Museum og Skive Kunstmuseum samt Salling-Fjends Musikskole til Resenlund, hvor "Det jyske ensemble" allerede holder til, og omskabe det gamle sanatorium til et kulturelt "kraftcenter", der også kan vække interesse uden for egnen.

Idrætten - fra amatører til professionelle

Egnens store folkelige bevægelse, idrætten, har fortsat godt fat i befolkningen, selvom idrætten på mange måder har forandret sig.

På landet er mange af de små "sogne-klubber" slået sammen til klubber for et større område, efterhånden som det kneb mere og mere med at stille hold. Det har været for-

Sponsorater er blevet en vigtig del af indtægterne for de idrætsklubber på egnen, der vil spille på topniveau. Salling Banks sponsorat har været med til at gøre det muligt for Skive Idrætsklub at spille i 1. division. Foto: Skive Folkeblad.

udsætningen for at kunne klare sig på et rimeligt højt niveau i turneringerne. De fleste idrætsklubber på landet tilbyder stadigvæk flere idrætsgrene, typisk fodbold, håndbold, badminton og gymnastik, men efterhånden er der også opstået mere specialiserede klubber, der kun dyrker en idrætsgren.

I Skive er der sket en stor vækst i antallet af idrætsudøvere, samtidig med at antallet af klubber er vokset støt.

I mange år var Skive Idrætsklub stort set alene om at tilbyde fodbold, men i løbet af de sidste 20 år er der opstået en række fodboldklubber, der spiller fodbold i de lavere rækker. SIK har i 2000 taget springet ind i den professionelle fodboldverden med oprettelsen af SIK Elite A/S, der driver klubbens professionelle afdeling. I 2000 rykkede SIK for første gang op i 1. division, landets næstbedste fodboldrække, og ønskede om fortsat at kunne være med på - mindst! - dette niveau har været bevæggrunden bag stiftelsen af SIK Elite A/S. At SIK har kunnet være med i 1. division skyldes ikke mindst, at det er lykkedes klubben at skaffe gode sponsorer, bl.a. har Salling Bank spillet en væsentlig rolle som klubbens hovedsponsor i de senere år. Sponsorater er i dag en helt afgørende forudsætning for en klub, der har ambitioner om at være med på topplan. Den ”glade amatør”- leder, der brænder for sin idræt, må i dag også have et vist talent som forretningsmand, hvis han skal kunne styre en millionforretning.

Idrætstilbudene er også blevet bredere i de senere år. Der er kommet klubber for adskillige nye idrætsgrene, f. eks. rappelling, flere former for kampsport, skateboard o. m. a. De nye klubber har betydet, at nutidens idrætsfolk kan vælge mellem mange flere idrætsgrene end for 25 år siden og dyrke dem på alle planer - lige fra motionist til top-professionel.

”De finansielle supermarkeder”

Tidligere tiders skarpe skel mellem banker, sparekasser, giro, kreditforeninger og forsikringsselskaber er i dag næsten forsvundet.

I begyndelsen af 1990’erne – umiddelbart før EU’s ”indre marked” trådte i kraft – gik der en fusionsbølge gennem finansverdenen. De store pengeinstitutter slog sig sammen til to storbanker, Den danske Bank og Unibank. De to storbanker slog deres filialer i Skive sammen, og det betød, at antallet af banker i Skive faldt. Faldet var kun kortvarigt, for kreditforeninger og forsikringsselskaber begyndte at oprette banker. Kreditforeningen Nykredit og forsikringsselskabet Alm. Brand har i dag bankfilialer i Skive. Postgiro blev privatiseret til Girobank (siden fusioneret med Bikuben til BG Bank), og endelig er to af egnens små sparekasser rykket ind i Skive. Sparekassen Midt-Vest (tidl. Jebjerg-Lyby Sparkasse) og Sparekassen Balling har åbnet filialer i Skive.

Den moderne edb-teknologi er baggrunden for den nyeste udvikling i finansverdenen: Net-bankeme, der fungerer via internettet. De første net-banker er startet, men spiller – endnu - ingen rolle i Skive.

Salling Bank 1986-2001

Direktør P.H. Steenberg hilser på sin efterfølger, Poul Erik Bastrup i 1986. Foto: Birgitte Rødkær.

Ny chef for Salling Bank

I foråret 1985 meddelte bankdirektør P.H. Steenberg, at han ønskede at gå på pension. Bestyrelsen ansatte den 34-årige Poul Erik Bastrup fra Østjysk Bank i Mariager.

Poul Erik Bastrup kom i lære i Himmerlandsbanken i Hobro i 1970. Efter aftjening af værnepligten blev han bestyrer af Himmerlandsbankens afdeling i Fårup, men blev kort tid efter udnævnt til bestyrer af bankens nye afdeling i Aalestrup. I 1980 blev han kreditchef og næste trin i karrieren blev stillingen som souschef og direktionssekretær i Østjysk Bank, hvorfra han skiftede til stillingen som direktør i Salling Bank.

Tiderne skifter

Bastrup overtog ledelsen af banken i en tid, hvor konkurrencen på bankområdet var skærpet. Alle de store banker var repræsenteret i Skive - med undtagelse af Den danske Landmandsbank - så der var kamp om kunderne. Samtidig blev finansmarkedet liberaliseret, så der efterhånden kom andre aktører - kreditforeninger og forsikringselskaber

- ind på bankernes traditionelle område, mens bankerne bevægede sig ind på deres og begyndte at tegne forsikringer og give kreditforeningslignende lån. Danmark blev mere og mere integreret i EU's indre marked, og virksomhederne blev mere internationalt orienterede med voksende behov for valutahandel m.m. Sidst, men ikke mindst, blev årene efter vedtagelsen af den såkaldte "kartoffelkur" i 1987 præget af faldende forbrug, omtrentligt byggestop og stor arbejdsløshed. Alvorlige valutakriser i 1986 og især i efteråret 1992 gjorde det ikke nemmere at drive bankvirksomhed. I begyndelsen af 90'erne oplevede Danmark for første gang siden 1920'erne banklukninger i større stil - samtidig med at storbankerne gennem fusioner gjorde sig klar til at konkurrere på det europæiske marked.

En ny stil

Bankens svar på udfordringerne var en helt ny stil - Salling Bank blev til "din friske pengebutik" med nyt logo, design og den velkendte blå farve. Banken skulle være "en aggressiv og offensiv bank", der markerede sig som "en virkelig dynamisk samarbejdspartner på det økonomiske område".

I løbet af Bastrups to første år i banken blev der iværksat en lang række nye initiativer:

Salling Finans A/S blev oprettet ved overtagelse af et eksisterende selskab. Salling Finans A/S skulle handle med pantebreve, og der var allerede en portefølje i det opkøbte selskab.

"Salling Bank - din friske pengebutik" - sådan lød bankens nye slogan i 1986.

I 1978 forsvandt den lange skranke fra Salling Banks ekspeditionslokale til fordel for to "kasseøer". I 1990-1992 blev lokalet fornyet endnu en gang i forbindelse med installering af et nyt edb-anlæg. Her ses lokalet midt i 1980'erne. Foto: Poul Jensen.

I begyndelsen af 1987 åbnede Salling Finans A/S en afdeling i Århus.

Banken fik en arbitrage-afdeling, "d.v.s. en afdeling, som på højeste plan og med forbindelse til hele verden handler med valuta i stor stil." "Arbitrage er valutahandel mellem banker verden over, og noget som åbner mulighed for spekulation i aktier. ... erhvervskunder og privatkunder kan godt være med i dette spil, som kræver en indsats på 10% af det beløb, som sættes på højkant", forklarede Skive Folkeblad den 5. juli 1986. Der kunne tjenes store penge, men der kunne også tabes mange, advarede avisen. Afdelingen blev udstyret med den nyeste teknik, så man nu kunne følge kursudviklingen overalt i verden minut for minut.

I marts 1987 åbnede banken fælles børsrådgiverfirma i København, J.P. Børsrådgiver-selskab, sammen med 19 andre jyske banker. Salling Bank var allerede deltager i "Investbank" sammen med 10 andre jyske banker, og det var meningen, at "Investbank" skulle udgøre den ene halvdel af det nye børsrådgiverfirma. Salling Bank solgte sin andel i selskabet i 1988.

I 1988 oprettede Salling Bank sammen med Aars Bank og Handels- og Landbrugs-banken i Thisted "A/S Totalfinans" i Aalborg. Selskabet skulle tilbyde alternative finansieringsmuligheder for erhvervslivet i form af f.eks. udlån, leasing og totalløsninger ved generations- og ejerskifte.

Samtidig stiftede banken "Salling Ejendomsselskab A/S". Selskabet købte i 1989

Frederiksgade 7 - lige over for banken - og byggede flere bygninger til udlejning til virksomheder.

På Skiveegnen blev der luget ud i bankens filialnet. I 1986 nedlagdes filialerne på Skive Kaserne, i Rønbjerg og på Fur, og i 1987 nedlagdes filialerne i Hem og Rødning. Til gengæld fik filialen i Balling heltidsåbent. Filialen i Jebjerg blev nedlagt i 1988, og Kjeldbjerg-filialen blev en underafdeling af filialen i Stoholm (nedlagt 1991). I 1988 købte banken den tidligere biblioteksbygning på Dalgas Torv. Her flyttede Egerisfilialen ind i 1989.

Det første underskud i bankens historie

I 1986 gennemførte Salling Bank en stor udvidelse af aktiviteterne, og det kom til udtryk deri, at bankens balance steg med 200 mio. kr. på et år. Men banken fik et kursstab på 62 mill. kr. på værdipapirbeholdningen, og bankens underskud blev på 33 mill. kr. Udbyttet blev sat ned fra de ”obligatoriske” 15 % til 10 %.

Det lokale fundament styrkes

I 1986 havde Salling Bank styrket egenkapitalen med et lån på 20 mill. kr., der indgik som ansvarlig indskudskapital. I 1988 gennemførtes en udvidelse af aktiekapitalen med 9 mill. kr. til 27 mill. Aktionærerne kunne tegne nye aktier til en kurs på 250, mens resten blev solgt i fri handel. Udvidelsen skaffede banken ca. 1.000 nye aktionærer, så man nu havde ca. 4.000 i alt.

I efteråret 1992 optog banken et obligationslån på 25 mill. kr. som ansvarlig indskudskapital. Lånet, der blev forrentet med 10,75%, skulle indfries efter 7 år og blev udbudt lokalt.

Øget selvbetjening og øget rådgivning

I 1960'erne blev check en almindelig måde at betale på, og i takt med udbredelsen af edb kunne kunderne hæve penge og betale på andre måder. I 1983 indførtes betalingskortet ”Dankortet” i et samarbejde mellem landets pengeinstitutter. Med Dankortet kunne kunderne betale i butikkerne - i begyndelsen brugte mange forretninger en ”flusmækker”, men efterhånden sker det næsten alle steder on line via telefonnettet. I forbindelse med indførelsen af Dankortet blev der opsat pengeautomater - ”Kontanten” - i facaden på landets bankbygninger. ”24-timers banken” var en realitet.

I sommeren 1987 indførte Salling Bank ”telefonservice”. Hvis man havde en trykknapp telefon, kunne man ringe til bankens edb-anlæg og trykke sig frem og f.eks. få oplysninger om saldo m.m.

Siden begyndelsen af 1970'erne har Salling Bank tilbudt ”Betalingservice” for regninger, som kunden tilmelder til betaling. I begyndelsen af 1990'erne blev det udvidet

med "home-banking", hvor kunden hjemme kan flytte rundt med pengene på sine konti, betale regninger, handle aktier m.m. Den øgede selvbetjening og øgede anvendelse af teknologi har medført, at kunderne i højere grad kommer i banken for at søge rådgivning og i mindre grad for at gennemføre "enkle transaktioner".

"Punktet" - de unges bank

I 1987 åbnede Salling Bank en særlig bank for unge. Den blev døbt "Punktet", fordi den fik lokaler i "Midtpunkt" i Sallinggade. Ideen til "Punktet" kom fra en arbejdsgruppe, bestående af fire af bankens yngste medarbejdere samt salgschefen. "Punktet" skulle "give de unge på egnen mulighed for at blive betjent i et afslappet miljø blandt et næsten jævnaldrende personale, der både kan og vil sætte sig ind i de unges situation og behov." For at adskille den lidt fra den "gamle" bank fik "Punktet" eget navn og logo.

I "Punktet" fik de unge mulighed for at samles og snakke og der blev lavet arrangementer for dem. Tilbudet blev en stor succes - allerede efter et årstid havde "Punktet" 1.500 medlemmer, og pladsen i "Midtpunkt" blev hurtigt alt for kneben. I 1989 flyttede "Punktet" til Frederiksgade 7 i nyindrettede lokaler, hvor der også var plads til små udstillinger og M-TV. I 1990'erne har "Punktet" været et af de vigtige mødesteder for unge i Skive.

Salling Banks ungdomsbank "Punktet" flyttede i 1989 til Frederiksgade 7 - lige over for moderbanken.

Den store udvidelse 1990-1992

Pladsmanglen i Frederiksgade voksede op gennem 1980'erne, og for at skaffe plads til en udvidelse, købte banken Frederiksgade 4 igen. Tanken var at indrette kontorer på første og anden sal, mens butikken i stueetagen skulle bevares. Nogle år senere solgte banken nabobygningen igen, for i slutningen af 1980'erne opstod der mulighed for at købe nabobygningen til den modsatte side: Den nye Borger- og Håndværkerforenings tidligere bygning, som var blevet overtaget af Skive kommune. Kommunen ønskede at renovere og udvide teatersalen, og for at skaffe penge til det solgte byrådet forhuset til Salling Bank.

I slutningen af 1990 gik det store ombygnings- og udvidelsesprojekt i gang. Ved samme lejlighed skiftede banken edb-system, så der var ikke et rum, der forblev uberørt af byggeriet. Undervejs dukkede der adskillige uforudsete problemer op, og det var med til at forsinke byggeriet, så det først var helt færdigt i begyndelsen af 1992. Banken fik meget mere plads, en total nyindretning af lokalerne, en ny og sammenhængende, vand-skuret facade for de to bankbygninger - og billedhuggeren Erik Heides skulptur "Bølgen", som også kan fungere som alternativ bæk!

Den tredje bankbus 1992

I 1992 havde bankbussen 16 holdepladser, som besøgte en eller flere gange hver uge. Bussen kørte mange kilometer hver dag, og i 1992 var den slidt op. Salling Bank måtte investere i den tredje bankbus siden 1967. Den første bankbus var en ombygget turistbus, og bus nr. 3 blev også købt brugt. Det var en bankbus, der tidligere havde været brugt i Nordsjælland, der nu blev "shinet op" til at køre rundt i Salling og Fjends.

I 2000 var bankbussens tid forbi. Home-banking, Dankort og PBS havde fjernet grundlaget for at køre egnen tynd. Antallet af ekspeditioner var faldende i de seneste år, og da bus nr. tre stod til udskiftning, valgte banken at sige stop og henvise kunderne til en af de 6 filialer, der ligger spredt rundt i Salling og Fjends.

Fra erhvervsfond til aktivitetsudvalg

Stifterne af A/S Landbobanken i Skive Salling Bank lagde i 1926 stor vægt på, at banken skulle afsætte en fast del af sit overskud til en erhvervsfond, der skulle uddele tilskud til erhvervsmæssige og kulturelle aktiviteter. De lagde også megen vægt på, at uddelingen skulle ske uden kommercielle hensyn. Det var de erhvervsmæssige og kulturelle aktiviteter, det handlede om - ikke bankens markedsføring!

Uddelingen af erhvervsfondens midler skete gennem et særligt udvalg af repræsentantskabsmedlemmer, der på hver generalforsamling fremlagde en lang liste over de mange store og små formål, der blev givet støtte til. I årenes løb er der blevet udbetalt millioner til hundredvis af foreninger og institutioner - og når man ser listerne, kan man roligt fastslå, at tilskuddene er givet i stifternes ånd. Landbrugets børne- og ungdoms-

Dronning Margrethe og borgmester Jonna Stavnsbjerg passerer Salling Bank under regentparrets besøg i Skive i september 1994.

arbejde har været store modtagere, men i de senere år er egnens kulturinstitutioner - museer, arkiver, musikskoler m.m. - også kommet godt med.

I 1990 blev erhvervsfonden omdøbt til det langt mere dækkende ”Salling Banks Aktivitetsudvalg”, samtidig med at fondens opgave blev mere at støtte nye initiativer end at yde støtte til foreningernes daglige drift. Det nye formål er blevet administreret ret liberalt, for skiftende aktivitetsudvalg har været klar over, at det årlige tilskud fra Salling Bank virkelig betyder noget for de små foreninger.

Tilskuddene udbetales efter ansøgning, men det blev først indført i begyndelsen af 1960’erne, hvor formanden for aktivitetsudvalget gav foreningerne en opsang og sagde, at fremover blev der kun udbetalt tilskud efter ansøgning. Det mente han nok, foreningerne kunne overkomme, for det var jo en gave, de fik!

”Krisen kradser”

- Sådan oplevede Salling Bank årene omkring 1990. Banken havde stor tilgang af nye kunder, og indtægterne på den primære bankdrift voksede støt, men banken måtte samtidig konstatere voksende tab på udlånene, efterhånden som ”kartoffelkurens” virkninger slog igennem. I 1987 kunne man nøjes med 0,9 mill. kr. på denne konto, i 1991 måtte man op på 27 mill. kr. Der begyndte at komme kritik på generalforsamlingerne, og

for første gang i bankens historie blev der i 1991, hvor overskuddet var på 74.000 kr., ikke udbetalt udbytte, men aktionærerne fik udstedt friaktier for 2,7 mill. kr. (10 % af aktiekapitalen).

I 1992 gik det galt igen. Banken måtte hensætte 37 mill. kr. til tab på udlån og samtidig konstatere et kurstab på værdipapirbeholdningen på 9 mill. kr. Bankens regnskab for 1992 endte med et minus på 21,9 mill. kr.

Skift i bestyrelsen 1993

Ved generalforsamlingen i 1993, hvor det store underskud blev præsenteret, overtog direktør Poul Østergaard Hansen formandsposten i banken efter købmand Lars Andersen.

Direktørskifte 1994

I foråret 1994 fratrådte direktør Poul Erik Bastrup, og i forbindelse med fremlæggelsen af halvårsregnskabet for første halvår 1994 måtte banken fremlægge et underskud på 31,6 mill. kr.

Ved samme lejlighed præsenterede bestyrelsen den nye direktør. Det var den 38-åri-

Salling Banks nye direktør, Peter Vinther Christensen, præsenteres den 24. august 1994. Foto: Casper Jacobsen.

ge Peter Vinther Christensen, der var udset til at lægge en ny kurs for banken. Han havde en baggrund fra tidligere ansættelser i lokale- og regionale pengeinstitutter og havde primært beskæftiget sig med kreditgivning og administration.

Ny kurs

Årsregnskab for 1994 endte med et underskud på 29,5 mill. kr. efter hensættelse til tab på udlån og garantier på 46 mil. kr. og et kurstab på værdipapirbeholdningen på 4,6 mio. kr. Regnskabet for 2. halvår gav isoleret set et overskud på 2 mill.kr, og det var et tegn på, at banken var på vej ind i smult vande. Bankens fondsbeholdning var blevet omlagt, så risikoen for kursudsving var stærkt formindsket, og banken havde afviklet sine spekulationsforretninger på valutaområdet.

Salling Bank koncentrerede sig om de traditionelle bankforretninger på Skiveegnen, og afviklingen af andre engagementer betød, at bankens forretningsomfang i en periode blev reduceret. Det gjorde det nødvendigt at skære ned på bankens omkostninger, og det fik konsekvenser for de ansatte, som i 1994 blev reduceret med 12 heltidsstillinger.

Hestekuren gav resultater allerede i 1995, hvor banken kunne præsentere et overskud på 9,2 mill. kr. Selvom der ikke blev udbetalt udbytte, rundede banken aktionær nr. 5.000, og kursen på bankens aktier steg støt.

I 1996 blev der udbetalt et udbytte på 5%, og i 1997 steg udbyttet til de ”normale” 10 %. Samtidig rundede banken næsten 6.000 aktionærer. Nr. 6.000 kom i hus i 1998.

I 1999 rundede bankens balance 1,2 milliard kr. Dermed var reduktionen i bankens aktiviteter i midten af 1990’erne indhentet – godt og vel! I 1999 indfriede banken det obligationslån på 25 mill. kr., som var blevet tegnet i 1992. Det skete tre år før påkrævet.

Regnskabet for år 2000 gav et overskud efter skat på 10 mio. kr., og egenkapitalen var for første gang siden 1991 igen på 100 mio. kr. Bankens udbetalte 10% i udbytte.

Ny teknik igen

I årene 1995-2000 tog banken i stigende grad ny teknologi i brug. Samtidig gennemførte banken en renovering af lokaler og inventar. Afdelingerne i Balling og Breum (1996) og Durup, Roslev og Stoholm blev gennemgribende moderniseret.

Den kolossale tekniske udvikling stiller store krav til medarbejderne. I 1995 begyndte banken et uddannelsesprogram: ”Kvalitetssikret medarbejderudvikling”, som siden er udbygget med praktikophold i udlandet og udveksling af medarbejdere. I 1998 fik medarbejderne tilbudt en hjemme-pc-ordning, så de kunne blive fortrolige med den nye teknologi.

I foråret år 2000 igangsatte banken et ambitiøst projekt under navnet ”Salling Banks bærende værdier”. Projektet har til opgave at definere et grundlæggende værdisæt, som skal kendetegne bankens virke i ord og handling. Projektarbejdet har givet en lang række gode ideer til udvikling af banken. Forslagene, der skal implementeres frem til år

2003, har til opgave at sikre bankens position og udvikling til gavn for kunder, medarbejdere og aktionærer. Samtlige medarbejdere er direkte eller indirekte involveret i projektarbejdet.

Salling Bank 2001

Salling Banks kundeantal, forretningsomfang og antal af aktionærer - over 6.300 – er ved indgangen til 2001 rekordstort, og som følge heraf forventer banken at kunne fortsætte de senere års stabile og positive udvikling, hvor ideen fra bankens grundlæggelse i 1876 vil blive videreført, således at Salling Bank fortsat vil være en selvstændig lokalbank, med en indtjening, etik og samfundsbevidsthed, der gør det attraktivt at være aktionær, kunde og medarbejder og hvis primære markedsområde er Skive, Salling og Fjends.

Ledelse og personale

Salling Bank
En go' bank - hele livet

**Alle de bedste og
nye tilbud til
17.999 kroner**

**Markedsledende
i kreditkort og
regningsservice**

**Bankbetjening
af alle typer
og kredittilbud**

**24/7 Service til
alle kunder og
forbrugere**

**Tidligt og fleksibelt
i forbindelse
med oplysning
og kreditgivning
til nye kunder**

**Service til alle
kunder og
forbrugere**

Du er altid velkommen!

**Salling Bank AS • Yndevangsvej 2 • 7300 Skovbo
Tlf: 99 50 50 50 • Fax: 99 50 50 50 • www.sallingbank.dk**

Salling Banks ledelse 1876-2001

Bestyrelsesformænd

Ingwersen	1876-1881
Esper Mikkelsen	1881-1889
P. Dahlgaard	1889-1897
Anders Chr. Jensen	1897-1905
Jeppe Mehlsen	1905-1914
J.P. Dalsgaard	1914-1918
Jens Mortensen	1918-1926
Mehlsen Madsen	1926-1927
Gert Johnsen	1927-1954
J. Kjærsgård Knudsen	1954-1956
Hartvig Bregendahl	1956-1979
Thorvald Søgård	1979-1980
Lars E. Andersen	1980-1993
Poul Ø. Hansen	1993-

Medlemmer af bankens bestyrelse 1926-

Gdr. Gert Johnsen, Grove	1926-1954
Sagfører S. Petersen, Skive	1926-1929
Gdr. Søren Bregendahl, Fly	1926-1938
Gdr. Mehlsen Madsen, Nr. Andrup	1926-1927
Gdr. Marinus Kristensen, Toustrup	1926-1944
Gdr. J. Møller Lidegaard, Brøndum	1927-1929
Farver Chr. Dahl, Skive	1929-1931
Gdr. J. Kjærsgaard Knudsen, Bajlum	1929-1956
Murer A. J. Jespersen, Skive	1931-1935
Fabr. N.J. Jensen, Skive	1935-1943
Gdr. Hartvig Bregendahl, Fly	1939-1979
Murer Alfred Christensen, Skive	1943-1951
Gdr. Kr. Riis, O. Møjebæk	1944-1962
Snedkerm. Meldgaard Sørensen, Skive	1952-1955
Købmand N. Ravnborg, Skive	1955-1962
Gdr. N. Jakobsen, Krarupgaard	1953-1966
Gdr. L. Hunnerup, Grynnerup	1956-1972
Gdr. Th. Søgaard, Yttrup	1962-1980

Salling Banks bestyrelse og direktion 2001.

Bagerst fra venstre: Bestyrelsesformand Poul Ø. Hansen, Chr. T. Østergaard, bankdirektør Peter Vinther Christensen, Mogens Glud Jensen og Torben Strunge Larsen.

*Forrest fra venstre: Sven Erik Malmberg, Bodil Dahl Christensen og Arne Nielsen.
Foto: Hans Ole Lund.*

Dir. V. Overgaard, Skive	1962-1971
Gdr. Mich. Justesen, Grove	1966-1976
Fabr. Ejler Olsen, Skive	1971-1976
Gdr. Jens Nielsen, Volling	1972-1983
Købmand Lars Andersen, Skive	1976-1993
Depotindehaver Bent Laursen, Skive	1976-1991
Maskinhandler P. Søgaard, Vridsted	1979-1984
Murerm. Raun Jensen, Lem	1980-1981
Borgmester Aksel Pedersen, Oddense	1983-1991
Gårdejer Søren Bregendahl, Fly	1984-1994
Direktør Ole Hansen, Roslev	1991-1995

Direktør Poul Ø. Hansen, Skive	1991-
Gårdejer Mogens Glud Jensen, Otting	1993-
Godsejer Birger Schütte, Eskjær	1994-1998
Direktør Sven Erik Malmberg, Skive	1995-
Direktør Ole Østergaard, Skive	1998-2000
Direktør Chr. T. Østergaard, Skive	2000-

Medlemmer af bankens bestyrelse, valgt af medarbejderne

Fuldm. Knud Møller Jensen	1974-1980
Fuldm. Jes Brodersen	1974-1978
Fuldm. Mads Dyhrberg	1978-1982
Ass. Mariane Hansen	1980-1986
Fuldm. Ph. Knudsen	1982-1984
Bankkasserer Mads Dyhrberg	1984-1998
Fuldm. Knud Jørn Andersen	1986-1994
Filialleder Arne Nielsen	1994-
Kreditkonsulent Torben Strunge Larsen	1998-

Medlemmer af bankens bestyrelse, valgt af handelsministeren/erhvervsministeren/økonomiministeren

Vurderingsform. Peter Jacobsen, Skive	1975-1983
Elektriker Hans Nielsen, Hem	1983-1986
Direktør Kurt Weber, Ringkøbing	1987-1991
Sekretær Bodil Dahl Christensen, Skive	1991-

Direktører

S. Sørensen (adm.)	1876-1881
Hans Pedersen	1876-1878
Chr. Knudsen	1876-1923
Jeppe Boel	1878-1923
M. Hansen	1881-1881
Th. Alstrup (adm.)	1881-1912
C. Werner (adm.)	1912-1923
Johs. Hansen	1923-1926
L.P. Werner	1923-1956
P. Goul	1926-1965

Th. Nielsen	1956-1972
P.H. Steenberg	1965-1986
H.J. Kristensen	1972-1974
P.E. Bastrup	1986-1994
Peter Vinther Christensen	1994-

Bankens repræsentantskab siden 1926

Farver Chr. Dahl, Skive	1926-1931
Gdr. Anders Sørensen, Højslev	1926-1951
Mejeribestyrer Mads Trankjær, Trevad	1926-1951
Gdr. P. Tanderup, Lille Nørkjær	1926-1942
Gdr. Gert Johnsen, Grove	1926-1954
Gdr. Marinus Kristensen, Toustrup	1926-1954
Propr. Gudik Gudiksen, Hesthave	1926-1939
Gdr. Esper Jepsen, Brøddinggaard	1926-1960
Gdr. Mehlsen Madsen, Nr. Andrup	1926-1955
Gdr. J. Møller Lidegaard, Brøndum	1926-1959
Gdr. Hans Nielsen, Dølby	1926-1937
Gdr. Søren Bregendahl, Fly	1926-1938
Gdr. Jens Dalsgaard, Roslev	1926-1963
Gdr. Ole Jensen, Jebjerg	1926-1935
Gdr. Niels Odgaard, Tastumgaard	1926-1934
Gdr. Kr. Riis, Thorum	1926-1964
Gdr. Laust Madsen, Aasted	1926-1955
Gdr. Esper Kolding, Næstild	1926-1962
Gdr. J.P. Ladefoged, Thorum	1926-1928
Gdr. Chr. Christensen, Hindborg	1926-1934
Gdr. J. Kjærsgaard Knudsen, Bajlum	1926-1956
Sagfører S. Petersen, Skive	1926-1929
Smedemester J. Andersen, Breum	1926-1938
Murermester A.J. Jespersen, Skive	1926-1935
Gdr. Esper Mortensen, Rærup	1928-1931
Gdr. Erik Haugaard, Skovshoved	1929-1949
Gdr. J.P. Ladefoged, Thorum	1931-1934
Gdr. Laust Christensen, Grinderslev	1931-1935
Dir. Aage Refer, Skive	1934-1953
Købmand Mads Jakobsen, Skive	1934-1937
Fabrikant Michael Pedersen, Skive	1934-1961
Murermester Alfred Christensen, Skive	1935-1951

Fabrikant N.J. Jensen, Skive	1935-1943
Gdr. P. Ole Pedersen, Jebjerg	1935-1959
Vognmand J. C. Andersen, Breum	1938-1956
Købmand N. Ravnborg, Skive	1938-1942
Gdr. Chr. Madsen, Lem	1938-1948
Smedemester N. Larsen, Krejbjerg	1939-1956
Gdr. Hartvig Bregendahl, Fly	1939-1979
Gdr. Chr. Frederiksen, Mogenstrup	1942-1945
Gdr. Marinus Fly, Kisum	1945-1959
Snedkermester Meldgaard Sørensen, Skive	1944-1956
Rentier Anton Christensen, Stoholm	1949-1953
Gdr. Niels Jakobsen, Krarupgaard	1950-1966
Mejeribestyrer A.C. Jørgensen, Trevad	1951-1971
Uddeler H. Westergaard, Ørum	1951-1963
Købmand Chr. Pedersen, Skive	1952-1963
Fabrikant Gunnar Pedersen, Skive	1953-1958
Gdr. Martin Søndergaard, Feldingbjerg	1953-1967
Gdr. Mich. Justesen, Grove	1954-1976
Gdr. K. H. Kristensen, Toustrup	1954-1971
Gdr. L. Hunnerup, Grynnerup	1955-1972
Gdr. Anker Lundby, Lem	1955-1961
Gdr. Kr. Stisen, Rærup	1956-1968
Gdr. Th. Søgaard, Yttrup	1956-1980
Dir. Jakob Laursen, Skive	1956-1972
Murermester Chr. Christiansen, Rødning	1956-1966
Dir. V. Overgaard, Skive	1958-1972
Gdr. Frede Dueholm, Mogenstrup	1959-1960
Gdr. Aage Lidegaard, Bønding	1959-1968
Gdr. Esper Goul, Brøndum	1959-1965
Slagtermester Chr. Clausen, Rønbjerg	1960-1963
Planteskoleejer Svend Lavrsen, Jebjerg	1960-1986
Købmand Chr. Østergaard, Skive	1961-1967
Kæmner P. Andersen, Lem	1961-1970
Gdr. Gudike Vestergaard, Oddense	1962-1985
Dir. P. Dahl, Skive	1962-1968
Gdr. J.P. Dalgaard, Roslev	1963-1981
Arkitekt Tage Hansen, Skive	1963-1977
Købmand C. Støy, Nr. Søby	1963-1969
Gdr. Frede Dueholm, Mogenstrup	1963-1990
Gdr. Niels Riis, O. Møjbæk	1964-1975
Gdr. Jens Nielsen, Volling	1965-1983

Gdr. Harald Hald, Lihme	1966-1971
Fabrikant E. Olsen, Skive	1967-1976
Købmand J. Henriksen, Stoholm	1967-1980
Gdr. Jens Møller, Hvidbjerg	1968-1983
Gdr. Aksel Pedersen, Frammerslev	1968-1992
Dir. E. Therkelsen, Skive	1968-1977
Prokurist Arne Kristensen, Nr. Søby	1969-1987
Murermester Raun Jensen, Lem	1970-1971
Tømremester Juul Astrup, Skive	1971-1985
Hotelejer T. Nygaard Jensen, Skive	1971-1993
Murermester Raun Jensen, Lem	1972-1990
Gdr. Harald Hald, Lihme	1972-1978
Maskinhandler P. Søgaard, Vridsted	1972-1985
Insp. H. Holm, Skive	1971-1981
Dir. Bent Laursen, Skive	1972-1993
Købmand Lars Andersen, Skive	1972-1993
Gdr. Frode Overgaard, Thorum	1975-1983
Dir. Sven Fogh, Skive	1976-1994
Bogbinderm. Jacob Hendriksen, Skive	1976-1994
Dir. Sv. Dahl Pedersen, Skive	1977-1995
Isenkræmmer C. J. Laursen, Skive	1977-1980
Gdr. Sv. Aa. Jochumsen, Rødding	1978-1984
Gdr. Søren Bregendahl, Fly	1979-
Fabr. H.P. Hansen, Stoholm	1980-1983
Købmand Aage Nielsen, Skive	1980-1993
Propr. Johs. Jørgensen, Kjeldgaard	1980-1996
Murermester Orla Resen, Skive	1981-1986
Gdr. Jens Chr. Ladefoged, Jebjerg	1981-1986
Gdr. Jens Faarkrog, Balling	1983-1995
Gdr. Kr. Goul, Næsbækgaard	1983-1990
Forretningsfører Prior Pretzmann, Stoholm	1983-1998
Mekaniker Poul Erik Laursen, Stoholm	1983-1995
Gdr. Tegl Revsgaard, Ejiskær	1984-1997
Advokat J. Bjerregaard Thomsen, Skive	1985-1994
Gdr. Kresten Spanggaard, Kaastrup	1985-1997
Uddeler Søren Skipper, Breum	1985-1988
Ingeniør Jan Brinch-Møller, Skive	1986-1999
Dir. Ole Hansen, Roslev	1986-1996
Gartner Asger Lavrsen, Jebjerg	1986-1995
VVS-inst. Børge Hansen, Nr. Søby	1987-
Godsejer Birger Schütte, Eskjær	1988-

Dir. Poul Ø. Hansen, Skive	1990-
Sygeplejerske Marianne Ladefoged, Breum	1990-1995
Isenkræmmer Hans Kolding, Skive	1990-
Gdr. Mogens Glud Jensen, Otting	1992-
Olieforh. Svend Erik Malmberg, Skive	1993-
Dir. Chr. T. Østergaard, Skive	1993-
Sekretær Bodil Dahl Christensen, Skive	1993-1995
Dir. Gert Olesen, Hald	1993-
Socialchef Ingrid Jakobsen, Krejbjerg	1994-
Dir. Ole Østergaard, Skive	1994-2000
Dir. Lars Piper, Dommerby	1994-2000
Fabrikant Svend Erik Lægaard, Højslev K.	1995-2001
Lærer Kristian Dahl Pedersen, Skive	1995-
Dir. Gudrun Rasmussen, Stoholm	1995-1998
Gdr. Gunnar Madsen, Ejstrup	1995-1998
Møbelfabrikant Kaj Balling, Hindborg	1995-
Automobilforh. P. Thorsten Pedersen, Skive	1995-
Gdr. Thorkil Abildgaard, Vile	1996-
Køkkenforh. Jørgen Mølhede, Roslev	1996-
Regnskabschef Freddy Larsen, Skive	1997-2000
Gdr. Anders Spanggaard, Kåstrup	1997-
Gdr. Peder Chr. Kirkegaard, Hald	1998-
Købmand Knud Lang, Stoholm	1998-
Forretningsfører Torkild Smed, Skive	1998-2001
Malermester Jette N. Thomsen, Skive	1999-
Fuldmægtig Alis Nørgaard, Fly	2000-
Hotelejer Niels Nygaard, Skive	2000-
El-inst. Kjeld N. Jacobsen, Skive	2001-
Marketingchef Jørgen Olsen, Skive	2001-
Gdr. Hans Boel Østergaard, Jebjerg	2001-

Bankens lægmandsrevisorer

Gdr. P.H. Søndergaard, Trevad	1926-1938
Overlærer Vald. Sørensen, Skive	1926-1964
Gdr. P. Lidegaard, Bønding	1939-1951
Gdr. Niels Pedersen, Balling	1951-1962
Gdr. Niels Kristensen, Dommerby	1962-1965
Inspektør Holger Holm, Skive	1964-1971
Gdr. Gunnar Christensen, Volling	1965-1975

Kontorchef Kvist Olesen, Skive	1975-1983
Forretningsfører Thorkild Smed, Skive	1983-1989

Eksterne revisorer

Revisions Compagniet, Arhus	1977
Revisam, Skive/PricewaterhouseCoopers	1978-
Revisor Erik Nielsen 1978-1987	
Revisor Jan Lühje Hansen 1988-	
Statsaut. rev. A.P. Dyhrberg, Skive	1989-1990
Statsaut. rev. Villy Klaris, BDO ScanRevision, Viborg	1990-1991
Statsaut. rev. Mogens Jensen, BDO ScanRevision, Viborg	1991-1999
Statsaut. rev. Karsten Mehlsen, BDO ScanRevision, Herning	1999-

Salling Banks personale marts 2001

Direktør

Bankdirektør Peter Vinther Christensen

Kredit

Kreditchef Lars Thomasen

Kreditkontor

Kreditkonsulent Torben Strunge

Boligkonsulent Thomas Heilskov

Bankassistent Dorthe Skovby Nielsen

Bankassistent Lene Dyhrberg

Erhvervsafdeling

Prokurist Mogens Chr. Andersen

Bankfuldmægtig Viktor Flodgaard

Bankfuldmægtig Mikael Jakobsen

Bankassistent Hanne Kristensen

Fonds/Udland/Depot

Udlandschef Jesper Søgaard

Fondschef Karen Nørgaard

Bankassistent Ebba Adamsen

Administration

Administrationschef Philip M. Knudsen

Personale/Organisation

Bankfuldmægtig Ellen Kornum

EDB

Bankfuldmægtig Johnny Lindhard

Bankfuldmægtig Birgit Eiby Andersen

Postafdeling

Bankbetjent Niels Aage Markussen

Bankbetjent Laust Kibsgaard

Kontorassistent Grethe Holm

Kantine

Kantineleder Connie Lynge

Kantineassistent Mette Madsen

Regnskab

Regnskabschef Ole Finderup

Regnskab/likviditet

Bankassistent Inger Hansen

Sekretariat

Sekretær Dorit Jensen

Revision

Revisionschef Jens Oluf Esbøl

Revisorassistent Gurli Pedersen

Salg

Salgschef Knud Møller Jensen

Marketing

IT- og marketingkonsulent

Bent Plougstrup

Pensions- & forsikringskonsulent

Bjarne Hougaard Andresen

Kontorassistent Bente Vester

Privatkundegruppen

Prokurist Finn Holmstrøm
Bankfuldmægtig Ole Andreassen
Prokurist Mads Dyrberg
Bankfuldmægtig Elga Torp
Bankfuldmægtig Inge Eriksen
Bankfuldmægtig Henrik Poulsen
Bankassistent Per Carlsen
Bankassistent Inge Marie Kristensen
Bankassistent Karin Paludan
Bankassistent Karen Marie Jensen
Bankassistent Elin Frandsen
Bankassistent Henny Kudahl
Kontorassistent Anne Maria Mortensen
Kontorassistent Britta Tolstrup

Lønservice/Budget/PBS/BS

Bankassistent Karen Christiansen
Kontorassistent Lisbeth Dybaa

Omstilling/Information

Kontorassistent Eva Irene Laustsen

Punktet

Bankassistent Jeanette Jensen
Medhjælper Anne Louise Laugesen

Filialer

Balling

Filialleder Flemming Grønberg
Bankfuldmægtig Karin Strøm
Bankassistent Lene Kristiansen
Bankassistent Christian Ohrt
Bankelev Henrik Nielsen

Breum

Filialleder Ole Brødbæk
Bankassistent Lone Kudahl
Bankassistent Meta Pinnerup
Bankelev Hanne Laustsen

Durup

Filialleder Vagn Burchardt
Bankfuldmægtig Karl Aage Sørensen
Bankassistent Jytte Blåbjerg
Bankassistent Lars Laier

Egeris

Filialleder Mette Rolighed
Bankassistent Hanne Williams
Bankfuldmægtig Evald Eybye
Bankassistent Eva Marek
Bankelev Carsten Riisgaard

Højslev

Filialleder Arne Nielsen
Bankfuldmægtig Lisbeth Mark
Bankassistent Helen Hald
Bankassistent Lone Balling
Bankassistent Birgit Overby

Roslev

Filialleder Niels Christensen
Bankassistent Dorthe Heilskov Mortensen
Bankassistent Else Jørgensen

Stoholm

Filialleder Knud Jørn Andersen
Bankassistent Charlotte Maria Buch
Bankassistent Elly Fjordgaard
Bankassistent Helga Brødbæk

Salling Bank har i alt 80 ansatte.

87-988391-0-1

9 787988 391016

Slottet By med vest . 1995